

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

191254 SAYI: 2007/08

Ağustos 2007 5 YTL (KDV DAHİL)

express 75
ENTERNASYONAL ŞALALA

ISSN: 1307-461X
9 771307 461009

**TAYYİP DEMOKRASİSİ:
YA SEV YA TERKET**

**RAKAMLARLA THY YALANLARI
SUYA İŞEMENİN CEZASI
PİYASALARDA KÜRESEL ÇATLAKLAR
PARÇALAYAN MİLLİYETÇİLİK(LER)
KUZEY KUTBUNDA PAYLAŞIM SAVAŞI
BARIŞAROCK BEŞ YAŞINDA
TROPİKAL AŞURE (GİZLİ TARİFE)**

**22 TEMMUZ MUHASEBESİ
Ertuğrul Kürkçü,
Hasip Kaplan,
Alper Taş ve
kampanya gönüllüleri**

DÜŞENE VURULMAZ

KEMALİSTLERE DEV KİYAK

**CHAVEZ'LEŞMEYE ÖMRÜ
VEFA ETMEYEN İHTİLALCİNİN
EVRAK-I METRUKESİ**

özgürlükçülere, çok çeşitli kesimlere açık bir festival bu.

Barışarock komitesi nasıl işliyor?

Öngür: Onun da belli bir sınırı yok. Her çarşamba 19:30'da Kara Kedi Kültür Merkezi'nde toplanıyoruz. Herkes gelebiliyor, kimse

“sen kimsin” diye sormuyor. Fikirler açıklanıyor, tartışılıyor, birbirimizi anlamaya, ikna etmeye çalışıyoruz. Kimse kimseye bir şeyi dayatmaya çalışmıyor.

Seçkin Erdi: Barışarock bir irade beyanı aslında. Savaşa ve işgale karşı çıkan, milliyetçi ve ırkçı teamülleri barındırmayan, gündemde ne varsa o hareketin içinden söz söyleyebilen, uluslararası sistemin IMF, DTÖ gibi yapılarına karşı tavrı alan bir irade beyanı. İşleyişi de bir inisiyatif formunda; adem-i merkezîyet ilkesinden yola çıkan, kararları oy çokluğuyla değil, iknaya alan, ikna olunmadığı sürece şerh hakkı daima saklı tutulan bir yapıyla bu işi sürdürmeye çalışıyoruz. Festivalin asıl iskeleti, her şeyden evvel, muhalif bir müzik eylemi olması. Bazen sendeleyerek, bazen hatalar yaparak ilerlemeye çalışıyor festival.

Nasıl hatalar mesela?

Erdi: Yavaş örgütlenmek mesela, örgütlülüğünü yetkin biçimde kullanamamak. Referans olarak 1999 Seattle'ı alırsak, o hareketin de benzer hataları olmuştur. Ama Barışarock ticarî bir iş olmadığı, bilet satması gerekmediği için, Türkiye'de yapılamayan bir şeyi de yapabilmıştır. Barışarock sahnesi deneye izin verir ve Barışarock katılımcısı olan kitle de hem deneye açıktır, hem de seçicidir, katılan her ismi tartışmaya açıktır. Mesela Oğün Sanlısoy'un neden Barışarock'ta olduğunu tartışabilir, eleştirir.

Öngür: Oğün Sanlısoy'la geçen sene karşılaştık, “beni neden çağırmyorsunuz” dedi. Ama zaten Barışarock müzisyenlere gitmiyor, müzisyenler Barışarock'a geliyor. Aradan bir-iki ay geçti, Rock'n Coke'tan büyük bir para teklif etmişler. “Abi, param yok, oraya gitmek zorundayım” dedi. “Tamam” dedim. Bu sene katılmak istiyor, çocuklar soruyor, “geçen sene öyleydi, şimdi niye böyle?” Ben de açık açık anlatıyorum. “Parası yoksa

BARIŞAROCK BEŞ YAŞINA GİRİYOR

Bir hareket yürüyor burada

Kim demiş Türkiye'de sosyal forum düzenlenmiyor diye? Hem de en güzeli düzenleniyor, dört senedir çeşitli siyasî kampanyalar, muhalif hareketler, kuruluşlar, yayınlar birbirleriyle ve müzikle buluşuyor. Bu sene 24-25-26 Ağustos'ta düzenlenen Barışarock'ın fikir babalarından Taner Öngür ve emektarlarından Seçkin Erdi'yle dört senenin mirasını eşeledik...

Barışarock beşinci yılına giriyor. Dört yılın muhasebesini nasıl çıkarırsınız?

Taner Öngür: Barışarock hem nicelik olarak, katılımcı sayısı olarak büyüdü, hem nitelik olarak. 2003'te 17-18 yaşında olanlar dört yaş büyüdü, olgunlaştı, onların hayata bakışını da etkiledi Barışarock. Kendi kültürünü oluşturuyor bir şekilde. 2003'te ortalama 7500 kişi gelmişti, geçen sene bir günün ortalaması 60-70 bin kişiydi. Sponsorlara başvurmadan bir model geliştirdik, girişi ücretsiz yaptık, yiyecek fiyatlarını da ucuz tutarak festivalin yaşayabilmesini sağladık. Mekân kirası, ses sistemi, güvenlik ve ekstra giderler, yiyecek-içecek geliriyle karşılanıyor. Yani hem kitlede, hem yapılaş formülünde, hem içeriğinde gelişme var. Bu sene iki sahne olacak, 61 grup katılacak. Türkiye'nin her tarafından gruplar geleceği gibi, yabancı gruplar da olacak. Ayrıca otuz tiyatro grubu sahne alacak. Standlar da çok önemli: Bunlar, ülkedeki alternatif arayışların, kampanyaların, sivil toplum kuruluşlarının, dergilerin buluştuğu bir platform gibi. Mesela “Vapurlarımızı Vermiyoruz” kampanyasına katılanlarla “Munzur Akmazsa” kampanyasına katılanların birbirlerinden haberdar olması veya bunlarla hiç ilgilenmeyen gençlerin bunların farkına varması gibi bir faydası oluyor. Barışarock bir rock festivali olarak başladı ama, sırf onunla kalmadı. Bir politik tavrı var, bu da zaman içinde geliyor, sonuçta bir örgüt ya da parti politikası söz konusu değil burada. İnsanların katılımıyla gelişen, özgür bir politik tavrı bu. Bir çeşit sosyal forum yani. Sadece klasik rock'la da kalmıyor, rock'un geniş yelpazesini yansıtmaya dikkat ediyor. Akustik çalan şarkıyazarlarından tutun, punk'ın, heavy metal'in uç noktalarına, etnik

Barışarock'ın bir dil yarattığına inanıyoruz. Yeni bir muhalefetin de yeni bir dilden, yeni bir ilişkiler ağundan, yeni eylemlerden, yeni adımlardan, başka bir şey denemekten ya da daha önce denenmiş olanları bugünü düşünerek kurgulamaktan geçtiğini düşünüyoruz.

arayışlara, yerel dillerde yapılan rock'a kadar, hepsinin bir yeri oluyor festivalde.

Festivale katılmak isteyenleri nasıl bir süzgeçten geçiriyorsunuz?

Öngür: Süzgeç denilemez aslında. Küresel ısınmaya tepki gösteren, bu sorunun arkasında Ayşe teyzenin suyunu fazla açmasının değil de, vahşi kapitalizmin, sanayinin olduğunu düşünen, yükselen milliyetçiliğe karşı tavrı alan, müzik endüstrisinde paranın hâkim kılınmasına tepki duyan, bu tür kıstasları gözeten insanlar katılmak istiyor zaten Barışarock'a. Çeşitli sol gruplara, yeşillere, cinsel

Taner Öngür, Seçkin Erdi

Talât Aydemir'in vasiyeti

Francisco Goya'nın "Dedesi de böyleydi" adlı gravürü.

• Şehir Hatları	5
• Piyasalarda dalgalanma	8
• Hava-İş Başkanı Atıl Ayçin	10
• Su uzmanı Sunay Demircan	12
• Ertuğrul Kürkçü	15
• Hasip Kaplan	19
• Alper Taş	22
• Radyo Express	24
• Kiraat	32
• Elias Elkhoury	34
• "Ebru" ve Atilla Durak	37
• Milliyetçilik araştırması	38
• Kampanya gönüllüleri	45
• Müzik Dolabı	51
• Barışrock (2'den devam)	54

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ahmet Şık, Ali Kesgin, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Asena Günel, Ayşe Cavidar, Aysegül Öğüz, Batu Boran, Bilge Ceren Şekerciler, Çiğdem Öztürk, Derya Sayın, Didem Danış, Ender Ergün, Eray Aytimur, Erdir Zat, Hakan Lokanoğlu, Halit Karlı, Handan Koç, Haziran, HknKrtsh, Hüseyin Ustaoglu, İlker Aksoy, İrfan Aktan, Kıvanç Koçak, Merve Erol, Murat Meriç, Murat Toklucu, Ogan Güner, Özyaz Selmo, Özgür Eren, Pelin Özer, Pınar Ögünç, Reha Öztunalı, Saner Sen, Serkan Seymen, Sinan Yusufoglu, Siren İdemen, Sungu Çapan, Süleyman Bilgi, Şahan Nuhoglu, Tora Pekin, Tuncer Erdem, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoglu, Yasemin Avdan, Yücel Gökçürk, Zeynep Nuhoglu **baskı** Mikado Matbaacılık ve Tic. Ltd. Şti. İmam Çesme Cd. G/47 Sk. No:6 Seyrantepe 80660 İstanbul Tel: 0.212.289 27 93 **basım yeri ve tarihi** İstanbul Ağustos 2007 **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri** Abdullah Sok. No. 9 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks**: 0.212.251 87 67 **e-mail** expressdergisi@yahoo.com **abonelik** expressroll@gmail.com **yl 6 sayı 75 25 Ağustos - 25 Eylül 2007 imtiyaz hakkı** Bilge Ceren Şekerciler **sorumlu yazişleri müdürü** Şahan Nuhoglu **ilan irtibat** Şahan Nuhoglu (0.535.576 21 11)

YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR.
ISSN 1307 - 461X

Boşuna "allahın sopası yok ki" dememişler. Tayyip Erdoğan'ın Bekir Coşkun'a "ya sev, ya terket" çekmesi, AKP'yi demokrat ilân eden sağdaki ve soldaki liberallerin yüzünü fena kızartmış olmalı. Ar daman çatlamamış olanları kastediyoruz elbette. Bu satırların yazıldığı sıralarda, AKP medyasının önde gelen isimlerinden Mustafa Karaalioglu, Haber Türk'te Erdoğan'ı savunup faturayı Bekir Coşkun'a kesiverdi. Başbakan "vatandaşlıktan çık" derken hukukî bir bağı kastetmiyormuş, "medyayla polemîği sever"miş, Bekir Coşkun zaten "sabıkalı"ymış, "çok ağır eleştiriler yapmış"...

Aynı ekranda, Hürriyet yazarı Cüneyt Ülsever ise durumu gayet güzel özetledi: "Başbakanın diliyle söyleyeyim, onun fitratında demokrasi yok." Şimdi "sol liberal"lerin ne diyeceğini merakla bekliyoruz. Bakalım, sağ liberal Ülsever kadar net olacaklar mı? Bir de tabii AKP'nin sol transferleri, Zafer Üskül ve Ertuğrul Günay ne diyecekler, "çevir kazı, yanmasın"ı nasıl formüle edecekler?

Evet, Cüneyt Ülsever'in de dediği gibi, Tayyip Erdoğan'ın mayasında demokrasi yok. Keza AKP'nin mayasında da. Erdoğan'la Büyükanıt'ın, AKP'yle ordunun (ve kemalist, ulusalcı-milliyetçi çizginin) aynı resmin iki yüzü olduğunu daha güzel gösteren bir örnek olamazdı herhalde. 27 Nisan muhtırası hatırlayalım. Ne diyordu Genelkurmay: "Ne mutlu Türküm diyene, demeyen Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır." Erdoğan ne diyor: "Cumhurbaşkanını kabul etmiyorsan vatandaşlıktan çık." Yok aslında birbirlerinden farkları. İkisi de faşizmin şiarını yankılıyor: "Ya sev, ya terket."

Susurluk'ta, 301'de, Şemdinli vakasında nasıl uzlaşmaları görmüştük, "Dolmabahçe mutabakatı"nın neticelerini de göreceğiz. Aralarında uzlaşmazlıklar yok değil, ama bunlar şekli şeyler, "özde" bir mesele yok. MHP'liler de 1980 öncesinde, "Türklerin dini şamanizm mi, İslam mı?" diye gırtlak gırtlığa gelebiliyordu, ama bu ne NATO'nun Gladio'suyla ve ABD istihbarat örgütleriyle işbirliği yapmalarına, ne de sendikal mücadeleye karşı yerli ve yabancı sermayenin vurucu gücü olmalarına engel oluyordu.

Tayyip Erdoğan'ın "ya sev, ya terket" demeci, Express'in baskıya girdiği saatlerde geldi. Bu sayfanın konusu, kapağımızda duyurduğumuz "Chavez'leşmeye ömrü vefa etmeyen bir ihtilâlcinin evrak-ı metrukesi"ydi. 22 Temmuz'dan beri yüzlerinden düşen bin parça olan kemalistlere ve her neviden ulusalcılara bir "express kıyak" yapalım demiştik. Yerimiz daraldı, özet geçelim.

Tevellütü müsait olanlar ve yakın tarihe ilgi duyanlar gayet iyi bilir, 1960'ların başında Talat Aydemir adlı bir ihtilâlcı subay vardı. 27 Mayıs'çıydı, ama ihtilâlin, "rayından çıkarıldığı", "gerici güçlerin emrine girdiği" gerekçesiyle, 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963'te, 27 Mayıs'ı rayına oturtmak üzere iki darbe girişiminde bulunmuş, ilkinde affedilmiş, ikincisinde darağacına gönderilmişti.

Bu "sol kemalist" ihtilâlcinin hikâyesini ve "kissadan hisse"yi, silah arkadaşı Abdullah Nihat Yılmaz'ın Edebiyat ve Eleştiri dergisinin Mart-Nisan 2005 sayısındaki "Talat Aydemir'in Vasiyeti" başlıklı yazısında okuyalım: "22 Şubat ve 21 Mayıs ihtilâlcî kalkışmalarının kırılmasından sonra gün uğursuzun olmuş, ve daha sonraki 12 Mart, 12 Eylül gibi Pentagon komutlu ve kontrgerilla uygulamalı vahşet darbelerine açılan. Tural, Sunay, Tağmaç, Gürlar, Batur, Türün, Şahinkaya, Evren gibi birbirinden uğursuz tetikçilerin 'Atatürkçü' devri yürürlüğe konmuştu. Ancak, Aydemir liderliğindeki bizler, 21 Mayıs

1963'te, vicdanı tarih olan ihtilâlcî askerler olarak kendi yolumuzdan yürümüştük. Kalkıştığımız ihtilâlcî askerî olduğu kadar, konduğumuz cezaevi, yargılandığımız mahkeme askeriydi. Fakat kavga askerden askere bir kavga değildi. Çünkü 21 Mayıs ayaklanmasına çıkan yolu da planlayan 22 Şubatçılar, İstanbul Sanayi Odası'yla diğer üst tabakanın duyurdukları taleplere sıcak baksaydı ve Talat Aydemir ABD büyükelçisinin görüşme başvurusunu geri çevirmeseydi, dolayısıyla yapılacak 'ihtilâlcî' den nasiplenmek isteyen egemen çevreler devre dışı bırakılmasaydı, 'bizler' yenilecek miydik? 'Galipler' o adreslerde oturuyorlardı işte.

Ve 'bizler' mahkeme salonunda mahkeme heyetiyle, koğuş ve hücrelerimizdeyse kendi vicdanlarımızla hesaplaşmaya koyulmuştuk. Rahat ve yalnızdık artık. Fakat içimizdeki süzülmeden sınırlanmayacaktık. Bu 'süzülme'ye sivilleşme süreci de denebilir. Fakat bu süzülme süreci 'bizler'i bölmüştü. Bir grup ununu elemiş, eleğini asmıştı. Geri kalanlara iki bölümdük. Kimileri 'geniş cephe!' için Türkçülere yöneliyordu, kimilerimiz ise 'Aydemir yerde kalmamalı, dava sürdürülmeli' diyorduk. Bu tartışmalar sürerken duruşmalar bitmiş, mahkeme kararı okunmuştu. İdamlar, müebbetler, 15, 10, 5 yıllık hapis cezaları, sürgünler, ömür boyu hak mahrumiyetleri... Ve ardından cezaevi 'Bekirağa Bölüğü'ne çevrilmişti. Bütün bunlara karşın, bir astsubay üstçavuşun gösterdiği toleransı değerlendirerek, biz dört teğmen hücrelere geçişin yolunu bulabilmiştik günün birinde. Aydemir ile davada ayakta kalanları görecektik orada.

Aydemir kırılmış ve ortadan yanlara taranmış saçları, Kumrular sokaktan Zafer Çaybahçesi'ne gidip döndüğü günlerdeki gibi, takım kravat tam tekmi sivililer içindeydi. Fakat kaşları çatık, bakışları öfkeliydi. Bizi görünce sesini de, bakışlarını da yumuşatarak, 'hoşgeldiniz çocuklar' dedi. Ve hiç peşreve girilmeden 'radyo dinliyor musunuz' diye tepeden bindirdi. 'Radyomuz yok ki' dedik. Gazete, kitap, dergi türü her şeyden yasaklı olduğumuzu o da biliyormuş. Ama Aydemir, 'benim burada bir transistörüm var, sizin koğuşta da olması gerekir' deyip üsteledi: 'Neden dinlemiyorsunuz?' Biz, 'ne var ki radyoda?' diye kekeledik. 'Seçim konuşmalar...' Bu defa biz, haklı konuma geçtiğimizi sanarak, 'politikacı da ne ki, iktidarı da, muhalefeti de aynı soy' diyebildik. (O sıra, bizim için doğru olan sadece ihtilâlcî olmakla çözüldü). 'Hayır, hayır' dedi albayımız. 'Ben onlardan değil, İşçi Partisi'nden söz ediyorum. Türkiye İşçi Partisi'nin sözcüsünü dinledim.' Ve birden susup yüzümüze dikti gözlerini. 'Yoksa siz' diye sordu, 'peşimizden niye geldiniz? Zenginleri kurtarmak için mi? Davamız zenginlerin davası mıdır?' Sonra durdu, ses tonunu alçaltarak, 'Adam hastası olup ilaç alamayan, köylü olup toprağı olmayan, işçi olup çalışma yeri bulamayanlara sesleniyor. Bu düzen değişecek, yeni bir düzen kurulacak diyor.' Yine sustu ve ekledi ardından: 'Bundan sonra, hapisten çıksam da, çıkmasam da -ki çıkacağım mutlaka- bu yola açık kimliğimi koyuyorum, sivil siyaset yapacağım. İşçi için, köylü için, yerde kalmış herkes için.'

Dönüşte kafamdaki sorular takla atıyordu büyüye büyüye. Aydemir'le son görüşmem olmuştu bu. Ve Aydemir'in o günkü sözlerini bir çeşit 'sivil vasiyet' sayarak (ki daha sonra Gracchus Babeuf'ün 'Devrim Yazıları' adlı kitabına düştüğü ve gazete-lerde yayımlanan notları da o günkü sözlerinin yazılı tanığıdır) bilincimi bileyleyip beni onur duyduğum devrimci eylemlere taşıyan dünyaya kaşttım."

MERAM 75: Geçen sayıda duyurduğumuz Tolstoy kitapları suya düştü. Depo olarak kullanılan kalorifer dairesini su bastı, kitaplarla birlikte çift sayı (ve bizim tatil) sizlere ömür oldu. Bir de özürümüz var. Geçen sayıda Etyen Mahçupyan'ın Ermeni cemaatini AKP'ye oy vermeye çağırdığını yazmıştık. Edindiğimiz izlenim oydu, ama dergi çıktıktan sonra, bizi arayan eş-dost Mahçupyan'ın o izlenimi uyandıran ifadeler kullandığını, ancak doğrudan öyle bir çağrı yapmadığını söylediler.

Evvel Temmuz'da Samandağ'da olmalı

SAMANDAĞ- Evvel Temmuz Bayramını duyduunuz mu hiç? Samandağlıların dörtbin yıllık mazisi olan bu hasat bayramını her yıl kutladıklarını, çocukların o günü ipe çektiklerini biliyor musunuz? Samandağ festivaline katılmadan önce bunları bilmiyordum. Bu günü saatli maarif takviminin arkasında kalakalmış bir eski kadim gün sanıyordum. Beni davet eden feminist Amargi dergisinden Tülay Hatimoğlu'nun anlattığına göre o çocukken özellikle rumi takvimle temmuz başlangıcı olan 14 Temmuz'da Samandağ sahilinde bulunan Hz. Hızır Türbesi ziyaret edilir, ardından çalgılar eşliğinde sabaha kadar eğlenilmiş. En yeni elbiseler önceden hazırlanır, sabahdan giyilir. "Biz çocukken Temmuz isimli bir şeyhin sokaktan geçeceğini sanarak kaldırım kenarlarında oturduk" diyor ve ekliyor: "Altı yıldır da bu günlerde bir festival yapıyoruz. Bu olumlu toplumsal geleneği kaynaşma, dayanışma ve kültürel değerlerimizin tanıtımı amacıyla sürdürüyoruz."

13 temmuz'da İstanbul'dan ayrıldığım, şehir seçim panolarıyla çevriliydi. Adana'dan Samandağ'a giden yolda böyle billboardlar yoktu. Etraf bomboş ve huzur vericiydi. Ama bu yolda başka şeyler gördüm. Bu yolda artık bizim olmayan İskenderun körfezini gördüm. Irak işgalinden itibaren bu limana sadece ABD ordu gemileri yanaşiyor ve ayrılıyor. Artık hiç ticaret gemisi girmiyormuş limana. Daha sonra Belek kasabasını geçerken de dev bir Ülkü Ocakları amblemi karşıladı bizi. Ona evlerden sarkan AKP bayrakları eşlik ediyordu. Arkadaşlar burası Antakya'nın diğer ilçelerine benzemez dediler. Sonra 800 kilometrelik muhteşem Amik ovasını geçtik ve Samandağ'a vardık.

Samandağ'da her yerde, Bin Umut adayı Berkat Kar'ın resmi asılıydı. Berkat acaba buraya mahsus bir isim mi diye merak ettim. Sonra öğrendim. Nüfus memuru Bereket'i yanlış yazmış. Soluklanmak için oturduğumuz kahvenin adı Çınar Kahve'ydı. İşin ilginç tarafı, bu kahvede hiç çınar ağacı olmayıp bol

bol okalıptüs ağacı olmasıydı. Bu duruma Samandağlılar da çok gülüyorlardı. Dediler ki: "Biz bunları okalıptüs diye bilmiyoruz ki. Samandağlılar Türkçe konuşsa da Arapça düşünürler sık sık."

Yasaklanan kumsal

Samandağlılar 12 Eylül darbesinden sonra çok baskı görmüş. Öyle ki, yıllarca saat 18.00'den sonra kumsalda gezmeleri yasaklanmış. Çevlik kumsalı, yaklaşık 18 kilometre ve Türkiye'nin en uzun kumsalı olarak anılıyor. Samandağlılar diyorlar ki, bura halkı sol düşünceye yakındır, ayrıca çoğu Nusayridir, Araptır ve Alevidir. Hatay meselesi malum. O yüzden buralarda evvelski rahat yoktur halka.

Gazeteci Celal Başlangıç, beş yıl önce Samandağ'a bağlı olan ve Ermenistan dışındaki tek Ermeni köyü olarak da bilinen Vakıflı köyünde yaptığı söyleşilerde, "sizler nasıl kaldınız burada" diye sorunca, "Sağcı olanlar göçtü. Solcu olan Ermeniler ise Mustafa Kemal'e güvendi ve kalmayı tercih etti" cevabını aldığını yazmıştı. Bir dönem Türkiye İşçi Partisi bu köyde yüz-

de 90'lara varan oranda oy almış.

Samandağ'da balıkçılık ve tarım önemli bir geçim kaynağı. Küçük üretimi engellemeyi hedefleyen neo-liberal politikalar yöreyi çok etkilemiş. Antakya haline meyve sebze taşıyan kamyonların sayısı gitgide düşmüş. Samandağ köylerinin erkeklerinin çoğunluğu yurtdışında işçilik yapıyormuş. Ama Almanya'ya, Fransa'ya değil, Suudi Arabistan'a gidiyorlarmış. Riyad'daki berberlerin çoğu Samandağlıymış. Ama yeni dünya düzeninde bu geçim yolu da tıkanmış. Filipinliler üç liraya yapılan işi bir liraya yaptıkları için tercih ediliyormuş.

El Hekim'in soluğu

Oturduğumuz çay bahçesine biraz sonra bir gelin, damat ve misafirleri geliyor. Samandağ'da kadın erkek arasında kaç göç yok. Tesettür yok. Bahçede çalan müziği soruyoruz. Aloş diyorlar. Oraların bir namarası imiş. Arapça söylüyor. Buralarda Türkmenler bile düğünlerinde Arapça şarkılar söylüyor. Bu "çınarlı bahçede" Grup Nidal'in solistlerinden Belgin Ayrancı da bizle beraber. Sesinin ve üslubunun ne kadar güzel olduğunu grubun "Asfur" isimli albümünü dinlerseniz anlayacaksınız. Bu cd'nin kapağında şunlar yazıyor: "Çalışmalarımız ile Anadolu'da yaşayan farklı bir renkten Türkiye toplumuna ses vermek istedik. Bu Cemil Hayek'lerin rengi, Şih Yusuf El Hekim'in soluğu, Mehmet Latifeci'nin tebessümü, Cebel El Akra'nın çığlığıdır. Düşmanlığı bilmeyen, anadilleri ile şarkılar söylemeyi, hayaller görmeyi isteyen bir toplumun utangaç çığlığıdır bu."

Grup Nidal, Erkin Koray'ın "Bir o yana, bir bu yana yatma şaşkın" diye uyarladığı şarkının orijinalini

yani, "Derraviya"yı da çok güzel söylüyor. Bu şarkıyı o gece Suriyeli İbrahim Sakır'dan dinledim. Ve çocuk çocuk bu kadar çok insanın hem bu kadar efendi, hem de bu kadar güzel oynadığını daha önce görmedim hiç. Ertesi gün sahilde pek çok terlik kalıyormuş, oynarken kuma kanşan.

Kızılırmak rüzgara karşı

Ertesi sabah bulutlar yüzünü eğmiş hava kararmıştı. Sevgili ev sahiplerim kaygılıydılar. Akşam Grup Kızılırmak çıkacaktı. Yağmur yağarsa ne yapacaklardı? Derken öğlen oldu, "Siyaset Kimin Meydanı" başlığı etrafında tartışmak üzere yüze yakın kadın Kardelen kafede toplandık. Rüzgar etrafımızı çeviren kumaş perdeleri dalgalandırıyordu. Ben de konuşmacı olarak kadınların herhangi bir mağdur kimlik değil, dünyanın ezilen ve sömürülen yarısı olduğunu anlatırken gördüğüm destek üzerine coştukça coşuyordum. Aynılırken kadınların meclise girmesi kadar neyi savunmak üzere gireceklerinin önemli olduğunu ve artık feminist bir programımız olması gerektiğini düşünüyorduk. O gün boyunca pek çok konuda konuştuk, konuşma dinledik. Metin Bakkalçı sağlıkta ve sosyal güvenlik düzeninde hükümetin başlattığı değişimin halkın üzerindeki yıkıcı etkisinin ne kadar vahim olacağını açıklıkla anlatırken artık akşam yaklaşıyordu.

Korkulan olmamıştı. Bulutlar dağılmış güneş pembelikler saçarak batmıştı. Çay bahçeleri sohbet eden, bira içen, sigara tellendiren insanlarla, kumsal ise Semir Yalçın'dan Arapça gazel dinlemek isteyenlerle doluyordu. Kulakların neşe ile uğulduyordu. Biraz sonra kumsalda oturan kalabalığa katıldım. Festival programı stand up yapan Far-Fur'la devam ediyordu. Binlerce insan gülmekten kınılıyordu. Kıvrık saçlı bu genci biraz daha dinlersem Arapçayı sökeceğim sanısına kapıldım. Arada Türkçe kanşırıyordu ve bahsettiği şeyler bu topraklarda yaşayan insanların sorunlarıydı.

Derken satranç yarışması ödülleri dağıtıldı, çocuklar neşe içinde kupalarını salladılar. Sonra sunucu gecenin son konseri için, evvel temmuz gecesi olan 14 Temmuz için, kardeşlik için, barış için, bizim için Grup Kızılırmak'ı sahneye çağırdı. Kıpkırmızı elbisesiyle İlkey Akkaya o kadar güzeldi ki. Hızlanan rüzgar Akkaya'nın saçlarını savuruyordu. Rüzgara karşı çalıyordu arkadaşları ve o da kelimenin gerçek anlamıyla rüzgara karşı söylüyordu. Sesler rüzgarın içinden bize ulaşana kadar dalgalanıyor, kıvrımlanıp değişiyor, iyice içleniyordu. "Bu fırtına dünden belli" diye şarkı devam ederken elektrikler kesildi. Hiç yerinden kıpırdamadı sahnede kiler. Sahilde oturanlar azalmadı. Karanlıkta, bir sigara yaktım.

Festivalin son gecesinde Grup Kızılırmak sahneye çıktı. Kıpkırmızı elbisesiyle İlkey Akkaya o kadar güzeldi ki. Kelimenin gerçek anlamıyla rüzgara karşı söylüyordu. "Bu fırtına dünden belli..."

Yıldızların altında, kumsalda oturuyordum ve evvel temmuzda Samandağ'da insanın gözleri açılıyor, kulakları yıkanıyor diye düşüncelere dalıyordum ki, elektrikler geldi. Kırmızı elbiseli kadın ve arkadaşları devam ettiler. "Bu fırtına dünden belli, baş edeceksin."

– Handan Koç

Çocuktan al haberi

BODRUM/GÖCEK– Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte yataklarından fırlayan, çocuk haklarının tüm toplumda yaygınlaşmasını ve benimsemesini sağlayarak, evrensel bir insan hakları kültürünü geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla çalışmalarını sürdüren GÇD'nin hummalı çalışmalar neticesinde bir araya

yakın zamanda haber merkezini çocukların oluşturduğu "Gazete Eksi 18" ismiyle bir çocuk gazetesi çıkarmak ve çocuk hikâyelerine dayanan bir belgeseli ortaya koymak!

Dernek yöneticileri çocuklardan nasıl bir medya istediklerini yazmalarını rica ettiğinde şu yanıtları alıyorlar: "Yetişkinler bizimle konuşurken maymun taklidi yapmadan yetişkin gibi konuşsun. (Sinem) Çocuklara söz sahibi olmaları için çaba sarf eden; dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı yapmadan çocuklara eşit hak veren medya istiyoruz. (Deniz) Medyada insanların zevkli zaman geçirmesini isterim. (Kemal) Çocuklara güven duysunlar. (Sedat) Çocuklar arasında ayrım yapılmamasını, yani reklamlarda sadece tatlı çocukları

ce bu koya köylülerin girmesinin yasak olduğunu, denize kirli sularını bırakan lağımdan hallice suyun bulunduğunu taşlık alan dışında mavi suya ilşemediklerini söylüyor.

Gündem Çocuk Derneği'nin çocukları "Gazete Eksi 18" için kolları sıvarken, bir yandan da hemen yanlarındaki İnce köylülerinin, Göcekliğin karşılaştıkları eşitsizliği, yazmaya başladıkları haberlerin konusu yapar oldu.

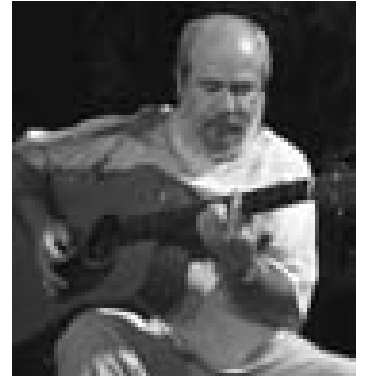
GÇD'nin düzenlediği medya kampına katılan çocukların ortak payda olarak hak haberciliğini, insan haklarını, çocuk haklarını ve esas olarak da vicdanlı olmayı rota edinmiş olması, yaygın medyaya eşitirel bakış açılan, insanı umutlandırıyor.

–İrfan Aktan

Bedreddin'i zehirlemek

KARABURUN/İZMİR–Mazisi derin, toprağı zengin, denizi billur, esintisi bol bir sahil kasabasıymış gideceğimiz yer. Restoran tabelalarını okuduğumuz an Ege ruhu tarafından ele geçirilmiş olacaktı: "Deniz kenan salaşır, servis yavaştır, hesaplar talaştır." Homeros'un ve Şeyh Bedreddin'in müridlerinden Börklüce Mustafa'nın memleketi Karaburun, bu sene belediye düzenlediği şenliklerin dördüncüsünü idrak etti. 10-12 Ağustos tarihlerinde düzenlenen bir dizi panel, film gösterimi, sergi ve konserden müteşkil program, kasabasının ve civardan gelenlerin yoğun ilgisine mazhar oldu.

Pelin Esmer'in İtalya ve İspanya'da katıldığı festivallerden pek çok ödülle dönen "Oyun" adlı belgeseline ilgi büyüktü. Esmer, Toroslar'daki kadınların dünyasını, bir tiyatro oyununu merkez alarak son derece özel bir bakışla yansıttı. Nurdan Arca'nın bir kısmını Karaburun'da çektiği "Simavnalı

Karaburun festivalinin finali muhteşimdi. Bülent Ortaylı dakikalarda ayakta alkışlandı.

Bedreddin" ise, Bedreddin düşüncesini bugün de yaşatan Trakya köylerinin bulunduğunu göstermesi açısından önemliydi. Bu filmin ardından Alpaslan Işıklı'nın yönettiği panelde mevzu Bedreddin ruhundan, Kuva-i Milliye ruhuna döndüğünde, biz de bakışımızı 1919'da Samsun'da doğan güneşten, Karaburun'da batan güneşe çevirdik ister istemez. Mübadele temalı bir film, bir de panel düzenlendi bu yıl şenlikte. Kendisi de üçüncü kuşak bir mübadil olan Zeynep Kazancıgil'in çektiği ve vaktimizi çalmak için (!) atlaya atlaya izlettiği "Midilli'den Ayvalık'a bir Mübadele Öyküsü" adlı belgesel bilgilendirici olmakla birlikte, ezber bozucu olmadı. "İki Yakada Birden Yaşamak" adlı mübadele paneli ise milliyetçi tarih yazımının tanıdık klişeleriyle örüldü. Mübadele siyasetini bir asayiş sorunu olarak ele alıp, olumlayan Engin Berber'e itirazda bulunan kimi konuklar duygusal olmakla itham edilip susturuldu. Bilim kriterleriyle görüş bildirmediği için söz alamazlardı. Tarihin bilimden çok, bir yöntem ve yaklaşım olduğuyla ilgili görüşler duymazdan gelindi ve ortamda gergin rüzgârlar esti. Yine de kimse salonu terk etmedi, ama kısa süre sonra saflar

Gündem Çocuk Derneği'nin Bodrum-Göcek'te düzenlediği medya kampında, gazeteci Murat Çelikkhan müstakbel meslektaşlarıyla...

getirdiği çocuklar, bir yandan gazetecilik kurallarını, haber yazma tekniklerini, kamera ve fotoğraf makinesi kullanımını, çocuk hakları temelli haberciliği öğrenirken, bir yandan da kamp alanındaki kurbağa, çekirge ve böceklerin peşine takılıp oyun oynuyor, zaman zaman da denizde serinliyor.

"Medya kampına" katılanların bir kısmını GÇD'nin üyesi olduğu Ankara Çocuk Hakları Platformu'na katılan çocuklar oluşturuyordu. Bazı çocuklar ise seçimler öncesinde, çocukların taleplerini siyasete ulaştırmak için çıkardıkları "Eksi 18 Gazetesi"nden geliyordu. Ankara'dan katılan üç çocuk SHÇEK Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezi'ne devam ediyorlardı. Bir hafta süren "medya kampı"na eğitimci olarak katılan gazeteciler Murat Çelikkhan, İz TV'den Coşkun Aral, Aytun Orgül, bianet'ten Nilüfer Zengin, foto muhabiri Ercan Arslan, video aktivisti-belgeselci Alper Şen, Barış İzci Grubu'ndan Tolga Kaskatı'yla çalışan çocuklar, çarçabuk "derslerini" kaptı ve gazeteciliğin temel kurallarını konusunda fikir sahibi oldu, haber yazdı, kamera ve fotoğraf makinele riyle çekimler yaptı.

Dernek yöneticileri ve İstanbul-Ankara'dan kalkıp gelen gazeteciler, 4-12 Ağustos tarihleri arasında, İnce'de radikal bir karar aldılar: En

değil, sokaktaki çocukları da oynamalarını istiyoruz. (Gizem) Medyada çocuklar için ayrı muhabir grubu oluşturulup bu grubun çocuklar ile ilgili bilgi ve haber toplaması sağlanabilir. (Yağmur) Çocukların dövülmemelerini isterim örneğin; yuvada, okulda, anasınıfında. (Sedat) Sadece yetişkinlere söz hakkı veriyorlar. Çocukların sözlerini kulak arkası yapmamalılar. (Nurettin) Çocukları zekâ ve psikolojik olarak etkileyen programlara sınırlamalar getirilsin! (Deniz) Medyada fotomontaj yapılmamalıdır. (İrfan) Saçma, mantıksız şeylere çocuksu denmesin. (Sinem) Çocuklarla ilgili TV olmalı (Nurettin).

Çocukların, çocuk hakları konusunda konuşup tartışma tarzları, İnce köylülerinin kendi yaşam koşullarından söz ederkenki hallerine şaşırtıcı derecede benziyor. Zira, nasıl ki çocuklar, çocuk hakları konusunu dillendirirken "mağdur" dilini bir kenara bırakmış ve hak dilinden değil hak talep eden konumuna oturmuşlarsa kendilerini, İnce köylüleri de daha iki yıldır piknik tüpleriyle girebildikleri İnce koyunda kendilerine yaşam alanı açmaya başlamışlar. Evvelen İnce sahiline çöreklenen bürokrat emeklileri, her nasıl olmuşsa terketmişler burayı. Serin ve tertemiz denizde yüzerken lafladığımız bazı köylüler, daha ön-

Karaburunlular bakir koylarının büyük sanayicilerin kurduğu, kuracağı balık çiftlikleriyle işgal edilmemesini, mevcut çiftlikler için gerekli cezaı yaptırımların uygulanmasını umut ediyor ve peşkeş çekilmiş kamu arazilerine dikilen dönümlerce zeytin fidanının gam yerine, merkeze kaçan genç nüfusa iş imkânı getirmesini istiyorlar.

belirlendi, beyaz gömlekli “milli akademisyenler” konsere kalmadan evlerine döndü, sortlu muhalifler konserden sonra sabaha kadar sahilde yıldız yağmuru izlediler.

Şenliğin musiki faslı yine pek hararetili, danslı, coşkuluydu. Açılışı yapan Repikas'ın iki perdelik konseri mest etti. İlk perdede kendi parçalarını yorumlayan grup, ardından mikrofonda Gülce Özen Gürkan'ın katılımıyla Anadolu rock'a selam çaktı. Pir Sultan'dan, Erkin Koray'dan, Üç Hürel'den, Cem Karaca'dan, Mazhar-Fuat'tan parçalar seslendirdi. Ruhi Ayangil'in klasik Türk müziği topluluğuyla sahne aldığı cumartesi gecesi ise bizim için vaat edildiği gibi “bir yaz gecesi rüyası” olamadı ama, bazı konuklar için, “neyse hep caz yokmuş saz da var, ne güzel” oldu. Finalse muhteşemdi. Bülent Ortaçgil dakikalarca ayakta alkışlandı.

Şenlikli kasaba Karaburun'un festival takvimi bu sene de pek yoğun. Festivallerin biri diğerini kovalıyor. 7-9 Eylül tarihlerinde muteber akademisyenlerin katılımıyla gerçekleşecek ikinci bilim kongresinde, bilimsel üretim süreci, toplumsal ve kurumsal biçimleriyle ele alınacak. Temmuz başında ütopycılar 14. defa biraraya gelmiş ve Doğu ütopyalan üzerine fikir alışverişinde bulunmuşlar. Karaburunluların ütopya öncelikleri ise farklı. Onlar bakir koylarının büyük sanayicilerin kurduğu/kuracağı balık çiftlikleriyle işgal edilmemesini, mevcut çiftlikler için gerekli cezai yaptırımların uygulanmasını umut ediyor ve peşkeş çekilmiş kamu arazilerine dikilen dönümlerce zeytin fidanının gam yerine, merkeze kaçan genç nüfusa iş imkânı getirmesini diliyorlar.

–Pelin Özer / Şahan Nuhoglu

Bir daha çal Sam!

(Hollywood makamı olmasın)

KAZABLANKA/FAS – Göbeğinde ‘Royal Air Maroc’ yazan, koltukları daha çok Kadıköy-Kartal minibüslerini hatırlatan uçakımızdan Mohammed V Havaalanı'na indiğimizde saatlerimizden üç eksilttik önce. Bulduğumuz basın kafesi, aramızda bulunan bir belediye başkanının yüzü suyu hürmetine, önceden yapılmış şık bir operasyonla kapısında VIP yazan bir salona alındı. Yeşiller, pembeler ve oymalar ve kakmalar ve ayarsız aksesuarlarla donatılmış havaalanına göre pek sade bile sayılabilirdi VIP salonu –daha doğrusu odası... Bir plazma televizyonda sadece formatı değil, renkleri, alkış modelleri bile bizimkilerle aynı bir öğleden sonra kadın programı açık. Ortada atıştırma alanının durduğu masa ve sonra buranın “normal” çayı olduğunu öğreneceğimiz nane çayını ilk tadış... Dallar daha kalın, yaprağı daha sert, daha esanslı naneleri, çok ama ger-

çekten çok şekerle birlikte özellikle kömür ateşinde pişiriyorlar. Şeker yüzünden nane-limon ikilisinin hastalık çağışımı anında ortadan kalkıyor. Normal çayı şekersiz içmeye alışkın bünyeler için gerçekten yabancı, ama alışılıyor. Bir de çöl çayı var, o kuru nâdenen, çok daha uzun demleniyor; işte o şekersiz, hatta acımsı... Ama her ikisini de kurşun kalem uçlu çaydanlıklardan, çok yukarıdan köpürterek dökmesi makbul. Siz el atıp sakın doldurunca bozuluyorlar.

VIP Salonu için oda dememin bir sebebi, etraftaki gerçekten özel bir mülke sızmış hissi uyandıran resim çerçeveleri. Duvarlarda ya da sehpaların üzerinde kimi ahşap, kimi altın renkli çerçevelerde bir adamın türlü hallerini görüyoruz. Bir salonda konuşurken, aynı adam bir çocuğu öperken, aynı adam kansıyla birlikte... Sanki onun evindeyiz. 40'lı yaşlarının başındaki Kral Mohammed VI'nın yüzünü daha sonra Kazablanka içinde o kadar çok göreceğiz ki... Restoranlarda baş köşede, otellerin lobisinde, minicik büfelerin duvarlarında, sokaklarda ışıklı panolarda... O zaman bütün şehir bir adamın özel mülkü hissi uyanacak ki, yanılacağız. Neredeyse bütün Fas malum ailenin çünkü. Ülkenin en büyük holdingi onların, borsada dönen paranın yüzde 50'den fazlasına sahip, ülkeye yayılmış sekiz sarayı, sayısız da gayrimülkü var. Ortada bir parlamento var, fakat kralın eli öpülmeden hiçbir şey olmuyor. Üstelik öğrendiğimize göre bunlar da iyi zamanlar... VI, babası Hassan II rejiminden mustarip olanların konuşabildiği, Güney Afrika'daki Gerçekler ve Uzlaşma Komisyonu benzeri bir yapı kurmuş, yasalarda kadınlar lehine birtakım değişiklikler yapılmış. Ama iddia edilen hepsinin Batı'ya sevimli gözükme amaçlı olduğu. Çünkü mesela işyerinde cinsel tacizden dava açan bir kadın yok gibi...

Malum “Casablanca” filminin dimağlarda başka tür kaydı ve oramıza buramıza sinmesine mani olmadığımız Kuzey Afrika egzotizmi yüzünden Kazablanka'nın imaj bankalarımızda başka fotoğrafları mevcut. Fakat herhangi bir yerde okumadan evvel, içinde bulunduğum steril ortamdan bile göze batan bir yoksulluğu var şehrin. BM yardımlarından faydalanabilmek için nüfusunun 30 milyon gösteren, ama bunun çok üzerinde olan Fas, kuzey Afrika muadilleri içinde en yoksulu. Turizm kaymağı tam tutmamış. Tamam filmin Hollywood'da bir sette çekildiğini bilse de unutarak gelenler var; Sultanahmet stili otantizmi, Mağrip versiyonuyla Atlantik kıyısına taşıyan “Rick'in Yeri” adlı kafede oturabiliyorlar ancak. Atlantik'te kulaç fantezisi ise diyelim Bodrum Türkbükü rüküşlüğüyle, Caddebostan sahili arasına sıkışmış durumda.

Kazablanka'daki ilk gecemizde şehrin her yanına yayılan palmyeler arasına güzel konuşlanmış ve belli ki “nezih” olduğu için tercih edilmiş La Fibule isimli bir restorana davet ediyoruz. Mutfağı, dekorasyonu Kazablanka üstün sınıfı ve paralı turistler için hazırlanmış bir işletme. Genelinde olduğu gibi oturduğunuzda “Kola mı, Fanta mı?” diye sorulmayan yerlerden. Yan masaların hepsinde birer şarap şişesi... Sesi içe işleyen bir udi masaları dolaşıyor. Her yerde masaya önce siyah zeytin geliyor burada. Yerine göre yeşili de ekleniyor, bir de pancar turşusu... Karabiber, tuz misali masadan eksik ediliyorlar. Zeytin güzel de; etli, kekremisi... Seçeneklerin çoğu Fransız tarzı da olsa, Kazablanka'da her müessesede ekmekler çok güzel. Az sonra o özel hunimsi kapaklı çömleklerinde sabırla pişirilmiş tandır geliyor, üzeri siyah erik ve kuru üzümle süslü. Tatlıyla tuzlu hep bir arada buraların mutfağında.

Mekân sonradan hesaba da yansıyacak “birinci sınıf” hizmet de sunsa, gözümü plastik pimapen çerçevelerden alamıyorum. Tuvalet bahanesiyle kalktığımda, bir arabayla getirildiğimiz bu yerin pimapenlerinden ne görüldüğüne bakıyorum; kalakalıyorum. Atlantik'le aramızda beş metre var, sağda şahane bir deniz feneri, devasa dalgaların kalemtraşla açar gibi sivriltiltiği kayalar... Böyle bir yerin dibinde pencerelerin kapalı oluşuna, buraya değil de sanı badanahı duvarlara bakarak yemek yendiğine akıl sır ermiyor. Bunun o restona özgü bir şehir kullanma biçimi olmadığımı ertesi gün sokaklarda gezdiğimizde anlıyorum. Sağır tarafını okyanusa vermiş dev apartmanlar dolu sahil. Bakanların da pencereleri hayatımda gördüğüm en küçükleri... Bütün bunların, yazın klima, kışın soba kullanılmayan bu şehirde civa özgül ağırlığındaki rutubetten, okyanus

rüzgârından korunmak amaçlı mimari çözümler olmadığını anlamak için daha derinlere gitmek gerekiyor. Evler tamamen içeri doğru tasarlanmış, dışarı bakmamak, dışarıdan bakılmaması, evle dışarıyı ayırmak üzerine... Şehrin göbeğindeki yoksulun yoksulu mahallelerde pencereleri bile göremiyorsunuz, çünkü elli altmış evlik blokların çevresi dışarıya içeriyi, içerisine dışarıyı göstermeyecek duvarlarla kaplı. Zengini çok zengin, yoksulu çok yoksul, ama iç-dış algısı aynı. İç içe duvarlarla örülmüş Kazablanka.

Teorik olarak müslümana içki satmak yasak, manzaralı kuytu kahvalılarda inanamayacağınız kadar bira şişesi görüyorsunuz ama... Örtülü kadınlar ezici çoğunlukta, kadınlarla erkeklerin ortak paylaştıkları alanlar sınırlı. Tabii ki bu bahis Fransızcaya da hakim zengin eliti kapsamıyor.

Kazablanka halkı tarımla geçiniyor. Meyveler çok lezzetli, zaten Avrupa'ya önemli ihracat malzemesi sebze meyve. Ama yoksulluk dediğimiz, erkeklere mahsus kahvelerin önünden geçerken, nane çayını masaya bırakıp bir adamın size para için el uzatması gibi bir yoksulluk. Ne yapacağımızı şaşıyorsunuz. Mahmutpaşa'nın başka bir sürümü olan Medina çarşısında size kıyınk bir biblo satabilmek için dökmedikleri dil yok. Satıcı işgüzarlığı değil.

Kuzey Afrika sıcaklığı deniyor ya buradakine, Kazablanka'da güneş yakmıyor, haşlıyor, fakat en yudruk gölge bir başka esiyor. Atlantik'in göbeğine sapsarıyken batan güneş bir gitti mi, sıcaklık da öyle bir hızla düşüyor ki, anında okyanustan buhar yükselmeye başlıyor. Günbatımında iki saate yakın bir süre evlerin duvarlarını zorluyor dalga dalga yayılan buhar perdesi. Tatlıyla tuzlu bir arada beyaz bir bulutun içinde görünmez oluyor.

–Pınar Ögünç

Kazablanka'da yoksulluk, erkeklere mahsus kahvelerin önünden geçerken, çayını masaya bırakıp bir adamın size para için el uzatması gibi bir yoksulluk. Mahmutpaşa'nın başka bir sürümü olan Medina çarşısında bir biblo satabilmek için dökmedikleri dil yok. Satıcı işgüzarlığı değil.

Küresel çatlaklar

2006'nın mayıs ve haziran aylarında, ardında da 2007'nin şubatında uluslararası piyasalar, medyanın tabiriyle, "sallandı". Ama ağustos ayında yaşanan dalgalanma son iki senedir görülen en büyük sarsıntı oldu. Önce gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan, sonra da dünyaya hızla yayılan kriz dalgası büyük küresel şirketlerin zor durumda kalması, riskli yatırım fonlarından bazılarının batması, finansal piyasalarda borsaların çökmesi ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı kur ve faiz yükselişleri ile kendini gösterdi. Niye böyle oldu, önümüzdeki günler nelere gebe? Küresel kapitalizmin gidişatına ve sık sık duyduğumuz yeni kavramlara yakından bakalım...

Perşembenin gelişi çarşambadan belliydi. 2006'dan bu yana görülen kimi ufak, kimi de 2007 mayıs-haziran döneminde olduğu gibi şiddetli sarsıntıların nedenleri gerek neoliberal, gerekse muhalif iktisat çevrelerinde epeydir tartışılıyordu. Bir kriz ya da sarsıntı olasılığı her zaman dile getirilseye de, bunun zamanlaması doğal olarak tahmin edilemiyordu. Küresel kapitalizmin 2000'li yıllardaki görkemli büyümesi sorunların gözardı edilmesine yol açtı. Bugün hemen herkes küresel kapitalizmde ciddi sorunların biriktiğini kabul ediyor. Görüşler bu sıkışmanın bundan sonraki evresi konusunda farklılaşıyor. Kimine göre küresel kapitalizmin geçirdiği bu sarsıntılar, sistemin kendini düzenleme ve topyekûn bir çöküşü önleme refleksi, kimine göreyse sürdürülemez bir durumun işaretleri ve radikal önlemler alınmazsa tüm dünyayı etkileyebilecek bir çöküşün hızlandığının habercileri.

Birinci görüştekiler, son yaşananları daha çok "riskten kaçınma", dolayısıyla bir düzeltme hareketi, bir geçiş olarak yorumlarken, diğerleri sorunların çok daha derine uzanan kolları olduğunu ve artık krizin ertelenme lüksü kalmadığını düşünüyorlar.

İktisadın, sadece için içinde olanların anlayabildiği kendine has bir dili ve dinamiği var. Bu nedenle, toplumsal yaşamın asıl belirleyenlerinden biri olmasına rağmen, bu alanda olup bitenlerin bundan etkilenen insanların diline tercüme edilememesi insanların duruma müdahil olamamasına neden oluyor ister istemez. Dolayısıyla, pek çoğumuz, örneğin, son krizde "hedge fon" adı verilen fonların batması ya da ABD ikincil ipotek piyasasındaki sorunların neden Türkiye'deki insanların hayatını etkilediğini anlamıyor.

Aslında birbirinden bağımsız gibi duran pek çok olay bir örümcek ağı gibi birbirine bağlı ve bugün küresel kapitalizmin anlaşılabilmesi bu olayları anlamayı gerektiriyor. "Küresel ekonomide olup bitenler sistemin kendini uyarılma süreci mi?" yoksa "küresel kapitalizm artık bu çatlakları taşıyamaz hale mi geldi?" sorularına yanıt vermek şu an için zor belki, ama yaşanan gelişmeler durumun vahametinin sanıldandan daha fazla olabileceği kuşkusunu güçlendiriyor.

Çatlak 1: ABD tüketiyor, Çin ödüyor

1990'ların ikinci yarısından itibaren düşük hızda büyüeyebilen dünya ekonomisi 2000'ler-

Dünyanın bir bölümü dolar biriktirirken, bir bölümü hoyratça tüketiyor. Bu dev açık nasıl kapanacak? Çin ABD'yi finanse etmekten vazgeçecek mi? ABD'deki cari açığın kapanabilmesi, tüketimin dizginlenmesi ile mümkün olacağına göre, ekonomik yavaşlama ani ve hızlı mı olacak? ABD birden durursa dünyanın geri kalanına ne olacak? Bu sorular pek çok kişinin kafasını kurcalıyor.

de sıçrama yaşadı. Çin, Hindistan gibi Uzak Doğu ülkeleri, kapitalizme geçiş sürecini tamamlayan Doğu Avrupa ülkeleri ve Türkiye başı çekerken, gelişmiş ülkelerde de üstüste yüksek büyüme kaydedildi. Bu dönemde, Uzakdoğu'da ticaret fazlasının yarattığı sermaye ABD'ye borç olarak aktı. Yoğun sermaye girişi ve likidite bolluğu 2001'de yüzde 6.5 olan ABD Merkez Bankası (FED) kısa dönem faizinin 2004'te yüzde 1'lere kadar inmesine, düşük faizler iç talebin canlanmasına, bu da, ABD ekonomisinde tasarrufların üzerinde tüketim yapılmasına imkân verdi. Gerçi 2004'ten sonra FED, faiz oranlarını enflasyon korkusuyla arttırmaya başlayıp bugün yüzde 5.25'lere kadar çıkardıysa da, bu strateji henüz tüketim artışının yol açtığı dev cari açığı küçültmede işe yaramadı.

Bugün tuhaf bir denge ile karşı karşıya-yız: Dünyanın bir yansında (gelişmekte olan Uzak Doğu'nun başı çektiği) ucuz emeğe dayalı üretim fazlalığı ve bu üretimin dünyanın geri kalanına çok düşük fiyatla satılabilmesinin bu ülkelerde yarattığı döviz fazlalığı var. Bu döviz fazlalığı ABD tahvillerine yatırılarak ABD'ye borç veriliyor, ABD de bu borçla tüketmeye devam edebiliyor, yani, devasa cari açık verebiliyor. Dünyanın bir bölümü tasarruf edip dolar biriktirirken, diğer bir bölümü hoyratça tüketiyor. Bugün olası kabuslardan biri bu dev açığın nasıl kapanacağı. Çin ABD'yi finanse etmekten vazgeçecek mi? ABD'deki cari açığın kapanabilmesi, oradaki tüketimin bir şekilde dizginlenmesi ile mümkün olacağına göre, bunu sağlayacak olan ekonomik yavaşlama ani ve hızlı mı olacak? ABD birden durursa dünyanın geri kalanına ne olacak? Yoksa zamana yayılan bir uyum ve dönüşüm mü gerçekleşecek? Bu sorular pek çok kişinin kafasını kurcalıyor.

Çatlak 2: ABD konut piyasaları

Büyüme dalgasının bir sonucu, ABD'de düşen faizler ve bol sermaye girişi ile birlikte konut piyasasında ipotekli kredilerin (mortgage) artışı oldu. Varlık fiyatları talep artışı nedeniyle tüm dünyada yükselirken, değişken faizle verilen konut kredileri de 2000'lerin başında hızla arttı. Kapitalizmin sınırsız kâr etme ve risk iştahı, düşük gelirli pek çok insana bu uzun vadeli değişken faizli kredilerin verilmesine neden oldu. Konut piyasaları iç talebin canlılığı açısından kritik önemde piyasalardır, çünkü bağlantıları nedeniyle pek

çok sektörde (beyaz eşya, mobilya, vd) talep canlılığı yaşanır. Bu sektörde durgunluk olması ekonominin tümünde durgunluk anlamına gelebilir.

İşte bu nedenle, ABD konut piyasaları son dalgalanmada başlıca rolü üstlendi. Çünkü ABD'den -sürekli büyümenin kesintiye uğrayacağı korkusu yaratan- kanşık sinyaller gelmeye, öte yandan konut piyasasında kredilerin geri ödemesinde sıkıntılar yaşanmaya başladı. Bugün 10 trilyon dolar olduğu tahmin edilen ABD konut piyasası kredileri içinde riskli kredilerin geri ödenememesi ciddi bir tehlike oluşturuyor. Bu iki türlü risk yaratıyor: Birincisi, hanehalkı borçluluğunun artışıyla birlikte geri ödeme sorunlarının da başlaması doğrudan hanehalkının tüketimini kısımasına neden oluyor ve bu ülke genelinde ekonomik yavaşlama anlamına geliyor. ABD ekonomisinin durağanlaşması, ABD'nin tüketimini sağlayan gelişmekte olan ülkelerin mallarına olan talebin düşmesi ve gelişmekte olan dünyada da ekonomik büyümenin teklemesi demek. İkincisi, ABD finans piyasalarında menkul değerleştirilmiş bu kredileri taşıyan şirketler kredilerin geri dönmesi nedeniyle sıkıntıya düşüyorlar; çünkü, bu kredilerin geri dönüşüyle sağlanacak nakde yatırım yapmış ve risk yüklenmiş durumdadılar.

Son kriz tam da ABD konut piyasasında riskli müşteri grubuna verilen kredilerdeki geri ödeme sorunları yüzünden çok büyük yatırım şirketlerinin "batan"lar kervanına katılmasıyla ve küresel şirketlerin zincirleme bir şekilde iflas etmesiyle başladı. Konut kredisi sağlayıcısı American Home Mortgage Investment Corp. iflas bayrağını çekerken, Bear Stearns Cos. sıkıntıya düştü; Avusturalya'dan Macquarie Bank söz konusu konut kredileri nedeniyle 300 milyon dolar zarar ettiğini açıkladı; Almanya'da hükümet ipotekli ev kredisi veren ve iflas eden Deutsche Industriebank'ı (İKB) kurtarmak için harekete geçti ve Alman bankalarının katılımıyla 3.5 milyar euroluk bir kurtarma paketi hazırlandı. Özellikle Almanya'nın bu şekilde sarsılması krizin bulaşıcılığının arttığını haber veriyordu. Nitekim, iflas ve ödeme sıkıntıları ile ilgili haberler dünyanın farklı ülkelerinden art arda gelmeye başladı ve dalgalanma gelişmekte olan ülkelere de sıçradı.

Sorunlu kredilerin geri ödenememesi

yüzünden ortaya çıkan likidite sıkışıklığı gelişmiş ülke merkez bankalarını krizi aşmak için birlikte hareket etmeye zorladı. Merkez bankaları Avrupa'dan Avustralya'ya, pek çok ülkede aynı anda piyasalara yüklü miktarda likidite sağladılar. Bunlar arasında Avrupa Merkez Bankası (ECB) bir günde piyasaya 130 milyar dolar aktararak en büyük hamleyi gerçekleştirdi. Ancak, ne ECB'nin, ne de Japonya, İngiltere, Amerika, Kanada, Avusturya, İsveç ve Norveç merkez bankalarının küresel sistemin başında görevde olduğu ve sistemin çözülmesine izin vermeyecekleri sinyali dalgalanmaları yatıştırma-ya yetti. Likidite sıkışıklığı görünürde çözüldü ama, kötü haberler devam etti: Dünyanın en büyük perakende şirketi Wal-Mart ve bazı küresel şirketler düşük kâr açıkladı, İspanyol Santander bankasının ABD'nin yüksek riskli kredi piyasasından 2.2 milyar euro alacaklı olduğu gibi haberler sorunun sadece likidite verilerek aşılamayacağını gösterdi.

Çatlak 3: "Hedge Fonlar"

Richard Sennett, "Karakter Aşınması" adlı kitabında kapitalizmin bugünkü aşamasında "risk" in finansal piyasalara has bir motivasyon olmaktan çıkıp gündelik hayata bulaştığından ve bunun insan karakteri üzerinde yarattığı onulmaz travmadan söz eder. Gerçekten de, fabrika modeli üretim hiyerarşilerinin yok olmaya yüz tutmasından ve ağırla birbirine bağlı projeler bazında üretime geçilmesinden beri "risk" gündelik hayatın bir parçası oldu; başka türlüünü tahayyül bile edemiyoruz.

Riskin yaygınlaşmasının, sermaye birikiminin ulus devletlerin boyutunu kat kat aşması ve küresel kapitalizmin karmaşıklaşması ile ilgisi var tabii. Bu ortam, çok yüksek risk alan, ama karşılığında da çok yüksek getiri vadeden "hedge fonlar"ın serpilmesine neden oldu. Toplam büyüklüğünün 1.8 trilyon dolar olduğu tahmin edilen bu fonların amacı yüksek getiri olasılığı olan her tür yatırım riski ne denli yüksek olursa olsun girmek. Yani, kazandığında da, kaybettiğinde de çok yüksek meblağlar söz konusu. Küreselleşmenin yeni icadı bu fonların giderek bir kâbusa dönüşmesindeki asıl neden ise bu fonlarla ilgili herhangi bir denetleyici düzenlemenin olmaması. Aslında dünya para otoritelerinden ve devlet başkanlarından, hatta kendi ülkemiz finans temsilcilerinden giderek artan oranda duyduğumuz şikâyetlerin de gösterdiği gibi bu fonlar çok akışkan olduğu için girdikleri piyasaları ve ekonomileri destabilize etme potansiyeli taşıyor. Son dalgalanmada da ABD riskli konut kredilerine yatırım yapan ve bu nedenle kimi zarar, kimi de iflas eden bu fonlar başroldeydi. Riskten korkan yatırımcılar hedge fonlardaki paralarını çekmek isteyince birkaç hedge fonun işlemleri durduruldu. Uluslararası piyasalarda pa-

nik, gelişmekte olan ülkelerden sermaye çıkışlarına yol açtı. Gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasalar çok derin olmadığı için, çok büyük boyutlu olmasa bile bu tip sermaye çıkışları kur ve faiz yükselişlerine neden olabilir. Bu da gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi çok olumsuz etkileyebiliyor.

Çatlak 4: "Carry Trade"

Adını sıkça işittiğimiz ve istikrarsızlık yaratan yatırım yöntemlerinden biri de "carry trade". Tıpkı hedge fon gibi Türkçe karşılığı olmayan carry trade, faizi düşük ülkelerin para birimleri cinsinden borçlanıp, faizi yüksek para birimleri cinsinden yatırım yapılması demek. Bu aralar Japon Yeni düşük faizli olması nedeniyle oldukça cazip. Yatırımcılar, yüzde 1'in altında faizle Japon Yeni borçlanıp, daha sonra bizim gibi ülkelerde yüzde 17-18 faizle Hazine bonosu alıyorlar. Böylece, eğer YTL Japon Yeni'ne karşı değer kaybetmezse, aradaki faiz farkı oldukça yüksek bir reel getiri anlamına geliyor. Elbette, bu aracı en fazla kullananlar hedge fonlar. Yatırımcıların ürkmesine neden olabilecek (Çin'in sermaye hareketlerine kısıtlama getireceği haberleri, ABD'de yavaşlama beklentisi, son dalgalanmada iflas eden şirketler) her olay, bu fonların bizim gibi ülkelere çıkıp Japon Yeni borçlarını kapatmasına ve kârlarını realize etmeye çalışmasına neden oluyor. Bu da, gelişmekte olan ülkelerde sermaye çıkışıyla birlikte kur ve faiz yükselişlerine, gelişmiş ülkelerde de bu ülke paralarının Yen'e karşı değer kaybetmesine yol açıyor.

Ağustos ortasında küresel çalkantı henüz durulmamıştı. ABD Merkez Bankası 17 Ağustos'ta görev başında olduklarını ve krizi aşmak için her türlü önlemi alabileceklerini açıkladığında piyasa oyuncularının sınırları biraz yatıştı. Henüz krizi aşıp aşmadığımızı bilmiyoruz, ama küresel ekonomiyle ilgili endişelerini dile getirenlerin sayısı giderek artıyor. Temmuz sonundan itibaren piyasaları dalgalandıran son gelişmeler de bu endişelere haklılık kazandıracak nitelikteydi. Önümüzdeki günlerde, küresel para otoritelerinden gelecek açıklamalar ya da merkez bankalarının müdahaleleriyle dalgalanmalar yatışabilir. Ama kredi piyasalarındaki sorunların, yukarıda sayılan zaafların kısa vadede giderilebileceği şüpheli. Türkiye 1980 sonrası başlayan küresel kapitalizmle bütünleşmesini tamamlarken, bir yandan da dışardan gelecek şoklara karşı kırılganlığını artırmış oldu. Her ne kadar son altı yıl içinde Türkiye'nin mali sistemi, rezervleri, ya da makro temellerinin kaydettiği güçlenmeye dayanarak olası dışsal krizlerin eskisi gibi başağrıtmayacağı söylene de, 2006'dan bu yana yaşanan gelişmeler dışarıda hapsirdiklerinde burada grip olma hassasiyetinin devam ettiğini gösteriyor. Şimdilik küresel kapitalizmdeki bu çatlakların büyük yankılara dönüşüp pek çok şeyi de beraberinde yutmayacağını umalım.

Yelda Yücel

Gilles Deleuze

Kritik ve Klinik

Kişî kendi nevrozlarıyla yazmaz. Nevroz, psikoz; bunlar, yaşam geçişleri olmaksızın, süreç kesintiye uğradığında, engellendiğinde, tıkanıldığında içine düşülen durumlardır. Hastalık bir süreç değil, "Nietzsche örneği"nde olduğu gibi, sürecin durmasıdır. Bu haliyle yazar da hasta değil, daha ziyade hekimdir, kendisinin ve dünyanın doktorudur. Dünya, hastalığın insanla karıştığı belirtiler bütünüdür. Bu durumda, edebiyat bir sağlık girişimi olarak ortaya çıkar.

G.D.

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak Akal C/8 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 227 71 94
www.norgunk.com / info@norgunk.com

Kâr katlanıyor, ücretler eriyor!

Hava-İş Sendikası grev kararı alınca, THY yönetimi ve liberal cenah fena celâllendi, piyasa-miyasa kenara bırakıldı, milli çıkar edebiyatı başladı, sendika yönetiminin vatana hıyanetle suçlanmasına ramak kaldı. Oysa rakamlar ortada: THY hızla büyüyor, kârlılığı katlanıyor, buna mukabil çalışanların iş yükü iki-üç misline çıkarken ücretleri artmıyor, aksine reel olarak azalıyor. Büyük medyanın çarpıttığı hakikati Hava-İş Sendikası Genel Başkanı Atılay Ayçin'den dinliyoruz.

Aylardır süren toplu sözleşme görüşmelerinde, yapılan pazarlıklar bir türlü sonuç vermedi ve oylama sonunda Türk Hava Yolları'nda grevin ucu göründü. Bu aşamaya nasıl gelindi? Sendikanın talepleri ve işverenin önerdiği teklif nedir?

Atılay Ayçin: Öncelikle, basında sıkça eleştiri konusu olan ücretlerle ilgili talebimizi anlatabayım. İlk altı ay için verdiğimiz toplam teklif yüzde 23.9. THY ise birinci yıla yüzde 9 veriyor. “Neden yüzde 24 değil, yüzde 23.9, neye göre yaptınız bu hesabı” diyeceksiniz, hemen anlatabayım. Bu rakamı saptayan Kamu İşverenleri Sendikası'dır. Bir çalışma yaparak kamuda çalışan işçilerin ücretlerinde son iki yılda reel kaybın yüzde 23.9 olduğunu açıkladı. Biz THY çalışanının kaybının daha fazla olduğunu hesaplasak da işverenin rakamını ölçü almayı kabul edip “en azından bu kaybı giderin” diyoruz.

Özellikle TİS sürecindeki uyuşmazlıktan sonra, basında THY'nin reklamlarının arttığına şahit oluyoruz. Sürekli, şirketin dört yılda nasıl büyüdüğü ve dünyanın kâr eden sayılı havayolu şirketlerinden biri olduğu anlatılıyor. Bu reklamlar ortadayken bu kadar düşük teklifin nedeni ne? Yoksa THY'nin ekonomik durumu reklamlarda söylendiği gibi değil mi?

THY'nin rakamları ortada. Kârlılığı son iki yılda hızla artan ve işverenin özellikle düşükmüş gibi göstermesine karşın, Avrupa'nın ve dünyanın kâr marjı artışı en yüksek olan ha-

Kamu İşverenleri Sendikası kamuda çalışan işçilerin ücretlerinde son iki yılda reel kaybın yüzde 23.9 olduğunu açıkladı. Biz THY çalışanının kaybının daha fazla olduğunu hesaplasak da işverenin rakamını ölçü almayı kabul edip “en azından bu kaybı giderin” diyoruz.

vayolu şirketlerinden biri. Mali imkânları elbette ki yeterli. Bazı rakamlar söylersem daha net anlaşılacaktır. 2007 ilk çeyrek net satışları bir yıl öncesine göre yüzde 46 arttı. Aynı çeyrek için dönem kârı 32 milyon YTL. 2006 net dönem kârıysa 24 milyon YTL. 2002'de personel başına düşen yolcu sayısı 958 kişi. 2006'da 1641. Bir yıl önceye göre artış yüzde 29. 2002'de uçak başına düşen personel sayısı 166 iken 2006'da 123. THY'nin yolcu sayısı 2007'nin ilk yansında 7.4 milyondan 8.9 milyona çıktı. Artış oranı yüzde 19.4. THY bugün dünyada ilk dokuz, Avrupa'da ise ilk üç havayolu şirketi arasında anılıyor. Kalkış ve varış performansı açısından şu an Avrupa'da ikinci durumda ve birinciliğe oynuyor. Bunlar tamamıyla çalışanların performansına dayanıyor. Ama son dört yıldaki bunca büyümeye karşın artış olmayan tek şey var, o da personel sayısı. Yüzde 50'ye varan eksik personelle yürüyor bütün bu işler. Dört yıl önce yönetim değiştiğinde, şirketin 67 uçağı, 12 bin personeli vardı. Bugün 104 uçağı, ama yine 12 bin personeli var. Son bir yıl içinde 23 uçuş meydanı açtılar. İş yoğunluğu her yönüyle arttı; gelir arttı, ciro arttı, kâr arttı, personelin çalışma koşulları ağırlaşırken sosyal hakları ve ücretleri yerinde sayıyor. THY, ortalama ücretler üzerinden karşılaştırıldığında, Avrupa ölçeğinde emeğin en ucuz olduğu üçüncü işletme. Bu durumun tek bir özeti var: Sermaye birikiyor, “verimlilik artıyor”, yani emekçiler daha çok sömürülüyor. THY hızla büyüyor, kârlı hale geliyor, ama bunu çalışanları ile paylaşmıyor. THY çalışanı da hak ettiği ücreti almak, özveriyle

yarattığı hizmet kalitesinin karşılığını görmek istiyor. THY'de her konuda Lufthansa ölçü alınır. Çalışanların gayretiyle, büyüme ve gelir açısından Lufthansa'yı yakaladık sayılır. Artık iki şirketin ölçekleri aynı. Ama çalışanların genel giderler içindeki payına bakıldığında, yanı yanya fark var. Lufthansa'da personel ücretleri yüzde 30'larda seyrediyor, bizde 16'lara düşmüş durumda. Amaçları bu yönetim tarzıyla THY'nin büyümesini sürdürmek. Bunun ne hakkaniyete, ne de iş başına uygun olduğunu söylüyoruz. THY emekçilerinin yüksek ücretlerle, lüks koşullarda çalıştığına dair bir izlenim yaratılmasına karşınız. Türkiye'de bir pilotun yıllık ücreti, ikramiyeler dahil 99 bin dolar buluyor. Ama Fransa'da bir pilotun yıllık ücreti 185 bin dolar. Türkiye'de kabin memurunun yıllık ücreti 26 bin dolar, Fransa'da 52 bin dolar. Şu da bilinmeli ki, THY sadece pilot ve hosteslerden oluşmuyor. 860 YTL brütle çağrı merkezi, yolcu hizmet ve bilet satış bölümlerinde memurlar, 1061 YTL brütle lisanslı teknisyenler, 944 YTL ile kabin memurları çalışıyor.

Açıklamalarınızda çalışma koşullarının uçuş güvenliği açısından sakıncalarını da vurguladınız. Nedir onlar?

THY yönetimi tekliflerinde uçuş güvenliğini doğrudan ilgilendiren çalışma koşullarına değinmiyor. Uçuş güvenliği, çalışma koşullarıyla bire bir ilişkilidir. Uçuş ekiplerinin boş günlerinin, dinlenme ve görev sürelerinin de TİS'le belirlenmesini istiyoruz. Bu şirketin de tüketicinin de yararına. Çünkü planlamayı kolaylaştırır, uçuş güvenliğini sağlar. Uçakta görev yapan arkadaşlarımız için uluslararası kuruluşların belirlediği kurallar, limitler var. Çünkü sivil havacılık düzenlemesi uçucu arkadaşlara büyük sorumluluk veriyor: “Tek yetkili sensin” diyor. 11 bin fitin üzerinde karar verecek kişinin kafasının rahat olması gerek. Uluslararası standartlara göre, iki uçuş arasındaki dinlenme süresi 12 saat. THY'de bu süre ana üste 10, diğer meydanlarda 8 saat. Biz bilimsel raporları hatırlatıyoruz: “Birken yorgunluk uçuş güvenliğini riske sokar. Bütün dünyada acı deneyler var. Uçuş güvenliği olmazsa herkes kaybeder”. Yönetim olağanüstü durumlar dışında azami limitlerin kullanılmasını gerektiğini söylemiş; yüzde 100'e varan oranda artan iş yoğunluğunu aynı sayıda personelle karşılamaya kalkıyor ve sürekli yönetmelik değişiklikleriyle çalışma saatleri ve koşullarıyla oynuyorlar.

Yönetmelikler nasıl değiştiriliyor?

Uçucu arkadaşlarımızın görev ve dinlenme süreleriyle ilgili uluslararası kuralları, uyulması şart olan standartları, limitleri tehlikeye atan yönetmelik değişiklikleri bunlar. Sabah başka, akşam başka yönetmelik uyguluyorlar. Görüşmelerde, uçuş koşullarını yönetmeliğin içinden çıkarıp güvenceye alalım diye önerdik. “Yönetmeliklerle oynayıp, uçuş güvenliğini tehlikeye atmayın” diyoruz, onlar “hayır, istediğimiz gibi yaparız” diyor. “Burası bir pazarlık masası ise neden bunları konuşmuyoruz” diye soruyoruz. Yaratılan tehlike konusunda “haklısınız” diyorlar, ama bunu düzeltelim deyince, “olmaz” diyerek kestirip atıyorlar.

Bu konular medyada yer bulamadı...

Üç kez kamuoyuna uyan yaptık; haber olmadığımız için basın ilanları verdik, bültenler yayınladık. “THY çok hızlı, çok riskli, hatta tehlikeli ve hormonlu büyüyor, sektörel yapıya uygun bir büyüme tarzı ve yüzdesi değil bu” dedik. Aynı mantık sebebiyle yaşanan

Atılay Ayçin: “Devletin kurumları, hükümet ve THY yönetimi ‘mücadele ederek bir yere varamazsınız’ mesajı vermeye ve sendikaları zayıflatmaya çalışıyorlar. Biz sadece ücret pazarlığı yapmıyoruz. Bu mücadelemiz sendikal harekette ve diğer mücadelelerde bir çıkış yaratabilir. Bunun farkındalar. Bu yüzden de sendikal mücadeleyi, örgütlü mücadeleyi kırmaya çalışıyorlar.”

hızlı tren kazası gibi “havada da hızlı büyüme kazası yaşanacak” dedik, ama maalesef dikkate alan olmadı. THY şirket olarak önüne büyük hedefler koyuyor, büyüme politikalarına denk bir yolcu politikası geliştiriyor. “Yüzde 30 büyüyeceğim” diyor, ama yüzde 30 bir havacılık şirketi için risktir.

Nasıl bir risk söz konusu?

Eğitimi, yeterli teknik donanımı olmayan insanlardan çok yönlü yararlanmayı göze aldılar. Mutlaka özel uzmanlık gerektiren işlere uzman olmayanların getirildiğine tanık olduk. Taşrada “beş şapkalı personel” diye bir tanım getirdiler. “Bir personel en az beş ayrı işi yapabilecek teknik donanıma sahip olmalı” dediler. Bu, olası sonuçları açısından çok büyük tehliktir. Beş ayrı görevi yapan kişi, aslı görevini tam yapar, ama tali olarak yaptıklarında mutlaka bir şeyler eksik kalır. Uçağın altında kulaklığı takan, uçağın transit çekini, bakımını yapan kişi teknisyen olmak mecburiyetindedir. Bu kişinin teknisyen olabilmesi için de en az beş yıl uçağın üzerinde bilfiil çalışması, temel eğitim kursu görmüş olması, sınava girip teknisyen lisansını alması gerekir. Ama şu an uçağın altında kulaklığı takip kaptanla koordineli olarak motoru çalıştıran arkadaş, teknisyen değil. Bunu yapan arkadaşımızın asıl işi harekâtçılık. Uçağın kargo dağılımını yapan, yolcu adedine göre uçağın yakıt miktarını, balansını belirleyen kişi bu. Motor çalıştırıcı olmak, sadece kulaklığı takip yerden pilota “motor bir, motor iki” demek değil. Mevcut personelle artan yolcu yoğunluğunu kaldırmak, maliyeti düşürebilmek için, bu yola gidildi.

Sorumlular bunun riskli olduğunun farkında değil mi?

Defalarca uyarımızı yaptık, ama maalesef dikkate almadılar. Sadece taşra havaalanlarında değil, İstanbul gibi günde 500-600 sortisi olan bir meydana bile bunu başlattılar. Sırf bundan ötürü çok büyük bir risk var. Yollara seslenmek istiyorum: AB’de uçuş güvenliği bir tüketici hakkıdır. Canınızı bize emanet ediyorsunuz. Avrupa’da yolcu haklarının resmi düzenlemesi var. Rotalar bile tazminat konusu olabiliyor. Oysa bizde, uçak kazalarında, bir tek genel müdürün yargılandığını görmedim. Ama kazalarda ölen pilotların mirasçılarına bile dava açıldığını gördük. Sürekli çalışanlardan özveri bekleniyor. Bu kalitede hizmeti, hem de çok eksik sayıyla yerine getiren, başanlı sonuçlar üreten personelden daha ne özveri istersiniz? Kaldı ki aynı çalışan, kriz zamanlarında özveride de bulunuyor. 11 Eylül saldırılarından sonra, üç ay boyunca eksik ücretle çalışarak özverisini gösterdi. İkiz kuleler yıkıldığında, havacılık sektörü ciddi yara aldığı anda, THY yedi uçağını yere çekti. Personel çıkartılması söz konusuydu. Yönetimle oturup anlaştık, üç ay yüzde 10 indirimli ücretle çalıştık. Sonra krizden çıkıldı, her şey normale döndü. Swissair gibi havayolu şirketlerinin kapandığı ortamda biz THY’yi üç ayda krizden çıkardık. Biz çalışanların haklarının gerçekleşen büyümeyle denk olarak korunmasını istiyoruz. Fakat yönetim THY’yi bir uluslararası havacılık şirketi gibi yönetmekten çok, sıradan bir şirket gibi yönetmeye çalışıyor. Dolayısıyla da kısmayı düşündükleri gider kalemleri arasında personel harcamaları ön plana çıkıyor.

THY yönetiminin, personelin işi yavaşlatmaya başladığı, bunun da seferlerde rotalara yol açtığı yolundaki açıklamasına ne diyorsunuz?

Bu yalan. Sendika olarak böyle bir karar almadık. THY eksik personelle çalışmaktadır. Arkadaşlarımız personel açığını uzmanlıkları ve özverili çalışmaları ile kapatıyorlardı. Ancak, yönetimin bunun karşılığını vermemesi üzerine herkes sadece yapması gereken işi yapmaya başladı. Uçucu ekiplerle ilgili de büyük sıkıntılar yaşanıyor. Uyuşmazlıklar nedeniyle uçucu ekip büyük gerginlik yaşıyor ve uçuş güvenliği tehlikeye atılıyor. THY’de giderek artan rotaların nedenleri bunlardır. **Grev oylaması öncesinde, çalışanlara yöneticiler tarafından baskı uygulandığına dair sendikamızın açıklamaları oldu. Neler oldu?**

“Hava-İş grev oylamasından ürüyor, çekiniyor” gibi bir hava estirdiler. Oylamaya ihtiyacımız yoktu, çıkacak sonucu biliyorduk. Ama yine de “sendika grev oylaması yapmalı” dediler. Sözleşme kapsamında olmayan 1200 kişiye de oy kullandırıldılar. Yine de sonuç değişmedi, mümkün de değildi zaten. Ama vahim olan bir şey var: 20 Temmuz’da grev ilanından bu yana THY yöneticilerinin odaları adeta işkence odaları gibi, kendileri de psikolojik işkence uzmanı gibi çalıştı. İnsanlar izinlerinden, hasta yataklarından çağrıldı, işten atılmakla tehdit edilip grev oylamasında hayır diyeceklerine dair imzalar alındı. Bu baskılara dayanamayan üyelerimiz, daha sonra bize imzalarını baskı altında verdiklerini, özgür irade beyanlarını yansıtmadığını belirten dilekçeler gönderdiler. Bu konudaki duyurusunda da bulundu. Oylamanın dört gün boyunca sürecini karara bağladılar. Halbuki yasa “bir günde yapacaksn” diyor. Seçimde 42 milyon kişi dokuz saatte oy kullandı. THY’de işveren oylamayı dört gün yaptı. Nedeni de baskıyı arttırmaktı.

Şimdi son aşamaya gelindi. THY’de greve çıkılacak diyebilir miyiz?

Sendikamız olmazsa olmaz olarak görmediği bazı maddelerde çözümü kolaylaştırıcı olacağını mesajını işverene net olarak sundu. Ancak bu açılımları sunarken baştan beri söylediği bir konunun altını çizdi. Çözümüne ulaşılabilmesi için üyelerimizin en temel taleplerinde işverenin ciddi adım atması gerekir. Görüşmelerin tıkanmasının sebebi bu temel maddelerde işverenin adım atmamasıdır. THY yönetimi anlamak istemese de uzlaşma şansı ortadan kalkıyor. Biz grev sevdasına değiliz, amacımız üzülm yemek, ama bu şartlarda greve de çıkarız. Grev kararını siyasi bir kararla erteletirler, ama bu yasal olmayacağı

Dört yıl önce şirketin 67 uçağı, 12 bin personeli vardı. Bugün 104 uçağı var, ama personeli yine 12 bin.

Gelir arttı, ciro arttı, kâr arttı. THY bugün Avrupa’da ise ilk üç havayolu şirketi arasında anılıyor.

Ama, Avrupa ölçeğinde emeğin en ucuz olduğu üçüncü işletme.

Bu durumun tek bir özeti var: Sermaye birikiyor, “verimlilik artıyor”, yani emekçiler daha çok sömürülüyor.

için yargıya gideriz. Ertelemenin şartları belli, sağlık ve genel güvenlik açısından tehlike yaratacak bir durum var mı, yok. Hükümet sayesinde erteleme kararını alırlar, ama yasal olmayan bu karar hukuk bozar. Ve sonuçta iş başının altına dinamit koyarlar, bunun telifi çok zor olur. Kısacası imzaya yakın durduğumuz kadar greve de yakın duruyoruz. Greve hazırız, ama son ana kadar da umudumuzu koruyoruz. Çalışanlarımız durumun farkında. Eskiden özverili çalışıyorlardı, şimdi özverisiz çalışıyorlar. THY zaten işleri eksik istihdamla yürütüyordu, sezon sebebiyle artan iş yoğunluğunu da eklersek THY’de rotalar yine gündeme gelecek. Daha radikal uyarı eylemlerimiz de olabilir. Daha önce de ifade ettim: Siyasi bir kararla bu grev ertelenirse, bir tek uçağı vaktinde kaldıramazlar.

Üyelerimizin gelişmeler karşısındaki tutumu nasıl?

Grev kararı üyelerimiz tarafından da büyük bir coşku ile karşılandı. Çünkü yönetim, hem iki buçuk yıllık dönemde yapılan uygulamalarla, hem de toplu sözleşme sürecinde sergilediği tavırla çalışanların tepkisini çekmiş durumda. Grevin herkes için bir takım mağduriyetler yaratacağını biliyoruz. Ama uzlaşma olmazsa kararımızdan vazgeçmeyiz. Çünkü asıl yapılmak istenen şu: Devletin kurumları, hükümet ve THY yönetimiyle birlikte diğer patronlar işçi sınıfına “mücadele ederek bir yere varamazsınız” mesajı vermeye ve sendikaları zayıflatmaya çalışıyorlar. Biz Türk-İş ya da diğer bazı sendikalar gibi toplu görüşme masasında sadece ücret pazarlığı yapmıyoruz. Çalışanların özlük haklarına, sosyal haklarına dair taleplerimiz var. Bu mücadelemiz sendikal harekette ve diğer mücadelelerde bir çıkış yaratabilir. Bunun farkındalar. Bu yüzden de sendikal mücadeleyi kırmak ve işçileri korkutmak için bir oyun oynanıyor. Cephe oluşturarak örgütlü mücadeleyi kırmaya çalışıyorlar. Başbakan beyanat veriyor, Vali yasadışı işlem yaptırıyor, Maliye Bakanı çalışanları “ayağınızı denk alın kapı önünde bulursunuz kendinizi” diye tehdit ediyor. Patronlar ve hükümet birleşirken devletin tarafsız olması gereken kurumları bu güçlerin altında tarafsızlığını yitirerek hareket ediyor.

Medya eylem sendika karşıtı ciddi bir kampanya yürütülüyor. Vatandaşların hainliğinden tutun da ekonominin nasıl çökeceğine ilişkin analizler yapılıyor. Siz ne diyorsunuz bu duruma?

Medyanın takınacağı tutumu aşağı yukarı biliyorduk: Medya bize saldırıyordu, kamuoyunun büyük kısmı yanlış bilgilendirme nedeniyle yüksek ücretler diye bize acımasız eleştirileri yöneltecekti. Bir pilotun ya da hostesin maaşını eleştiren kimi yazarların aldıkları ücretleri ya da transfer paralarını ya da nasıl tetikçilik yaptıklarını konuşmak bu ülke için daha hayırlı olacaktır.

Grev ertelenirse tavrınız ne olacak?

Tekrar etmekte fayda var. Hiçbir uçuş saatinde olmayacak. Bu böyle bilinmeli. Erteleme yoluyla sözleşmenin Yüksek Hakem Kurulu’na bırakılması halinde, THY ve THY Teknik AŞ’de iş başının uzun dönemli ve tamiiri zor ağır bir darbe alacağını vurgulamayı gerekli görüyoruz. Bunun dışında da yasal haklarımızı arayacağız elbette. Üyesi olduğumuz Uluslararası Taşımacılık İşçileri Federasyonu’ndan (ITF) uluslararası sendikal dayanışmayı harekete geçirmesini talep edecek ve konuyu Uluslararası Çalışma Örgütü’ne (ILO) taşıyacağız.

TÜRKİYE KAVRULUYOR

Suya işemenin cezası

Kul sıkışmazsa Hızır yetişmezmiş. Kul fena sıkıştı, duaya çıktı, ama yetişecek Hızır yok. Artık küresel ısınma var, Türkiye'nin sittin senelik altyapı sorunlarına ve kaynaklarının içine etme geleneğine tabiat ananın gazabı da eklenince, haber bültenlerinin birinci sırasına su sorunu yerleşti. Bu noktaya nasıl geldiğini, şimdi ne yapmak gerektiğini yetkin bir ağızdan, Sunay Demircan'dan dinliyoruz.

Türkiye su zengini bir ülke olmamasına rağmen, neden su konusu gündemimize yeni yeni gelmeye başladı?

Sunay Demircan: Felaketi yaşamadan uyanmayan, uyandıktan sonra da çabuk uyuyabilen bir toplumuz. 1929'da yaşanan şiddetli bir kuraklık ve kıtlık sonunda, şimdiki tartışmaların benzerleri ardından "Sular Umum Müdürlüğü" kuruldu. O zaman da biliniyordu Türkiye'nin su zengini olmadığı ve bir gün yine kuraklık ve kıtlıklar yaşanacağı. Ama ardından yağan ilk yağmur sildi götürdü o yaşananları. Mezopotamya da dâhil bu coğrafya, su yönetiminin ilk başladığı yerler. Aşağı yukarı 9000 yıl önce, ilk sulama kanalları, taşkın koruma, barajlar, hep buralarda başlamış. Sümer, Akad, Babil devletlerinin yükselişi hep suyu yönetme sayesinde olmuş. Gelin görün ki, suyu kötü yönetme sonunda da 1500 yıl gibi kısa bir sürede, o topraklar tuzlanarak elden çıkmış. Tuzlanmayla birlikte tarımsal üretim düşmüş, iktidarlar güçlerini yitirmiş ve Mezopotamya uygarlıkları birer ikişer gömülmüş tuzun içine. Ne dersi aldık tarihten? Kocaman bir sıfır! Git bak, GAP'da Harran'ın güneyinde 20 bin hektar alan yine tuza boğuldu. Tıpkı dokuz bin yıl önceki gibi yönetiyoruz suyu çünkü.

Yani nasıl yönetiyoruz?

Bir de bizim pek bir sevdiğimiz laf vardır "su akar Türk bakar" diye. Suyun boşa aktığını anlatmak ister. "Suyumuzu niye değerlendiriyoruz?" endişesi mühendis mantığını yansıtır. Yeri geldiğinde su akmalı, Türk de bak-

Boru döşedim, suyu getirdim mantığıyla iş yapıyorlar. Suyu aldığı yerin eksilen su yüzünden ne tür tahribatlar yaşayacağını hesap etmiyorsunuz. Gününbirlik çözüm arayışlarının peşine düşüp makro düzeyde bakmazsan batarsın. Sadece Ankara'nın değil, Türkiye'nin ciddi bir su yönetim planına ihtiyacı var.

malıdır. Suyun denizlere boşa akmadığı, Narsır'ın Mısır'da Assuan Barajı'nı yapmasıyla ortaya çıktı. Assuan Barajı'nın yapılmasıyla birlikte Nil Nehri, Akdeniz'e taşıdığı toprak zerreciklerini baraj gölüne yığmaya başladı. Dediler ki, "bakın artık Nil berrak akıyor, bundan böyle sular tertemiz olacak". Ama o tertemiz su dediğin, bizim bardağa doldurduğumuz sudan farksızdı. Çünkü barajdan sonra akan su, artık ölü bir sudur. Suyu canlı haline getiren, içindeki besin maddesi dediğimiz azot, fosfor, potasyum, sodyum gibi minerallerdir. Bu maddeler, toprak zerreciklerinin üzerine yapılarak, doğrudan deltalara gidiyor. Deltalardan dalgalarla kıylara sürükleniyor. O sırada deniz içindeki hayvansal ve bitkisel organizmaları besliyor. Daha sonra bu toprak tanecikleri dalgalarla kıylara akıyor ve kıyı kumullarını oluşturuyorlar. Sen baraj yaptığında, denizdeki canlıların besinlerini baraj gölünde tutuyorsun. Sadece Akdeniz'deki sardalya popülasyonunun Assuan Barajı yüzünden yüzde 80 civarında düştüğü biliniyor. Barajlardan sonra kıyılar aşınmaya ve dolayısıyla Nil deltası yavaş yavaş batmaya başladı. Çünkü akarsu, barajdan sonra artık toprak parçacıklarıyla deltayı besleyemiyor. Delta dediğin şey, ırmağın aktarak kıyıya yığıldığı birikintiyle oluşuyor. Mesela Kızılırmak deltası, sekiz-on bin yıllık, genç bir deltadır. Kızılırmak, orta Anadolu'nun topraklarından kum ve kil zerreciklerini taşıyor, Karadeniz'e boşaltıyor, dalgalar onu kıylara taşıyor ve jeomorfolojik bir yapı, yani del-

ta oluşuyor. Türkiye'nin en verimli tarım alanları da deltalardır. Silifke, Söke, Çarşamba, Bafra ve Çukurova hep deltalardır. Dolayısıyla, baraj denilen yapıların öyle çok da masum olduklarını iddia etmek doğru değil. Yani "su akar Türk bakar" serzenişinden vazgeçmek gerekiyor. Su, gerektiği kadar denizlere akmalıdır. İsteyen de doya doya akan suya bakmalıdır. Ayrıca bilmelidir ki bulanık akan akarsuyun bulanıklığı –istisnalar hariç– pisliğinden değil deltasına taşıdığı besin maddelerindendir.

Baraj yapmazsak içme suyu ne olacak? Tarımsal sulama nasıl yapılacaktır?

Güzel bir soru; birincisi, insanların talepleri diğer konularda olduğu gibi su konusunda da dur durak bilmiyor. Elimizden gelse tüm ülkeyi baraj gölleriyle donatıp, her kanş toprağımızı sulu tarıma açacağız. Neden? Çünkü zengin olmak istiyoruz. Çünkü daha çok üretilip, daha çok tüketmek gibi bir döngü içine girdik ki, tut tutabilene. Bu çılgınlığa ne baraj yeter, ne su. İkincisi, su kaynaklarının yönetimine yeni bir bakış gerekiyor. "Bütüncül yönetim" denilen şey yani. Su kaynaklarının, suya ihtiyacı olan tüm varlıkları, artı iklim, topografya gibi unsurları, artı suyun olduğu bölgedeki insanların sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını öngörerek yapılan planlama yaklaşımıdır bu. Suyun bu yaklaşımıyla, tüm havzası ölçeğinde planlanması ve yönetilmesi lazım. Bunun için de önce kendi hayatlarına "bütüncül" bakabilen insanların suyun başını tutmaları gerekiyor. Bu insanlar ayrıca tüm insanların ve tüm canlıların suya ulaşma hakları olduğunu da kabul etmelidir. Suyun adil dağılımında dirayetli olmalıdır. Tüm bunlar olursa, o zaman yapılan su yönetimi planları içinde barajlar da, sulama yapıları da, insanlara ve doğaya en az zararlı bitirilebilir. Baraj yapmamak, toprakları sulamak mümkün değil, ama en az tahribatla işin içinden çıkmayı bilebilirim. Bir de şu var, tarih boyunca atalarımız hep suyla savaşmış. Bu nedenle ABD'de su işlerinden sorumlu ilk kuruluş ABD ordusu içindedir, Sovyetler Birliği'nde de öyleydi. Türkiye'de de DSİ'nin elindeki zırhlı araç donanımı TSK'dan az değildir. Bu doğayla savaş halini terk edip, birlikte yaşama gibi bir niyet içine girebiliyoruz mu, onu sorgulamak lazım.

Türkiye'nin su varlığına dönelim; Türkiye'yi su zengini olarak lanse edenler de var...

Türkiye'nin akarsu ve yeraltındaki bütün sularının toplamı 112 milyar metreküptür. Brüt suyumuz daha fazladır ama bu, kullanılabilir su miktarımızdır.

Kontrol edilebilen su oranından mı söz ediyorsunuz?

Yağmur toprağa düşüp vadilerden akarak akarsulara dökülüyor ve gidiyor. Bir bölümü göllere, bir bölümü denizlere karışıyor. Bir bölümü de sızarak yeraltı sularını oluşturuyor. İşte bu akarsular ve yeraltı sularının toplamı 112 milyar metreküp eder. Ama bu su, dengeli olarak yayılmaz. Yağışlar en fazla Karadeniz'e düşer, ama engebeli topografyadan dolayı, bu hasat edilebilen su değildir. Fırtına deresi gibi, hızla denizlere akıp giden, onlarca dere var. Hızla aktıkları için oralarda baraj yapılması mümkün olmuyor. Toroslar'da da yeraltına çok fazla sızma var. Dolayısıyla, Anadolu topraklarına düşen suyun ancak yüzde 50'si barajlarla hasat edilebiliyor.

Bu ne demek?

Bu, sadece Tuna'nın Karadeniz'e bir yılda

boşalttığı suyun -220 milyar metreküp- yarısı kadar kullanılabilir suyumuz olduğu anlamına geliyor. Türkiye'deki bütün akarsular, Fırat, Dicle ve Kızılırmak'ı toplayan, Tuna'nın yansı ediyor. Bu demektir ki, Türkiye'nin öyle ahım şahım bir suyu yok. 112 milyar metreküp suyun yaklaşık 17 milyar metreküpü, karşılıklı anlaşmadan dolayı Fırat'tan Suriye'ye veriliyor. Kalıyor 90 küsur milyar. Bunu Türkiye'nin nüfusuna böldüğümüzde, kişi başına yaklaşık 1250 metreküp kadar su olur. **Kişi başına bin metreküp su düşen ülkeler su yoksulu sayılmıyor. Bu hesaba göre Türkiye su yoksulu değil.**

Doğru, ama nüfus arttıkça, su yoksulu olmaya adım adım yaklaşıyoruz. Çünkü Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2030'da Türkiye nüfusunun 100 milyon olacağını tahmin ediyor. **Dünyada su eksiliyor mu?**

Hayır, dünyada su hiç eksilmiyor. Dünyanın üzerine düşen kar ve yağmur taneleri, su kaynaklarını besliyor. Sonra denizlerdeki, göllerdeki ve biraz da karalardaki sular buharlaşıyor, yağmura dönüşüp tekrar yeryüzüne düşüyor. Bunun adı su döngüsüdür, döngü içinde su eksilmez de, artmaz da.

Sözünü ettiğiniz "doğal döngü"nin kırılmasına neden olan ve adına küresel ısınma denen bir süreç yaşıyoruz...

Suyun doğal döngüsünde bir çatlak olduğunu söyleyemeyiz. Binlerce yıldır su, kendi doğal dengesi içinde dönüyor. Bu dengenin dönüşmesi için insan etkisinin dışında bir şeylerin daha olması lazım ki, su döngüsü değişsin. Küresel ısınma denen olay, eninde sonunda bir iklimsel değişimdir. Bu ısınmanın sonucunda yeryüzüne düşen su oranı azalmıyor ki, sadece suyun düştüğü yer değişiyor. Genel kabul ediliş şu: Kurak alanlar daha kurak, ıslak alanlar daha ıslak olacak! Su, daha önce az düştüğü yerlere daha az, daha fazla düştüğü yerlere daha fazla düşecek. Örneğin Türkiye'de önümüzdeki dönemlerde çok yağış alan Karadeniz bölgesine daha fazla yağış düşecek, İç Anadolu ve Güneydoğu bölgelerine daha az yağış düşecek. Hollanda, İngiltere gibi Kuzey Avrupa ülkelerine daha çok, Afrika'ya daha az su düşecek. Bu dramatik sonuçları olabilecek bir süreçtir. Çünkü suyun dağılımı müthiş dengesizdir. Su, Kuzey'in zengin ülkelerine fazlasıyla düşer. Kuzey ülkelerinin hemen hepsi, su açısından zenginken, Güney ülkelerinin hemen hepsi su açısından fakirdir. Afrika kıtası zaten susuzluktan kavrulurken daha da susuz kalacaklar. Var olan su da zaten kirli. Hadi zengin Arap ülkeleri deniz suyunu arıtıyorlar...

Susuz ülkeler neden deniz suyunu arıtarak kullanmıyor?

Çünkü antma çok büyük maliyet gerektiriyor. **Kuzey ülkelerine daha fazla yağışın olması, oradaki dengeleri de altüst etmeyecek mi? Örneğin Hollanda gibi deniz seviyesinin altındaki topraklar daha fazla tehdit altına girmeyecek mi? Diğer yandan, toprağın çok fazla yağış alması verimi azaltmaz mı?**

Fazla suyla gelecek ciddi fiziksel tahribatlar bekleniyor, bu doğru. Hollanda, geçtiğimiz beş-altı yıl boyunca çok ciddi inşaat çalışmaları yaptı. Rotterdam gibi delta bölgelerinde ve Kuzey Denizi'nin kenarında, ciddi korkular yaşıyorlar. Rotterdam'ın kıyısına hareket ettirilebilir kapaklarla, denizin içine bariyerler yaptılar. Gerekli olduğunda o kapakları açıp kapatabiliyorlar. Pasifik adalarında da ciddi tehditler var. Fakat geleceğe yönelik projek-

siyonlarda çok fazla bilinmezlikler de var. Suya dair tüm verilerin en babası yüz yıllık bir geçmişe sahipken, yüz yıl sonrasını tahayyül etmek o kadar zor ki!

Hazırladığı "Uygunsuz Gerçek" adlı filmde Al Gore, şu andaki küresel ısınmanın daha önceki küresel ısınmalara hiç benzemediğini ve hiçbir zaman bu kadar kısa sürede bu kadar değişimin yaşanmadığını söylüyor...

"Daha önce hiç yaşamamış" yargısına, sadece buzullardaki katmanları ölçerek varıyorlar. Bunlar çok afaki veriler. İnsanoğlu sadece bir-iki bin yıl öncesine ilişkin tespitler yapabiliyor. Milyonlarca yıl önce nasıl bir sürecin yaşandığını hiç bilmiyoruz ki. Ben, daha önce de bu tür küresel ısınmaların defalarca olduğuna inanıyorum. Ayrıca bir de mikro alanlarda iklimsel döngüler var, kısa dönemlerde yaşıyoruz bunlar. Bir ara Elektrik Etüt İdaresi'nin göl seviyeleriyle ilgili verilerini incelemiştim: Türkiye'de bile her 10-15 yılda bir göllerin seviyesinde düşüş ve çıkışların yaşandığı tespit ediliyor. Neden? Çünkü Anadolu, aşağı yukarı her 15 yılda bir kuraklık yaşar ve ondan sonra tekrar ıslak döneme girer.

Ama İç Anadolu'daki pek çok göl, tamamen kurumaya başladı. Tuz gölü tamamen kurudu örneğin. Toprakta verim düşüyor, çölleşme yaşıyor... Bunu suyun yanlış kullanımına da bağlayanlara ne diyorsunuz?

Orta Anadolu'daki kuraklıkta insan elinin ciddi bir etkisi vardır. Çünkü Anadolu'daki su kaynakları üzerine yapılan abuk sabuk yatırımlar, neredeyse yirmi yıllık geçmişe sahip. Suyun hiç kıymetini bilmedi, ne suyu yönetenler, ne de kullananlar. Hele Orta Anadolu'daki su kaynakları 1914'de başladı talan edilmeyle. Beyşehir'in suyunu Konya'ya taşıdı o zaman Almanlar, Bağdat demir yolu karşılığında. Sonra bizim akli eveller çıktı sahneye. Hotamış'ı, Suğla'yı, Yarma sazlıklarını birer ikiye kuruttular. Konya havzası çukur bir tas gibidir. Bu tasın en dibinde Tuz Gölü bulunur. Tuz Gölü'nü besleyen çeşitli kaynaklar vardır. Bunun önemli bir bölümü yeraltı sularıdır. Yüzeyle de bir-iki küçük akarsu Tuz Gölü'ne akar. Ama Tuz Gölü periyodik olarak yaz dönemlerinde yüzde doksan oranında kurur. Daha sonra tekrar kaynaklardan gelen sular o çukuru doldurur ve Tuz Gölü yaklaşık bir buçuk metre derinliğinde su dolu, tuzlu bir göl haline gelir. Bu tüm tuzlu göllerin kaderidir. Çünkü, tuz buharlaşmanın yağışlardan çok olduğu yerde olur. Fakat buraya gelen tatlı su kaynaklarının üzerine baraj yapmaya başladığında (örneğin İvriz ve Mamasın barajları), bütün yüzey sularını kesmiş olursun, Konya zaten Türkiye'nin en az yağmur alan yeri, nasıl dengeleyeceksin? Konya havzasında 20 yılda 30 bin kaçak yer altı kuyusu açıp, DSİ'nin gözünün içine baka baka yeraltı sularını da kurutmuşsun. Sonra da "neden kuruyor bu göl", diyorsun. Yüzeyle yeraltı sularını bitirerek, gölün doğal kuruma döngüsünü bozup Tuz Gölü'nü yapay bir kuruma krizine sokmuş olduk. Küresel ısınma

Konya havzasında 20 yılda 30 bin kaçak yer altı kuyusu açıp, DSİ'nin gözünün içine baka baka yeraltı sularını kurutmuşsun. Sonra da "neden kuruyor bu göl" diyorsun. Küresel ısınma olmasaydı da kuruyacaktı.

Ziraat Mühendisi Sunay Demircan, Doğal Hayatı Koruma Derneği'nde sulak alanlar ve su kaynakları sorumlusu olarak çalışıyor. Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Projesi'nde STK Forumu Sekreterliği yaptı. "Karadeniz Ülkeleri Sulaklarının Korunma Öncelikleri" adlı kitabı hazırladı. DPT'nin 8. Kalkınma Planı'ndaki "Su Havzaları Yönetimi Raporu"nu hazırlamaya başladı. Raporadaki katılımcılık ve havza yönetimi gibi kavramlara devletten gelen itirazlar üzerine bu çalışmadan ayrıldı. GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nde Doğal Kaynak Yönetimi danışmanı olarak görev yaptı. Halen Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği'nde çalışıyor.

olmasaydı da kuruyacaktı.

Siz küresel ısınmanın çok belirleyici olmadığını mı düşünüyorsunuz?

Küresel ısınmanın belirleyiciliğini yadsımıyorum, ama bunun doğal bir evrimin neticesi olabileceğini düşünüyorum. İnsan etkisi ise bunu provoke ediyor sadece. Füzuli spekülasyon yapıp kuraklıktan para kazanmanın gereği de yok ama.

Eski çağlarda hiç bu kadar su kıtlığı ve su sorunu yaşanmış mı?

Mezopotamya'da Akatlar döneminde üç yüz yıllık bir ciddi kuraklık olduğu, arkeolojik kazılardan biliniyor. Pek çok uygarlık bu yüzden Mezopotamya'yı terk ediyor.

Yeryüzündeki su ve ısı döngüsünün, insan türünün bedensel olarak dayanamayacağı bir raddeye kısa vadede ulaşacağını düşünüyor musunuz?

Şu anda kimsenin umurunda değil ama, zaten bu felaketi yaşamaya başladık. Her yıl en az on milyon kişi, sudan kaynaklanan hastalıklardan ölüyor. İnsanların başına gelmiş en

büyük felaketin savaşlar olduğu sanılır. İkinci Dünya Savaşı'nda 62 milyon insan hayatını kaybetmiş. Oysa sudan kaynaklanan kolera dâhil, ishal yapan bağırsak hastalıklarına geçen sene dört milyar insan yakalandı! Dünya nüfusu altı milyar! Geçen sene, Ankara'nın göbeğinde dizanteri geçirdim. Hindistan'da, Çin'de, Afrika kıtasında olağanüstü bir şekilde yaygınlaştı bu hastalıklar. Bu hastalıklardan her yıl 2.2 milyon insan ölüyor. Bunun yüzde 90'ı beş yaş altı çocuk. Her yıl 396 milyon kişi, sudan kaynaklı sıtmaya yakalanıyor. 1.3 milyon kişi de sıtmadan ölüyor. Bunun da yüzde 90'ı, beş yaş altı çocuk. Her yıl altı milyon insan trahoma nedeniyle kör oluyor. Sadece Bangladeş'te her yıl 28 ile 35 milyon insan, içme suyundan, kabul edilir sınırların üzerinde arsenik alıp zehirleniyor.

Bugün dünyada yaşayan insanların 2.6 milyarı, sağlıklı içme suyuna sahip değil ve ya hiç suya ulaşamıyor. Susuzluğun sonuçlarından biri de açlık. Bugün dünyada bir milyar insan açlık sınırının altında yaşıyor. Her gün 16 bin çocuk, açlık nedeniyle ölüyor. Çünkü susuzluk nedeniyle tahıl üretimi sınırlı kalıyor. Demek istediğim, sudan kaynaklanan hastalıklardan her yıl on küsur milyon insan ölüyorken, zaten dayanılmaz raddeye varılmıştır. Kuzey ülkelerinin bu konuda bir derdi yok. Çünkü orada su bitmeyecek ve hepsinin zaten antma sistemleri var. Oralara su nedeniyle açlık ve hastalıklar gelmeyecek. Nüfusları da artmıyor. Küresel ısınmanın da etkilerini katarak söylersek, suyla ilgili temel sorunu, zaten hastalıktan, açlıktan dökülen yoksul Güney ülkeleri yaşayacak. Yaşıyorlar da zaten.

Bu dengesizliğin sebebi kim veya ne? Bu noktaya nereden ve nasıl gelindi?

Suyun dünya üzerindeki dengesiz dağılımı tamamen doğal bir olay. Ama eskiden Güney'in nüfusu bu kadar yoğun değildi, az yağış da ihtiyacı karşılıyordu. Tüketim alışkanlıklarının değişmesi suya olan talebi çok artırdı. İnsanın doğayla olan ilişki biçimlerinin değişmesiyle başladı tüm sürecin değişmesi. **Bizdeki su yönetimi ne durumda?**

Türkiye’de su yönetimi diye bir şey yok. Suy-la oynanıyor. Su üzerine yapılan bir sürü ölü proje var. Bunların en tipik olanı da Aksaray’da yapılan Eşmekaya barajıdır. Ben o zaman Doğal Hayatı Koruma Derneği’nde çalışıyordum ve bunun durdurulması için dava açtık. Mahkeme, bunun bir kamu yararı olduğunu ve kamu yararına karşı dava açılmayacağını söyleyip reddetti davamızı. Oysa bunların hepsi taammüden işlenmiş cinayettir. Gidin bakın Eşmekaya barajına, içinde damla su yoktur. Oysa eskiden orası sazlık, binlerce hayvan orada otlardı. Şimdi ne sazlık kaldı, ne de hayvan. Dünyanın parası da boşa gitti. DSİ’ye göre 700 milimetrenin üzerinde yağış alan yerlere sulama projesi yapılmaz, 770 milimetre yağış alan Çarşamba ovasına tirilyonlar yatırıp sulama projesi yapılır. Neden? Çünkü o zamanki iktidar partisi öyle istedi. Geçenlerde DSİ’nin Konya Bölge Müdürü açıkladı; “Konya Ovası’nın suyu bitiyor, çünkü yirmi bin kaçak kuyu var” diye. Biter tabii. Sen 25 senedir kaçak kuyuların açılmasına göz yumar ve sonra da utanmadan “kaçak kuyular var, sular bitiyor” dersin, sormazlar mı sen necisin? diye. Bu yapılan su yönetimi değildir. Bizimkiler suyla oynuyorlar o kadar!

İnsanlar kuyu açmazsa, su ihtiyaçlarını nasıl giderebilirler?

İşin temeli suyun akılcı kullanımıdır, ki bunun içinde talebin planlanması yatar. Talep planlanmazsa, her isteyene istediği kadar su vermeye kalkarsan bunun sonunu getiremezsin. Mantıksız mühendisliğin sonucunda allahın suyu, allahın sevgili Konya’sını gün gelir terk eder. Bir gün Konya’da buğday tarlasını anlamsız yere suya boğmuş köylüleri gördüm. “Neden bu kadar su veriyorsunuz?” dediğimde, yukardaki elektrik tellerine atılan kancaları gösterip, “abi su bedava, elektrik bedava, sulamayıp da ne yapalım” diye sırta sırta baktılar yüzüme. Kadir kıymet bilmemek dediğim şey bu. Doğanın değerini bilmezsen, alır başını gider gün gelince. Kimse sana kuyu açıp su çıkartma demiyor, bari hiç olmazsa haddini bil. Bu hoyratlığın bir cezası olmalıydı. Hep beraber çekeceğiz.

“Mantıksız” mühendisliğin nedeni ne? Bu, “Türkiye’de erkekler neden kadınları döver” sorusuna benziyor. İnsanların ne birbirlerine ne de çevrelerine karşı kadir-kıymet bilirliliği kaldı. Eskiden su kutsaldı. Orta Asya topluluklarında, hatta günümüzde Türkiye’deki bazı heterodoks topluluklarda suyun dışkıyla kirlenmesinin, suya işenmesinin cezasının ölüm olduğu zamanlar da olmuş. Eskiden su da, ağaç da, toprak da kutsaldı. Değerliydi. Bektaşî boşuna anam toprak, babam gök dememiş. Doğurganlığı simgeler çünkü toprak. Ya şimdi? Ne suyun ne toprağın değeri kaldı. Peki, ne oldu da insanlar bu kadar kısa sürede değiştiler? Bence temel neden kanımıza giren tüketim zehiri. Bağımlılık yapan, lanet bir şey o. Her gün TV’lerde, ilanlarda, gazetelerde veriliyor bize. Suyun kutsallığını kim takar bu keşmekeş içinde?

Yıllardır çeşitli araştırma grupları su savaşlarının çıkacağını söylüyor, ama henüz bir su savaşına tanık olmuş değiliz. Sizce su savaşları ne kadar yakın?

1993’ten beri su üzerine çalıştım ve bildim bileli su savaşları hakkında senaryolar okurum. Hâlâ bekliyoruz ama su savaşları çıkmadı!

Çıkabilir mi?

Suyun çıktığı yerle döküldüğü yerin ekonomik durumu farklıdır. Suyun doğduğu yer,

Bir sürü ölü proje var. Bunların en tipik olanı Aksaray’daki Eşmekaya barajıdır. Yapımının durdurulması için dava açtık. Mahkeme, barajın bir kamu yararı olduğunu söyleyip reddetti davayı. Oysa bunların hepsi taammüden işlenmiş cinayettir. Gidin bakın Eşmekaya barajına, içinde damla su yoktur. Oysa eskiden orası sazlık, binlerce hayvan orada otlardı. Şimdi ne sazlık kaldı, ne de hayvan. Dünyanın parası da boşa gitti.

suyun akıp boşaldığı yere göre çoğu kez daha zengindir. Mesela Fırat ve Dicle’nin çıktığı yer Türkiye, döküldüğü yer ise Suriye. Suriye zengin bir ülke olsaydı, Türkiye bu iki nehir üzerine bu kadar kabadayılık yapamazdı. Colorado ve Rio Grande ABD’de doğar, Meksika’ya akar. ABD istediği gibi kullanır o suları, kalanı verir aşağıdakilere. Bazen de tam tersi olur, Nil’deki gibi. Etiyopya Mısır’dan daha güçlü olsaydı Mısır zor bulurdu o kadar suyu kendi topraklarında. Su savaşları kimin arasında çıkacak ki! İsrail, gitti Golan Tepeleri’ne oturdu. Oradaki üç-beş su kaynağına el koydu. Araplar bir-iki kere bu su kaynaklarını geri almak için savaşa yelten-di, ama yapamadılar. Çünkü İsrail ordusu daha güçlüydü, vermedi su kaynaklarını. Su savaşları belki de bu nedenlerle olmuyor.

Su dengesizliğindeki artış yeni bir kavimler göçüne neden olabilir mi?

O da çok zor artık. Susuzluk demek açlık, yoksulluk, cahillik, hastalık, perişanlık demek. Avrupa ve Amerika, Japonlar da dâhil, sınırlarının çevresine ciddi bariyerler ördüler. Tıpkı Türkiye’deki büyük şehirlerde hızla artan korunaklı siteler gibi... Sitenin kapısından giremiyorsun. Nüfus kâğıdın bile yetmez, o sitelere girebilmen için. İlla siteden biri telefon edecek kapıdaki güvenlikçiye, o zaman girebilirsin. Arkadaşına sürpriz bile yapamazsın. Çünkü onun haberi olmadan asla o siteye giremiyorsun. Amerika resmen kocaman bir beton duvar ördü Meksika sınırına! AB ülkeleri artık kimseyi almıyor. Kanada’da içinde okulu, alışveriş merkezi, her şeyi olan izole kentçikler oluşmaya başladı. Dışarı, onlar için yoksulların, yasa dışı yaşayan insanların, AIDS’lilerin, teröristlerin dünyası olarak görünüyor. Orada yaşayan o izole kabileler, susuzluktan dolayı Güney’den kaçacak yoksulları istemiyor. Onları kendi yoksul ülkelerine hapsedmenin yollarını arıyor. Onun için de Güney halklarını kendi bölgelerinde tutmaya yönelik ufak tefek projeler gerçekleştiriyorlar. Un yolluyorlar mesela çuvalarla, ama bir yandan da aynı ülkelerdeki iç savaşları kışkırtmayı ihmal etmiyorlar. Bir elden mayın satıyorlar, bir bakıyorsunuz bir gün Belçika elinde kalan üretim fazlası sütlerini bağışlıyor çocuklara. Bu şekilde Güney’deki insanlar ne zengin ediyorlar, ne de yoksulluktan top yekûn ölmelerine izin veriyorlar. Çocukların bilye oyununu bilirsiniz. Çocuklarla bilye oynuyorsunuz, fakat kabadaysınız. Bütün bilyeleri, çocukların kafasına vurarak alabilirsiniz. Ama öyle bir durumda oyun oynayacağınız kimse kalmıyor, bu sizi de mutsuz ediyor. Onun için ellerinden aldığımız onlarca bilyeden birkaç tanesini dağıtıp çocuklarla oyun oynamayı sürdürüyorsunuz.

Çocukların bir araya gelip kabadayıya kafa tutması ihtimali de yok mu?

Keşke olsaydı, ama sistemin kendi anarşistini yaratma ve kontrol altında tutma gibi hayranlık verici bir yeteneği var. Zengin ülkeler, el altından küreselleşme karşıtı gruplara ciddi destekler veriyorlar. Küreselleşme karşıtlarının eylemlerini yer yer bunlar finanse ediyor mesela. Çünkü kimlerin nereye kadar gideceğini bilmek istiyorlar.

Güncel konuya gelelim: Ankara’daki su sıkıntısını neye bağlıyorsunuz?

Büyükün bakmamız gerekiyor her şeye. Doğa soğan gibi tabaka tabakadır çünkü. Bu tabakaları insanlar, topografya, hayvanlar, iklim, kültürel ve sosyal hareketler, hava akımları vs, oluşturuyor. Bu değerleri göz önüne ala-

rak çalışma yürütmüyor ve doğayla ittifak kurmuyorsan, doğa seni bitirir. Türkiye’de şimdiye kadar suya dair yapılmış tüm projeler tek yönlüdür. Suya dair projelerin içinde çok ciddi politik suistimaller de vardır. Ankara’ya Kızılırmak’tan su getiriyorlar şimdi. Kızılırmak’ın suyu pis ve kullanılabilir özellikte değil. Sadece ben değil, tüm otoriteler de bunu söylüyorlar zaten.

Kızılırmak neden pis?

Çünkü Kızılırmak’ın içinde flor ve klor gibi minerallerin oranı yüksek. İnsan katkısı bir yana, tuzlu bir su. Bu suyun artması da basit sistemlerle olacak gibi değil. Ankara’nın şu anki artma sistemi bu ihtiyacı karşılayacak düzeyde değil. Dolayısıyla, Kızılırmak’ı içme suyuna çevirecek bir artma sistemine sahip değiliz. Ama Ankara’daki akhlevveller göre Kızılırmak’ın suyu alınır, var olan temiz sularla birleştirilir ve bu şekilde seyretilirse, insana zarar vermesinin önüne geçilir. Bu, acil önlem olarak düşünülüyor. Daha sonra Gerede’den su getirecekler. Bir yılda su hattı yapılacak, bir yılda da baraj dolacak, etti iki yıl. İstanbul da tuttu, Sakarya’daki Melen Çayı’ndan, Istrancalardan, ta Bulgar sınırından su getiriyor. Bunlar havzalar arası su transferidir ve çok ciddi işlerdir. Boru döşedim ve suyu getirdim mantığıyla iş yapıyorlar. Ama bu böyle olmaz. Çünkü suyu aldığın yerin, eksilen su yüzünden ne tür tahribatlar yaşayacağını hesap etmiyorsun. Oradaki kültürel ve biyolojik çeşitliliği, insanların ekonomik durumlarını değiştiriyorsun. Kızılırmak’tan su alırken, Bafra ovasındaki insanlara soruyor musun? Kızılırmak’tan şu kadar su alıyorum, halin nice olacak diyor musun? Oradaki ekosistemi ne hale sokacağını hesap ediyor musun? Günübirlik çözüm arayışlarının peşine düşüp makro düzeyde bakmazsan batarsın. Sadece Ankara’nın değil, bütün Türkiye’nin ciddi bir su yönetim planına ihtiyacı var.

Sizin öneriniz nedir?

Tarımda çok ciddi su israfının yapıldığını düşünüyorum. Tarımcılar ve DPT, 8.5 milyon hektar arazimiz sulu tarıma açılacak diyor. Bunlar abartılmış rakamlar. Doğrusunu söylemeye kimsenin dili varmıyor. Bu kadar sulanabilir arazimiz yok. Bu rakamları prestij meselesi yapmaktan kurtulmalıyız. İkinci-si, DSİ politik girişimlerden arındırılmalı, bağımsız, özerk bir kurum haline getirilmeli ve Türkiye’nin bütün su yönetimi DSİ’ye bağlanmalıdır. Türkiye’de 10’dan fazla sudan sorumlu kuruluş vardır ve hiçbirini bir diğeriyle geçinemez. Ayrıca tarımda kurak bölgelerde suya çok ihtiyaç duyulan ürünlerden vazgeçilmesi ve sulama teknolojisinin değişmesi lazım. Çünkü açık kanallarla yapılan sulamada ciddi su kaybı yaşanıyor. Elektrik hatlarının eskiliğinden dolayı yaşanan elektrik kaybının çok daha ciddisi, suda yaşanıyor. Kanallardan su sızıyor, buharlaşma oluyor. Onun için kapalı borularla ve damla sulamayla yapacaksn bu işi. Bir de tabii, en önemlisi, tüketim alışkanlığımızı, yaşam biçimimizi değiştirmemiz lazım. Ona buna akıl verip, başkalarını değiştirmek yerine dö-nüp kendimize bakmamız, kendimizi değiştirmeye çalışmamız lazım. Bunları yapmadıkça DSİ’yi de değiştirsek, yasaları da değiştirsek, kafaları değiştirmedikimiz sürece hepsi boş olacak. Adettendir bir de son söz söylenir ya, diyelim ki, suya bakmanın, suyu dinlemenin de keyfini bilip tadını çıkartmamız lazım. Yoksa iyiden iyiye umutsuzluk saracak etrafımızı.

Söyleşi: İrfan Aktan

Taşları yeniden dizmek lâzım

Meclisin seçim kararı almasının hemen ertesinde Ertuğrul Kürkçü'yle yaptığımız söyleşi, “Üçüncü Cephe” başlığıyla mayıs sayımızın kapak konusuydu. Fikri takip yapmak üzere kapısını çaldık, 22 Temmuz sonuçlarını ve sosyalist solun durumunu konuştuk...

22 Temmuz'da ortaya çıkan tabloyu ve seçim sonrasında yapılan yorumları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ertuğrul Kürkçü: “Yeni bir demokrasi çıktığını açıldı” demek hakikatle örtüşmeyen bir yorum. Herhangi bir gerçek kuvvet tarafından dengelenmeyen AKP iktidarının niye demokrasi vereceğini hiç anlamıyorum. Demokrasi vermiyor, tek parti hakimiyeti veriyor. Üstelik şimdi, geçmişte Sezer'in kısmen takoz koyduğu neoliberal dönüşüm projelerinin önünde hiçbir engel kalmadı. Asker hakimiyetinin sınırlanmış olacağını iddia etmek ise cehalet eseri. Dolmabahçe'de Büyükanıt'la Erdoğan bir mutabakata vardılar, bu apaçık. Tanrının hakkı tannıya, ordunun hakkı orduya, Tayyip'in hakkı Tayyip'e. Bu mutabakatın sonuçlarını göreceğiz. Militarizm bir yere getirilmiş değil. Ayrıca, kapitalizmin kitlesel onayla kendini yeniden üretir hale gelmesinden ne gibi bir ferahlama duyulabilir ki?

CHP'nin ağır bir yenilgiye uğradığı yaygın kanaat, ama oylarını birkaç puanın ötesinde arttıramayacakları aşikâr değil miydi?

CHP'nin izafi bir yenilgisinden söz etmek mümkün. Evet, rasyonel düşünen herkes CHP'nin daha fazla oy alamayacağını gördü, gösterirdi, fakat CHP'liler ve “cumhuriyetçiler” sadece kendilerinin inandıkları seçim tahminlerini ortaya yaydılar. Kemalist haberleşme sitelerinde dolağan bir takım araştırmalara göre, CHP yüzde 28, AKP yüzde 25 oy alıyordu. Bu, Amerikalıların “wishful thinking” dedikleri şeydi: Olmasını diledikleri sonucu bir öngörüymüşçesine yaydılar. Doğan mediasında da seçim bölgelerine giderek halkın nabzını tuttuğunu söyleyenler, hemen her yerde AKP'nin büyük oy kayıplarına uğradığını, boşalan yeri CHP ve MHP'nin doldurduğunu yazdılar. Asıl manipülasyon, Tarhan Erdem'in araştırmaları değil, bu izlenim yazılarıydı. “CHP geliyor” havası büyük ölçüde böyle kuruldu. Elde edilen netice 2002'ye göre bir-iki puan ileride olsa da yenilgi addediliyor olması bundan.

2002'deki DSP ve YTP oylarıyla birlikte düşünürsek, o bir-iki puan bile yok.

Bizim baktığımız yerden bakanlar, tabanda bir “şeriatçı-laik” gerilimi olmadığını, hayatın böyle yaşanmadığını, dolayısıyla hiçbir şeyin buna göre belirlenmeyeceğini görüyordu. Bu tabii CHP'yi AKP neoliberalizminden kurtuluş imkânı sayanların gözünde bir yenilgi, hayal kırıklığı, moral bozukluğu kaynağı oldu. Baykal'ın sıkı duruşuna bakarak –sıkı duruyor hakikaten– şöyle düşündüğünü söyleyebiliriz: “Ben zaten bu işlerin seçimle olacağını düşünmüyordum ki, inşallah ordumuz bir şeyler yapacak, biz de onun desteği olacağız.” O çerçevede kendisini başarısız saymıyor. “Bir psikolojik operasyonda yer aldık, sonuçta vazifemizi yaptık.” Devamı da, “halk fos çıktı” diye geliyor. (gülüyor). Sonuçlar, 22 Temmuz'un olağanüstü bir seçim olmadığı yolundaki yargıyı da doğruladı. Çünkü, AKP

Bir ortak aday platformundan, ortak iradeden çıkmadı bağımsız adaylıklar. Her bir unsurun DTP'yle yaptığı ayrı görüşmeler sonucunda çıktı. En önemli mesele bu. Baskın Oran noktası ise skandal.

2004 yerel seçiminde, şimdiki oy oranının beş-altı puan altına ulaşmıştı.

Eylül 2006'da güvenilir araştırmalar AKP'yi yüzde 43 gösteriyordu.

İşini doğru yapmak için “gerçek aslında nedir” diye bakanların gördüğü şeydi bu. Kendi payıma –şimdi biraz da kızıyorum kendime– daha iyi görebilirdim, fakat ötekilerin de herhalde bir bildiği var diyerek öngörülerimi biraz kıptım. 2002'den bir-iki puan fazla oy alacaklarına karar kıldım. Zaten mantıklıca düşününce, Silahlı Kuvvetler, onların psikolojik hareket örgütleri, böyle bir yükseliş olmasa niye harekete geçsinler ki? Belli ki kopan kıyamet, o kâbus senaryoları, bu yükselen grafik bilgisiyle ilgiliydi. Bu satsatayı bir kenara bırakırsak, asıl çözümlememiz gereken şu soru: Bütün bu neoliberal kapitalist ekonomisi politikasına ve kimseyi mutlu etmeyen kültürel ve politik yaşantıya rağmen, niçin AKP yükselen bir trendde? Ordunun baskısına direnmenin birkaç puan fark ettirdiğini, ama belirleyici düzeyin asker-sivil gerilimi olmadığını söyleyebiliriz. Ancak, bu oylar 27 Nisan muhtırasının bir şekilde veto edilmesi anlamına gelmiyor da denemez. Seçim öncesi TV söyleşilerinde Erzurum'da orta yaşlı, dinamik, düzgün konuşan bir adam, “ne işimiz olabilir ki bizim AKP'yle, niye ona oy verelim, onlar bizden değil, biz onlardan değiliz, ama bu yapılan var ya, bu olmaz” diyordu, “oyunun kuralını işin ortasında değiştirdiler, bu haksızlık, bu haksızlığın giderilmesi için onlara oy vereceğiz.” Bu adamın bir kişi olduğunu düşünmemek lazım. Büyük kentlerin liberalleri de AKP'ye oy verdi. Çünkü AKP iktidarında onların gündelik yaşamı pek değişmedi. Dolayısıyla, “bir tantana çıkmasın,

adamlar devam etsin” düşüncesiyle AKP'ye oy verenler oldu. Ordunun siyasete her müdahalesinin bir rezaletle sonuçlandığını düşünenler arasında da dinci ya da sağcı olmakla birlikte AKP'ye oy verenler oldu. Üskül'ü, Günay'ı AKP'ye götüren nedenler seçmen düzeyinde de işledi. Pek çok nedenle AKP oylarını çoğalttı. Ama ordu müdahalesini biricik etken olarak görmek, buna tepkinin de böyle bir yekûn oluşturduğunu söylemek, seçmenin büyük kitlesinin antimilitarist olduğu tespitine ulaşmamıza yol açar. (gülüyor). Böyle olmadığını biliyoruz, hakikat bu değil.

Zaten hesap ortada. DYP, ANAP ve GP'nin oy toplamı 2002'de yüzde 22.5'ti. Bunun yüzde 6'sı MHP'ye döndü, yüzde 5.5'i de DP'de kaldı. Geriye kalan yüzde 11'in AKP'ye gittiği ortada. Bu kitle için “demokrasiyi seçti” denemez herhalde.

CHP'ye gidebilecek oyların bir kısmının MHP'ye aktığını da düşünüyorum. Baykal'ın kurduğu retorik öyleydi ki, o vaaza hak verdikten sonra CHP'ye oy vermezsin artık. “Özde” milliyetçi, ırkçı bir partiye vermen lazım. MHP'nin geleneksel tabanındaysa oy eksildiğini, AKP'ye gittiğini, MHP'nin büyük şehirlerden oy aldığını görüyoruz. Bu da ilginç bir tablo. MHP genel olarak CHP'nin hakimiyet alanına tecavüz etmiş oldu. Ya da oradaki DYP, ANAP oylarını MHP sildi süpürdü.

Asıl mağlup MHP galiba. 1999'da yüzde 18'lere çıkan oyları, 2002'de 8.5'e inmişti, şimdi ancak 14.5'e çıktı, 1999'daki oyunun gerisinde kaldı.

Doğru. Çok büyük hayal kırıklığı vardı MHP'de seçim akşamında. Çünkü MHP için parlamentoya girmek mesele değildi, daha büyük bir başarı bekliyordu. AKP'yle yaptıkları çekişmeyi kırdı, taşrada kaybettiler. Ötekilerden daha liberal tondaki söylemine rağmen, Ağar'ın projesinin çuvalmasına memnun oldum. Biraz zorlayarak şöyle diyebilir miyiz: Susurluk'a onay vermedi insanlar. Bu sonucun seçmenin onda seçecek bir şey görmemiş olmasıyla da ilişkisi var. Uzan'da da görmediler. Ne o, “ben Amerika'yı da kazıkladım” diye, ne de Ağar “ben bin operasyon yaptım” diye dolaşabiliyor ortalıkta. Bunlar hayırlı sonuçları seçimin. Bu seçimin bir iyi tarafı da, gerçek sayıların görülmüş olması. Cumhuriyet mitinglerine dair palavraları alt alta koyalım, CHP'ye oy verenlerden daha fazla insan saydı medya. Palavra şimdi gerçek zeminine çekildi. Fakat bu gerçek zemin hâlâ problemlidir. Çünkü AKP bunlarla rekabet edebilmek için milliyetçi tonunu kuvvetlendirdi, CHP o traşa devam ediyor. MHP malûm. Meclisin çoğunluğu herhangi bir milliyetçi-militarist gaz karşısında derhal kanlı bir edebiyata kapılıp gidecek durumda.

Ama şimdi DTP var mecliste.

Bence seçimin en önemli sonucu DTP'nin meclise girmesi. MHP'yle çektilen resim insanın içini biraz burksa da, en azından “bir çözüm için her şeye varım” cesaretini ortaya koyuyor diye de düşünmeye olanak verebilir. Ama her şey DTP'nin elinde değil. Zamanında Britanya'da Sinn Féin'in elinde olmadığı gibi. Buradaki IRA ne yapacak, o çok önemli. Gündem gazetesinde yazılanlara baktığımızda –ki onlar çok büyük ölçüde DTP olmayan Kürt hareketinin tezlerini yansıtır– DTP'yi PKK'nin meşrulaştırılması yönünde çaba gösterme baskısı altında tuttuklarını görüyoruz. Bu iyi bir şey değil. İrlanda'da çözümün IRA'nın meşrulaştırılarak sağlandığını sanmak gibi. Oysa çözüm nereden geçti, bi-

liyoruz. Silahlar gömülünce çözüm çıktı.

Seçim kararının alınmasının ortasında yaptığımız söyleşide “solda ortak bağımsız aday” girişiminin, “üçüncü cephe”nin kurulabilmesi yolunda önemli bir imkân olduğunu söylemişsiniz. Daha sonra da üç sosyalist partinin (ÖDP, EMEP, SDP) başkanlarının aday gösterilmesini pratik bir çözüm olarak önerdiniz. 22 Temmuz sürecinde “ortak aday” belirleme yordamını ve seçim sonuçlarını “üçüncü cephe” açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Seçim sonuçları bizim için bir dizi imkânı işaret ediyor, ama geride bir sürü sorun da kaldı. Onların temizlenmesi şart. Birincisi, bu imkânın özellikle parti olarak örgütlenmiş sol hareketler tarafından yeterince değerlendirilemediğini düşünüyorum. Benim dediğim kısmen oldu, Ufuk Uras ve Levent Tüzel aday oldu, SDP de başkanları Filiz Koçali’yi değil ama, onursal başkanları Akın Birdal’ı verdi. Fakat, bu süreç birbirinden kopuk, tamamen temassız bir biçimde yürüdü. Baskın Oran’ın adaylığını da buna eklememiz lazım. Her şeyden önce, bir ortak aday platformundan, ortak iradede çıkmadı bağımsız adaylıklar. Her bir unsurun DTP’yle yaptığı ayrı görüşmeler sonucunda çıktı. En önemli mesele bu. ÖDP’nin Ufuk Uras’ın seçimlere aday olarak girmesini benimseyen kanadı DTP’yle ayrı müzakere yürüttü. Akın Birdal’ın adaylığı hiçbir dolayımından geçmedi. Levent Tüzel’in adaylığı da doğrudan doğruya DTP’yle yürütülen bir müzakereyle oldu. ÖDP’de merkezin büyük çaplı itirazlarına rağmen, Ufuk Uras’ın aday olması ve seçimleri kazanması, ÖDP’nin çok daha ötesindeki bir güç ve birliğin hareketiyle gerçekleşti. Fakat İzmir’de, Levent Tüzel’in adaylığı etrafında böyle bir momentum sağlanamadı. Akın Birdal’ın Diyarbakır’da seçime girmesi ve Diyarbakır’da Türkiye solunun hemen hiçbir etkisinin olmamasına bakacak olursak, burada da bizim aradığımız türden bir deneyim ortaya konulamadı. Tabii, İstanbul 3. bölgede Sebahat Tuncel’in kampanyasına sosyalist soldan hemen hemen hiçbir etki ve katkı olmamış olması, çok acınası bir durum. Baskın Oran noktası ise skandal. Heba olmuş, edilmiş bir potansiyel söz konusu. Dolayısıyla, bir üçüncü blok, bir üçüncü cephe siyasetini iradî olarak, ya da bunu hesaba katarak, ya da bu opsiyonu açık tutarak yürütmemiş, fakat kısmen başarıya ulaşmış bir seçim süreci var. Bu süreç, Ufuk Uras’ı meclise göndermiş olmakla övünebilirse de, olası kapsamı içinden bakıldığında, bunun çok kısmi bir sonuç olduğunu ve stratejik bir atılımla birleşmediğini söyleyebilirim. Böyle olduğu için de, bu problemlerin giderilmesi gerekiyor. İkinci nokta şu: Uras’ı meclise taşıyan kuvvetin içinde çok büyük ölçüde ortak aday kampanyasına katılan, onların seferber ettiği insan toplulukları var ama, Uras’ın adaylığı bile bu kampanyadan üremedi. ÖDP bu görüşmeleri DTP’yle yaptı. Şimdi geri dönüp bu zemine ne taşıyacak Ufuk Uras? Bu sorunun yanıtı çok önemli, bu zemin, tutunacak bir mevzi haline getirilebilirse, buradan ileriye doğru adım atma imkânı var. EMEP dinamiğinden ise yeni bir girdi sağlandığını söylemek zor. Baskın Oran’ın adaylığının harekete geçirdiği dinamik ise Ahmet İnsel’in yazdıklarına bakarsak, burayla bakışmamak istiyor. Bütün bunlar benim söylediğim, baktığım gelecek açısından pek çok sorun oldu-

ğunu gösteriyor. Fakat bir iyimserlik duygusu da var, çünkü başanmış bir şey var. ÖDP’nin kısmen desteklememesi, kısmen engellemesine rağmen, Uras’ı meclise taşıyan ittifaka baktığımızda, Kürt dinamiğinin de, sosyalist dinamiğinin de, partisiz sol ya da genel seçmen katılımının da umulandan daha iyi sonuç verdiğini görüyoruz. Şimdi bunu analiz etmek lazım. Şöyle düşünüyorum: Gereksindiğimiz bazı kaldıraçlar Uras’ın yürüttüğü kampanyanın özgüllükleri içinde çıkabilir. Eğer Uras, kendisini destekleyen kampanyanın kazanımlarını ÖDP’ye taşıyabilirse bu, ÖDP’nin bu yeni oluşan dinamiğe kendisini feda etmesi ve kendisini yeniden ve başka şekilde kurması demektir. Bu da, sosyalist solda bütün taşların yeniden dizilmesi anlamına gelecek. O zaman bu süreç kendisine ileriye atılmak için bir dayanak noktası bulabilir. Tabii bu birçok şeyin rast gitmesine bağlı. Birincisi, Uras’ın ufkunu kaybetmeden ve kendisine verilen desteğin anlamını çözümleyerek yürüyebilmesi. İkincisi, bu süreci kendi partisine taşıyabilmesi ve şunu diyebilmesi: “Benim arkamdaki kuvvet bileşimi ÖDP’nin temsil ettiği alandan çok daha geniş, ÖDP bunu hak edecek yeni bir konuma geçmeli ve kendisini dönüştürmelidir.” Üçüncüsü, bu, ÖDP’nin tasvibini kazanabilmesi, sonra da yeni bir süreci örneğin imkânlarını bulabilmesi.

Bu noktada çok iyimser olmak zor. Zira, Ufuk Uras’ın ÖDP genel başkanlığına gelişi de, tıpkı milletvekili adaylığı gibi, emrivakiyle oldu. Uras’ın bu tavrı partide ciddi huzursuzluklar yarattı. Mayıs sayımızın “üçüncü cephe” kapağını ÖDP’li arkadaşlar sitemle karşılayıp bizi örgütlü yapılar yerine bireysel girişimleri desteklemekle eleştirmişlerdi. Çünkü kendileri seçime parti olarak girme kararı almışlardı. Üç gün sonra, Ufuk Uras bağımsız aday olduğunu açıkladı. Bu kararın parti meclisinde sert tepkilere yol açtığı hepimizin malumu. Haziran sayımızda Uras’la yaptığımız söyleşide, adaylık sürecini sordüğümüzda, kararın “oy birliği” ile alındığını söyledi. Gerçeğin öyle olmadığını biliyorduk, ama “doğru söylemiyorsanız” demeye de utandık açıkçası.

Aslında, “oybirliği” hem doğru, hem yanlış. Doğru, çünkü parti meclisi Uras’ın dediğini yapmak zorunda kalınca, oybirliği oldu. Fakat bu formel bir oy birliği, esasında şöyle oldu: Parti meclisinde oylama tam ortada kaldı. Bunun üzerine, MYK halletsin dediler. Ufuk Uras, MYK’dan çoğunlukla çıkardı kara-

Baskın Oran sürecindeki sorun sadece Doğan Erbaş’ın DTP’nin sözünü çizerek aday olması değildi. Oran’ın adaylığı hiçbir ortak dolayımından geçirilmeksizin bir emrivakiyle ve DTP’lilerle ayrı bir görüşmeyle şekillendi. Ama coğrafya belli değildi. Oran kampanyası İstanbul 2. bölgeyi kendiliğinden ilan ve tayin etti. Bu tabii sorunların tetiklenmesine yol açtı.

n. Bu karar benimsemeyen kesim meselenin yeniden parti meclisinde görüşülmesini istedi. Tartışma tıkanınca, Uras “ben gidiyorum” dedi. Bunun üzerine ötekiler “lanet olsun, peki” dedi. Orada bulunanların oy birliğiyle Uras aday oldu. Ama bu, partinin oydaşmaya vardığı anlamına gelmiyor. Bu apaçık.

Genel başkan “ortak aday” olunca, ÖDP’nin de diğer ortak adayları desteklemesi gerekmiyor muydu? Oysa ÖDP birçok yerde diğer ortak adayları destekledi. Bu kahredici bir ayıp değil mi?

Bu sorun var. Çok fazla sorun var, bunların birer birer ayıklanması lazım. Uras’ın adaylık sürecinin çözülmesi ve açıklanması gerekiyor. Baskın Oran sürecinde karşı karşıya kalınan bütün meselelerin konuşulması gerekiyor. Çünkü sorun sadece Doğan Erbaş’ın DTP’nin sözünü çizerek aday olması ve bunu partiye kabul ettirmesi, partinin birbirini çelen iki karar vermesi değildi. Baskın Oran’ın adaylığı da hiçbir ortak dolayımından geçirilmeksizin bir emrivakiyle ve DTP’lilerle ayrı bir görüşmeyle şekillendi. Ama coğrafya belli değildi. Baskın Oran kampanyası İstanbul 2. bölgeyi kendiliğinden ilan ve tayin etti. Bu tabii sorunların tetiklenmesine yol açtı.

Bundan Baskın Oran’ı sorumlu tutmak haksızlık olur. Ona kalsa Ankara’dan aday olmayı tercih ederdi herhalde.

Doğru. Herkes, DTP’liler de dahil olmak üzere, Baskın Oran’ın Ankara’dan aday olacağını tahmin ediyordu. Ansızın iş bu hale dönmüştü. Baskın Oran’ın sorumluluğu hem yok, hem var. Bir yandan, “ben bir bireyim, hiçbir örgütle çalışmam, çalışmadım, dediğimi yaparım, yaptığımı konuşurum” diyor, diğer yandan nereden aday olacağı meselesini örgütlü bir grubun kendi dışında almış olduğu bir karara terk ediyor. Sezar’ın hakkı Sezar’a, Baskın’ın hakkı Baskın’a. Fakat tabii Baskın’ın bütün bunları öngörebilmiş olması ihtimali düşüktü. Daha tecrübeli olanların bu emrivakiye yol açmamaları, açtıktan ve bunun sonuçları herkesi zora soktukten sonra da sağa sola, “sizin işiniz bitti, artık sıra bizde” dememeleri lazım gelir. Bu kadar vahim ve gözle görülür bir hatayı işleyenlerin o kadar yüksek sesle konuşmaları gerekmiyor.

Şimdi DTP’nin tavrının, özeleştirî beyanının örnek alınması gerekmez mi?

Çok iyi, çok örnek bir tavır DTP’ninki. Saha-yı temizlediler. Herkesin gördüğü şeyi söylediler ve üstüne de şunu eklediler: “Bunu yapmayacaktık. Ayıp ettik.” Çok güzel. İnsanı çok iyi hissettiren bir şey bu.

Aynı şeyi ÖDP’den ve Baskın Oran kampanyasını yürütenlerden beklemek de hakkımız değil mi?

Tamamen katılıyorum. Bu süreçte yeni bir gerilim odağı da doğdu. Başansızlıklar, hesapsızlıklar, iç gerilimler, söz verip sözünde durmamaların yanı sıra başka bir şey oldu. Konuşulduğu gibi, ÖDP bir yandan genel başkanını seçimlere bağımsız aday olarak soktu ve nesnel bir ittifakın içine girdi ister istemez. Öte yandan, Uras’ın adaylığına karşı olduğunu bildiğimiz kişilerden Oğuzhan Müftüoğlu, Birgün’deki yazısında “ben, bağımsız bir Kürt adayın olduğu her yerde oyumu ona veririm” dedi. Oysa, yerel teşkilatlar bağımsız Kürt adayının olduğu yerlerde, Mersin’de, Antalya’da, Adana’da liste çıkarıldılar. Hakikaten seçilebilirlik limitinde oylan Kürt adaylara vermeyerek kaybetmelerine yol açmış oldular. Fakat bu, şunu görmemizi de önlememeli: Büyük olasılıkla “nasıl olsa seç-

lecekler" diye düşündüler. Bu durumda, her şehirde DTP'nin kaybettiği onbinlerce oyun nereye gittiğini de sormak gerekiyor. Mersin'de Orhan Miroğlu'nun seçilmesi ÖDP'nin oyuna kalmamalıydı. Çünkü DTP'nin kuvvetli bir tabanı vardı. O tabanın eridiğini görüyoruz. Bunu öngörebilmek, desteğe ihtiyaçları olduğuna ÖDP'yi ikna etmek DTP'nin görevi olmalıydı.

Oy meselesi bir tarafa, yan yana durmak çok önemliydi. DTP adaylarıyla Türkiye solunun birlikte çalışması geleceğe dair bir açılım olmaz mıydı?

ÖDP politikasını böyle kurmadı. Üç başkanı önerdiğim yazıda yazmıştım, bunun başanya ulaşabilmesinin temel şartlarından biri Kürtlerle aynı fotoğrafta görülmeyi kabul etmektir. Ama ÖDP Kürtlerle aynı fotoğrafta görülmeyi istemediği, politikasını böyle kurmadığı için Uras'ın adaylığıyla yereldeki davranışlar birbirleriyle ters düştü. Tabii bu sonuç kötü, çünkü Kürtlerle bir karşılaşma, bir gerilim doğdu. Fakat DTP'nin olgun davranışlarıyla bunun aşılabileceğini düşünüyorum. Tabii bir yürek soğumasına, sempati körleşmesine ve Türkiye soluna güvenilmeyeceği duygusuyla yaşanmaya devam edilmesine yol açtı ve ve tabii ki Kürt hareketindeki milliyetçi unsurların eline koz verdi Bu da seçimdeki kayıplar arasında.

Erbaş'ın adaylığı da Türkiye solunda "Kürtlere güvenilmez" hissiyatı yarattı.

Maalesef öyle oldu. Baskın Oran'ın 2. bölgeden aday gösterilmesi bir emrivaki şeklinde olmuş olsa da, bir kere buna onay verdikten sonra Erbaş'ın Oran'ın karşısına aday gösterilmesi hiçbir politik akılla açıklanabilecek bir şey değildi. İkisine yetecek oyun olmadığı o kadar açıktı ki, bunu "Bana yar olmayan başkasına da yar olmasın"dan başka bir şeyle açıklamak mümkün değil. Politikayla ilgisi yok. Ahlakla, kültürle de açıklanmıyor. Sağa sapan bir öfke hareketi. Baskın Oran kampanyasına katılmış insanların bir bölümüyle, hem de bayağı aklı başında olacağını varsaydığım bölümüyle seçim akşamı karşılaştım. Ve çok hayretler içinde kaldım. Bu saçmalığın nelere yol açtığına bir örnek olsun diye anlatıyorum. "Biz o Kürtlere zamanında o kadar destek vermiştik, şimdi onların bize destek zamanıydı, bize bunu yaptılar, bir daha onlara nah destek" filan. Kocaman kocaman insanlar böyle konuşuyor. Bu basitlik düzeyine gerilemiş olabilirler, bu onlar açısından kötü olabilir ama, zaten bu basitlik düzeyinden bakan ortalama bir Türk solcusu

Gereksindiğimiz bazı kaldıraçlar Uras'ın yürüttüğü kampanyanın özgüllükleri içinden çıkabilir. Eğer Uras, kendisini destekleyen kampanyanın kazanımlarını ÖDP'ye taşıyabilirse, bu, ÖDP'nin bu yeni oluşan dinamîğe kendisini feda etmesi ve kendisini yeniden ve başka şekilde kurması demektir. Bu da, sosyalist solda bütün taşların yeniden dizilmesi anlamına gelecek.

var ve onun gözünde ne duruma düştüğünü gösteren bir gösterge bu. Bahsettiğim insanları kınamak için söylemiyorum bunu, iki gün sonra akılları başlarına gelmiştir zaten. Ama gerideki büyük kitle açısından bu hiç iyi olmadı, Kürt karşıtlığını kaşımış oldu. DTP'nin özleştirisi bunu düzeltmeye imkân veriyor. "Özeleştir ne işe yarar" sorusuna çok açık bir cevap. Ama işte, fukara eşeğini kaybetti, yeniden buldu. (gülüyor). Başladığımız yere geri döndük. Bunlar aşılmış olmalıydı. Bu basireti göstermeyi neyin engellediğini çözersek birçok şeyi de çözeriz. Nedeni hâlâ bilmiyorum. Çok alelade şeyler geliyor dilimin ucuna: Kısırcaçlık, kendini beğenmişlik, hoyratlık... Bunlar etkileyebiliyorsa, bizim sürecimiz hâlâ epey zayıf demek ki.

DİSK'in CHP'yi desteklemesine ne diyorsunuz?

Ne diyeyim, utanç verici. Sonuçta bu çağın sınıf açısından hiçbir anlamı yok, işçiler DİSK'in ne dediğine bakarak oy vermiyor. Bu seçimler aslında Lenin'in iktisadi bilinç-politik bilinç gerilimine ilişkin görüşünü bir kere daha doğruladı diye düşünüyorum. Onur Öymen diyor ya, "inanamıyorum, bu kadar eziliyor halk neoliberal politikalar altında, özelleştirme altında, fındık fiyatları altında, hâlâ kalkıyor AKP'ye oy veriyor." Lenin de bunu demiyor muydu: İktisadi bilinç, otomatik olarak siyasi bilinç dönüşmez. Fındık üreticileri, çok kızıyorlar Erdoğan'a iktisadi politikaların yüzünden. Ama bir partiye oy verecekleri zaman politik düzleme, bütün yurttaşların birbirleriyle ilişkiye girdikleri düzleme geçiyorlar, orada makine başka çalışıyor. DİSK'in, Süleyman Çelebiler'in iktisadi bilinç düzeyinde işçilerle kurdukları bağ otomatik olarak politik bilinç doğurmuşuyormuş demek ki, Çelebi ya da bir başkası bağımsız aday sürecine dahil olsalar fena mı olurdu? Pekala bunun için uygun yerler bulunabilir. Şimdi sıradan bir seçmen durumuna düştüler ve üstelik yanlış partiye oy vermiş oldular.

Bir de AKP'ye oy veren solcular var.

Baskın Oran'ın, o aday olmasaydı AKP'ye verebilecek insanların oylarını almış olduğunu düşünüyorum. Baskın Oran da, daha aday olmadan mutlaka CHP ile AKP arasında seçim yapmak durumunda olsa AKP'yi seçeceğini varsayımalsal olarak söylüyordu. Bu aslında CHP'ye oy veren akılla aynı biçimde çalışıyor. CHP'ye oy veren solcular şöyle diyor: "Baş tehlike neoliberalizm ve siyasi İslam, dolayısıyla bunun karşısındaki en büyük kuvvete oy vermek lazım, onun için oylanmış CHP'ye." Aynı paranın iki yüzü gibi, AKP'ye oy veren solcular da şöyle bakıyor: "Büyük tehlike Amerikancılık, militarizm ve otarşi-kendi içine kapanmak. Baskın Oran, Ufuk Uras ve diğer sol adaylar fantezidir, DTP bu denklemin bir parçası değildir, o yüzden çok rasyonelim, ileriye gören bir hespla AKP'ye oy veriyorum. Böylece militarizm ve milliyetçiliğin yayılmasını önliyoruz."

Amerikancılığı ne yapacağız peki?

Ama bu, gerçek analizler üzerinden gitmiyor zaten. Çok cebirsel bir hesap gibi görünse de gündelik dille düşünenin sonucu aslında. Gündelik dille düşündüğün zaman, güneş dünyanın etrafında dönüyor, doğuyor, batıyor. Ama astronomik hesap "dünya güneşin çevresinde dönüyor" a göre yapılıyor. AKP'ye oy veren solcu, astronomik hesap yaptığını sanıyor, ama bu sonuca gündelik dil içinden geçerek varıyor. Tabii bu da uzun zamandır politik eğitim süreçlerinin dışında kalmış ol-

manın sonucu. (gülüyor).

Baskın Oran'ın "ezber bozma" lafı çok tuttu, çok kullanıldı. Fakat bazı ezberleri de unutmamak gerekiyor, aksi takdirde yönümüzü, yolumuzu şaşırtırız. 22 Temmuz sürecinde, örneğin sömüründen söz edildiğini pek duymadık.

Evet, pek duymadık.

Baskın Oran, kampanya sırasında birkaç kez şöyle dedi: "1960'larda marksizm bize işçilerin sömürüldüğünü öğretti. Sonra Kürtlerin ezildiğini gördük. 1980'den sonra, yeni sosyal hareketler ortaya çıktı, kadınların, eşcinsellerin, etnik kimliklerin talepleri gündeme geldi." Ve kampanya boyunca ezilen, horlanan, dışlanan kesimlerden, kimliklerden söz edildi, ama sömürünün bahsi geçmedi. Marksizmden öğrendiklerimiz geçerliliğini kaybetti mi?

Tabii ki kaybetmedi. Söz konusu analiz düzeyi, sınıfların bir şey ifade etmediğini, sınıflara dayalı siyasetin bir anlamı olmadığını, ezilenler kategorileri olarak işçi ile kadının ya da eşcinsel ile yoksulun bir ve aynı düzlemde olduğunu söylüyor. Birine cevap verince hepsine cevap vermiş oluyoruz. Amerikan demokratlarının kampanyaları da aşağı yukarı böyle. Bu Avrupa bile değil, çok Amerikanvari bir hikâye. Buradan fazla uzağa gidilemiyor. Bu tabii ki şu anlama gelmez: İnsan hakları meseleleri önemsiz olabilir mi? Çok önemli. Fakat, nasıl demokrasi meselesi çok büyük bir hızla liberal düzen içi seçenekler adına tüketilebiliyorsa, insan hakları meseleleri de şimdi bu yeni anayasa tartışmaları sırasında hızla tüketilebilir. Ve Zafer Üskül'ün, Baskın Oran'ın programını olduğu gibi alarak anayasaya koymasında şaşılacak hiçbir şey olmaz. Bugünkü düzenle hiçbir tarafı gelişmez onun. Ama sadece hakları düzeyinden gidecek olursak bile, ikinci, üçüncü kuşak hakları, sosyal hakları, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, herkesin onuruyla yaşayacağı bir işinin olması hakkı, parasız ve nitelikli eğitim hakkı gibi hakları gerçekleştirilmeye kalktığın zaman büyük kıyametler kopar. Baskın Oran kampanyası bundan bütünüyle uzak durdu. Sınıf bakış açısından yaşam süreçlerini analiz etmediğin sürece, kapitalizmle nasıl karşı karşıya gelip politika üreteceksin ki? Mesela Aysel Tuğluk, bu açıdan Baskın Oran'dan çok daha net ve açık şeyler söylüyor. Bu seçim kampanyalarını bir de söylemsel düzeyde analiz ettiğimizde, geride ne kalıp kalmayacağını görebiliriz. ÖDP'nin kuruluşundan beri bu mesele başımıza bela: Seçim kampanyalarını bir ürünün kampanyası gibi tasarlayan reklamcı aklı, sosyalistlerin propaganda mekaniğine hakim olmuş durumda. Mesela Ufuk Uras'ın kampanyasından benim aklımda kalan "Meclise Ufuk gerek", bu kadar. Ürün kampanyası yapıyoruz ve Ufuk diye bir ürünümüz var. Öteki de "Se-simiz Baskın olsun." Akılda kalan şey iki addan ibaret. Fakat bunlara sosyal hareket dinamîği olabilecek, onların sözü olabilecek hiçbir şey eşlik etmedi. Kısmen haklı olunduğu da söylenebilir. Çünkü ne istiyoruz? Bu insanların oylarını ve meclise gitmelerini istiyoruz. O yüzden böyle yapıyoruz. Peki, ama bu kampanyadan geriye ne kalacak? Hangi fikirler, akıllar? Kalan pek bir şey yok. Sınıf karşıtlıklarına dayanan dil ve analize müracaat etmeden bir seçim stratejisi kuramayız ki! Express'e önerim, Aybar'ın seçim konuşmalarından bölümler yayınlanmaz. O

hep derdi bunu: "Sömürüye son!" TİP'in sözlüğünde en çok yer tutan kelime sömürüydü. **Sömürü, yüksek ücretli beyaz yakalıdan asgari ücretliye, toplumun büyük çoğunluğunun her gün yaşadığı şey. Ama artık doğa kanunu gibi kabul görmediği, düşünüldüğü için mi sömürden söz etmekten kaçınıyor?**

"Bütün bu olup bitenin gerisindeki büyük belirleyen ne?" Bu sorunun cevabını anıyor insanlar. Bu sorunun cevabı üretim ilişkilerinde. Dolayısıyla, günlük gerçekler içinden bunu gösterebilen bir yaklaşım pekala büyük sorunun cevabını herkese verir. O yüzden yılmadan bunu anlatmak lazım. Zaten sosyal mücadeleler alanında kendini kurmayacak olan nereden kuracak? Mesela, kentsel dönüşüm denen şey, esas olarak sermayenin bir kere daha kent yoksullarının üzerinden kendisini var etmesi. Emekle sermaye arasındaki dünya çapındaki karşıtlıkla kendi yerinde karşı karşıya geliyorsun. Dilini buradan kurmayacak olan nereden kuracak? İnsanlar zaten bu hakikatle iç içe, sömürdüklerini biliyorlar. Fakat problem, demin konuştuğumuz iktisadi bilinç-siyasi bilinç ilişkisinde. Neresinden bakarsan bak, siyasal bilincin aktarılması için bir mekanizmaya ihtiyaç var ve bu bilinç aktarım mekanizmalarında yer alması gereken insanlar Marksizmin yol göstericiliğinden uzak bir yerde akıllarını kurmaya çalışıyorlar. Öbür taraftan, o sınıfın kendi içinden, onları ileri doğru sıçratabilecek unsurlar da pek çok çeşitli sebepten, ama hepsinden önemlisi entelektüel üretim araçlarından yoksun oldukları için çıkmıyor. Bu açığın bir köprüyle kapatılması lazım. İşte Marksiste burada ihtiyaç var. Kendi gibilerini üretmesi lazım. Ama bu çok iradi bir süreç. Bunun için de çok iyi örgütlenmiş partilere, bu partilerin kararlılıkla kendi doğrultularına sahip çıkmalarına, her gelen rüzgâra eğilip bükülmemelerine ihtiyaç var. Latin Amerika'da başının kaynağında bu var. Latin Amerika'da, evet, büyük politik güçler haline gelmek için devrimci hareketler söylemlerinde kimi belirsizlikler yarattılar, ama mücadele taktiklerini, politik stratejilerini hazırlarken sınıf mücadelesi gerçeğinden ayrılmadıkları için, her gelen rüzgâra kapılıp bugün post modern, yarı sol-liberal takılmadıkları için, ezilen sınıfların enerjisini seferber etme ve onların öz örgütleriyle hareketi aşağıdan her gün yeniden kurmayı ve iktidara taşımayı başardılar.

Ufuk Uras'ın "3 M"sine ne diyorsunuz?
"3 M" ne?

Muhammed, Mustafa Kemal, Marx...
Ne manada söylüyor bunu?

Müslümanları, Atatürkçüleri ve sosyalistleri buluşturan ortak payda manasında. İlk defa söylemiyor, hoşuna giden bir formülasyon olduğu belli.

Bunları ÖDP'nin kurulduğu günlerde, "halka yaranmanın formülleri" olarak nispeten geri sosyal çevrelerden gelen insanlar söylerlerdi. Ama propaganda et diye değil, akılda tut diye. (gülüyor) Şimdi propaganda mı ediliyor? (gülüyor). Ama onun içinde Marx yoktu. Üç Mustafa diyorlardı. Muhammed Mustafa, Mustafa Kemal... Bir Mustafa daha vardı...

Börlüce Mustafa olmasın?

(gülüyor) Ufuk Uras'a, seçim bittikten sonra, partiden yeterli düzeyde destek alamayacağını, ama her gün de kendisinden politik bir söz beklendiğini, o yüzden bir danışmanlar kurulu oluşturmasını önermiştim. Danışsaydı, hiç değilse birisi "boşver şimdi 3 M'yi

filan, başımıza yeni formüller çıkarma" derdi. **Şimdi galiba ÖDP bir yol ayrımında. Bir tarafta Ufuk Uras "faktörü" var, diğer tarafta partinin ana gövdesi. Önümüzdeki günler nelere gebe sizce?**

Ufuk Uras'ı oraya taşıyan hareket kendisini çoğaltamazsa, Uras da çoğalan ve toplumsal olarak yükselen bir hareketin üzerinden konuşamazsa, çok kısa süre sonra yapayalnız kalır, çürür. Ve "40 yıl sonra meclise sosyalizmin sözünü soktuk" lafımız da bize acı bir şaka olarak döner. O yüzden, pek çok sebeple bu iki hamlenin yapılması gerekiyor, yapılması zor olsa bile yapmamız gerekiyor. Yapılmazsa nasıl bir tabloyla karşı karşıya kalacağımızı gözümüzün önüne getirelim: ÖDP kaos içinde, kendisini düzenleyemiyor, Uras'ın çevresinden konsensus çekiliyor, çünkü o durmadan yanlış yapıyor, ötekiler de demoralize oluyorlar ve yeni bir olanak yaratamıyorlar. Sonuçta, Uras'ın İstanbul'a ya da başka yerlere gidip gelmesi için ne bir sebep, ne bir dolayım kalıyor. Kimle ne konuşacak, nasıl konuşacak, bunun bir mekanizmasının olması lazım. Benim hayalim, öngörüm şu: Uras'ı meclise taşıyan zeminden daha geniş bir zemin yok ortada. Burada sağlam bir sosyalist dayanağın oluşması lazım. Bir tabanın, bir kurumun, bir çerçevenin olması lazım. Öncelikle bu çerçeve yeniden tanzim edilirse, başka kesimlerle, hareketlerle politik olarak ne yapıp ne yapmayacağını konuşursun. Ne olduğu az çok belli olan bu girişimleri, bunlardan tarihi olarak ayırmış başka girişimler bütünüyle aynı kaba sokmaya çalıştığında bu imkânsız bir proje olur, daha baştan yürümez, dağılır. Bu bir seçim meselesi mi? Şöyle olabilir mi: Uras ya da başka bir sözcü bu dinamiklerin üzerinden meclise gitmiş olacak, onları terkedecek ve başka dinamiklerin sözcüsü haline gelecek. Bu bir çürüme hali, Erkan Mumcu durumları. Uras'ın ne buna lâayk olduğunu, ne bunu hakedecek bir basiretsizliği göstereceğini düşünüyorum. Harbi konuşmamız gerekirse, şöyle görüyorum: Şu an Türkiye'de insanlar sosyalist denince Uras'a bakıyorlar. O zaman Uras, doğru konuşmaya ve doğru konuşturulmaya mecbur. Kendi haline terk edilemeyecek kadar mühim bizim açımızdan. O yüzden kızıksak da, küsek de, bunun gereğini yapacağız. Onun mutlaka doğru konuşması lazım. Az şey mi, meclisteki işçiler özlük hakları için Uras'a başvuruyorlar. Bu çok önemli bir gösterge. CHP'ye gitmiyor, MHP'ye gitmiyor, "işçilerin adamı" geldi diye Uras'a gidiyor. Bu çok mühim. O zaman onu bütün işçilerin adamı haline getirecek olan politikalarla teçhiz etmek, hem onun işi, hem bizim işimiz.

İlla politik olarak aynı şeyi düşünmemiz gerekmiyor, meclisteki sosyalist o şimdi.
Dolayısıyla, doğru cümleler kurmalı, ondan sosyalist olmayan cümleler duymamalıyız.

Sosyalist solda yeni bir oluşumun gerektiğini söylüyorsunuz. Belirleyici rol de ÖDP'ye düşüyor. ÖDP bu basireti gösterebilir mi?

ÖDP'nin bir tarihsel olgunluk göstermesini ümit ediyorum. Bunu kolaylaştırmak için de ne lazımsa yapalım. ÖDP'den 2002'de ayrılanlar, en azından Maçka İnişiyatifi ve SEH (Sosyalist Emek Hareketi) için bunu söyleyebilirim, bizim meselemiz ÖDP'nin politikalarının doğruluğu, yanlışlığı değildi, politik yanlışlıklar parti içinde düzeltilebilir, düzeltilemez, buna bağlı ayrıntılar olabilir, olmayaabilir, ama biz buradan hareket etmedik. Bi-

Şu an insanlar sosyalist denince Uras'a bakıyorlar.

O zaman Uras, doğru konuşmaya ve doğru konuşturulmaya mecbur.

Kendi haline terk edilemeyecek kadar mühim bizim açımızdan. O yüzden kızıksak da, küsek de, bunun gereğini yapacağız.

Meclisteki işçiler özlük hakları için ona başvuruyor.

CHP'ye gitmiyor, MHP'ye gitmiyor, "işçilerin adamı" geldi diye Uras'a gidiyor. Bu çok mühim. O zaman onu bütün

işçilerin adamı haline getirecek olan politikalarla teçhiz etmek,

hem onun işi, hem bizim işimiz.

İlla politik olarak aynı şeyi düşünmemiz gerekmiyor,

meclisteki sosyalist o şimdi.

İlla politik olarak aynı şeyi düşünmemiz gerekmiyor, meclisteki sosyalist o şimdi.

zim için en önemli mesele, ÖDP'nin çoğulculuk perspektifinin büyük bir yara almış olmasıydı. Tüzüğün dördüncü maddesi değiştirildi, parti içinde hangi görüşlerin propagandasının meşru sayılabileceğine partinin çoğunluğunun karar verebileceği hükmü getirildi. Bu, kuruluştaki temel tezi berhava eden, ÖDP'yi monolitik partilere döndüren bir şey. Biz temelde onun için çekildik. Öte yandan, ÖDP'yi izlemeye devam ettik. Uras'ın adaylığı sürecinde ÖDP'nin ta kuruluşunda üzerinden yükselmeyi kastettiği dinamiğin yeniden harekete geçtiğini gördüğümüzü söyleyebilirim. Başarı bu dinamikle sağlanıyorsa ve eğer Uras ve etrafındakiler bu dinamiğin partiyi politik olarak başarıya götüren asıl dinamik olduğunu ve mevcut ÖDP'den daha büyük yeni bir projeye partinin kendini yeniden var edebileceğini aktarabilirlerse, o zaman yeni bir plan yapmaya gerek yok, bunun üzerinden gidilebilir. Çünkü bu, mekanizmaları, çerçeveleri, özneleri, düzenleyici kuvvetleri olan bir sürece dönüşebilir. Bu olmazsa, o zaman şu anlama geliyor. Uras'ın başkanı –başarı seçimi kazanmak kadar, bunu böyle bir bileşimle kazanmak ise– pek çok yeni aynı noktayı yarattı. Benzer nedenlerle SDP'de derin bir tartışma olduğunu biliyoruz. EMEP tartışıyor, DTP tartışıyor, ÖDP'de tartışma devam ediyor. Eminim ki, İşçi Kardeşliği Partisi'nde de, ESP'de de tartışma olacak. Bunlara baktığımızda, solun tamamını kuşatan bir yeni tartışma düzlemine geçiyoruz. Bu tartışma düzlemi tanzim edilemezse, buradaki biririne bakacak unsurlar, birbirleriyle sinerji yaratabilecek bir ortama, iklimle kavuşamazlarsa, kompartmanlarda yapılan tartışmalardan yeni bir imkân çıkmayacak. Dolayısıyla, yeni bir aygıtı ihtiyaç var. Bizim teklif edebileceğimiz, bir zamandır çalışmasını düşüştük bir profile tutmaya uğraştığımız sosyalist forum girişimini bu amaçla dönüştürmek. Forum, şuna imkân veriyor. Bir kere sınıırı çiziyor sosyalist diyerek. Yani, sosyaldemokratlar yok burada. Dolayısıyla, Uras'ın söylediği "gökkuşağı" hikâyesini konuşmayacağız demektir. Herkesin onu önermeye hakkı var elbette, ama burada değil. İkincisi, bu bir forum, formel bir yapı değil, insanların pekala örgütlerinden farklı düşündükleri şeyleri de konuşabilecekleri, bireysel olarak katılabilecekleri bir tartışma zemini. Bu tartışma zeminden yeni iradelerin ne olabileceğine dair bazı ipuçları çıkabilir, bunu harekete geçirmek istiyoruz. Bütün bunlar mümkün mü, kolay mı? Ben mümkün olduğunu düşünüyorum, ama kolay olmadığını biliyorum. Çünkü şu olmadı: Çok fazla yeni girdi yok süreçte. Aşağı yukarı birbirini bilen insanlar tartışacaklar. Fakat çok sayıda etki var. Gerek Basın Oran, gerekse Ufuk Uras kampanyasında solun konvansiyonel profilinin ötesinde bir dizi genç insan ve grup çıktı ortaya. Onlar böyle bir süreçte yer almaya, rol oynamaya isteklidir. Kadın dinamiği de bu süreçte biraz yeniden alevlendi. Onların katkılan, Kürtler arasından DTP politikalarından tatmin olmayacak kadar emekçi ve sol bir yöneliş içinde olanlar, bütün bu unsurlar bu süreci etkileyebilir. Fakat bu, şunu varsayıyor: Yüzleşmekte olduğumuz yeni durumun eldeki örgütsel yapılarla süremeyeceğine dair bir önkanaat gerekiyor. Bu önkanaat olmazsa, insanlar oraya gözlemci olarak katılıp geri dönerler. Oysa biz bileşik bir emek hareketi yaratmak bakımından böyle bir momentum kazandığımızı düşünüyorum.

Söyleşi: Yücel Gökürk

Birbirimize muhtacız

22 Temmuz'un DTP açısından özeti, "bardağın yarısı dolu, yarısı boş". Onaltı yıl sonra meclisler, üstelik grup kurabilen bir sayıyla. Ne var ki, kritik bir oy kaybı da söz konusu. Bunda aday belirlemedeki yanlışlıkların payı var ama, DTP tabanında AKP'ye doğru bir kayma olduğu da ortada. Bir de tabii, İstanbul'da Kürt oylarıyla Baskın Oran'ın, Mersin'de ÖDP oylarıyla Orhan Mirolu'nun seçilememesinin yarattığı Kürt hareketi-sosyalist sol gerginliği mevcut. Mecliste tarihi bir rol oynamaya hazırlanan DTP'nin Şırnak milletvekili Hasip Kaplan'a kulak veriyoruz...

2002'de Kürt oylarının yasal Kürt hareketine kaymamasının gerekçesi olarak seçim barajı gösteriliyordu. 22 Temmuz seçimlerinde bu değerlendirmenin yanlış olduğu ortaya çıktı. Kürt oyları, baraja takılma riski olmayan bağımsız adaylar yerine çoğunlukla AKP'ye kaydı ve sadece 22 bağımsız milletvekili seçilebildi. Bu durumu nasıl açıklıyorsunuz?

Hasip Kaplan: Seçimlerin eski seçim sistemi ve antidemokratik yasalar çerçevesinde yapıldığını unutmamak gerekiyor. Baraj dolayısıyla bağımsız adaylarla seçime girilmesi, oy pusulasında bağımsız adaylar aleyhine değişiklik yapılması, bağımsız adayların seçilmesini zorlayan faktörlerdi. Bir siyasi partiye oy verilmesiyle bir bağımsız adaya oy verilmesi arasında dünya kadar fark var. Bağımsız adayın oy pusulasında mikroskopa görünen ismini seçmene tanıtmaya bile büyük çalışmalar neticesinde olabiliyor. Bağımsız adaylar sınır kapılarından oy alamıyor, vaatlerini anlatmak için yeterli kadar aracı elinde bulunduramıyor. Bunlara karşın, Bin Umud adayları, İstanbul ve Diyarbakır gibi metropollerde büyük başarılar kazanmışlardır. Oyları aritmetiğe vurmak büyük yanılgıdır. Örneğin birçok yerde, 2004 yerel seçimleri baz alınır, oylarımızı artırdığımız görülür. Doğu ve Güneydoğu'da bizim dışımızda oylarını artıran tek parti AKP. CHP, DP ve MHP eriyip AKP'ye gitti. Bizlere oy vermeyen Kürt seçmen, ırkçı, darbeci, anti-Kürt söylemi dillendiren partilere kesinlikle oy vermemiştir. Bunu bir konjonktürel geçiş olarak değerlendirmek gerekiyor. Kürt seçmenin, Kuzey Irak sınırına konuşlandırılan 200 bin askerin her an operasyon için beklediğini dikkate alarak, seçim öncesinde operasyona karşı çıkışlar gösteren AKP'ye yönelmesini anlamakta güçlük çekmiyorum. Bazı yerlerde örneğin, Kars, Ağrı ve Bingöl'de, AKP'ye yö-

Hasip Kaplan

Sol değerler bizim de değerlerimizdir. Kendimizi sol, demokrat bir kitle partisi görüyoruz. Şarkılarımız yasaklanmasını dediğimizde, etnik milliyetçilik yapıyorsunuz diyen kuş beyinli anlayışları da biliyoruz. Ben Kürdüm ve Türk kardeşimin kullandığı hakları istiyorum. Bunun adı etnik milliyetçilikse, birlikteliğimiz nasıl olacak?

nelim artınca, bizim adaylarımız kazanamamıştır. Hakkâri'de sınır kapısı oylarının AKP'nin lehine işlemesi sonucu, iki milletvekili çıkarabilecekken bağımsızlar, yetmiş oy farkla tek kişiye indi.

Ayrıca, Hakkâri'de imkânsız olduğu bildirildiği halde DTP üç bağımsız aday gösterince, oylar bölündü ve sonuç fiyasko oldu...

Evet, aday gösterme konusunda pek çok yerde yanlışlık yaptık. Bağımsız aday olunca, kişinin rolü, tanınıp bilinmesi gerekiyor. Diğer yandan, Mersin gibi bir yerde 200-300 oyla seçim kaybetmek bir yenilgi değildir. Kanımca, sandıklarla oynanması sonucu değiştirmiştir. Adana ve İzmir'de yüksek oylar almamıza rağmen kazandıramadık. Ama İstanbul'da 1. ve 3. bölgeden aday gösterdiğimiz arkadaşların seçilmesi başardır. 2. bölgede ise hata yapılmıştır. Baskın Oran ve DTP adayı Doğan Erbaş'ın aynı bölgede olması, seçimin

peşinen kaybedilmesi demekti. Bence bu noktaya gelinmesinin haklı bir izahı yoktur. Tarafların bu sorunu aşması gerekiyordu.

Baskın Oran, adaylığı konusunda aralarında Orhan Doğan'ın da bulunduğu DTP ekibiyle görüşmeler yaptığını, DTP'nin son anda desteğini çektiğini yazdı.

Doğrudur, ben de o görüşmelerde bulunmuştum. Baskın hocayı öncelikle Ankara için düşünmüştük. Sonra kendisini destekleyen aydın kesimi ve Banş Girişimi'nden arkadaşlar, onu önce İstanbul 1. bölgeden aday gösterdiler. Sonra, kendi kendilerine 2. bölgeye aktardılar. Kendi kendilerine aday ilanı yaptılar. Bin Umud Adayları'nın tanıtım toplantısına katılmadılar. Yaptıkları toplantılarda "Bin Umud projesinin adayız" demediler. Hatta "DTP'nin adayı değiliz" dediler. Bu, DTP seçmeninde bir kırılma yaşattı. Özetle söylemek gerekirse, bir seçim acemiliği yaşanmıştır. Bunda Baskın Hoca'yla beraber hareket eden arkadaşların da özleştirde bulunmaları gerekiyor. Halka inmede, halkı kucaklamada, halkın oyunu kazanmada deneyimlerinin olmadığını gösterdi bu süreç. Aslında, bundan çok ders çıkarılması gerekiyor. Her zaman örgütlü yapılar daha sonuç alıcıdır. Nitekim 2.

bölgeden aday olan arkadaşımız Doğan Erbaş, Baskın Oran kadar tanınan bir isim olmamasına, medya olanaklarına sahip olmasına rağmen, örgütlülüğü nedeniyle 45 bin oy almıştır. Bunu iyi tahlil edemezsek, Baskın hocanın meclise girememesini de doğru tahlil edememiş oluruz. Ama ne dersek diyelim, karşılıklı hatalar sonucunda kaybettik. Ben başından beri bu duruma karşı oldum, sonuca da çok üzülüm. Doğan Erbaş da, Baskın Oran da harcanacak isimler değildi. Keşke ikisi de farklı yerlerde aday gösterilip seçilselerdi. "Kürtler desteklemedi, Baskın Oran kaybetti" mantığı çok yanlıştır. Bilerek veya bilmeyerek, böyle bir kanaat yaratılırsa, bu Kürt yurttaşlarımızı çok kırar. Biz bugünden sonra solu, demokrasi güçlerini nasıl bir araya getirebiliriz diye düşüneceğiz. Önümüzde bir yıl sonra gerçekleştirilecek yerel seçimler varken, harcanan emeklerin boşa gitmediğini hissetmeli, yaralayıcı eleştirilerden uzak durmalıyız. Seçim sürecindeki ortaklığı ileriye doğru, daha yararlı bir birliğe nasıl evrimleştirebileceğimize bakmalıyız.

Baskın Oran'la ilgili pürüzün Kürt hareketiyle Türkiye solunun ilişkisinde bir turnusol kâğıdı işlevi gördüğü ve neticenin negatif çıktığı düşüncesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben öyle bakmıyorum. Olay çok kişiselleştiriliyor. Ben de sol gelenekten gelen biriyim, ama solcular büyük bir hata yapıyor şu anda. Ufuk Uras ve Akın Birdal solcu ve sosyalist değil mi, niye biz onlarla birlikte çalıştık ve onların meclise girmelerini sağlayabildik? Biraz gerçekçi düşünmek lazım. Fakat Ortadoğu'da Amerikan işgaliyle başlayan süreçte Kürtlerin kazandığı statüyle bağlantılı olarak, Kürt yurttaşlarımızı bakış açısında ciddi bir sakatlık başladı. Konjonktürel fırsatı değerlendiren Kürtleri "Kürtler ABD'yle işbirliği yaptı" noktasına getiren sakat bir bakış açısına tanık oluyoruz. Bu, sosyalist arkadaşlarımızı kızıl elmacı cepheye itiyor. Sosyalistlerin yeri orası olmamalı. Biz, sol, demokrat ve sosyalistlerin birliğini sağlayacak tarihi fırsatlara sahibiz. TİP (Türkiye İşçi Partisi) deneyimi gibi bir muhalefetimiz var mecliste. Şu an mecliste bulunan DTP grubuyla dayanışma içinde olmak, düşüncelerini orada hayata geçirmek gerekir. Sivil toplum örgütlerimiz pro-

jelerle bu grubu destekleyip, bu projeleri grubumuz kanalıyla meclis ve Türkiye gündemine taşınmalıdır. Bu kadar güzelliği, beraber yapılacak iş ve ileriye yönelik sol birlik için uzatılan zeytin dalı ortadayken, solun iflah olmaz hastalığı olan birbirine karşı acımasız yaklaşımı, amip gibi bölünmeye neden olan hırpalayıcı, kınacı, zedeleyici tutumundan vazgeçmesi gerekiyor. Solun, özgürlük ve devrimci idealleri uğruna yaşadıklarını hatırlamasında yarar var. Bir zamanlar 1 Mayıs'larda solun, meydanları sol doldurduğunu hatırlamasında fayda var. Peki, şimdi hani kardeşlik, hani özgürlük idealleri? Eğer bu idealler AKP tarafından pragmatik bir şekilde parça parça kullanılıyorsa, AKP, sol düşüncedeki üç-beş adamı vitrinine koyup solun da oylanı alabiliyorsa, bundan iyi bir ders çıkarılmalıdır. DTP halen Sosyalist Enternasyonal'de etkin olma yanlısı bir parti. CHP'nin ise ırkçı, darbeci yaklaşımlarından dolayı Sosyalist Enternasyonal'den atılması söz konusu. Herkesin at gözlüklerini bir kenara atması gerekiyor. Sosyalistler ilk defa parlamentoya girdi. Elbette Kürtler de meclise girdi, üstelik bizim grubumuzda sekiz tane kadın bulunuyor. Sol değerler bizim de değerlerimizdir. Biz de kendimizi sol, demokrat bir kitle partisi olarak görüyoruz. Biz, şarkılarımız yasaklanmasının dediğimizde, etnik milliyetçilik yapıyorsunuz diyen, kuş beyinli anlayışları da biliyoruz. Nasıl yapılıyor bu eleştiriler, anlamıyorum. Ben Kürdüm ve Türk kardeşimin kullandığı hakları kullanmak istiyorum sadece. Bunun adı etnik milliyetçilikse, birlikteliğimiz nasıl olacak? Benim taleplerimin etnik milliyetçilikle suçlanması, ırkçılık değil midir? Türk ırkçılığı yapmak normal, egemen olanın milliyetçiliğini yapmak normal, doğal ve yasal. Ama eşitlikten, demokrasiden ve sol değerlerden yana olan bizlere ırkçı demek, aydın görüşü olarak lanse ediliyor. Böyle bir aydın görüşü olamaz. Solun en büyük ayrışma nedeni, Kürtlerin özgürlük ve demokrasi talebini, etnik milliyetçilik olarak adlandırmasıdır. Sol, Kürtleri dışlayarak hiçbir yere varamaz. Bugün Kürtleri dışlayan sol, yarı Alevileri dışlar. O zaman sosyalist solun elinde ne kalıyor?

Solun elinde sınıf kavramı var. Sosyalistlerin DTP'ye yönelik eleştirilerinden biri de, sınıfsal uçuruma, yoksullara ve yoksulluğa vurgu yapılmaması...

Sosyalistler ve devrimciler, geçmişte hep Kürtleri kullanıyordu, çok açık söylüyorum. Kürtler, onlar için militandı, çalıştırıldı, devrim için koşuturulandı. Şimdi alın o sosyalist anlayışları; üst düzeyde Kürt yönetici yok gibidir.

Buna bir engel mi var?

Bakın, Kürtler içinde ulusal bilincin yükselmesi sonucu, yerel yönetimlerde çok fazla belediye kazanılmaya, parlamentoya girilmeye başlandı. Bu sefer sosyalist sol, ikiye ayrıldı. Bir kısmı giderek CHP ve DSP'ye kaydı. Bir kısmı da, öyle bir noktadan bakıyor ki legal Kürt siyasetine; sorgulayıcı, aşağılayıcı; milliyetçilikle, ırkçılıkla suçlayıcı... Bu, küçümseyici bir anlayıştır.

Geçenlerde bir sosyalist abimiz, Baskın Oran mevzuunu konuşurken şöyle bir tepki gösterdi: "Biz yıllarca Kürtlere elimizi uzattık, onların mücadelesine arka çıktık, ama Kürtler her seferinde kitlesel gücü elinde bulundurmanın verdiği özgüvenle yaklaştılar bize. DTP artık sol değildir. Sınıfsal bir vurgusu

yok, etnik milliyetçi bir partidir..."

Bu kadar sığ bir değerlendirmeye ne diyeyim, bilmiyorum. Baskın Oran olmazsa, kardeşlik de olmaz, öyle mi! Sanki sol hareketin başka temsilcisi, adayı yokmuş gibi davranmak büyük ayıptır. Kardeşim, beş-altı tane sosyalist parti var, girsinler seçime, çıkarsınlar milletvekillerini. Biz kimsenin oyununu elinden almış değiliz ki. Baskın hoca olayını bu kadar büyütme ve bunu legal Kürt siyasetiyle ayırma malzemesi olarak kullanmak, solculukla, sosyalistlikle alakalı olamaz. Biz solcular, sosyalistler ve Kürtler olarak Türkiye siyasetinde zaten çok etkili değiliz, zaten muhalefetiz. Bir de kendi içimizde bunu bölmeye kalkarsak, daha da etkisiz hale geliriz. Türkiye 73 milyon insandan, 83 vilayetten oluşmuyor mu? Biz hangi metropolü, hangi şehri solcuların ve sosyalistlerin elinden aldık? E, biraz da onlar sınıfsal hareketi örgütleseler, biraz da onlar güç biriktirseler de güçlerimizi bir araya getirseydik. Ama sırf Kürt yurttaşımızın güçlü olduğu yerlere göz dikmek ne kadar ahlaki? Bizim tavrımızın örnekleri var: Akın Birdal'ı, Ufuk Uras'ı seçtirip getirdik meclise. Levent Tüzel'i de seçtirebildik, ama gücümüz yetmedi, ne yapalım? Ani bir seçim oldu; dedik ki, en azından sosyalist partilerin genel başkanlarına destek verelim. Gücümüz ancak buna yetti. Keşke daha fazla gücümüz olsaydı da parti olarak girsedydik seçime ve 50-60 milletvekili çıkarsaydık; o zaman en az on beş-yirmi sol, sosyalist vekil de bizimle gelecekti. Bizim istediğimiz tablo buydu.

Zaten pamuk ipliğine bağlı gibi görülen Kürt siyaseti ve Türkiye solunun ilişkisi bundan böyle nasıl bir şekle bürünecek?

Eğer sosyalistler iddia ettikleri gibi ezilen halkın, emekçilerin, işçi sınıfının çıkarlarını düşünüyorlarsa, demokrat, solcu olan Kürt siyasetçileriyle ilişkilerini daha da güçlendirmelidirler. Bunu yapmazlarsa, CHP gibi yapmaya başlarsalarsa, Doğu ve Güneydoğu'daki boşluğu radikal dinci örgütler dolduracaktır.

DTP İstanbul İl Başkanı Doğan Erbaş.

Baskın hocayı Ankara için düşünmüştük. Sonra kendisini destekleyen aydın kesimi önce İstanbul 1. bölgeden aday gösterdi, sonra 2. bölgeye aktardılar. O arkadaşların da özeleştiride bulunmaları gerekiyor. Sonuca çok üzüldüm. Erbaş da, Oran da harcanacak isimler değildi. Keşke farklı yerlerde aday gösterilip seçilselerdi. "Kürtler desteklemedi, Baskın Oran kaybetti" mantığı çok yanlış.

O zaman hep beraber kaybederiz. Kimse bu seçimlerde Hizbullahçıların ve El Kaidecilerin kime oy verdiğini merak etmiyor galiba. Fetullah Gülen, Nakşi şeyhleri kimlere işaret etti? Niye bunun tahlili yapılmıyor? Biz DTP olarak günlerdir tartışıyoruz bu seçimleri. Belediye başkanlarımız, il başkanlarımız, milletvekillerimiz bir araya gelip bu seçimdeki gelişmeleri değerlendiriyor. Bunu yapmazsak, önümüzdeki yerel seçimlerde belediyeleri de kaybederiz. Ama çalışırsak, sayımızı ikiye katlarız. DTP'nin 22 Temmuz'da aday göstermediği hemen her yerde, üç-beş bin oyu vardı. Keşke sosyalistler oradan aday göstereselerdi; biz oylanımızı onlara aktaracaktık zaten. Keşke sosyalistler Karadeniz'de güçlü olsaydı ve bizim oradaki oylanımızın bir faydası olsaydı. Ama solun oyu olmadığı için, bizim oralardaki üç-beş bin oyumuzun da bir faydası olmuyor.

PKK, seçimlerle ilgili değerlendirmelerini aktardığı yayın organı Özgür Halk'ta DTP'nin meclise girmesinin Kürt sorununu çözmeye yetmeyeceğini, "başka" mücadele yöntemlerini de bertaraf etmeyeceğini iddia ediyor. Sizce Akın Birdal ve Ufuk Uras dahil 22 bağımsız adayın meclise girmesi, PKK'yi nasıl etkiler? Çatışmalı sürecin sonlanması için bir önadam olur mu?

Herkes Kürt sorununa banşıl ve demokratik bir çözüm istiyor. Halkımız da bunu istiyor. Biz bunu hayata geçirmeye çalışıyoruz. Banş ve kardeşlik için yola çıktık ve bu yönde çalışacağız. Olumlu adımlar atarsak, bu, herkesi etkileyecektir. Biz mecliste bir grubuz ve grup oluşturmak sesini çıkarabilmek demektir. Ama, meclisin iç tüzük kurallarının dışına çıkarsanız, hiçbir etki uyandıramazsınız. Bunun örneğini DEP sürecinde gördük. Grup oluşturamamız, bir düşüncüyü dile getirme amacının sonucudur. 550 kişilik parlamentoya 20 kişiyle yönlendireceğiz gibi bir iddiamız yok. Ayağımızı yorganımıza göre uzatacağız. Hâlâ çatışmalar sürüyor, hâlâ ırkçı, savaş kışkırtıcı yaklaşımlar var, tahammülsüz kesimler var. Bu koşullarda mecliste, çok temkinli davranmak zorundasınız. Yarı anayasa değişiklikleri gündeme geldiğinde, bu halkın nasıl bir anayasa istediğini söyleyebilmek için temkinli davranmanız gerekiyor. Anayasa görüşülürken, gücümüz oranında, hiç değilse üç-beş maddenin düzenlenmesinde etkili olabilirsek, biz de katkımızı sağlamış olduğumuzu hissedeceğiz. Yoksa, Kürt sorunu gibi devasa bir sorunu, bir dönemde, bir grubun çözmesini beklemek de hayal kırıklığına neden olabilir. Ama çok fazla proje ve plan önerisinde, işsizlik, yoksullukla ilgili yasa tekliflerinde bulunabiliriz. Parlamentoda bunlar yapılabilir ancak. 400'e yakın AKP milletvekilinin, asker karşısında tıkanıp kaldığını biliyoruz. AKP'nin bu güçle yapamadığı şeyi, gözlerin sürekli üzerinde bulunduğu 20 kişilik bir gruptan beklemek büyük yanılgıdır. Ama grubumuz yeteneklidir, birikimlidir. Bu kadrodan insanlar, mecliste farklı bir sol ses, farklı bir dinamizm görecektirler.

Kürt sorununu nasıl tarif ediyorsunuz?

Geldiğimiz noktada bu sorunun hâlâ soruluyor olması şaşırtıcıdır. Kürt sorunu, çatışmalar, dil, kimlik, kültürel haklar, eğitim, televizyon, insan hakları, hukuk, ekonomik ve sosyolojik sorunları barındıran devaâsâ bir sorundur. Devlet, hükümet başkanları bile bunu kabul ediyor. Ama çözüm yönünde bir adım atılmıyor, mesele budur.

Herkesin kendine göre bir Kürt sorunu tarifi var. Tayyip Erdoğan'ın tarifiyle sizin tarifiğiniz örtüşüyor...

O ümmetçi bakıyor, biz eşit, özgür yurttaş ideali bağlamında yaklaşıyoruz. AKP'yle zihniyetlerimiz çok farklı.

Kürt sorunu sadece Türkiye'yle sınırlı bir sorun da değil. Örneğin PKK'nin...

Ben DTP milletvekiliyim; siz bana PKK'nin temsilcisiymişim gibi soru sorarsanız, yanlış yaparsınız. Onların kendi yayın organları var, düşüncelerini açık açık ifade edebilecekleri mecraları var. Onlarla ilgili sorularınızı, onlara sorun lütfen.

Sormak istediğimiz soru, özetle şuydu: Kürtlerin legal siyasete ağırlık vermesi, çatışmaların bitmesini sağlar mı?

1999'dan beri Türkiye'de demokratik cumhuriyetten söz ediliyor. Bu da sivil, demokratik bir çözüm isteğine işaret ediyor. Sorunlara şiddet ve çatışma dışında çözüm bulmak demektir, demokratik cumhuriyet. Zaten bu seçimlerde halkın iradesi bu yönde tezahür etti. O yüzden 20 kişilik grubumuza biçilen misyon çok yüksektir. Önümüzdeki günlerde kabine netleşecek, cumhurbaşkanı seçilecek. Hükümette muhatabımız netleşince, bu konudaki yaklaşımlarına bakacağız. Olumlu çözüm sinyalleri verilerse, bu sorunun çözümüne katkı sunmuş olacağız.

Pek çok kesim, AKP'nin Kürt sorununu çözebilecek bir parti olmaktan çok uzak olduğu görüşünde...

Seçim öncesi kaygılarla seçim sonrası tutum arasında farklar olacağını inanıyoruz. Dört yıl boyunca yönetim AKP'nin elindedir ve onların yaklaşımı önemlidir. Siyaset ve diyalog çok şeyi çözebilir. İcraatlarını görmeden insanları mahkûm etmek doğru değil. Bizim için de aynı önyargı var. Ama artık önyargılarla, akıl ve mantığın süzgecinden geçirilmemiş fikirlerle yol almak mümkün değil. Parlamentoya geldiğimiz ilk gün, gerginlik yaratmayacağımızı söyledik. Biz buraya sorunlarımızı çözmek için geldiğimizi söyledik. Bunun sinyalini de verdik.

Tayyip Erdoğan, seçimin hemen ardından DTP'li vekiller konusunda mealen şunu söylemişti: Birileri Kürt sorununu siyasallaştırmaya kalkarsa, karşılarında ilk önce beni bulurlar...

Erdoğan bey zaten muhalefet olarak bizi karşılarında bulacaktır. Biz onun askeri değiliz ve birilerine biat etmeye gelmedik. Bizim de düşüncelerimiz var, halkımızın istemleri ve özelemleri var. Herkes projesini ortaya koyacak, kamuoyu da bunu değerlendirecek. Kimin çözüm isteyip istemediğini, kimin savaş yanlısı olup olmadığını o zaman göreceğiz. Ak koyun kara koyun zamanıdır artık. Eskiden karşılarında konuşan kimse yoktu. Meydanı boş bulmuş, istedikleri gibi at koşturuyorlardı. Şimdi göreceğiz ne olacağını. Bizim de Türkiye'ye sözümüz var. Seçim bildirgemizin ve parti programımızın arkasındayız. Çok ciddi bir toplumsal değişim, dönüşüm projesinin sahibiyiz. Elimiz boş, kafamız bulanık olarak gelmiş değiliz meclise. Kafamız net, görüşlerimiz gayet açıktır. Öyle flu-mlu, gri-mri yok. Turnusol kâğıdına çevireceğiz bu meclisi. Varlık nedenimiz de bu zaten.

Yemin töreni günü MHP'lilerle tokalaştınız, ama AKP'lilerle tokalaşmadınız...

Başbakan ve kabinesi, karşı kaldırımda, bir barikatın arkasında oturuyor. Bizim kalkıp gitmemiz ve onları kutlamamız, meclis di-zaynı açısından mümkün değildi. Ama yüzde

DTP'nin seçim çalışmasının başlıca mesaisi, adaylarının oy pusulalarındaki yerini seçmenlerine belletmekti.

46 oy alan partinin genel başkanının nezaketen, meclisteki bütün siyasi parti temsilcilerini kutlaması şık olurdu. Bunu becerememişlerdir. CHP lideri Baykal, önümüzden geçen kafasını eğmiştir. Gerilim bekledikleri iki parti, DTP ve MHP bu jesti göstermiştir.

DTP ve MHP'nin jestleşmesi, Kürt sorunu gündeme gelince de devam eder mi?

Kürsüde herkes kendi görüşünü söyler. Varsa çözüm önerileriniz, ortaya koyarsınız. Bu da medeni bir tartışma yöntemidir. Elbette fikirler çatışacak ki, içinden doğrular ortaya çıkabilsin. DTP olarak, Kürt sorunu gündeme geldiğinde, CHP, DSP ve AKP'nin pek çok konuda kolkola gireceğine inanıyoruz. Biz karşımızda sadece MHP'yi görmüyoruz. Göreceksiniz, o gün geldiğinde bu üç parti MHP'den daha fazla öne fırlayacaklar. MHP'ye meydanı bırakmamak için yarışacaklar. O günleri de göreceksiniz. Fakat biz, Kürtlerin yoksulluğu, ekonomik geri bırakılmışlığı, boşaltılmış köyler konusunda çok konuşacağız. Çalışmalarımızda işsizlik ve yoksulluk çok önemli yer tutacak. Aynı zamanda Türkiye'nin tüm sorunları konusunda söyleyecek sözümüz olacak. Bunu da projeler bağlamında yapacağız. Soru önergeleri, yasa teklifleri vereceğiz, soruşturma isteyeceğiz, gerekirse gensoru vereceğiz. Bu mecliste, biz de konuşacağız. Eğer bazılan bunun anlam ve önemini küçümsüyorsa, büyük yanlışlıklar içinde. DTP sol, demokratik bir kitle partisi. Yani ideoloji ve kadro partisi değil. Sosyalist partiler ideoloji ve kadro partileridir. Bizim kitleleşmemiz nereden de onlardan bu konuda farklı olmamızdır. Tabanımızda dindarlar, köylüler, yoksullar, Kürtler de var. Ama Türklerden de çok oy alıyoruz.

Kürt sorununu çözmesi için AKP'ye oy veren Kürtlerin, AKP'nin olumlu adımlar atması halinde, bir sonraki seçimde sırtlarını tamamen DTP'ye çevirip AKP'ye kayması tehlikesi var mı?

AKP, Kürtlerin Godot'su değildir. AKP'nin geçmiş beş yıllık karnesi ortadadır. AKP döneminde çatışmalar tekrar başladı, ateşkes süreci değerlendirilemedi.

Kürtlerin Godot'su kim?

Kürtlere ve Kürtlerin seçilmiş temsilcilerine rağmen, hiç kimse bu ülkede hiçbir çözümü hayata geçiremez. Yirmi milyona yakın Kürt yurttaşımız yaşıyorsa ve iki milyon kadar kişi

de meclise vekil gönderiyorsa, onları yok sayarak, inkâr ederek, hiçbir çözüm kapısını aralayamazsınız. Sorunlar tek taraflı çözülemez. Güney Afrika'ya bakın; siyah ve beyazların çatışması nasıl çözüm bulmuştur, görürsünüz. Filistin-İsrail çatışmasında da durum aynıdır. İngiltere-İRA, İspanya-ETA karışıklığında da durum aynıdır. Bunların hepsi banıya ulaşmak için karşılıklı diyalog içine girdiler. Kimse tek başına yol alamadı. Direkt olmasa bile dolaylı yoldan görüşmeler yapıldı. Kürt halkı da, "ben kendi irademle meclise gönderdim, buyurun bakalım" diyor. "AKP sorunu çözecek, sonra da oyları alıp gidecek" diye bir hayal yok. Biz AKP'yi çözüm bulması için zorlayacağız.

Sonuçta AKP'nin bölgeden gelen vekilleri de Kürt. Yönetim bakımından da AKP muktedir...

AKP Türkiye'ye banı getirsin, çatışmaları durdursun, ekonomik ve siyasi sorunları çözsün, biz tek bir oy almamaya da razı oluruz. Şu an sosyalistlerin, Kürtlerin, Alevilerin, fişlenen, izlenen, dışlananların, emekçi halkın hepsi, en azından kendi sesleri olacak temsilcilerini, birer-beşer de olsa meclise göndermişlerdir. Uzun yıllardır olmayan sesleri vardır artık mecliste. Bunu çok iyi değerlendirip, grubumuzu yalnız bırakmayarak, meclis dışındaki muhalefeti de yükselterek, sivil toplum hareketliliğinin artırılmasını sağlayarak, parlamento içi ve dışı dayanışmayı gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bizim yasa tekliflerimizi, önerilerimizi, çözüm projelerimizi bu kesimler, meclis dışında dinamikleştiremez, kamuoyuna mal edemezse, AKP'yi de harekete geçirmek zor olacaktır. Bugün itibarıyla biz, hepimiz, sosyalistler, sosyal demokratlar, Kürt demokratlar, her zamankinden daha fazla bir-birimize muhtacı. DTP'nin meclise girişini, solun tarihsel birlikteliğine eviltmek, elimizdedir. Büyük düşünürsek, birbirimizi kucaklar ve ortak paydalarda buluşup büyük adımlar atarsak, iktidara alternatif olacak kadar güçlü olabiliriz. Öbür türlü sü yıllardır bize ve sola kaybettiriyor zaten. 22 Temmuz seçimlerini geride bıraktık. Onun için sol güçlerin bu seçimle ilgili tartışmaları bir kenara bırakıp yarınlara bakması ve yarınlara güzel kılmak için kolları sıvaması gerekir.

Söyleşi: İrfan Aktan

Böyle giderse parti bölünür

Evet, durum başlıktaki kadar vahim. ÖDP yol ayrımında. Alper Taş'ın dediği gibi, "böyle giderse" bölünür. Ufuk Uras'ın iki emrivakisi –son dakikada parti başkanlığına adaylığını koyması ve partinin geniş çaplı itirazına rağmen Bin Umut adayları arasında yer alması– ÖDP'de ciddi bir çatlamaya sebep oldu, iki odak yarattı. Bir tarafta Uras'ın "hamle"lerini destekleyenler, diğer tarafta bu hamleleri parti hukukunun reddi addedenler. İki tarafın da görüşlerini almak istedik, partinin başkan yardımcılarını Saruhan Oluç ve Sinan Hızal'dan randevu talebimize olumlu yanıt gelmedi. Dolayısıyla, yalnızca "muhalefet" in görüşlerini nakledebiliyoruz. ÖDP İstanbul İl Başkanı Alper Taş anlatıyor...

ÖDP'nin 10-11 Şubat'taki kongresinde sizin genel başkan olacağınız konuşuluyordu. Hatta bu sonuç kesin görüldüğü için ertesi gün Birgün gazetesinin taşra baskısında sizin seçildiğiniz yazılmıştı. Fakat adaylığını son anda açıklayan Ufuk Uras genel başkan oldu. Neden böyle bir karmaşa yaşandı?

Alper Taş: Önce kendi adaylığım ile ilgili durumu söyleyeyim. Biz, 2005'teki kongrede bir program sunduk ve partinin yeniden inşasına dair fikirlerimizi açıkladık. Hem siyasetimizi hem örgütlenme biçimlerimizi yenilenmemiz gerektiğini söyledik. Partinin farklı anlayışların mutabakatına dayalı yapısını özgürlükçü sosyalizm ekseninde yeniledik. Toplumsal hareketler inşa edelim, partiyle parti üyesi arasındaki ilişkiyi daha tanımlı hale getirelim, üyelerimizi bulundukları alanda örgütlü siyasetin bir parçası yapalım gibi hedefler açıkladık. Bu hedefleri hayata geçirme doğrultusunda arkadaşlarımız arasında benim adaylığım ön plana çıktı. Tabanda yaptığımız yoklamalarda Ufuk Uras'ın başkanlığının istendiğini gördük. Ama Ufuk Uras aday olmayı düşünmediğini söylediğinden benim adım ön plana çıkmıştı. Ufuk Uras son dakikada başkanlığa aday olduğunu açıkladı ve seçildi. Böyle bir karar son dakikaya bırakmasına açıkçası çok şaşırdık. Çünkü kongreden evvel defalarca sorduk kendisine, "aday değilim" dedi. Zaten tabanda ön plana çıkan isim de oydu, tüm bunlara gerek yoktu. Bir de adaylığını açıkladığı konuşmasında "Nerede kalmıştık?" dedi. ÖDP'de kendisinin olmadığı dönemde ortaya çıkmış olumlu şeyleri görmeyip kendince bir milat başlattı. İnsanlar tepki gösterdi tabii. 2002 seçimlerinden sonra, Ufuk Uras istifa etmişti. Hayri Kozanoğlu o en zor, partinin dibe vurduğu dönemde genel başkanlık görevi üstlendi. Ufuk Uras, o zor zamanlarda işi göğüsleyen insanlara ayıp etti.

Ufuk Uras o konuşmasında Hrant Dink cinayetinden çok etkilendiğini ve kendisini aday olmak zorunda hissettiğini söylemişti. Bu gerekçeyi makul bulmadınız mı?

Hrant Dink'in katledilmesi çok önemli bir olaydır, ama devrimci siyasette sadece konjonktüre göre davranamazsınız. Böyle yaparsanız, "Hrant Dink'in katledilmesinden sonra bir sol dalga çıktı ortaya, bu insanları toparlamak lazım" dersiniz; birkaç ay sonra, cumhuriyet mitingleri olunca da oluşan havadan korkarsınız, "bu süreçten çıkabilme şansımız yok" deyip paçayı kurtarmak için bağımsız aday önerisine sarılırsınız. Tabii ki konjonktürü değerlendirmek

ÖDP maalesef genel başkan yüzünden, ilkeli, kararlı bir parti olmak yerine, faydacı, pragmatik bir parti durumuna düştü. Örneğin, DTP "ittifak yaptığımız güçlerden ÖDP bize destek vermedi" diyor. Ama biz kimseyle ittifak yapmadık ki! DTP, Ufuk Uras'la ittifak yaptı. DTP'yle ittifak hiçbir parti organında konuşulmadı.

gerekir, ama bu kadar günlük siyasetin parçası haline dönüşürseniz savrulur durursunuz. Uras genel başkan adaylığını açıklarken düşündüklerini, projelerini, kafasındaki partiyi anlatmadı, sorun bu.

Ufuk Uras'ın kafasındaki ÖDP'yle sizinki arasında ne gibi farklar var?

Ufuk Uras ÖDP'nin aşılması gerektiğini, sosyal demokrat kanadı da kapsayan yeni bir yapılanma gerektiğini söylüyor. ÖDP aşılabılır, fetişleştirdiğimiz bir şey değildir. Ama bunu aşabilecek bir toplumsal hareket var, ya da özgürlükçü sol çizgide ittifak yapabileceğimiz gelişmiş siyasal özneler var da bizim mi haberimiz yok? ÖDP bu kesimlerle buluşmuyor mu? ÖDP'yi aşmak partinin sosyal demokratlaşması ise, aşma değil, başka bir şey olur. Ama bizim Uras'ı tartışma nedenimiz, ÖDP'nin geleceği ve solun geleceği ile ilgili ne düşündüğünü delegelere açıklamamış olması. Bunu yapmadığı gibi bağımsız aday olurken de parti hukukuna aykırı davrandı.

ÖDP'nin seçimle ve bağımsız adaylarla ilgili kararı neydi?

Karar seçime parti olarak katılmaktı. Sol adına ortaya çıkanların giderek sağcılaştığı, milliyetçileştiği bir süreçte eşitlikçi, özgürlükçü solun temsilcisi olarak bağımsız çizgiyle yürümemizin uygun olacağını düşündük. Çünkü ortada özgürlükçü sol çizgide başka siyasal özne yoktu. DTP bağımsız aday çıkaracağını dillendirmişti zaten, bu onların özel koşullarında anlaşılır bir şey. Biz tam seçime katılma kararı aldığımız sırada, DTP'den ayrı olarak sol bağımsız adaylar fikri ortaya atılınca bir esnekliğimiz oluştu; solun değişik kesimlerinin üzerinde anlaşıldığı biri olursa destekleyebileceğimizi söyledik. Ashında, bağımsız adaylarla Tür-

kiye'de gerçek solu görünür kılabileceğimizi düşünmüyorduk, ama mesela İstanbul'da Gençay Gürsoy'un adaylığı konuşulmuştu, buna da karşı çıkılmaz. Böyle bir durumu istisna kabul edip "bir-iki yerde bağımsız aday destekleyebiliriz, ama seçime parti olarak katılacağız" dedik. Sonra, genel başkanımız, partisiyle hiç konuşmadan bağımsız aday olma kararı aldı ve bunu bize dayattı. ÖDP Genel Başkanı sıfatı taşıyan birinin, partinin yetkili organlarının kararına rağmen, "bağımsız sosyalist bir yurttaş" olarak aday olma hakkı olmamalıdır. Partiyi, "Kürt siyasî hareketiyle birlikte bağımsız adaylar çıkarmalıyız" dese, tartış-

sak ve bir karar alsak, tamam. Ama bu, tamamen kendi yakın çevresiyle aldığı bir karardır. Parti iradesinin karşısına kendi iradesini koymuş, kendi hukukunu dayatmıştır.

Uras'ın adaylığının parti meclisin konuşulduğu ve desteklendiği söyleniyor.

Ufuk Uras, kongrede genel başkan adaylığını açıklarken yaptığı gibi, yine son dakikada açıkladı bağımsız adaylığını. "DTP genel başkanımızın adaylığını çok önemsiyor" denildi. Parti meclisinden arkadaşlar bu duruma karşı çıktı, ama genel başkan "bu yolda siz yoksanız da ben devam edeceğim" diye açık bir dayatma yaptı. Böyle

le yapınca parti meclisi "aday olmanı doğru bulmuyoruz, ama adaylığını dayattığın için birinci bölgede aday göstermiyoruz" dedi. Kendisinin adaylığıyla ilgili parti meclisinde konuşulan bu.

Bağımsız adaylık projesine ne gibi eleştirileriniz vardı?

Bu Ahmet İnsel'in projesiydi. Ama başlangıçta DTP'yi kapsamazken, birden DTP'yle ortak aday çıkarmaya dönüştü. Biz Kürt hareketiyle ilişkimizde hep eleştirel bir dayanışma içinde olduk. İçinden geçtiğimiz süreçte, DTP eksenindeki bağımsız adaylık süreciyle seçime katılmanın eşitlikçi, özgürlükçü ve bağımsız bir devrimci çizgiyi yaratma anlamında handikaplı olacağını düşündük. Kürt hareketi ulusal karakterli bir hareket olduğu için, kimlik talepleri öne çıkıyor. Aynı zamanda, neoliberalizm ve antiempyeralizm konusunda net tutumlara sahip değiller. İkinci olarak, bir partinin genel başkanı bağımsız aday olursa, bu partinin Türkiye çapında bütünlüklü bir siyasal iddiası olamaz. ÖDP'nin seçim çalışmaları tam da bu yüzden Ufuk Uras'ın İstanbul adaylığına indirgendi. ÖDP başka yerlerde doğru düzgün seçim çalışması yapamadı. Bir de sürecin başlamasına bakın. Ufuk Uras ve yakın çevresi, cumhuriyet mitinglerinden sonra, AKP ve CHP ekseninde bir cumhuriyet tartışması yaşanınca "biz bu işin içinden çıkamayız" deyip korktular. O ikisi arasında tartışma varsa, sen de üçüncü bir hat açarsın, eşitlikçi, özgürlükçü, demokratik, gerçekten laik, üretenlerin yönettiği bir cumhuriyet projesi koyarsın ortaya. ÖDP zaten böyle süreçler için var. Ama o arkadaşlar bunu yapamadı. DTP'nin önerisini alınca da, "hiç değilse Ufuk'u meclise sokarız" deyip işin içinden sıyrıldı-

lar. Solun genelinde bir özgüven eksikliği var zaten, ama bağımsız adaylık süreci ÖDP genel başkanının ve genel merkezinin de özgüven eksikliği olduğunu gösterdi.

Bağımsız adaylık süreci tam aksine soldaki özgüven eksikliğini aşmak için bir fırsat olmadı mı? Hatta Baskın Oran çoğu konuşmasında bunun altını çizdi. Solun üzerindeki ölü toprağının atılmasının, insanların bir araya gelip mücadele etmeyi hatırlamasının parlamentoya girmekten daha önemli olduğunu söyledi.

Bunları önemsemiyor ya da küçümsüyor değiliz. Ama son zamanlarda bir solculuk türü çıktı ortaya. Kampanya tarzı, medya tarzı solculuk. Sol eskiden mahallelerde, işyerlerinde hayatın her alanında pozisyon alırdı. Esas olan hangi toplumsal mücadele içinde olduğumuzdur. Gelip geçici, senben-bizim oğlan tarzı ittifaklarla bir yere vanılmaz. Bunların getireceği heyecan ve özgüven de gelip geçici olur. Ama özgüven eksikliği meselesi gerçekten çok önemli. Zaten ÖDP'yi zaafa uğratan da bu eksiklik. Bağımsız sosyalist bir siyasi odak olabilecek miyiz, buna gücümüz var mı, yok mu? ÖDP'yi 11 yıldır bu soru kemiriyor. Bazı arkadaşlar dönemsel ruh hallerine göre bir siyaseti getirip önümüze koyuyorlar. Bu, partiye inançsızlıktır, kaçak siyasetidir. Biz seçimlerde özgürlükçü sol çizgide derdimizi anlatabilseydik, bütün Türkiye'deki siyasi kazancımız Ufuk Uras'ın meclise girmesinden çok fazla olurdu. Ayrıca ÖDP'nin parlamento gibi bir önceliği yoktur. ÖDP toplumsal alanın siyasal alanı kuşatmasını hedefleyen bir politika izler. Önceliği parlamento olanların tercihinin de saygı duyarım, ama esas olan emekçilerin öz örgütlenmelerini yaratmaktır.

Ufuk Uras'ın milletvekili olması sürekli vurguladığınız özgürlükçü sol çizginin sesinin daha çok duyulmasını sağlamaz mı? Ayrıca yüzde 10 barajının delinmesi açısından da anlamlı değil mi?

Kürt siyasî hareketi zaten barajı geçersiz kılacaktı. Açık konuşmak lazım, yüzde 10 barajı sosyalistleri meclis dışında tutmak için var değil ki, Kürt hareketini engellemek için var. Baraj yüzde beş olsa ne olacak? Hangi sosyalist parti girecek meclise? İkinci olarak, Uras'ın parlamentoda oluşunu tamamen bir kenara atalım demiyorum zaten. Esas yörüngemiz ne? Oraya bakalım. Ufuk Uras'ın parlamentodaki sürecinin sola ve ÖDP'ye katkısı olacaksa ne güzel. Ama önce partide yarattığı tabloyu görüp özeleştiri yapmalı. Şu ana kadar Uras'ın izlediği çizgi, parlamentoda sol harekete yapabileceği katkıları da yapamamasına yol açar. Şu anda maalesef kendi örgütünün çatlatmış, ikiye bölmüş biri konumunda. Partisinde bunları yapan yarı öbür gün başka atraksiyonlara da girer Meclis'te.

ÖDP, bağımsız adayların güçlü olduğu bazı yerlerde seçime katılarak oyları böldüğü gerekçesiyle sert eleştirilere hedef oldu. ÖDP'nin 1280 oy aldığı Mersin'de bağımsız aday Orhan Miroğlu'nun 380 oyla seçimi kaybetmesi de en somut örnek.

ÖDP maalesef genel başkanı yüzünden, ilkel, kararlı bir parti olmak yerine, faydacı, pragmatik bir parti durumuna düştü. Örneğin, DTP seçim değerlendirmesinde "ititaf

yaptığımız güçlerden ÖDP bize destek vermedi" diyor. Ama biz kimseyle ittifak yapmadık ki! DTP Ufuk Uras'la ittifak yaptı. DTP'yle ittifak hiçbir parti organında konuşulmadı. Mersin bağımsız adayı Orhan Miroğlu'nun çok kıymetli bir insan olduğunu biliyoruz. Birikimli, sosyalist kökenli, seçilse verimli olabilecek biri. Ama bizim parti meclisi Ufuk Uras ve Baskın hocanın adaylığının desteklenmesi, üçüncü bölgede de İstanbul'un seçim bütünlüğünü bozmamak için aday çıkarılmaması kararı aldı. İttifak konuşulmadı bile.

Ahmet İnsel, Radikal İki'ye 5 Ağustos'ta yazdığı seçim değerlendirme yazısında "1970'leri mitleştirerek etraflarında iyi kötü kadro oluşturmayı alışkanlık haline getirenlerin emekli olma zamanı geldi" diyor. Bu sözleri ÖDP olarak üstünüze alındınız mı?

1970'lerde sol hayatın içindeydi. Solcular işyerlerinde, mahallelerde, bulundukları her alanda mücadelenin içindeydi. Şimdi ise hayatın içinde olmayan, içinde bulunduğu pratiği sonuna kadar takip etmekten uzak geçici solcu tipi oluştu. Solda en büyük tehlikeyi bu noktada görüyorum. 1970'lerdeki mücadele damarı kurutuluyor. Böyle bir solun geleceği yoktur. Bu şekilde devam ederse sol başarısını seçim istatistiklerinde, meclise kaç kişi soktuğunda falan aramaya başlar. Bu nedenle, İnsel'in dediğinin tersine, 1970'lerdeki devrimci ruhu yeniden yaratmak lazım. AKP ve neoliberal zihniyetle mücadele edeceksek, terk ettiğimiz alanlara geri dönmemiz lazım. Asıl o mücadele anlayışını bugünlere getiremediğimiz için bu noktadayız.

Ama Ahmet İnsel 1970'lerin bu yönlerinden değil, ağabeylik, şeflik müessesesinden rahatsız galiba. Aynı yazıda ÖDP içinde bir "derin ÖDP" olduğunu da söylüyor. Her iki eleştiride de eski Devrimci Yol önderleri kastediliyor galiba.

Maalesef hâlâ bir Devrimci Yol fobisi var. Mesela ben genel başkan adayı olduğumda, bana gelen itiraz Devrimci Yol geleneğinden geliyor olmamı. Ben başkan olursam parti "Dev Yol Partisi" olmuştur. Parti kurulalı 11 yıl olmuş, hâlâ köken tartışma-

Ortak parti duygusu büyük yara aldı, seçim döneminde, ortadan kalktı hatta. Uras, önce bunu tamir etmek için özeleştiri yapmak zorunda. Genel başkanlığa adaysa, fikirlerini, projelerini açık seçik anlatması, delegeyle paylaşması gerekir. Mesela yeni bir sol oluşumdan söz etti. Bu nedir, neyi kapsıyor? Kendi rolü nedir, ÖDP'nin rolü nedir? Bunları anlatıp aday olur. Seçilir veya seçilmez. Ama şu anda tutturduğu çizgide devam eder, partinin bütününü kucaklamazsa parti ikiye bölünür.

sına giriyorlar. Ayrıca Devrimci Yol'dan ders alacağımız çok şey var. Fatsa, Yeralı Maden İş, Yeni Çeltik, ODTÜ... ÖDP bütün devrimci mücadelenin tarihini sahiplenmiştir. Sonuçta, geçmiş bir mücadeleye sürecinin devrimci bir eleştirisi ÖDP. Ama böyle olmamız, o geçmişin olumlu yanlarını yadsımanızı gerektirmez. Devrimci Yol'un geçmiş pratikleri ÖDP'ye lazımdır. Bu, ÖDP'de yeni bir Devrimci Yol kuralım demek değildir, aynı ırmakta iki kere yıklanmaz. Biz onları geçtik, daha 1990'ların başındaki tartışma sürecinde, "Yeniden Devrimci Yol'u kurmak mı gerekir, yoksa yeni bir devrimci harekete mi ihtiyacımız var?" sorusunu tartıştık.

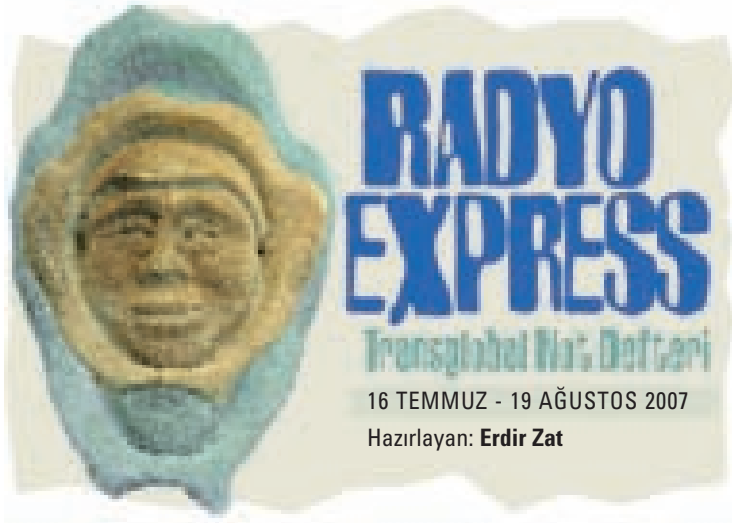
Eskiden ÖDP'nin "bir bilenleri"nden söz edilirdi, şimdi aynı kişiler kastedilerek "derin ÖDP" eleştirisi yapılıyor. Ufuk Uras kurultay konuşmasında "partiye ağabeylere, şeflere bırakmayacağını" söylüyor. Genel başkan bile bunu söylüyorsa bir sorun yok mudur ortada?

ÖDP'de Devrimci Yol önderleri ne derse onu yapıyor değiliz. Böyle bir yapı yok. Uras'ın o sözleri de çok gereksizdi. Ayrıca bağımsız adaylık sürecinde partiye kendi hukukunu nasıl dayattığını anlattım. Uras'ın "şeflik makamı" diye eleştirdiği şey tam da budur, kendi yaptığıdır. Derin ÖDP meselesine gelince, partiye bu hale getiren bir derin ÖDP gerçekten var herhalde, hatta bu derin ÖDP'nin içinde Ahmet İnsel'in de olduğunu düşünüyorum. Bu bağımsız adaylık meselesini hangi derin ÖDP'yle tartışmış, kimlere ne vaat etmiş lütfen açıklasın. Bir de şunu söyleyeyim, Ahmet İnsel gibi bazı arkadaşlar artık daha mütevazı bir pozisyona geçmeliler. ÖDP'nin "bir bilenlerini" eleştirip solun bir bileni olmaya çalışıyorlar, farkında değiller. Böyle yukarıdan Türkiye soluna politik önderlik diye bir şey olmaz. Mücadeleyle daha organik ilişkiler içerisinde olacaksınız. Söz konusu yazısında "solun içindeki ağabeyler, şefler yüzünden yeni militan kuşak kendini gösteremiyordu, ama bu seçim kampanyasında böyle bir genç kuşak filizlendi" diyor. Bu kuşak Türkiye solunun marjinalleşmesine engel olacaktı. Acaba neredeymiş bu kuşak? İnsel nereden çıkarmış bunu? Keşke olsa, ama yok. Meseleye dışarıdan bakarsanız böyle yanlış sonuçlara varırsınız.

Ufuk Uras ÖDP'nin önümüzdeki günlerde toplanacak olağanüstü kongresinde aday olacak gibi görünüyor. Belli ki muhalifler de boş durmayacak. Ufuk Uras yeniden genel başkan seçilemezse ortaya tuhaf bir durum çıkmayacak mı?

ÖDP'nin Uras'ın yapacağı her şeye destek verebileceğini düşünmüyorum. Ortak parti duygusu büyük yara aldı, seçim döneminde ortadan kalktı hatta. Önce bunu tamir etmek, bütünlüğü tekrar sağlamak konusunda ciddi bir özeleştiri yapmak zorunda. Genel başkanlığa adaysa –ki hala net bir bilgin yok bu konuda– fikirlerini, projelerini açık seçik anlatması, delegeyle paylaşması gerekir. Mesela yeni bir sol oluşumdan söz etti. Bu nedir, neyi kapsıyor? Kendi rolü nedir, ÖDP'nin rolü nedir? Bunları anlatıp aday olur. Seçilir veya seçilmez, onu bilemem. Ama şu anda tutturduğu çizgide devam eder, partinin bütününü kucaklamazsa parti ikiye bölünür.

Söyleşi: Murat Toklucu

Acil yardım alarmı

IRAK Yoksulluğa karşı küresel mücadele veren Oxfam'ın Iraklı sivil toplum örgütleriyle birlikte hazırladığı son rapor, halkın üçte birinin acil yardıma ihtiyaç duyduğunu gösterdi. Irak hükümetinin su, kamu sağlığı, gıda, sığınak gibi başlıca hizmetleri aksatmasından 8 milyon insan olumsuz etkileniyor. Şiddetin salgın hastalıklar ve yetersiz beslenmenin artışıyla büyüyen insani krizi gölgelediğine değinen rapor, işgalin başından beri 2 milyon kişinin ülke içinde yer değiştirdiğini, diğer 2 milyonun komşu ülkelere göç ettiğini kayda düşü. Iraklıların yüzde 70'i su sıkıntısı çekiyor, yüzde 80'i sağlık hizmetinden mahrum.

İki taraf da suç işliyor

SOMALİ İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) başta hükümet kuvvetlerine destek veren Etiyopya ordusu olmak üzere içsavaşta katılan bütün grupların savaş suçları işlediğini duyurdu. Hükümet kuvvetlerinin etnik temizlik amacıyla sivil yerleşimlere saldırdığı ve yargısız infaz yaptığı HRW tarafından tespit edildi. İslamcı yönetimin devrildiği yılbaşından beri ölenlerin sayısı bini geçti. BM sadece son dört ayda 400 bin kişinin ülkeyi terkederek Etiyopya ve Kenya sınırına yığıldığını bildirdi. BM Güvenlik Konseyi'nin kararından sonra ülkeye giren 1600 kişilik Uganda barış gücü herhangi bir olumlu değişiklik yaratamadı.

RUSYA

Eccinni'nin yeni macerası

Küresel ısınma sonucu eriyen buzullar Kuzey Kutbu'nun petrol yataklarına erişimi kolaylaştırınca enerji savaşında yeni bir cephe daha açıldı. Kuzey Kutbu'nda hak iddia eden Rusya, deniz tabanına bayrak dikerek Batı'ya meydan okudu. Putin "korkutuyor"...

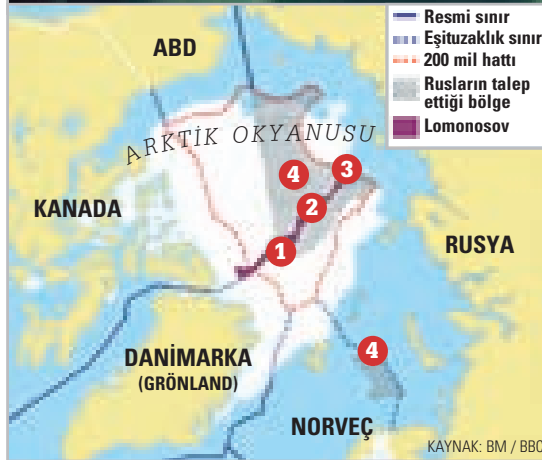
MEĞER buzdağlarının erimesini bekleyenler varmış. Fosil yakıtların yol açtığı insan yapımı bir doğal felaketi fırsat bilip daha çok fosil yakıt üretmek için kollan sızamak, üstelik bunu dünyanın küresel ısınmaya karşı seferber olduğu bir ortamda alenen yapmak herkesin harcı değildir. Putin'in şeytanî zekası karşısında donup kalmamak imkânsız: Dünya petrolünün yüzde 25'ini ve 3.2 trilyon metreköplük dev doğalgaz rezervlerini barındıran Arktik Okyanusu'nu, tek hamlede, küresel sermayenin yeni rekabet alanı hâline getirmeyi başardı. Rusya, Kuzey Kutbu'ndaki tarafsız bölgenin bir kısmını ve teknik olarak Norveç'e ait sayılan bir bölgeyi topraklarına katmak üzere ilk adımını attı. Bu bölgelerdeki yeraltı zenginliklerinin kendine ait olduğunu iddia ediyor. 2 Ağustos'ta, ünlü kutup kâşifi Artur Çilingarov'un yönetimindeki on bilimadamı ve iki milletvekilinden oluşan bir heyet, deniz kuvvetleriyle birlikte kutup noktasına çıkarma yaptı. Yüksek teknoloji ürünü Mir adlı iki mini denizaltıdan Mir-I, 4200 metre derinliğe inip deniz tabanına Rus bayrağı taşıyan titanyum bir kapsül yerleştirdi ve sualtındaki Lomonosov sıradağlarının Rusya'nın kıta sahanlığına girdiğini gösteren jeolojik kanıtlar toplamaya başladı.

Buzdağları eriyince...

Rusların milli gururuna yerleşmiş efsanevi uzay istasyonuyla aynı adı alması, Mir denizaltılarının önemini göstergesi olsa gerek. Nitekim bir Rus yetkilisi bu riskli operasyonun "Ay'a bayrak dikmekle eşdeğer olduğunu" söyledi. Devlet televizyonu olayın görüntülerini canlı olarak dünyaya geçti. Bu görüntüler arasında Mir-I'nin "Titanic" filminde boy gösterdiği sahnenin de yer alması "asparagas" kuşkusunu uyandırdı. Ama yetkililer bizzat Mir-I'nin çektiği bayrak fotoğraflarını dünya medyasına ulaştırdı. Rusya, tezinin arkasında duruyordu.

Ashında ne bölgenin deniz sınırı sorunları ne de Rusların hak talebi yeni bir şey. Moskova, 2001'de,

RUSYA'NIN KUZEY KUTBU'NDA HAK İDDİASI

- 1. Kuzey kutup noktası:** Rusya, petrol ve doğalgaz kaynaklarında hak iddia ettiği bölgenin "kritik noktası"nda 4200 metre derine inerek sualtı yüzeyine bayrağını bıraktı.
- 2. Lomonosov Sıradağları:** Rusya, kıta sahanlığı hakkını öne sürerek bu sualtı sıradağlarının kendi anakarasının uzantısı olduğunu savunuyor.
- 3. 200 deniz mili hattı:** Bölge ülkelerinin elindeki kara parçalarının 200 deniz mili ötesine uzanan ekonomik sınırlar aynı zamanda bunun merkezinde kalan tarafsız bölgeyi de belirliyor.
- 4. Rusların hak iddia ettiği bölgeler:** Komşu ülkelerin sert tepkileri çok geçmeden onları da benzer iddialara sürükledi.

Mir: Mini denizaltı

bir BM komisyonu önünde, kuzey kıyıların açığındaki bu bölgenin kendi karasularına ait olduğunu iddia etmişti. Ama Moskova'nın iddiası reddedildi ve daha fazla kanıt getirmesi istendi.

Kanıt toplamaya bayrak dikerek başlamak, Rusya'nın ABD, AB ve NATO'yla son dönemde yaşadığı gerilimlerin zirve noktasıydı. Muhatapları ABD, Kanada ve Danimarka'dan diplomatik tepkiler alması gecikmedi. Ama "tarafsız suların statüsünü korumak" gibi ilkesel bir tavır yerine onlar da hak iddia etmeye başladı. Rusya'yla ortak çıkan olduğu için sessiz kalan öteki muhatap Norveç, ezeli deniz sınırı sorunlarını çözüp bir an önce sondaj yapmaya bakıyor, çünkü sadece 7 yıllık petrol rezervi kalmış durumda. Aynı durum elindeki petrol rezervini 10 yıl içinde bitirecek olan ABD için de geçerli; Alaska petrolü tek umudu. "En iyi koruma kullanmaktır" diyen Kanada devlet başkanı Stephen Harper, ülkenin siyasi geleneğinde pek rastlanmayan bir militarizmin sözcülüğünü üstlendi. Kutup ülkelerinin tamamı bölgedeki askeri varlığını

artırma telaşında. "Rus yayılmacılığı"na karşı "karasularını genişletmek" için jeolojik kanıt arıyorlar.

Putin'in enerji imparatorluğu

ABD'yi Doğu Avrupa'da füze kalkanı kurma projesinden vazgeçiremeyen Rusya, temmuz ayında Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması'ndan çekilmişti. NATO'yu çileden çıkaran bu karar Rusya'ya sınırlarında askeri yığınak yapma serbestliği sağladı. Bunun üstüne gelen kutup operasyonu Batı'da soğuk düş etkisi yarattı. Olayın üstünden bir hafta bile geçmeden, iki Rus savaş uçağı, üstelik Soğuk Savaş döneminin simgesi Tu-95 turbo bombardıman uçakları, ABD'nin Pasifik'teki en büyük üslerinden Guam adasına sürpriz bir ziyarette bulundu ve taraflar arasında bir "it dalaşı" yaşandı. Çok geçmeden Putin, "Sovyet döneminde uygulanan uzak mesafeli devriye uçuşlarına yeniden başladıklarını" açıkladı.

2008'de koltuğu bırakacak olan Putin'in "iktidardan uzaklaştıkça kalcılaşması" sürecin en

Kürtaj tarafsızlığına son

ULUSLARARASI Af Örgütü (AI) kürtaj konusunda sürdürdüğü "tarafsız kalma" tavrını terkedip "bazı durumlarda destekleme" kararına yoğun destek aldı. Nisan ayında yönetim tarafından alınan, ama uygulamaya konmadan önce Cocoyoc, Meksika'da yapılan Uluslararası Konsey Toplantısı'nda delegelerin oylarına sunulan karara büyük çoğunluk arka çıktı. Kararı engellemeye çalışan Hristiyan kuruluşlarının maddi yardımı kesme tehdidi başarılı olmadı. Al tecavüz, ensest ya da şiddet sonucu hamile kalma veya annenin yaşamını riske sokan durumlarda kadının kürtaj hakkını destekleyecek.

Abe sandıkta takıldı

JAPONYA Elli yıldır Japon siyasetine egemen olan Liberal Demokratik Parti'nin (LDP) kongresinde parti başkanı seçilip iktidara gelen Shinzo Abe, ilk seçim deneyiminde bozguna uğradı. Parlamentonun üst kanadı için yapılan ara seçimlerde 121 sandalyenin sadece 37'sini kazanabildi. 60 sandalye kazanan sosyaldemokratlar ilk kez senatoda çoğunluğu ele geçirdi. Abe'nin, barış anayasasındaki pasifist hükümleri kaldırıp küresel askeri güç olma çabaları halkın tepkisini çekiyordu. Orduyu saldırganlıktan men eden barış anayasası yüzde 70'in üstünde kamuoyu desteğine sahip.

Askerin anayasası

TAYLAND Geçen yıl, ultra-neoliberal başbakan Thaksin Shinawatra'yı kansız bir Kraliyet darbesiyle yönetimden uzaklaştıran askeri hükümetin hazırladığı yeni anayasa referandumda yüzde 70 dolayında oyla kabul edildi. Katılım oranının yüzde 60 olduğu oylamada Thaksin yanlıları "hayır" oyu kullandı. Tayland solu askerlerin denetiminde hazırlandığı ve antidemokratik maddeler içerdiği gerekçesiyle yeni anayasaya karşı çıktı. Aynı zamanda ülkenin en zengin insanı olan Thaksin ise referandum sırasında İngiltere'de, sahibi olduğu Manchester City kulübünün futbol maçında boy gösterdi.

Enflasyon yüzde 5000

ZİMBABWE Güney Afrika makamları sınırboyundaki tel örgülerde açılan delikleri yamayadursun son birkaç yılda Zimbabwe'den illegal yolla kaçan mülteci sayısı 3 milyonu buldu. Yıllık enflasyonun yüzde 5000'e vardığı, işsizliğin yüzde 80'e fırladığı diktatör Mugabe'nin Zimbabwe'si yurttaşlarına bir an önce kaçırmaktan başka seçenek sunmıyor. Ekmeğin geçen yıla göre 50 kez daha pahalı olduğu ülkede 3.3 milyon kişi, yani nüfusun dörtte biri acil gıda yardımına muhtaç durumda. Mugabe ise para basmaya devam ediyor. Son olarak 200 bin Zimbabwe Doları değerindeki banknotlar tedavüle sokuldu.

çarpıcı detayı olsa gerek. Giderayak dış politikada sadece kendisinin çözebileceği kompleks sorunlar yarattı. İçeride üç yıllık bütçeyi onaylatarak ülke ekonomisini 2011'e kadar kontrolü altına aldı. Danışma organı konumundaki Ulusal Güvenlik Konseyi'nin yetkilerini artırıp başına geçeceği, böylece iktidarı elinin altında tutacağı ve 2012 seçimlerinde yeniden başkan adayı olacağı söyleniyor. Bu senaryoyu haklı çıkaracak birçok gösterge var. Bunların başında da halk desteğinin artması geliyor.

Economist'e göre, 2002'den bugüne Rusya'nın milli geliri ve ticaret hacmi üç katına çıktı. Son dört yıl içinde her yıl yüzde 6-7 arasında büyüme gösterdi. Enflasyon geçen yıl tek haneli rakamlara düştü. Rus halkı görece rahatladı. Dünyadaki neoliberal politikaların tersine, Gazprom gibi Yeltsin döneminde özelleştirilen kamu enerji şirketlerini tekrar millileştiren Putin, elindeki iyi eğitilmiş işgücü ordularına istihdam sağladı. Böylece teknokrat ve bürokratlardan yeni bir orta sınıf oluştu. Ekim Devrimi öncesinin milli değerlerini hatırlamaya çalışan, kiliseye giden ve Putin'e gükreden bu insanlar onun milliyetçi projesini tek çıkış yolu olarak görüyor.

Putin'in, Ukrayna ve Gürcistan'daki Batı destekli devrimlerin ters etkisine karşı kurduğu Nashi ordusunun, Hitlerin gençlik örgütünü andıran faşizan faaliyetlerin içinde olduğu bildiriliyor. Rusça'da "bizim" anlamına gelen ve açılımı "Genç Demokratik Antifaşist Hareket" olan Nashi, 14-25 yaş arası gençleri "güçlü ve bağımsız Rusya idealini korumak" için eğitiyor, yetişen kadrolara bakanlıklarda ve Gazprom gibi dev şirketlerde iş olanağı sağlıyor. İnsan hakları örgütlerine göre, Rusya'da 114 aşırı milliyetçi örgüt çatısı altında faaliyet gösteren yarım milyon genç bulunuyor. Yılbaşından bu yana ırkçılar tarafından öldürülen yabancı sayısı 40'a yaklaşmış durumda. Geçenlerde bir Nazi grup tarafından kafası kesilen bir Tacik ve bir Dağıstanlı'nın infaz görüntüleri internette yayınlandı.

Sibirya'da Monaco Prensi II. Albert ile birlikte balık avına çıkan Putin, dünyaya "Marlboro Man" pozu verirken sakindi. Oysa Washington'da batan bir gemi ve onu terkeden fareler vardı. Bush'un baş stratejisti Karl Rove da istifa etti. Ardından Bush, bugüne kadar aldığı en ağır eleştirilerden biriyle karşılaştı. Hükümetin en yetkili denetim kurumu Sayıştay'ın başkanı David Walker, ABD'nin içinde bulunduğu durumu, Roma İmparatorluğu'nun çöküş dönemine benzetti. Walker, bu analojiyi doğuran çarpıcı benzerlikleri, ahlaki değerlerin ve siyasetin yozlaşması, ülke dışındaki askeri varlığın aşırı genişlemesi ve merkezi hükümetin sorumsuz mali politikaları olarak sıraladı. Putin'in rahatlığı, Irak'ta bitkin düşen ABD'nin yeni askeri projelere giremeyecek duruma gelmesinden besleniyor. Şangay İşbirliği Örgütü'nün yıllık toplantısından önce, Çin ve pakt üyesi Orta Asya ülkelerinin ordularıyla Rusya'da yapılan ortak tatbikat da bunun göstergesi.

KUZEY IRAK

Neyin bedeli?

Irak Savaşı'nda yaşanan en kanlı saldırı Yezidi Kürtlere karşı yapıldı. Bölgesel Kürt yönetiminin ve Sunni Arapların baskısı altında yaşayan bu İslâm-öncesi heterodoks inancın mensupları, şimdi de El Kaide'nin hedefi oldu. Express, saldırıdan bir hafta önce Yezidilerin kutsal mekânı Laleş'teydi...

KERKÜK referandumu öncesinde Kuzey Irak'taki sivillere yönelik saldırılar arttı. 16 Ağustos'ta, Musul'a bağlı Şengal'de, Yezidi Kürtlere karşı savaşın en şiddetli intihar saldırıları yapıldı. Petrol yüklü dört ayrı tankerle gerçekleştirilen eylemde ölenlerin sayısı 400'i aştı, 350 kişi yaralandı. Barzani yönetimindeki bölgesel Kürt hükümeti katliam dolayısıyla ulusal yas ilan etti. Olaydan El Kaide sorumlu tutuluyor.

Referandumun yapılacağı üç bölgede yaşayan Yezidiler, bir süredir Sunni Arapların saldırılarına hedef oluyordu. Nisan ayında silahlı Arap militanları 23 Yezidi erkeğini otobüsten indirip kurşuna dizdi. Irak'taki azınlıkların yaşadığı ölüm kalmı mücadelesi en kritik günlerinden geçiyor. Savaşın başladığı 2003'te 1 milyonu aşan

Yezidi nüfusu, 550 bine kadar düştü. Ağırlıklı olarak Musul ve çevresinde yaşayan Yezidiler, Sünni Arap örgütlerinin baskısıyla topraklarını terk etmeye zorlanıyor.

Saldırdan bir hafta önce Yezidilerin kutsal mekânı Laleş'teydik. Köklerini Zerdüştlükten, paganizm ve şamanizmden alan, ama bunu semavi dinlerden gelen elementlerle buluşturan bu eski inanca bağlı insanların liderleriyle görüşme fırsatı bulduk.

"Güneşin nuruyla yeşilleniyor dünya"

"Üstümüzden 72 katliam geçti" diye özetliyorlar yaşadıkları toplumsal trajedileri. Bunun üstesinden gelmelerini sağlayan gücün, güneş olduğuna inanıyorlar. Bu yüzden ibadetlerini güneşe dönerek gerçekleştiriyorlar. Güneş ne taraftaysa, o tarafa secde ediyorlar...

Onlar, Yezidiler... Kuzey Irak'ta Dohuk ile Akre yolu üzerindeki Eşivne köyüne yaklaşık altı kilometre uzaklıktaki Laleş'te kutsal mabetleri bulunan bu insanlar, inançları, siyasal yaklaşımları ve demokrasi anlayışlarıyla oldukça ilginç özellikler taşıyor. Laleş'in sivil liderlerinden Şêx Berekât, "Unutmayın ki" diyor, "Güneşin nuruyla yeşilleniyor dünya. Güneş olmazsa her şey anlamsızlaşır. Biz güneşe secde ederek kazandık ve bu günlere kadar gelebildik."

Kuzey Irak'taki Yezidiler, Şengal mıntıkasından sonra en çok bu bölgede yaşıyor. Fakat Laleş, sadece onlar için değil, bütün Yezidiler için çok önemli bir yer. Dünyanın her yerinden Yezidiler, Laleş'i ziyaret ediyor. Genellikle katı kuralları ve dini tabuları bilinen Yezidi

Yezidi din adamları saldırılar sonrasında bölgesel Kürt yönetiminden güvenlik yardımı istedi

Darfur'da yeni yol ayrımı

SUDAN Cancevid adlı hükümet yanlısı Arap milislerinin katliamlar yaptığı Darfur'da çözüme dönük iki önemli gelişme yaşandı. BM Güvenlik Konseyi, dünyanın en büyük barış gücünü (26 bin asker) bölgeye gönderilmesini onayladı. Bu adım ülkeye girmek için hazır bekleyen NATO'nun önünü açsa da Sudan barış gücü askerlerinin Afrika ülkelerinden gelmesi önkoşulunda direndi. Ayrıca Darfur'daki bütün gerilla örgütleri Tanzanya'da bir araya gelerek Sudan hükümetiyle barış görüşmelerine başlama kararı aldı. BM ve Afrika Birliği'nin arabulucu olacağı müzakereler iki ay içinde başlayacak.

Müşerref inişe geçti

PAKİSTAN Lâl Mescidi katliamından sonra ülkeyi yönetmek devlet başkanı General Pervez Müşerref için giderek daha zor olmaya başladı. Müşerref'in martta görevden aldığı Yüksek Mahkeme Başyargıç İftihar Çaudri, gene Yüksek Mahkeme'nin aldığı kararla görevine iade edildi. Siyasi otoriteyi paralyze eden gelişme üzerine Müşerref hiçbir yorum yapmadı. Başbakan Şevket Aziz karara uyacaklarını bildirdi. Müşerref'in 1999'dan beri taşıdığı "genelkurmay başkanı" sıfatına karşı çıkan

Benazir Butto dönüyor mu?

Çaudri'nin görevden alınması, Karaçi'de kanlı çatışmalara yol açmıştı. Hükümetin kamuya ait bir demir-çelik fabrikasının özelleştirilmesini durduran ve istihbarat servisleri tarafından gözaltına alındıktan sonra "kayıp" edilen politik

eylemcilerin akıbetinin araştırılması için mahkeme kararları alan Çaudri'nin dönüşü, Müşerref açısından büyük bir siyasi yenilgiye tekabül ediyordu. Hem ordunun hem de devletin başında olmayı daha fazla sürdüremeyecek gibi görünüyordu. Müşerref eski başbakan Benazir Butto'yla Abu Dabi'de gizli bir görüşme yaptı. Ülkenin en büyük muhalif lideri Butto'yla siyasi işbirliği kurma olasılığı gündemde geldi. Butto'nun "Müşerref'in ordu şefliğini bırakması gerektiğini" ve sonbaharda ülkesine geri döneceğini açıklaması iki lider arasında anlaşma yapıldığı iddialarını güçlendirdi.

► inancının, Kuzey Irak'ta farklı yorumları bulunuyor. Behdinin bölgesindeki Yezidiler daha çok katı ve kapalı bilinirken, Şengal ve Musul çevresindeki Yezidiler ileri görüşlü yaşam biçimleri ve dine demokratik yaklaşımlarıyla tanınıyorlar. Ortak mabet Laleş ise hiçbir fark gözetilmeksizin bütün Yezidilerin kabul edildiği yer.

İnsan Laleş'e yaklaşırken heyecanlanıyor. Yabancılar kapalı olduğu, aynı inancı paylaşmayanların her yerini göremediği söylenen, aynı zamanda Kürt renklerini de temsil eden bir dinin kutsal mabedini ilk defa yakından göreceğiz. Kafamızda bize nasıl yaklaşacakları sorusuyla, uzaktan yeşil zeytin ağaçlarının görüldüğü dar bir vadi ağzında duruyoruz. Buradan sonrası yürüme yolu...

Etraftaki zeytin bahçelerinde hummalı bir çalışma var. Her yer insan dolu. Artık Laleş'teyiz. Fakat bir inancın mabedini gezmek kolay iş değil. Bereket, o inancı tanıyan bir rehberimiz var...

Şêx Hadî'nin manevi məkânı

Laleş'te ilk dikkat çeken şey, herkesin yalınayak olması. Kapıdaki peşmergeye sorduk. Bunun dini bir vecibe olduğunu söyledi. Kutsal mekanda temizliği sağlamak için böyle dolaşmak zorunluymuş. Uzakta geliyor olmamız işe yarıyor, ayakkabılarımızı kulübesine koymamıza izin veriyor. Nihayet çıplak ayakla Laleş'in kapısından içeri adımımızı atıyoruz. Biz de hacı olacak mıyız acaba? Öyle ya, burası Yezidiler için kutsal hac yeri ve burayı "tawaf" etmeye geldik. Tıpkı şair Cegerxwîn'in dediği gibi: "Naçime tewafa berê reş, Heta neçime Laleş..." (Kara taşın tavafına gitmeyeceğim / Laleş'e gitmeden)

Laleş'in içinde herkes din kardeşidir. Onun için kimse kimsenin ismini sormuyor. Her renkten, her sınıftan, her sosyal statüden Yezidiler... Laleş, Yezidilerin Vatikan'ı gibi. Kendi içinde bağımsız ve bölgede özerk bir yapıya sahip olduğu her hâlden belli oluyor. Yezidilerin Mirleri ve Şêxlerinin yanı sıra farklı görevleri olan öteki din adamları da bulunuyor Laleş'te. Bazıları değişik renklerde giyinse de, giysilerinin hakim tonu beyaz. Yezidi köylerinden gelenler ise Laleş'in temizlik, yemek gibi günlük işlerini imece usulü yürütüyor. Müslümanların cuması gibi, çarşambalar mübarek gün sayılıyor.

Yezidilerin birkaç dini bayramı var. Bunlar nisan, ekim ve aralık aylarında kutlanıyor. Fakat baharın gelişi Newroz ve nisanın ilk çarşambasına rastgelen Yezidi bayramı, başlangıç sayılıyor. Baharla birlikte Yezidiler, ilk sütlerini, yoğurtlarını Laleş'e getirerek halka dağıtıyor. Böylece ürünlerin helâl ve bereketli olacağına inanıyorlar. Bayramlar, çeşitli ibadet türlerinin yoğunlaştığı dönemler. Oruç tutuluyor, namaz kılınıyor, zekat veriliyor. Laleş, bu bayramları başlatan, düzenleyen ve yürüten güç konumundaki Şêx Hadî'nin mezarına ev sahipliği yaptığı için ayrıca önem taşıyor. Bu yüzden her tarafı; taşı, toprağı, kapıları, bezleri Yezidilerce öpülerek saygı gösteriliyor.

Rehberimiz, Laleş'in en kıdemli din adamıyla görüşmek ve kutsal yerleri fotoğraflamak istediğimizi söyleyince diyor: "En üst ruhani liderin statüsü Babe Şêx'tir. Fakat ismi bilinmez. Babe Şêx'in ismini zikretmek günah sayılır." Gene de randevu talebiyle dergaha yöneliyoruz. Şêx Hadî'nin mezarına doğru giden avlunun kapısında bekliyoruz.

Rehber, bizi kapı eşikine basmanın günah olduğu konusunda uyarıyor...

Babe Şêx'in divanı

Babe Şêx'in huzurunda onlarca dini görevli hazır bekliyor. Yezidilerin ruhani lideri Babe Şêx için özel olarak yapılmış kutsal divana ondan başkasının oturmasına izin verilmiyor. Bizim için kurulan divana oturuyoruz. Babe Şêx, "asla ayrımcılık yapmadıklarını, kendilerini tanıyan ve ulusal dinlerine saygı duyan herkesi sevdiklerini" söyleyerek başlıyor söze. Yezidi dininin bugünlere gelebilmek için çok bedeller ödediğini belirtiyor, buna rağmen dinlerini koruyabilmelerinde Laleş'in merkezi bir rolü olduğunu anlatıyor.

Ancak Babe Şêx son dönemlerde artan saldırıların endişe verici olduğunu, özellikle Kürdistan Demokratik Partisi ve Sünni Araplar eliyle Yezidilere yönelik ayrımcı politikaların geliştiğini söylüyor. "Duhok'ta, Hewler'de, Musul'da üniversite öğrencisi Yezidiler baskılar yüzünden okulu bırakmak zorunda kaldı. Kerkük referandumu nedeniyle Kürt yönetimi Şengal'i ve Yezidileri gözden çıkardı."

Yezidilerin en çok yakındıkları konu, başka dinlere mensup insanların yaklaşımları. Babe Şêx, kendilerinin bütün dinlere saygılı olduğunu, ancak kendi dinlerine de saygı gösterilmesini beklediklerini vurguluyor. "Kestiğimiz hayvanın etini yemiyorlar. Çarşıda, pazarda Yezidi yoğurdunu, peynirini satın almaktan çekiniyorlar" diyen Babe Şêx, şöyle devam ediyor: "Onlar da Kürt biz de Kürdüz. Ne farkımız var? Biz Saddam döneminde dinimizden vazgeçmedik. Koruduk. Şimdi de koruyacağız."

Öte yandan Baba Şêx, Yezidilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin yönetiminde söz hakkı olmasını istiyor. Bu bölgelerde halkın kendi yöneticisini seçmesi ve yönetimin bunlara bırakılmasını savunuyor. Saddam döneminde Kürtleri öldüren, koruculuk yapan, ancak belli aşiretlere yakınlığı nedeniyle yönetime getirilenlerden yakınan Babe Şêx, bazı Yezidi

Yezidi mi Êzidi mi?

Doğrusu ikincisi olmalı, çünkü kendilerini böyle adlandırıyorlar. Ayrıca Kürtçede de "Êzidi" olarak geçiyor. Ama Türkçeye ve Batı dillerine "Yezidi" olarak yerleşmiş. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da öldürülmesinden sorumlu olduğu için Ortadoğu kültürlerinde "kötü"nün simgesi hâline gelen Emevi Halifesi Yezid'in soyundan geldiklerine ilişkin bir yanılsama yaratan bu adı onaylamıyorlar. Haklı olarak adlarının "Êzidi" olarak geçmesini istiyorlar. Bizi aşan bu tartışmayı, başka birçok tartışmayla birlikte, arzuladığımız demokratikleşmenin bir parçası olan çok yönlü dilbilgisi araştırmalarına ve onun getireceği yaratıcı kültürel klime bırakırken, eskiden olduğu gibi "Yezidi" diye yazmamızın tek sebebi Türkçe literatürün maalesef böyle oluşmuş olmasıdır. Êzidi dostlarımızın bunu anlayışla karşılayacağını umuyoruz.

İran'ın Latin sevdası

NİKARAGUA Ocak ayında beri iki zirve yapan Ahmedinecad ile Ortega ülkeleri arasında yeni bir değiş-tokuş anlaşması imzaladı. Buna göre, İran, ilk hamlede 350 milyon dolarlık bir liman inşa edecek ve başkent Managua'nın içme suyu sistemini yenileyecek. Uzun vadede ise, bir traktör ve tarım makineleri fabrikası, dört hidro-elektrik santrali, beş süt ürünleri tesisi, bir hastane, 10 bin konut ve iki dok inşaatının finansman ve yapımını üstlenecek. Buna karşılık Nikaragua, İran'a kahve, et ve muz ihraç edecek. İran-Venezüella ortak yapımı "antiemperyalist otomobil" hakkında piyasaya çıkmıştı.

Bir Nazarbayev yapımı

KAZAKİSTAN Orta Asya diktatörlerinin hormonlu seçim başarılarına bir yenisi daha eklendi. Kazakistan devlet başkanı Nursultan Nazarbayev'in Nur Vatan Partisi parlamento seçimlerinde oyların yüzde 80'ini aldı. Katılım oranının yüzde 65 olduğu seçimde anamuhalefetteki Ulusal Sosyal Demokrat Parti, yüzde 7'lik barajı aşamadığı için milletvekili çıkaramadı. Bu durumda parlamentonun neredeyse tamamı Nur Vatan'dan oluşacak. Seçimleri normal tarihinden iki yıl önce yapan Nazarbayev, böylece anayasayı değiştirip sınırsız seçilme hakkı kazanabilecek. Kendisi 18 yıldır iktidarda...

Devrimcilerin dalaşı

DOĞU TİMOR Eski devlet başkanı Xanana Gusmao liderliğindeki yeni hükümetin ilanıyla şiddet yeniden başladı. Ülkenin doğusunda çok sayıda ev ve hükümet binası ateşe verildi. Endonezya'dan kazanılan bağımsızlığın kahramanı olarak görülen Gusmao'nun başbakanlığı, seçimlerde birinci gelen ama parlamentodaki mutlak çoğunluğunu kaybeden Fretilin Partisi tarafından yasadışı ilan edildi. Fretilin'in lideri eski gerilla Francisco Guterres, hükümeti kurma görevini Gusmao'ya veren devlet başkanı Jose Ramos-Horta'yı da tanımıyor. Bu üç isim bir zamanlar Fretilin saflarında devrim için savaşıyor.

Gandhi'nin izinde

HİNDİSTAN 72 yaşındaki Pratibha Patil, 4500 milletvekili ve yasama meclisi üyesinin oylarının üçte ikisini alarak cumhurbaşkanı seçildi. Geçen ay 60. kuruluş yıldönümünü kutlayan Hindistan'da bu makama ilk kez bir kadın oturuyor. Eski Rajasthan valisi Patil, iktidardaki koalisyon hükümetine öncülük eden Kongre Partisi'nin başkanı Sonia Gandhi tarafından aday gösterildi, ama muhalefetteki sağ partilerin yoğun eleştirileriyle karşılaştı. Kongre Partisi hükümetine dışarıdan destek veren komünistler ve öteki sol partilerin de oyunu alan Patil, 1960'dan beri Gandhi çizgisinde politika yapıyor.

grupların Irak yönetiminde yer alması için Kürtler tarafından Arap asıllı gibi gösterilmelerine de tepki gösteriyor. Buradaki suçun Kürtlere ait olduğunu belirten Babe Şêx, şunları söylüyor: "Eğer sen gereken değeri vermezsen, insanlar başka tarafa kayar. Yezidiler gururlu insanlardır. Bütün Kürt devrimlerinde rol aldılar. Savaştlar. Ama farklı muamele gören Yezidiler de başka arayışlara giriyor. Ben bunu yetkililere söyledim ama çözüm bulunamadı."

Seküler heterodoksi

Babe Şêx'den öğrendiğimize göre, Yezidilikte sivil liderlik ve ruhani liderlik olmak üzere ikili yönetim bulunuyor. Yani seküler bir toplum yapısına sahipler. Bu çerçevede ruhani liderliği, Babe Şêx, Kewwal ve Feqi gibi makamlar temsil ederken, Mirler de dünya işleriyle uğraşan sivil liderliği temsil ediyor. Bu makamlar, bir devletin hükümeti gibi işliyor ve her makamın yardımcılarını, vezirleri bulunuyor.

Laleş'in kutsal yerlerini gezip fotoğraflamak için Babe Şêx'den aldığımız özel izin ve yanımıza verilen rehberle ayrılıyor. Vedalaşma sırasında Babe Şêx'in, kucağında bir çocukla gelen kadına dua edişini izleme fırsatı buluyoruz. Kutsal sayılan sarı-kırmızı-yeşil bir ipi çocuğun boynuna takıyor. Şêx Hadi'nin mezarının üstü de bu renklerle örtülmüş. Kutsal mekanların birçoğunda ritüeller yapıyor ve dualar ediliyor. Laleş'in zemzem suyunu, çocukların vafatı edildiği beyaz suyu, Laleş'in aydınlatılmasını sağlayan yağ lambalarını, bunda kullanılan zeytinyağının saklandığı depoları, binbir renk giysileriyle ziyaretçi Yezidi kadınları görebilirsiniz...

Öte yandan güneşi temsil eden ve ismini güneşten alan Şêx Şems'in mezarını da... Bu mezarı bekleyen Şêx Şems'in ailesinden Vezir Şêx Berekat'tan, burada Yezidi dini inancını temsil eden simgeler olduğunu öğreniyoruz. Ayrıca Şêx Şems'in mezarının içinde bulunduğu mağaraya benzer yerin, Şêxri Cin (Cinlerin Miri) olduğunu söylüyor. İnanca göre burada cinler var. Cin bulaşmış hastalar buraya atılarak tedavi ediliyor.

Vezir Şêx Berekat, sivil lider Mir Tehsin Bey'e bağlı. Hayır ve şerrin Mir'in elinde olduğunu anlatıyor. Ve güneşin Yezidilikte neden bu kadar önemli olduğunu ondan öğreniyoruz: "Bizlere çok baskı yapıldı. Üstümüzden 72 katliam geçti. Bizi koruyan en büyük güç, güneşe duyduğumuz inançtı. Bu inancımızdan hiçbir zaman vazgeçmedik. Onun için güneş ne tarafta olursa olsun, ona dönerek namaza durur, ibadet ederiz. Unutmayın ki, güneş olmazsa her şey anlamsızlaşır. Kim güneşsiz yaşayabilir ki? Güneşin nuruyla dünya yeşilleniyor, yaşam düzenleniyor. Dünya güneşle aydınlanıyor. Onun için güneş ve ateş bizde çok önemlidir. Biz Kürt Yezidileriyiz. Bizde güneşe secde etmeyenin imanı eksiktir. Güneşsiz kalmayın..."

İsmet Kayhan

Fas'ın Sufi geleneği Türkiye'deki AKP iktidarında bir "model" arıyor

FAS Gaz lambası

"Fas'ın AK Partisi" eylül seçimlerinde zafere hazırlanıyor. Türkiye'deki adaşlarının izini şevkle sürüyorlar, ama hâlen bir anayasal monarşi olan Fas henüz buna hazır olmayabilir...

7 EYLÜL milletvekili seçimleri öncesinde yapılan son kamuoyu yoklamaları "Fas'ın AK Partisi"nin oy oranının yüzde 47'lere vardığını bildiriyor. Çok yakından tanıdığımız bu rakamın Fas için anlamı, bir sarkaç salınımının başlaması. Bu salınımın tepe noktalarından biri komşu Cezayir'i içsavaşa sürükleyen kanlı FIS deneyimi veya şu sıralar Filistin'de Hamas'ın başına gelenlerse, öteki kati bir şekilde "örnek ülke" Türkiye. Fas, tarihin derinliklerinden taşıdığı Sufi geleneğine atfen "Afrika'nın Türkiye'si" olarak anılageldi. Şimdi Sufiliğe yaslanan bir siyasi hareket bu ni teleminin içini yeniden doldurmaya hazırlanıyor.

Varolan parlamentonun üçüncü büyük partisi konumundaki ılımlı İslâmcı "Hizbu'l-adl ve't-Tenmiye" (Adalet ve Kalkınma Partisi, Fransızca baş harfleriyle; PJD) seçimleri böyle bir sonuçla kazanırsa, geleneksel merkez dağılmış, dünyada görülen sağa kayma trendinden Fas da nasibini almış olacak. Ama bu sağ, muhafazakarlığın yanında reformist, radikal demokrat ve hatta cumhuriyetçi gibi sıfatlar da taşıyor. AKP'nin Türkiye'de Kemalist rejime karşı yaşadığını, PJD Fas'ta kraliyet rejimine karşı yaşıyor.

Burada Fas'ın bir anayasal monarşi ve Kral VI. Muhammed'in bu anayasa gereği devletin ve icraattaki hükümetin başkanı, ordunun başkomutanı ve Hz. Muhammed'in soyundan geldiği için Müminlerin Emiri, yani ülkenin en büyük dini lideri olduğunu hatırlatmak gerekiyor. Kralın

parlamentoya danışmadan yasa çıkarma ve gelen yasaları veto etme yetkisi var. Yargıç ve savcılar atıyor, af çıkarabiliyor, hatta isterse sicil temizleyebiliyor. Orduda yüzbaşının üstündeki bütün subayları o tayin ediyor. Ayrıca Ulema Konseyi'nin başı olarak, din adamlarını atıyor, fetvaları imzalıyor, dine aykırı bulduğu hükümet kararlarını veto ediyor.

PJD'nin yükselişinin önemli sebeplerinden biri, ülkenin köklü siyasi dalgası Adalet ve İhsan Hareketi'nin desteğini alması. 1987'de Sufi lider Şeyh Abdüsselam Yasin tarafından

kurulan bu hareket devrin despot kralı II. Hasan tarafından yasaklandı, baskı altında tutuldu. 1999'da görece liberal VI. Muhammed'in başa geçmesiyle Şeyh'in kızı Nadia Yasin, hareketi yeniden canlandırdı, ama monarşiye karşı demokratik cumhuriyeti savunması hoş karşılanmadı. Nadia Yasin, 2005'te batı medyasına verdiği demeçte "cumhuriyeti tercih ederim" dediği için hâlâ yargılanıyor, örgütü yasaklı.

Sufi felsefeden gelen barışçı ve dayanışmacı söylemiyle yoksul halka ulaşan Yasin Cemaati, rejimin İslâmî terör suçlamalarından kurtulamıyor. Kraliyet yanlısı medya, 2003'te Kazablanka'da patlayan intihar bombalarını, 2004'te Madrid'deki tren bombalama eylemini yapanların tamamının Faslı çıkmasını ve geçen nisan-da El Kaide kaygılarını tazeleyen yeni bomba eylemlerini siyasi İslâm'a karşı kullanıyor. Ama uluslararası camia, resmi karalama kampanyasının bir "psikolojik savaş" taktiği olduğuna ikna olmuş durumda.

Nadia Yasin: Hem İslâmcı hem de radikal cumhuriyetçi

2002 seçimlerinde, 11 Eylül şoku yaşayan Kral, PJD lideri Sadettin El-Osmani'den fazla aday göstermemelerini "rica" etti. Bu durumda bile PJD, 325 vekilli parlamentoda 42 sandalye kazanarak, iki büyük partinin ardından (Sosyalist Birlik-50 ve İstiklâl Partisi-48) üçüncü oldu. Kurulan beş partili koalisyonun en büyük handikapı PJD'yi anamuhalefet yapmaktı. Neoliberal ekonomik ajandanın yoksulluğa çözüm getirememesi ve iktidarı saran yolsuzluk ağı, "sistem dışı" kalan PJD'nin elini güçlendirdi. PJD kazanırsa, bu sadece Fas için değil, Batı ve Türkiye için de önemli bir deneyim olacak. PJD'nin amblemindeki gaz lambasının AKP'nin ampulüne ilhâm verdiğini biliyor muydunuz?

Tropikal aşure

Pan Amerikan Oyunları, bir kez daha anti-Amerikanizmin sahnesi oldu. ABD'nin gene en çok madalyayı topladığı olimpiyat, Latin Amerika'nın çalkantılı siyasi gündemine ayna tuttu. Bu vesileyle hem aynaya yansıyanlara, hem biyoyakıt savaşlarının son durumuna, hem de "tropikal aşure"nin tarifine göz attık.

15. PAN AMERİKAN OYUNLARI, Rio de Janeiro'da yapıldı. 13-29 Temmuz arasında Amerika kıtasındaki 42 ülkeden 5 bin 500 sporcu, geleneksel olimpiyat dallarının yanı sıra aralarında su polosu, plaj voleybolu gibi yeni sporların da bulunduğu 41 dalda yarıştı. 2 milyar dolarlık bütçeyle yapılan organizasyon için Rio'nun ünlü Maracana Stadi restore edilmişti. Modern Maracana, oyunların karnavalı aratmayan açılış töreniyle tekrar hizmete döndü. Dünya medyası göz kamaştırıcı açılışla ilgili haberleri geçerken ortamdaki havayı yansıtan bir de-taya da vurgu yaptı: Tören sırasında ABD kafilesi alana girer girmez ayağa kalkan tribünler tarafından yuhalanmıştı. Olimpiyat centilmenliğiyle bağdaşmadığı gerekçesiyle eleştirilen bu tepki, sadece Brezilyalılardan değil, temsil edilen birçok ülkenin taraftarlarından gelmişti. Bu protestoların oyunlar süresince devam ettiği ve ABD'yle karşılaşan takımlar yoğun destek gördüğü geçilen haberler arasındaydı. Sonuçta kıtayı saran ABD karşıthığı oyunlara da yansıdı.

Açılış gösterisinde yuhalanan sadece ABD takımı değildi. Son zamanlarda Washington'a yakınlaşan Başkan Lula da protestolardan nasibini aldı. Zaten bir süredir eleştirilerin odağındaydı. Temmuzda, Sao Paulo'da bir yolcu uçağının iniş sonrasında kontrolden çıkarak yakıt depolarına çarptığı kazada 199 kişinin feci şekilde can vermesi şimşekleri Lula hükümetine çekti. Kazanın sonradan pilot hatasından kaynaklandığı anlaşılsa da havalimanlarındaki can güvenliği sorunları, yüzbinlerce insanın katılacağı oyunlar öncesinde Brezilya'nın hanesine yazılan bir eksi puandı. Akabinde "kültürleri banş içinde kaynaştırmaya" hazırlanan Rio de Janeiro'dan yeni kabus görüntüleri gelmeye başladı. Rio'nun favelalarındaki gangster çetelerine karşı düzenlenen ve 19 kişinin öldüğü kanlı çatışmaların yaşandığı polis operasyonları insan hakları örgütlerini ayağa kaldırdı. Yüksek suç oranıyla ünlü kent, 20 bin kişilik polis ordusu tarafından işgal edildi. Ayrıca açılıştaki şaşılaştıcı gösteri için yapılan astronomik harcamalar, ülkedeki derin toplumsal eşitsizliğe işaret eden sol çevreler tarafından eleştiri yağmuruna tutuldu.

Olimpiyat enternasyonalizmi

ABD ile biyoyakıt alanında işbirliği kurulmasıyla sonuçlanan Bush ziyaretinden beri Brezilya'nın toplumsal hareketleri teyakkuz hâlinde. Çokuluslu şirketlerin insafına terk edilmiş biyoyakıt endüstrisinin emekçi sınıfların çöküşüne, toplumsal yaşam koşullarının ve tarımsal dengenin bozulmasına, gıda fiyatlarının ve yoksulluğun artmasına ve ekolojik tahribata neden olacağını savunan toplumsal muhalefet, Lula'nın aceleci pragmatizmine karşı, Topraksızlar ve Via Campesina'nın öncülüğünde prog-

İLK BEŞ

1. ABD	97	88	52	237
2. Küba	59	35	41	135
3. Brezilya	54	40	67	161
4. Kanada	39	43	55	137
5. Meksika	18	24	31	73

Sırasıyla altın, gümüş, bronz ve toplam madalya sayısı

resif bir tavır aldı. Aynı zamanda küresel iklim değişimine karşı da mobilize olmuş bulunan bu ekososyalist duruş, Latin gençliğinin son yıllarda oluşturmada olduğu yeni pop kültürün elementlerinden biri. Dolayısıyla, sayıları ivmeyle artan yerel hiphop gruplarından tişört tasarımcılarına, MTV kliplerinden web sitelerine kadar birçok alanda alternatif enerjiye yönelik bir kolektif bilinç oluşturma çabası gözleniyor. Bunların hepsi doğal olarak oyunlara da yansıdı. Nitekim, Fidel Castro, Granma'da yayınlanan olimpiyat makalesinde biyoyakıtlara değinmeden edemedi.

Oyunlara simgesel boyut katan toplumsal gruplar bunlarla sınırlı değildi. Brezilya taşrasında gidererek yayılan "kurtuluş teolojisi" hareketine bağlı sosyalist kiliseler darbe vurmak üzere mayısta ülkeyi ziyarete gelen Papa'nın açıklamaları ortamı germişti. Kürtajın yasaklanmasına yönelik sözleriyle kadınları kızdıran Papa, giderayak "yerlilerin kendi rızasıyla hristiyan olduğunu" söyleyerek Avrupalıların soykırımına uğrayan kabilelerin tepkisiyle karşılaştı. Gene Papa ziyaretinin temaları arasında

yer alan "eşcinsellik günahı", Sao Paulo'da, dünyanın en büyük gay-lezbiyen gösterisi olarak 5 milyona yakın insanın katılımıyla protesto edildi. Yerlilerin, kadınların, eşcinsellerin de yer aldığı bu toplumsal hareketler, öteki ülkelerden gelen yandaşlarıyla birleşerek mesajlarını oyunlara taşıdı. Bir tür "olimpiyat enternasyonalizmi" tesis edildi.

Açılış töreninde -ABD ile aynı şiddette olmasa da- yuhalanan Lula ise, oyunların kapanışına Brezilya'nın ABD'ye karşı kazandığı "pamuk zaferi"yle damgasını vurdu. Dünya Ticaret Örgütü, Brezilya'nın başvurusunu haklı bularak, ABD'nin kendi pamuk üreticisine aşırı sübvansiyon vermek suretiyle küresel pamuk pazarında haksız rekabet koşulları yarattığına karar verdi. Bunun hemen ardından, ABD ve AB'nin çiftçisine uyguladığı tarımsal sübvansiyon ve gümrük tarifelerinin indirilmesi konusunda çıkan anlaşmazlıklar yüzünden bir yıldır tıkanmış bulunan Doha görüşmelerinin Eylülde yeniden başlayacağını haberi geldi. Brezilya ve Hindistan bu platformda G20 diye bilinen yoksul üçüncü dünya ülkelerinin avukatlığını yürütüyor.

Kod adı "enerji"

"Enerjiyi paylaş" sloganıyla yapılan oyunlar sırasında Latin Amerika yoğun bir enerji diplomasisi ve buna bağlı siyasi gerilimler yaşadı. Oyunlardan bir hafta önce bir ultimatom yayınlayan Chavez, Venezüella'nın Mercosur (Güney Ortak Pazarı) bloğuna tam üyeliğinin onaylanmasını geciktiren Brezilya ve Paraguay'ı uyarıp prosedürün tamamlanması için eylül ayına kadar süre verdi. Arjantin ve Uruguay parlamentolarından destek alan Venezüella'nın tam üyelik başvurusu Brezilya senatosunda sağ partiler tarafından bloke ediliyor. Senato daha önce, solun itirazına rağmen, rejim karşıtı RCTV televizyonunun lisansını yenilemeyen Chavez'e karşı bir kınama bildirisi yayınlamış, Chavez de onları "Amerikan papağanı" olmakla suçlamıştı. Venezüella'nın tam üyeliğini savunan Lula hükümeti ve İşçi Partisi senatörlerinin, "onayı senatodan geçireceklerini ama biraz daha zamana ihtiyaç olduğunu" bildirmesi üzerine Chavez, sürebilimini "yıl sonu" olarak yeniden belirledi.

Öte yandan Latin Amerika'nın sol hükümetleri

arasında biyoyakıt konusunda beliren görüş ayrılıkları Chavez-Castro cephesiyle Lula-Kirchner cephesini karşı karşıya getirdi. Olimpiyatların hemen ardından Lula, biyoyakıt anlaşmaları yapmak üzere kuzeye, Meksika, Orta Amerika ve Karayip ülkelerini ziyarete gitti. Chavez ise petrol ve doğalgaz projelerini geliştirmek üzere güneye indi; Arjantin, Uruguay, Bolivya ve Ekvador'u kapsayan bir enerji gezisi yaptı. Chavez'in biyoyakıt konusunda Lula'yla ortak tavır belirleyen Buenos Aires'i ziyareti önem taşımaktaydı. Darboğazdan geçen Arjantin ekonomisine destek olarak için 1 milyar dolar değerinde hazine bonusu satın alan Venezüella, enerji güvenliği, ortak petrol rafinerisi, doğalgaz dağıtım sistemi ve alternatif enerji projeleri üstüne ikili anlaşmalar imzaladı. Yaklaşan seçimde adaylığı kesinleşen "First Lady" Cristina Kirchner'i şimdiden başkan ilân eden Chavez, bölge ülkelerindeki siyasi tercihini "işaret etme" geleneğini bozmadı.

Denge adamı Lula ise eleştiri oklarından sıyrılmış bu zor devrede bile popülaritesini korumayı başardı. Datafolha'nın üç ayda bir tazelediği kamuoyu ►

PAN AMERİKAN OYUNLARI ÜSTÜNE

Her şeye rağmen

FIDEL CASTRO

Granma / 31 Temmuz 2007

PAN AMERİKAN Oyunları'ndan yalnızca zevk aldığını mı düşünüyorsunuz? Bir kez daha düşün. Yaşın kaç olursa olsun, koştüğünü, sıçradığını, şut çektiğini, cirir, disk ve çekiç attığını, engelleri aştığını, bayrağı arkadaşına geçirdiğini, smaç vurduğunu, basket attığını, kürek çektiğini, rakibini yendiğini, stratejiler uyguladığını, iki saat koştuktan sonra başından aşağı boca ettiğin suyla serinlediğini ve hatta ciğerlerinin artık oksijen istemediğini aynısayacaksın. Sporcular bize nasıl da harikulade bir gösteri sunuyor!

Ama yalnızca zevk almıyorsun; aynı zamanda katılıyorsun, özellikle kendi ülkenin atletleri yarışırken. Bizim açımızdan, bir Küba takımının veya atletinin bulunmadığı müsabaka yok gibiydi.

Yılın en sıcak ve nemli ayları olan temmuz ve ağustos, sporun yanında birçok anma etkinliğiyle dolu. Bunlara şu sihirli sözcüğü de ekleyin: Tatil! Çocuklar ve gençler evlerinde. Her yaştan insan, yaşadığımız şu gergin zamanlarda saplantılı bir şekilde dinlenmek istiyor. Bunlar annelerin, özellikle büyükannelerin zamanı. Büyük bir sevgi ve sebatla çocuklarının çocuklarına, hatta torunlarının çocuklarına bakıyorlar. Onlar yıldan yıla devam eden maratonun kahramanları.

Devrimimize getirdiği kazanımlar olmasa anma günlerinin bir anlamı olmaz. Bunlar geleceği kuracak örneklerin ve uzun yıllar boyunca harcanan çabaların toplamıdır. Küba, yurttaşlarına ücretsiz eğitim, sağlık ve spor hizmeti veren neredeyse tek ülkedir.

Tamı tamına 50 yıl önce tiranlığa karşı savaşıırken hayatını kaybeden bir yoldaşı özel olarak anmak istiyorum: 22 yaşındaki kahraman Frank Pais*. Bugün herkese istihdam sağlayan sosyal adalet düzeyinden yararlanmamızı, bu idealler uğruna savaşanlar mümkün kıldı.

Devrimin en önemli başarısı, her türden sıkıntının yanı sıra yaklaşık yarım yüzyıl süren ablukaya direnme kudretidir. Gıda ürünlerinin çeşitliliği ve kalitesinde daralma tehlikesi ve zaten yetersiz olan bu yaşamsal ürünleri yakıt üretiminde kullanılmaya zorlayan emperyalist baskının yol açabileceği fiyat artışı tehdidi ortadan kalkmış değil.

15. Pan Amerikan Oyunları'nın sonuna geldik, onları özleyeceğiz. Küba atletizmde 12 altın madalya kazanarak birinci oldu. Genel klasmanda toplam 59 altın madalyayla, 97 madalya kazanan ABD'nin ardından ikinci oldu. Bir başka deyişle, ABD bizim kazandığımız her madalyaya karşılık 1,64 madalya kazandı. Ama ABD'de Küba'nın 26 katı insan yaşıyor. Bu hesaba göre, onlar her 3,09 milyon kişi için bir madalya kazanırken, biz her 195 bin kişiye bir madalya kazandık.

Küba milli marşının hisli notalarını duy-mak için tam 59 fırsat bulduk. Her şeye rağmen!

* Fidel'in gerilla güçleri Sierra Maestra dağlarında savaşıırken, Frank Pais, Batista faşizmine karşı şehirlerdeki yeraltı hareketini örgütliyordu. 30 Temmuz 1957'de, Santiago de Cuba'da, polis tarafından sokak ortasında ateş açılarak öldürüldü.

► araştırmasında Lula'nın yönetimine "mükemmel" ve "iyi" diyenlerin oranı değişmeyerek yüzde 48'de kaldı, "orta" diyenler ise yüzde 36'ya çıktı. Latin Amerika'nın Brezilya'dan sonra ikinci büyük ekonomisi olan Meksika'ya yaptığı gezide Lula, dışpolitikada önceliği olan "güney dayanışması" temasını öne çıkarıp Meksika'yı Mercosur'a davet etti. İki ülkenin enerji alanındaki kamu şirketleri Petrobras ve Pemex biyoyakıt üretiminde ortak hareket etmek üzere anlaştı. Bush'tan sonra Meksika'nın "ortodoks neoliberal" başkanı Calderon'la da yakınlaşması antipatiyle karşılandı, ama Lula bunu Chavez-Castro hattına yakın duran, ALBA üyesi Nikaragua'da da tekrarlayarak gene ortamı "nötralize" etti. Başkan Ortega'yı biyoyakıt işbirliğine ikna etti.

Lula'nın sarkacı

Küresel ölçekte bakıldığında, bütün bunlar ABD ve AB'nin dünya ekonomisindeki egemenliğine karşı çeşitli cephelerde mücadele eden Brezilya'nın benimsediği "güney-güney işbirliği" politikalarıyla uyum gösteriyor. Tek sorun var, DTÖ ve BM'de sürdürülen öteki muharebelerin (örneğin tarımsal sübvansiyon) aksine biyoyakıt hususunda Bush yönetimiyle ortak davranıyorlar. Aslında bunu "etkisizleştirilmiş Bush" olarak değerlendirmek lazım. Herkes biliyor ki, çokuluslu sermaye 20. yüzyılın petrol politikalarından uzaklaşmanın işareti olan "çevre dostu enerji" hamlesini "kanlı petrodolar" imgesiyle bütünleşmiş birine yaptırmaktan büyük haz aldı. Trend artık Kyoto'yu imzalamayan Bush'un değil, "Kyoto'yu genişletelim" diyen Al Gore'un trendidir. Bu açıdan Lula'nın asıl yandaşının iktidara hazırlanan Demokratlar ve onların "çevreye duyarlı küresel ekonomi" projesi olduğunu söyleyebiliriz.

Bir mesih edasıyla çıkagelen Al Gore, bizlere "yeni bir dünya için yeni bir ekonomi" derken aslında yeni otomobilleri kastediyor. Kendince sorunu çıktığı yerde çözüyor. Peki, küresel iklim değişiminden büyük ölçüde sorumlu olan çokuluslu enerji ve otomotiv şirketlerine, küresel ısınmanın durdurulması konusunda neden güvenelim? Biyoyakıt üstüne kurdukları efsaneler şimdiden çıktı: O kadar da temiz bir enerji türü değil; uzun vadede çevreye zarar veriyor; kâr unsuru Amazon, Endonezya ve Malezya'da görüldüğü gibi orman katliamını hızlandırıyor; tek tip ürün olduğundan istihdam yaratmıyor v.b... Dünya Bankası'nın temmuz sonunda yayınladığı rapora göre, beklenen oldu, biyoyakıt furyası kalkınan ülkelerde gıda fiyatlarının artmasına yol açtı. Ardından BM Dünya Gıda Programı fiyat artışının yoksulların gıda erişimini azaltacağını ve açlığı tetikleyeceğini bildirdi.

Burada hem çokuluslu şirketleri hem de yoksul halkı memnun etme iddiasında olan Lula'nın bir "denge pozisyonu" yakalaması mümkün değil. Ama o zaten başka bir dengenin peşinde. Brezilya, biyoyakıt pazarında ilkeleri ve standartları belirleyecek OPEC'e benzer bir kurum oluşturmayı yaşamsal öncelik olarak görüyor. Bu yolla tarımsal enerji üretiminin getireceği ekonomik, toplumsal ve ekolojik sorunların üstesinden gelinebileceğini savunuyor. Lula'nın biyoyakıt kampanyasının, birincil olarak, bu üretimi yapması istenen yoksul güneynin ortak iradesini oluşturmayı hedeflediğini teslim etmek lazım. Aslında sorunun temeli ekonomik değil, siyasi. Bu noktada Lula'yla hemfikir olan Chavez, "olumsuz etkileri bertaraf edildiğinde biyoyakıt geçerli bir stratejidir" diyor.

Yeşil çöllere karşı aile tarımı

Peki bu "olumsuz etkiler" nasıl bertaraf edilecek? Pazarın istahının nasıl doyurulacağı veya etano-

lün nasıl daha az sera gazı çıkaracağı gibi soruları bir kenara bırakırsak, Brezilya halkı Lula'nın önüne konunun toplumsal boyutuna yönelik ciddi bir seçenek koymuş durumda. Via Campesina, çokuluslu şirketlerin geniş topraklarda, son derece düşük istihdamla ve genetik olarak modifiye edilmiş tohum kullanarak yürüteceği endüstriyel tarıma ve bunun yaratacağı "yeşil çöl"lere karşı gezegenin en heyecan veren kampanyalarından birini yürütüyor. "Aile tarımı" adı verilen kırsal kalkınma modeli, etik değer olarak gördüğü "gıda bağımsızlığı"nı ve tarım ekolojisini esas alıyor ve ailelere dağıtılmış küçük tarlaların yaratacağı mikro ekonomiye dayanıyor. Buna göre, bütün gıda ve biyoyakıt ürünlerinin, ekosistemi korumaya yönelik bir planlama dahilinde üretilmesi, üstelik bunu yaparken Brezilya'nın ihtiyaç duyduğu istihdamın yaratılması mümkün. Şu ana kadar çeşitli bölgelerde hayata geçirilen aile tarımı, yaygınlaşmak için toprak reformunun çıkarılmasını bekliyor.

Brezilya etanolle çalışan otomobilleri askeri diktatörlüğün hüküm sürdüğü 70'lerden beri kullanılıyor. Dönemin Ortadoğu'sunda başgösteren petrol krizlerinin ekonomik yükünden kurtulmak için geliştirilen etanol, Brezilya'ya iki kere kazandırdı; benzine göre çok daha ucuzdu ve dünyanın en büyük şeker üreticisi Brezilya'nın elindeki en bol şeyden, şeker kamışından üretiliyordu. Biyoyakıt tarımı onlar için yeni bir şey değil, hatta geleneksel bile sayılabilir. Yeni olan, etanolün küresel pazara en çok ihraç edilen ürünlerin arasına girmesi. Büyük yatırımcılar bu talebi karşılamak için devasa ölçeklerde endüstriyel tarım yapmaya hazırlanıyor. Ama Brezilya toplumu bu tür tarımın getirdiği "devasa tahribatı" daha önceki deneyimlerden tanıyor. Karşısına bir alternatif koyabiliyor. İşte bir örnek...

Biri Norveçli ikisi yerli üç şirket tarafından kurulan ve başka İsveçli ve Finli şirketlerle birlikte ülkenin en büyük selüloz grubunu oluşturan Aracruz Selüloz, Porto Alegre yakınlarındaki Barra do Ribeiro'da bulunan 56.200 hektarlık tarım arazisini kullanıyor. Fabrikasını kurmak için devletten 337 milyon dolar teşvik yardımı alan şirket, son üç yılda 1 milyar dolara yakın düşük faizli kredi (%2) kullanmış. 185 hektar başına yalnızca 1 işçilik istihdam yaratıyor. Genetik mühendisliğine dayanan tek tip üründe yoğunlaştığı için toprağı fakirleştiriyor, üstelik bu ürün derinlerdeki suyu emerek toprağı kavuran okaliptus ağacı olduğu için araziye daha büyük bir hızla "yeşil çöl" hâline getiriyor. Ürettiği kâğıt ürünlerinin yüzde 97'sini Avrupa ve Çin'e satıyor.

Via Campesina'nın aynı büyüklükte bir arazi için önerisi ise şöyle: Üretimin herbiri 20 hektar toprağı olan 2810 aileye devredilmesi, Aracruz Selüloz'un aldığından yansından az (üstelik geçerli resmi faiz oranı %8.5 üstünden) kredi kullanarak yapılacak tarımda ürün çeşitliliğini sağlayıp hektar başına 5 kişiye (toplam 281 bin) iş imkânı yaratılması, elde edilen ürünün tamamının kooperatifler yardımıyla ve araçlar ortadan kalkacağı için piyasadaki daha düşük bir fiyatla Brezilyalı yoksulların sofrasına ulaştırılması.

Toprak reformunun getireceği işte böyle bir dönüşüm. Sıfır Açlık kampanyası yapan, nüfusunun ezici çoğunluğu yoksul olan, neoliberalizmin yan tesiri kronik işsizlikten muzdarip bir ülke bu öneriye kayıtsız kalamaz. Lula'nın kendisini destekleyen bu insanlara sözü var. Brezilya'daki sınıfsal uçurumu biraz olsun "dengelemek" için toprak reformunu çıkarmak zorunda. Aksi halde hem kulağına gelen "yuh" sesleri artacak, hem de verdiği küresel mücadelenin bir değeri kalmayacak. Dünya solunun gözü Via Campesina'nın bu "tropikal aşure" projesinde...

Şimdi okullu oldu

NEPAL ABD'ye yaptığı seyahat yüzünden tanrıçalıktan "azledilen" 10 yaşındaki Sajani

Şakya, dönüşte mahşeri bir kabalık tarafından karşılanınca "görevine iade" edildi. Hinduların taptığı "Kumari" adlı tanrıçalar, laikleşme sürecinin kritik konuları arasında. Ama laik bir devlet olmak için Kral'a yapılan atıfları milli marştan çıkaran Nepal, halkın sevgilisi Kumari'lere dokunmıyor. Bu durum en çok sıkı kurallardan kurtulan Kumari'lere yarıyor. Örneğin eskiden okula gitmeleri mümkün değilken, Sajani Şakya üçüncü sınıfa başladı.

ÇİN

Susuzluğa karşı ispirto

EKONOMİST HAN DEQIANG, Çin'in son yirmi yılda uyguladığı neoliberal kalkınma stratejisini hem yüksek sesle hem de soldan eleştiren aydınların başında geliyor. Bu yüzden ona "Çinli Chomsky" lakabını yakıştırıyorlar. Çin işçi sınıfının yeni ekonomik rejime geçildikten sonra kırdı ve kentte yaşadığı toplumsal krizler üzerine başvuru kaynağı niteliğinde kitapları bulunuyor. Aynı zamanda çalışmaları olan Amerikalı sosyolog Stephen Phillon, Han ile 2005'te yaptığı söyleşiyi bu yıl yaptığıyla harmanlayarak Dollars & Sense dergisinin son sayısında yayımladı.

En son görüşmemizde Doğu Asya'daki mali kriz zirve noktasındaydı. Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılmasının doğuracağı sonuçları konuşmuştuk. Beş yıl sonra bakınca bu tahminlerin ne kadar hayata geçti?

O zaman, DTÖ sürecinin en büyük hasarı, Çin'in kendi endüstriyel ve teknolojik gelişimini kontrol etme kapasitesine vereceğini savunmuştu. Geride bıraktığımız beş yıl, bunun doğruluğunu fazlasıyla kanıtladı. Çin'de, kendi teknolojisini veya pazarını geliştirmek isteyen endüstrilerin tümü giderek büyüyen engellerle karşılaştı. İkinci olarak, işsizliğin dramatik bir şekilde artacağını söylemiştim. Bu artık herkesçe bilinen bir gerçek oldu. Bazıları, son zamanlarda taşradan gelen göçmen işçi sayısının ihtiyacı karşılamaya yetmediğini öne sürerek, DTÖ'nün işsizlik artışına sebep olmadığını iddia ediyor. Ama bu olgunun gerektirdiği dikkatli analizi yaptıkları söylenemez. 90'ların sonunda tarımsal ürünlerin fiyatı düştü ve vergiler ağırlaştı. Bundan ötürü geniş işçi yığınları kentsel alanlara göçtü ve onu izleyen işsizlik artışına tanık olduk. 2002'den itibaren hükümet çiftçiler için yeni vergi indirimleri çıkardı ve kırsal kesimdeki yoksullara eğitim desteğini artırdı. Bu yeni politikaların sonucu olarak taşradaki tezat biraz olsun yumuşadı. Ayrıca, pirinç fiyatları düştüğünde çok sayıda çiftçi pirinç üretimini bıraktı. Bunun sonucunda fiyatlar geri tepti, 2003-2004'te pirinçte ısrar eden çiftçinin geçim koşulları iyileşti. Artık kırsal kesimdekilerin, kentsel endüstrinin ithalat sektöründe varolan sömürünün bir benzerini kabbullenmeleri çok daha zor. Zaten birçoğu bunun peşinden giderek kentlere göçmüş durumda. Lakin bunlar, yabancı şirketler ulusal endüstrileri fethettiği zaman işsizliğin artacağına ilişkin tezimizi geçersiz kılmaz. Doğrusu tam tersi. Wal-Mart, Pekin'e veya Gweiyang'a girdiğinde, süratle beş-altı alışveriş merkezi birden açarak yerel piyasayı nakavt ediyor. 2006 itibarıyla, Çin'de ellinin üstünde Wal-Mart alışveriş merkezi bulunuyor.

Boykot galip

MEKSİKA Geçen yıl haziran ayında baş-gösteren öğretmen greviden beri faşist eyalet valisi Ulises Ruiz'e karşı sivil itaatsizlik direnişi yaşanan Oaxaca'da, eyalet parlamentosu seçimleri boykot kararı alan APPO'nun (Oaxaca Halk Meclisi) zaferiyle sonuçlandı. Yaklaşık 2.5 milyon seçmenin bulunduğu eyalette seçime katılma oranı yüzde 30'un altında kaldı. Resmi eyalet hükümeti ile APPO arasında gizli bir referanduma dönüşen seçimler sonucunda Ulises Ruiz'in Kurumsal Devrim Partisi'nin (PRI) eyalet meclisindeki çoğunluğu değişmedi, ama ciddi bir meşruiyet sorunuyla karşılaştılar.

Kâbuslar diyarı

İRAN Tecavüz, adam kaçıрма, silahlı soygun, hırsızlık ve ahlâka aykırı davranma suçlarından idam cezasına çarptırılan en az 9 kişinin cezasının infaz edildi. Bunların yedisini ülkenin kuzey-doğusundaki Meşad kentinde halka açık bir şekilde infaz edildi. İdamlarla ilgili haber görüntülerde, darağacının arkasında "Adaleti uygulamak eşittir güvenliği artırmak" yazılı bir pankart göze çarpıyordu. İdamlar polis kordonunun ardında biriken binlerce kişi tarafından izlendi. İran, dünyanın en çok idam ce-

İdam cezaları halkın önünde infaz ediliyor

zası uygulayan ülkelerinden biri. Uluslararası Af örgütü, İran'daki idam sayısının geçen yıl iki kat artarak 177'ye ulaştığını, bu yıl daha şimdiden 143 kişinin idam edildiğini belirtiyor. Geçen ay devrim mahkemesi iki muhalif Kürt

gazeteciyi "silah zoruyla sistemi değiştirmeye çalışmak" suçundan idam cezasına çarptırdı. Sınırtanımayan Gazeteciler karara karşı uluslararası kampanya başlattı. İran'da gazetecilere verilen ölüm cezaları nadiren infaz ediliyor. Ancak insan hakları

örgütleri, reform yanlısı yazarlar, aydınlar ve gazetecilerin yargılanmadan hapse atıldığını belirtiyor. İran'a askeri hareket tehditlerinden vazgeçmeyen ABD ise Devrim Muhafızları'nı terörist örgütler listesine almaya hazırlanıyor.

Ya küçük işletmeler?

Oraya girmeyelim bile! Orta boy alışveriş merkezleri, halk pazarları, normalde yerel piyasalara egemen olması gereken esnaf, pazar avantajının ortadan kalktığına tanık oldu. Üçüncü olarak, DTÖ'ye girmenin Çin'e kısa vadeli kazançlar sağlayacağını savunmuştum. Örneğin, bu dönemde yatırım ve ihracat artışı ortaya çıktı. Ama daima DTÖ'ye girmenin susuzluğu gidermek için kaçak içki içmekle eşdeğer olduğunu öne sürdüm. Bunun iki sonucu vardır. İlki, elbette susuzluğun giderilmesidir. Eğer ortada başka bir içecek yoksa, mecbursun kaçak içki içmeye. Ama öbür sonuç da senin ölümün, çünkü o ispirto. Çin endüstrisi yatırım sorununu çözdü belki, ama bu ölüm çanlarıyla birlikte geldi. Gördüğüm kadıyla, Çin'in yüzleştiği toplumsal kriz ekonomik özerkliğin ihmalinin bir tezahürü olarak şiddetini artırmayı sürdürecektir, Çin'in mali sis-

teminin er ya da geç karşılaşacağı çöküşün bir parçası olacak. Bu önceden kestirilebilir bir şey, Çin'in 1997 Doğu Asya mali krizinin benzeriyle karşılaşması sadece zamanla ilgili bir sorun. Bunun tam olarak ne zaman ortaya çıkacağını saptayamayız, ama korkarım ki o kadar uzak bir gelecekte değil.

DTÖ büyük kamu iktisadi teşebbüslerini (KİT) nasıl etkiledi?

KİT'ler iki kategoriye indirgendi. Shenyang Makine Fabrikası veya Luoyang Traktör Şirketi gibi özel şirketlerle rekabet etme gücü olan KİT'ler derhal iflas ettirildi. Tekel konumundaki KİT'ler ise, örneğin petrol üreten kamu şirketleri, DTÖ'den çok daha az etkilendi.

Çinli liderler, sanki devletin en fazla gelir elde ettiği KİT'ler yaşadığı sürece Çin sosyalizmi dayanır varsayımından hareket ediyor...

Bir kere Çin şu anda sosyalist değil.

Şu meşhur "Çinli karakteristikleriyle sosyalizm" deyimini kastediyorum zaten...

O bile değil. Vergi getirisi ve kâr bazında bakıldığında küçük ve orta ölçekli KİT'lerin fazla büyük olmadığı doğru, ama yarattıkları iş sayısına bakılırsa hatırı sayılır büyüklükte. Yerel istihdam ve finasta etkileri çok önemli. Küçük ve orta ölçekli KİT'lerin neredeyse tamamının çöküşünün kötü etkilerini yaşadığımız bu ortamda, merkezi devletin sadece büyük ölçekli kamu teşebbüslerine bel bağlayarak Çin'in 1.3 milyarlık nüfusunun geçimini sağlaması çok zor.

Liderlerin umduğu, yerli ve yabancı sermayenin, küçük ve orta ölçekli kamu şirketlerinin yerini alması ve işsizlik sorununun sürecinde çözülmesiydi...

Şunu öne sürüyorum; sadece dışsatım amacıyla ürettikçe, yabancı kapitalist yatırımın getireceği her iş, üç veya dört işin yitirilmesine sebep olacaktır. Bu durum bugün mevcut. Şu anda ihracatımızın yüzde 60'ı yabancı sermaye tarafından sağlanıyor. Susuzluğu gidermek için ispirto içmekten kastettiğim bu. Buna rağmen Çin'in gelecekteki ekonomik büyümesini kısırlatacak yabancı sermaye potansiyeli zayıf. İşsizlik sorununun sadece bir kısmını çözebilir. Çin'in endüstriyel sisteminin yenilenmesine veya genişlemesine fazla bir katkısı olmaz. Ayrıca Çin'in karşılaştığı mali krizi çözmek için yabancı sermayenin kullanılması daha da problematik. 1949'dan beri, devlet teşebbüslerini yabancı girişimcinin ekonomiye katkısını bütünlmesi veya onun yerine geçmesi için kullanarak ulusumuzu inşa ettik. Bunun tam tersini yapma fikri bir fantezidir.

Çinli liderler, aynı zamanda tekel konumundaki kamu teşebbüsleri iyi çalıştığı sürece ekonomik kalkınmanın doğrultusunu belirleyebilme gücünün artacağına inanıyor gibi...

Bu iki yüzü olan bir konu. Birincisi, böyle bir güç, elinde ulusal ekonominin gidişini kontrol etmek için kullanacağı hiçbir kamu teşebbüsü bulunmayan bir ülke lideri için de mümkün. Sonuçta bu Avrupa modeli, hatta daha kati bir şekilde Amerikan modeli. Bu ekonomilerde teşebbüslerin kontrolü özel sektörün elinde. Ama bu durumun devletin vergi makbuzlarında ve ekonomiyi düzenleme rolünde fazla bir etkisi yok. Eğer devlet güçlüyse, elinde çok fazla teşebbüs olmasa bile ekonomi yönetiminde kritik bir rol oynayabilir. Madalyonun öbür yüzünde ise teşebbüslerin büyük bölümünü elinde tutan, ama ekonomisini yönetmekte zorlanan, zayıf bir devlet var. Ve eğer bu zayıf devletle özel sektörün çıkarları arasında bir işbirliği varsa, o zaman kapitalistlerin devleti ekonomi ve ekonomik kalkınma üstündeki kontrolünü giderek daha fazla kaybettiği bir noktaya getirme politikası sonuç almıştır. Buradaki anahtar unsur hükümetin gücüdür, kontrol ettiği şirketlerin sayısı değil.

Han Dequiang:
"DTÖ'ye girmek susuzluğu gidermek için kaçak içki içmekle eşdeğerdir. Bunun iki sonucu vardır. İlki, elbette susuzluğun giderilmesidir. Eğer ortada başka bir içecek yoksa, mecbursun içmeye. Ama öbür sonuç da senin ölümün, çünkü o ispirto."

Kimi korkar ondan, kimi kutsar, kimine ayıptır, kimine fetiş. Sonuç olarak, oradan çıkarız, tam da bu yüzden dönüşü nâminin bir mağaradır, hep bir kütür nesnedir. Tarih boyunca çeşitli müdahalelerin, farklı davranış biçimlerinin muhatabı olan vajinayı antropolojik, biyolojik açılarından, bir tarih gözlüğüyle mercek altına alıyor Jello Drenth. "Dünyanın Kökeni: Vajina" kitabında, ve iyi bir kültür tarihi okuması sunuyor.

X - KÜTÜPHANE

- A.Buğra - Ç.Keyder** (der.) Vatandaşlık Gelişimine Doğru (İletişim)
Murat Belge Başka Kentler Başka Denizler 2 (İletişim)
Douwe Draaisma Bellek Meteforları (Metis)
Enis Batur Otuz Kuş Birden Olmak (Norgunk)
▲ Ernesto Laclau Popülist Akıl Üzerine (Epos)
Gülten Akın Celâliler Destanı (YKY)
Italo Calvino Bütün Kozmokokomik Öyküler (YKY)
İzzet Yasar Asla Yazamayacaksın O Şiiri (Yasakmeyve)
Jello Drenth Dünyanın Kökeni: Vajina (Agora)
■ John Berger-Jean Mohr Anlatmanın Başka Bir Biçimi (Agora)
Julio Cortazar Cinayeti Gördüm (Can)
Küçük İskender Lucifer'in Bisikleti (Sel)
Michel Foucault (haz.) 19. Yüzyılda Bir Aile Cinayeti (Ayrıntı)
● M.K. Matossian- S.H.Villa 1914 Öncesi Ermeni Köy Hayatı (Aras)
Noam Chomsky Demokrasi ve Eğitim (BGST)
Nicolas Dessaux Irak'ta Sol Muhalefet (Versus)
Oscar Wilde Şu Bizim Hortlak (İmge)
Ronald Wright İlerlemenin Kısa Tarihi (Versus)
*** Samih Rifat** Ada (Sel)
Türker Armaner Tahta Saplı Bıçak (Metis)
Vladimir Nabokov İnfaza Çağın (İletişim)

Önce adını görmüştün motorun. Pirinç harflerle provasında yazılıydı: DANTES. Monte-Kristo Kontu'nu yeni okumuştun ve bu ad şaşırttı seni. Bu kitapsız adada kimse Alexandre Dumas'nın bahtsız kahramanı Edmond Dantes'in adını duymuş olmazdı. Kısa süre sonra işin aslını öğrendin. Bandırmalı bir doktordan –bir Dumas hayranı olmalı- satın almıştı bu kayığı., Girit göçmeni balıkçı Gega Ahmet, sonradan babanın balıkçısı, dostu olacak Gega. Parlak pirinç harfleri sökmeye kıyamadığı için, kendine ve herkese yabancı bu adı yıllarca kullandı. Aynı harflerle, anlamını bildiği bir başka ada yazabileceğini keşfedene - ya da biri söyleyene kadar. Bir yaz başı adaya döndüğünde baktın ki motorun adı DESTAN olmuş. Küçük bir büyü bozulmuş, DANTES, yeni ve sıradan adıyla, iskeledeki öbür kayıklar arasında yitip gitmiş. Bunca yıl sonra bu tekneyi anımsıyorsan, bu ad değişimi nedeniyle olmalı. Nedir ki bir ad! Değişik biçimde yan yana gelebilecek altı harfin, tanıdık bir birleşimi. Öyle ya da böyle olabilir. Evreni, yeryüzünü ya da yaşamlarımızı oluşturan şeylerin başka türlü birleştirilmiş olabileceği gibi. Gelgelelim güzel bir ad, şiir gibidir: sözcüklerin olası birleşimlerinden biri – yalnızca biri- insanı sıradanlığın durgun suyundan çıkarır, alıp başka iklimlere, başka denizlere götürür.

Ermenilerin suya, özellikle de saf su kayaklarına karşı çok belirgin bir hürmetleri vardı. Köylerinin dışında bulunan pınarların etrafını birer sanat eseri niteliği taşıyan taş döşemelerle kaparlardı; kutsal sayılan bir pınarın başında kurban kesip mum yakıldığı oradaki suyun göz hastalıklarını, zona hastalığını, kurdeşeni, sağırılığı ve ruhsal bunalımları gidereceğine, -bazı özel taşlar gibi- kısır kadınlara doğurganlık, sütsüz göğüslere süt vereceğine, bahçelere ve tarlalara serpildiğinde ise verimliliği arttıracığına ve yağmur getireceğine inanırlardı. Ermeniler, Dersim bölgesinde, Fırat Nehri ve Murat Çayı'nın buluştuğu noktada bulunan bir kayanın üzerinde, göğüsleri çıplak, vücudunun bel den aşağısı balık şeklinde olan güzel bir bakirenin oturup saçlarını ördüğüne inanırlardı ve ona "Anahid Anamızı" derlerdi. Harput bölgesindeki Akhor köyünde, Ermenilerin "Anahid Suyu" adını verdikleri şifalı bir pınar vardı. Anahid aynı zamanda doğum tanrıçasıydı.

Günümüzde, bireysel hayatı kuşatan şey, o hayatın kendisinin kısa dilimlerinden daha çabuk bir şekilde değişebilir. Zamansız olan ortadan kalkmış, tarihin kendisi gelip geçici bir karaktere bürünmüştür. Tarih artık ölümlere saygı göstermez; ölümler, geçip gitmiş olanlardır. (Batı'da son bir yüzyılda dikilen kamusal anıtlarla kıyaslamalı bir sayısal inceleme yapmak, son 25 yılda ne kadar çarpıcı bir düşüş olduğunu ortaya koyacaktır.) Artık bir hayatın kendisinden daha uzun sürebilecek kalıcılığa sahip bir genel kabul gören değerden söz edemeyiz; çoğu değer, insan ömründen kısa sürelidir. Dünya çapında bir fenomeni temsil eden enflasyon bu bakımdan semptomatik bir özellik taşıyor: Enflasyon, ekonomik geçiciliğin daha önce eşine rastlanmadık modern bir formudur. Sonuç olarak, zamana kafa tutan bu anlarla ilgili ortak deneyimin şimdilerde o anları kuşatan her şeyle yadsındığını söyleyebiliriz. Böylesi anlar, tarihin içinden zamansız olana doğru pencereler gibi mazide kalmıştır. Ebediyen terimini öne çıkartan deneyimler, artık tek başına ve kişisel hayatta yaşadığı farz edilmesi gereken deneyimlerdir. O deneyimlerin rolü değişmiştir; onlar artık bir aşkınlık sağlamak yerine izole ederler. Fotoğrafın geliştiği dönem, bu biricik nitelikli denebilecek modern ıstırapın her tarafa yaygınlaştığı bir döneme denk düşmektedir.

Entelektüel çalışmada, Leonardo'nun "direngen özen" dediği bir etik zorunluluk vardır. Pratik koşullarda bunun anlamı, insanın kimi ayartmalara direnmek zorunda oluşudur. Bunlar tek bir formül içinde toplanabilir: Sözcüklerin terörüne asla yenik düşme. Freud'un yazdığı gibi, insanın yüreksizliğe öden vermekten kaçınması gerekir: "İnsan hiçbir zaman bu yolun nereye götürdüğünü bilemez; önce sözcüklere teslim olunur, sonra da azar azar maddeye". Bu yüreksizliğin bugünü kapsayan başat formlardan birisi, çözümlemenin etik kınayla yer değiştirmesidir. Kimi konular, Faşizm ya da Yahudi Katliamı gibi konular, bu tür bir uygulamaya özellikle yatkındır. Elbette Katliamı kınamanın yanlış bir yanı yok. Sorun, kınamanın açıklamanın yerini almasıyla başlar. Solda, "sınıf savaşı", "ekonominin son kertede belirleyiciliği" ya da "işçi sınıfının merkeziliği" gibi terimler, duygusal olarak yüklü fetişler işlevi görürler –ya da son zamanlara kadar gördüler. Bunların söylemsel çekicilikleri azaltılmamakla birlikte, anlamları giderek daha az açık hale geldi. Bugün gördüğüm biçimiyle politik, entelektüel görev, övgüleri ve kınamaları içinde bu yüreksizlik tarafından çizilen ufkun ötesine geçer. Politik bir kategori olarak "halk" a geri dönüş, ufukların genişlemesine bir katkı olarak görülebilir, çünkü öteki kategorileri –örneğin sınıfa iseler öyle sunmaya yardım eder. Ufukların böyle genişlemesi, toplumsal taleplerin özerkliğini, bunların eklemlemelerinin mantığını ve bunlardan kaynaklanan kolektif kimliklerin doğasını yeniden kavramlaştırmak zorunludur. Bu çaba önümüzdeki gerçek hedeftir.

BİN ÖZÜR

Geçen sayıda kitap listesinde "Tahta Saplı Bıçak"ın yazarına Türker Alkan demişiz, elbette Türker Armaner olacaktı. Tek hatamız bu değildi. İstanbul 2. bölge bağımsız adayı Doğan Erbaş'ın adını bir yerde Bin Umut'un Ankara 1. bölge adayı Şükrü Erbaş'la karıştırmışız. Asıl vahimi, Orhan Doğan'ın resimaltında, DEP'lilerin meclisten derdest edilmesinin tarihini 2 Mart 1994 yerine 2 Mart 2004 olarak yazmışız. Bin kunduz! Bin özür!

Adalet duygusunun yerini yeni muhafazakârlık aldı

Elias Khoury, Lübnan'ın ve Arap dünyasının en iyi bilinen yazarlarından biri. Ama maalesef Türkçeye çevrilmiş tek bir kitabı bile yok henüz. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ve Metis Yayınevi tarafından düzenlenen "Barbarları Beklerken: Edward Said'i Anıyoruz" başlıklı sempozyum için İstanbul'a gelen Elias Khoury ile sempozyum sırasında Türkiye ile Arap Dünyası arasındaki gerilimli ilişkiyi, ortadoğudaki savaşların kültür hayatı üzerindeki etkisini, medeniyetlerarası diyalogu, entelektüellerin günümüz dünyasındaki rolünü ve edebiyatın hayatımızdaki yerini konuştuk.

Sizin gözünüzden Türkiye ile Arap dünyası arasındaki ilişkinin belirleyici özelliği nedir?

Elias Khoury: Aslında her şey Tanzimat'la başladı, Osmanlı Tanzimatı'yla. Ardından bağımsızlık hareketleri geldi. Sonra da Birinci Dünya Savaşı. Bu savaştan sonra Arap dünyası büyük ölçüde sömürgeleştirildi. Tanzimat'la birlikte başlayan süreçte her şeyin üstünde, modernizasyon dediğimiz şey vardı. Türkiye'de Mustafa Kemal'in öncülüğünde laik ulus-devlet modeli üretildi, Arap dünyasındaysa böyle bir gelişme yaşanmadı. Ancak, Arap dünyasında bağımsızlık ve modernizasyon fikriyle yola çıkan hareketler Osmanlı'dan kalan ne varsa ortadan kaldırmaya yöneldiler; o yapının arkaik olduğunu düşünüyorlardı. Öte yandan, Arap dünyasındaki bu hareketler başansızlığa uğradı, çünkü İsrail müdahalesiyle karşı karşıya geldiler. Arap dünyasını, Türkiye'den farklılaştıran şeylerin başında bu müdahale geliyor. Öncelikle Avrupa'nın sömürgeci güçleri Arap dünyasındaki modernizasyon hareketlerinin başarısızlığa uğramasına sebep oldular, bunun nedeni de suçluluk duygularıydı. Ellere bulaşan Yahudi kanını Filistinlilerin kanlarıyla yıkadılar. Ulusal hareketler de Filistin'in işgalini önlemekte başarılı olamadı. İsrail'le Arap dünyası –Mısır, Suriye ve Ürdün– arasındaki savaş 1968'de Mısır ordusunun ve Nasır'ın bütüncül bir yenilgiye uğramasıyla son buldu. Nasır rejimi askerî rejimin, popülizmle kendine özgü bir bileşimiydi. Nasır hem karanlık bir diktatörlüğü –Suriye ve Irak'ta ve yine Mısır'daki– hem de diktatörlüğe karşı çıkışın politik izlerini devralmıştı. Mısır ilginç bir yer bu bakımdan. Çünkü yalnızca Mısır'da askerî rejim tüm sosyal yapıyı önce ortadan kaldırdı, sonra da yeniden kurmaya çalıştı. Bu yüzden İslamcılarla modernistler arasındaki ayrım çok keskindi. İslamcılar, hayali bir altın çağa dönmek istiyorlardı. Öte yanda ise açık bir yenilgiye uğramış bir diktatörlük vardı. Arada yoksul kitleler kaldı. Tarafların hiçbirini yoksul kitleleri temsil etmiyordu. İkisi de orta sınıfa dayanıyordu. Bu yüzden Mısır'da iki ayrı ülke var. Birinde yoksullar, diğerinde ayrıcalıklılar yaşıyor. Bu giderek derinleşen bir ayrım. Bugüne geldiğimizde ise gerçek anlamda sol bir alternatifin olmayışı yüzünden, özellikle de Sovyetler Birliği'nin yıkılışından sonra, toplumlarımız ideolojilerinden adeta soyundu. Bu yüzden İslamcılık ve köktencilik ayrıcalıklılarla, yoksullar arasındaki boşluğu doldurmaya başladı. Köktencilikçi incelemeye başladı-

ğında şunu gördüm: Aslında geçmişteki ulusal hareketleri tekrar ediyorlardı, fakat şapkalarını, örtülerini değiştirmişlerdi. Çünkü bizim toplumlarımızdaki asıl problem yoksulluk ve yoksullarla zenginler arasında giderek büyüyen uçurum. Buna kimse çözüm aramıyor. İslamcılık milliyetçiliğin yeni bir versiyonu haline gelecek ve hiçbir şey sunmayacak. Şunu görmek zorundayız, hepimiz büyük bir ideolojik krizden geçiyoruz.

Kimlikler üzerinden tanımlanan çatışmaların, aslında sınıflar arasındaki çatışmaları gizlediğini, örttüğünü mü söylüyorsunuz?

Söylemek istediğim tam olarak bu. Bütün bu kimlik sorunları bana çok uyduruk geliyor. Şu anda dünyanın her yerinde olup bitenler küresel bir krizin parçası. Bu kriz post-kapitalizmin ve post-modernizmin krizi. Piyasanın yeni tanrı olduğu bir dönemdeyiz. Ve bu yeni tanrı, ancak bütün eski tanrılarla birlikte var olabilir. Tüm bu tanrılar birlikte çok derin bir değerler krizi içindeler. Avrupa'dan Amerika'ya, oradan La-

tin Amerika'ya, Asya'ya, her yerde bir değerler krizi yaşanıyor. Geçtiğimiz yüzyılda adalet duygusu yavaş yavaş ortadan kalkarken, geride kalan boşluğu yeni-muhafazakârlık doldurdu. Sovyetler'in çöküşü de bu süreci hızlandırdı. Artık adalet duygumuz yok. Hukuk var, ama adalet duygusu yok. Şu anda dünyanın hiçbir ülkesinde adalet duygusuna gönderme yapılmıyor siyaset üretilirken. Bu süreci anlamlandırmak için yeni bir perspektife gereksinimimiz var.

Aydınların bu süreçteki rolleri ne? Özellikle kimlik politikalarının geliştirilmesi ve kavramsallaştırılması sürecinde...

Öncelikle entelektüel üretimin ne olduğunu sormamız gerekiyor. Entelektüel üretim hakikati aramayı amaçlar. Entelektüel üretim hakikatin ve adaletin hizmetinde olmalıdır. Aksi takdirde, entelektüel üretim anlamsızdır. Yalnızca kelimeler üretir. Edward Said, "Entelektüelin Temsili" adlı küçük kitabında Gramsci ile Julian Benda'ya gönderme yapar ve "organik entelektüel" ile "hakikati arayan entelektüel" kavramlarını kullanır. Ancak bu şekilde entelektüel beklentimize yanıt verebilir. Entelektüellerden bağımsız olmalarını ve sessizlerin, tarihten dışlanmışların, iktidarlar tarafından bertaraf edilmişlerin taleplerini dile getirmelerini bekleriz. Bence entelektüelin rolü budur. Şimdi olansa bir tür edebiyat üretimi. Dünyanın her yerinde giderek büyüyen bir tüketim edebiyatı var. Eğer bunu yazarsanız okunuyorsunuz. Oysa sizden bekleneni yazmakla yetiniyorsanız aslında yazmıyorsunuz demektir. "Binbir Gece Masalları" adlı o harika metinlere bakarsak şunu görürüz. O metinlerde Sinbad adlı bir kahraman var. Sinbad sürekli olarak seyahat ediyor ve geri dönüyor, o hikâyeleri tanımadığı birilerine anlatıyor. Yazmaya başladığımızda bir bilgi üretmeniz gerekir, bilineni tekrarlamak ya da sizden bekleneni yazmak yetmez. İşte bu yüzden Homer'den, Gılgamış'tan ve Arap dünyasının İslam öncesi şiirlerinden bu yana Arap dünyasında adın edebiyat denilen şey budur. Bunun artık geçerli olmadığını söyleyebilirsiniz. Ama bence geçerli. İyi edebiyat, dünyanın her yerinde anlaşılır. Bundan birkaç yüz yıl önce yüzlerce yazar vardı, bunlardan yalnızca birkaçını biliyoruz bugün. Bilgiyle, hakikatle ya da hakikati aramakla yazmak arasındaki ilişkidir kimin iyi edebiyat yaptığını belirleyen. Bu ilişki kimin sesi olduğunuzu da belirler, yoksulların, güçsüzlerin ve adaletin sesi misiniz?

Toplumlar arasında iletişim sağlayabilecek bir temel olarak düşünebilir miyiz edebiyatı?

Edebiyat edebiyatı etkiler. İyi edebiyat, edebiyatı etkiler ve değiştirir. Topluma etkisi de ancak bu dolayımınla olur. Bu bağlamda çeviri yapmak demek bir başka kültürü okumak demektir. Neyin ne anlama geldiğini tam olarak bilmeniz mümkün değildir. Örneğin "1001 Gece Masalları"nı çevirmeye kalkıştığınızda pek çok konuda tercihler yapmak zorunda kalırsınız. O tercihleri belirleyen de sizin kendi kültürünüzdür. Dolayısıyla, hiçbir kültürde hiçbir şey otantik değildir. Kültür bir bileşim olmak zorundadır daima. Yunan ve Mısır kültürlerine bakarsanız birbirlerini ne kadar etkile-

Türkler, Türkiye'nin geri kalmışlığının sebebi olarak İslam'ı ve Arapları gördüler. Araplarsa geri kalmışlıklarından Türkleri sorumlu tuttular. Bu en büyük hatalarımızdan biri.

diklerini görürsünüz. Klasik Arap kültürü de onlardan etkilenmiştir. Avrupa'yı ele alırsanız, Rönesans çeviri ve Endülüslü olmaksızın mümkün olamazdı. İbni Sina ve İbni Haldun olmasaydı Rönesans olamazdı. Aristo'yu Avrupa'ya, onu çeviren Arap filozoflar tanıttı. Kültür bir döngüdür. Ve hiçbir kültürün saf bir ulusal kimliği olamaz. Ulusal izler olabilir, örneğin dilde bu türden izler vardır. Fakat, düşünceler, öyküler ortakdır. Örneğin "Kelile ve Dimne", Arapçaya Farsçadan çevrilmiştir. Ancak şu anda Farsça orijinali kayıp. "Kelile ve Dimne", Arap edebiyatının bir parçası olarak görülüyor. O halde otantik olan nedir? Edebiyat tanımı gereği bir bileşimdir. Aksi halde işe yaramaz, kalıcı olmaz.

Diyalogu barışın temeli olarak görüyor ve sürekli olarak dinlerarası, uluslararası, medeniyetlerarası, kültürlerarası diyalogun gerekliliğinden söz ediyoruz. Ancak tam da dinlerarası, uluslararası, medeniyetlerarası, kültürlerarası derken geliştireceğimiz diyalogun sınırlarını da belirlemiş oluyoruz. Sizce barışa temel olacak diyalogu nasıl tarif etmemiz gerekir?

Bütün bu –arası diyaloglar temelsiz. Çünkü bunları kullananlar birilerinin İslam'ı ya da Hristiyanlık'ı temsil edebileceklerini düşünüyorlar. Kimse herkesi temsil edemez. Bu düşünce İslam'ı bir statüye dönüştürüyor ve bu yönüyle Doğu'nun bir tarihi olmadığı yolundaki düşüncenin devamı niteliğinde. Oysa İslam değişiyor. Bu yüzden de bu diyalog tanımı anlamsız. Asıl konuşmamız gereken toplumsal sorunlar. Bunu konuşabilmek için de "medeniyet sorunu" denen şeyi konuşmaktan vazgeçmek gerekiyor. Öte yandan, kültür tanımı gereği diyalog demektir zaten. Kültürel diyalog diye bir şey yapmanıza gerek yoktur. Tüm bu yapısal diyalog çabaları bir tür iktidar kurma yöntemi olarak çıkıyorlar karşımıza.

Şu anda Arap dünyası pek çok savaşı karşı karşıya. Özellikle de Irak, Lübnan ve Filistin. Sizce savaş bir kültür atmosferi olarak değerlendirilebilir mi? Savaş, bu toplumların kültürlerini nasıl etkiliyor?

Kültür bir aynadır, senin aynandır. Kendini ayna olmadan tahayyül edemezsin. Toplumlar her koşulda kültür üretirler. Irak ve Filistin örneğinde ise şu var: Irak'ta bir diktatörlük vardı ve Irak kültürü diasporada kendini yeniden üretti. Saddam Hüseyin, Irak'ı boğalttı kültür anlamında. Tüm entelektüeller Irak'ı terk etmek zorunda bırakıldı. Ya ölmek ya da Baas Partisi'nin bir parçası olmak zorundaydılar. Irak özel bir örnek. Çünkü Irak kültürü 30 yıldır diasporada formüle ediliyor. Bu bir sürgün kültürü. Filistin

kültürü de karmaşık bir örnek. Çünkü Filistin kültürü sürgün kültürü ile gözetim altında tutulan bir toplumun kültürü arasında oluşan bir alaşım. Sürgünle, Gazze'deki, Ramallah'taki ve hatta İsrail'de bir azınlık olarak yaşayan Filistinliler arasındaki ilişki çok karmaşık. Fakat Filistin kültürünün rolü Filistin varoluşunu yeniden keşfetme ve icad etme anlamında bir hayli farklı. Çünkü Filistinlilerin varoluşu yasaklandı aslında. Lübnan'da bir miktar daha farklı bir durum var. Büyük bir göç verdi Lübnan. Ancak entelektüeller ülkede kaldılar. En önemli nokta şu: İç savaş boyunca Lübnan'da pek çok roman yazıldı ve bugün roman Lübnan için çok önemli bir edebiyat türü. Daha da önemlisi, bugün iç savaşın tarihini araştırmak isterseniz çok fazla tarih kitabı bulamayabilirsiniz. Ama romanlardan yola çıkarak iç savaşı anlayabilirsiniz. Bu da iç savaş dönemi hakkında bir resmî tarih oluşturulmadığı anlamına geliyor.

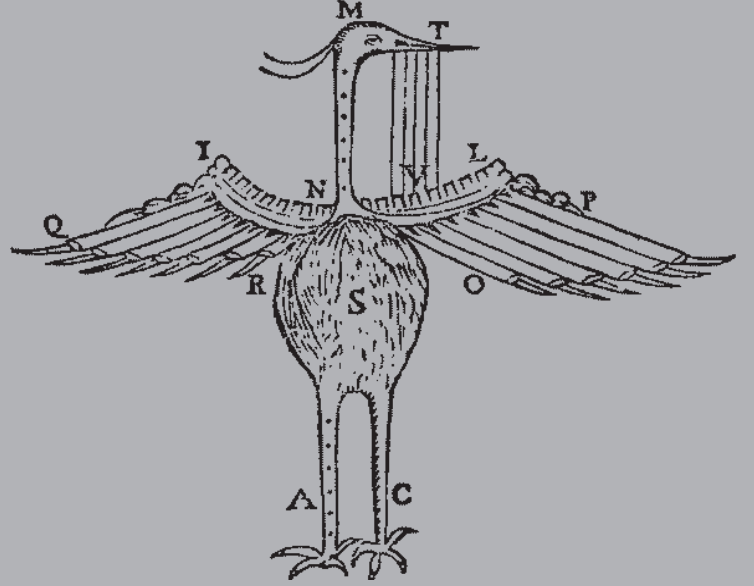
Dün yapılan edebiyat akşamında, siz hikâyenizi Arapça okudunuz, sonra İngilizceye çevirdi ve sonra da Türkçe'ye. Ne hissettiniz?

Utanç vericiydi. Arada büyük bir yanlış anlaşılma var. Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana birbirimizle bu yanlış anlaşılma üzerinden iletişim kuruyoruz. Türkler, Türkiye'nin geri kalmışlığının sebebi olarak İslam'ı ve Arapları gördüler. Bu yüzden alfabelerini değiştirdiler. Bu yüzden hat sanatı gibi bir sanattan vazgeçtiler. Araplarsa geri kalmışlıklarından Türkleri sorumlu tuttular. Bu bizim en büyük hatalarımızdan biri. İstanbul benim büyükbaşım için başkentti. Ve ben İstanbul'u ilk gördüğümde Kahire'nin modern versiyonu olduğunu düşündüm. Çok daha büyük elbette, çünkü bir imparatorluk başkentiydi. Benzer yemekleri yiyor, aynı kahveyi içiyoruz. Fakat birbirimizin kültürü hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Çok az kitap çevriliyor Türkçe'den Arapçaya. Arapçadan Türkçeye çeviri de çok az. Türk yazarlar hakkında ancak İngiliz ya da Fransız gazetelerinden okuduğum kadıyla bir şeyler öğrenebiliyorum. Orhan Pamuk'la ilk karşılaştığımızda benimle ilgili bir yazıyla ilk kez Le Monde'da karşılaştığımı söyledi. Bu utanç verici ve artık sona ermeli, bir yolunu bulmalıyız. Kültürel iletişim yeniden başlamalı. Biliyorum, Türkler öncelikle Avrupalı olmak, AB'ye girmek istiyorlar. Tamam, Avrupalı olmak istiyorsanız Avrupalı olun, bu sizin için de iyi olabilir Avrupa için de. Fakat en azından İngilizce, Fransızca öğrendiğimiz gibi birbirimizin dilini de öğrenebiliriz. İlk kez bir yazar olarak Türkiye'ye çağırıldım, kitaplarım 15 dile çevrildi ama Türkçe'ye çevrilmedi. Bu utanç verici.

Söyleşi: Ayşe Çavdar

PAUL HINDEMITH

Ses İşçiliği

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak C/8 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 227 71 94
www.norgunk.com / info@norgunk.com

n

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN ÖNCE BÜYÜK DEVLETLERİN HESAPLAŞMASI VE SON "KOSTÜMLÜ PROVA"SI BALKAN HARBİ'NİN GERÇEK ÖYKÜSÜ

Sacit Kutlu

**Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzylında
BALKANLAR VE OSMANLI DEVLETİ**

Sacit Kutlu'nun Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzylında Balkanlar ve Osmanlı Devleti adlı eseri geçmiş bir tarafa "atarken" tarihin her dönemde yeniden ve farklı koşullarda yorumlanmasının önemine işaret edip, tarih bilincinin sabit ve durağan olmadığını kanıtlıyor. Osmanlı topraklarının tasfiye sürecini yaşamaya başladığı son ikiyüz yıllık tarih dilimi içinde, özellikle Balkan Yarımadası'nda yaşayan halkların maruz kaldıkları şiddet ile çektiği acılar ve izleri günümüze kadar uzanan "ibret dolu" sayfalar, bugün de alınabilecek derslerin olduğunu gösteriyor.

"Türkiye'nin geçmişi ile örtüşmesinin ötesinde Balkanlar dünya tarihini de şekillendiren bir coğrafyadır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşını bir bütün olarak alacak olursak fitili ateşleyen Balkanlar olmuştur. Günümüz Balkanları Avrupa'nın çözümsüz kaldığı bir coğrafya olmayı sürdürmektedir. Tüm bu gerçeklerin gerisinde Balkanlar'ın geçmişi yatmaktadır. Sacit Kutlu'nun bu çalışması bize bu denli karmaşık bir yapının, bir Osmanlı toprağının dününe ışık tutuyor. Geniş bir zaman perspektifiyle soruna eğilen Sacit Kutlu bizlere Balkanların çok yönlü gerçeğini bir kez daha anımsatıyor."

Zafer Toprak

300 gravür, kartpostal, fotokart

ISBN: 978-975-6176-95-5, 582 sayfa

www.bilgiyay.com

İnönü Caddesi, No:28 Kuştepe 34387 Şişli İstanbul

Yayın: (0212) 311 50 00 - Satış/Dağıtım: (0212) 311 50 00 / 217 28 62 - Faks: 0212 347 10 11

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://arxiv.org>

e-posta: yayin@bilgiyay.com - mailto:yayin@bilgiyay.com - dagitim@bilgiyay.com

ATILLA DURAK'LA "EBRU" ÜZERİNE

Mozaik ayırır, ebru buluşturur

Binbirdirek Sarnıcı'nda düzenlenen "Ebru" sergisi, ardında kallavi bir fotoğraf kitabı da bıraktı. Yezidilerden Lazlara, Rumca konuşan Türklerden Süryanilere, Türkiye'de yaşayan kırk küsur etnisiteden simaların etnik ve dinî kimlikleriyle tanıtıldığı "Ebru" projesinin mimarı Atilla Durak'la kimlik tanımlarının kırılğanlığını tartıştık...

"Ebru" projesi nasıl şekillendi?

Atilla Durak: Bu işe fiziksel olarak 2000 yılında başladım. Bir merak projesi bu. "Türkiye Türklerindir" söylemi var ya, "Türkler kimdir" sorusundan yola çıkarak, Anadolu'yu dolaşıp insanlarla buluşmak istedim. Gümüşhane doğumluyum. Gümüşhane, Rumlar, Ermeniler ve Türklerin bir arada yaşadığı çok kültürlü bir bölge olmasına rağmen, çocukluğumda o insanlardan hiç iz yoktu. Biz kilise camı taşlardık. O zamandan beri bir merak vardı bende, "nerede bu insanlar" diye. Zaman geçti, yaşıma ilerledi, dünyayı gezmeye başladık, Hindistan'a, Mısır'a gittim. Oradaki ahengi, farklı kültürlerdeki insanların beraber yaşamasını, çokrenkliliğin ne demek olduğunu anlamaya başladım. Oralarda olabiliyor da, niye bizim topraklarımızda bu kadar renkli, çokkültürlü bir ortam varken, niye bu farklılıklar keyifli ve huzurlu bir şekilde yaşamıyor diye merak etmeye başladım. Tabii tatsız olayları izliyorsunuz bu sorunun ardından. Ama Türkiye'deki çokkültürlülüğe objektif gözle bakma kararım Sivas'taki Madımak oteli yangınıyla. Televizyonu açtık ve 37 insanın yandığını gördük. En yakın arkadaşımın teyzesi de o oteldeydi, saatlerce "o da mı yandı" diye ağladık. Şans eseri o an otelde değilmiş. O gün bu olayın incelenmesi gerektiğine karar vermişim. Ama o zaman bunun fotoğrafla ilgili olup olmayacağını bilmiyordum. Zaman geçti, fotoğrafçılığım biraz daha ilerledi. 2000 yılında New York'ta bir sergi açmıştım, o sergi çok başarılı oldu. O günden sonra hayat projeme, ideal projeme, "Ebru"ya başladım.

Adı niye Ebru?

Evet, niye "Ebru" da, örneğin mozaik değil? Mozaik de, ebru da bu topraklardan çıkmış iki sanat. İlk mozağin Antakya civarında yapıldığı söylenir. Ebru da Kafkas bölgesinde

Mozaik bu toprakların insanların ilişkisini yansıtamaz. Mozaik baktığınızda farklı renkte taşlar, keskin hatları, sert yapısıyla birbirlerinden uzak dururlar. Aradaki çimento da renklerin, bir araya gelmesine izin vermez. Oysa Türkiye bir ebrudur. Farklı renkler birbiriyle dans eder, biri diğerine dokunur, iletişim kurar.

başlayıp Osmanlı'da yeşeren bir sanat. İkisi de çokrenkliliği yansıtabilir, ama mozaik bu toprakların insanlarının ilişkisini yansıtamaz. Mozaik baktığınız zaman farklı renkte taşlar, keskin hatları, sert yapısıyla birbirlerinden uzak dururlar. Aradaki çimento da renklerin, bir araya gelmesine izin vermez. Oysa Türkiye tamamen bir ebrudur. Farklı renkler birbiriyle dans eder, biri diğerine dokunur, iletişim kurar, bir şey verir. Kırmızıyla sanıyan yana geldiğinde birbirine dokunur, ama bulamaç olmaz, bozulmaz. Bu topraklarda zenginlik detaylarda, güzellik bütündür. Ebru, bunu çok iyi yansıtır. On bin yıllık gelenekler Türkiye'de yaşayan bütün etnik grupların içindedir ve ortak yaşanırlar.

Fotoğrafları çekerken, belli bir kimliğe dair ortamı ararken zorluklar yaşadığınız oldu mu?

Hayır. Fotoğraflardaki bütün insanlar gözümün içine bakıyor. Bu insanlara niye fotoğraflarını çektiğimi söyledim, onlar da bunu bilerek fotoğraf çekildiler ve hangi etnik gruba ait olduklarını gururla söylediler.

Fotoğraflar güzel ama, resimaltılarını yadırgadık doğrusu. Şimdi bizi çekseniz, resimaltınıza "Sünni Türk" mü yazacaksınız?

Evet.

Biz kendimizi "Sünni Türk" olarak tanımlıyor olabilir miyiz?

Siz ne diyecekseniz, onu yazacağım.

Mesela hiphop'çuları çekiyorsunuz...

Sordum kendilerine, "biz müslümanız, Sünniyiz ve Türküz" dediler.

Ama siz de o cevabı arıyorsunuz. Kendisini nasıl tarif ettiğini sorsanız "ben hiphop'çuyum" da diyebilir.

"Hiphop'çuyum" derse kitabımın konusu haline gelmez. Onu hiphop'çu diye ileride başka bir sergime koyarım. Ben ona kökünü, etnik grubunu sordum, o da onu söyledi. Biz

kültürel bakıyoruz, etnisiteye, farklılıklara bakıyoruz. Yoksa doktor, hiphop'çu, fotoğrafçı, gazeteci diye gider.

Kitapta fotoğrafları yer alan Timur Selçuk (Sünni Türk), Yaşar Kemal (Sünni Kürt) gibi simaların bizim gözümüzde etnisite ya da din ötesi bir varoluşları var. Bu insanları niye etnik ve dinî bir kimliğe indirgiyoruz?

İndirgemiyoruz. O dediğiniz özellikler zaten onlarda var. Ama benim kitabımın konusunda meslekleri önemli değil.

Nedim Hazar'ın "Ebru" projesine odaklanan belgeselinde, sorunuza "dünya vatandaşım" şeklinde cevaplayan biri vardı...

O başka, ben o kişinin fotoğrafını buraya koyamam. O zaman ben geyim, lezbiyenim, aşçıyım gibi bir şey olacak. Artık işi sulandırmak demek olur bu.

Bunu diyen kişinin kitapta fotoğrafı var ama. Çilingir, kucağında kediyle...

Belgeselde "Ermeniyim, ama aslında dünya vatandaşım, dünyanın her yerinde yaşıyorum" diyordu. Sonuçta "dünya vatandaşı Ermeni" diye bir tanım yok.

Ama insanları tek bir kimliğe hapsederek aslında ebru niteliğini ortadan kaldırmış olmuyor muyuz?

Hiç alakası yok.

Sonuçta tek tek saydığınız etnik, dinsel gruplar aslında iç içe geçmemiş oluyorlar mı?

Bu bir başlangıç. Ben bir şey başlattım. Bugüne kadar böyle bir şey tanımlayan var mı? Bunu bir sergi üzerinden anlatıyorum. Bu kadar insanı yan yana koyan Türkiye'de başka kimse yok. Sergiye gelip fotoğraflara bakan insanlar için o kadar ufuk açıcı oldu ki. Çıkar-ken anı defterine bakın, serginin hayatlarını değiştirdiğini, yeni şeyler öğrettiğini söyleyen, "Türkiye bu kadar renkli miymiş" diyen insanlar var. Bu serginin tek bir ortak paydası var: Fotoğrafi çekilen herkesin bu topraklarda yaşıyor olması. Sözü ettiğiniz sorunları düşünmedim bile.

İnsanlar, toplumlar hep değişiş dönüştürmüş varlıklar. Bu akışkan hali neden sabit bir durum gibi düşünüyoruz?

Evet, kültürler yerinde durmaz, insanlar, toplumlar değişir. Kültürler de melezleşir, birbiri içinde gelişir, değişime uğrar. Onun için buna ebru dedik. Ebru sanatında o suda akar ve değişir, o renk kendi yolunu bulur. Pürlük diye bir şey dünyanın hiçbir yerinde yok. Hiçbir şey katıksız değil. Olmasın da zaten. Melezliktir güzel olan. Kimse keskin hatlarıyla anlatamaz bunu, özellikle bu topraklarda. Herkesin birbirine kanıştığı, onun ondan kız aldığı, insanların göç ederken dilini unutup gittiği bölgenin dilini aldığı bir ortam var. Güneydoğu'da bir yığın Türk kökenli Türkmen sadece Kürtçe konuşuyor. Gelmişler, dağlarda hayvancılık yaparken orada yaşamaya başlamışlar. Sular seller gibi Kürtçe konuşuyorlar ve Türk olduklarını da biliyorlar.

Rumca konuşan müslümanlar da var.

Bir zamanlar Hristiyanıydı bu insanlar. Rumca'yı şakır şakır konuşuyorlar, camide ibadet ediyorlar. Kültür hapsedici bir şey olmamalı. İnsanlar kendi yollarını buldular, buna saygı duymak ve desteklemek gerekir. Bu bir düşündür. Anadolu'daki kültürü bir düşün olarak algılıyorum. "Sen busun" tanımları yapmamak adına zaten böyle projeler yapıyoruz.

FERHAT KENTEL, MELTEM AHISKA VE FIRAT GENÇ'LE MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE Örtünün altındaki karmaşa

Oturduğumuz yerden milliyetçilik üzerine konuşmak başka, Anadolu'yu arşınlayıp yüz yüze görüşmeler yapıp konuşmak başka. "Milletin Bölünmez Bütünlüğü –Demokratikleşme Sürecinde Parçalayan Milliyetçilik(ler)" başlıklı ufuk açıcı bir çalışma yapan Ferhat Kentel, Fırat Genç ve Meltem Ahıska'ya kulak veriyoruz...

Yaptığınız milliyetçilik araştırmasının fikri öncülleri nelerdi?

Ferhat Kentel: Bu araştırma, TESEV bünyesinde yapılan bir araştırmalar dizisinin sonuncusu. Araştırmaların ortak yanı herhalde "ne" sorusundan çok, "nasıl" sorusuna cevap aramaya çalışmak. Projelerin üst başlığı "Demokratikleşme Programı"ydı. Demokratikleşme sürecinde, Türkiye'de devlet, aile, laiklik, milliyetçilik gibi çeşitli alanlara bakıldı. Çalışmanın koordinatörü Etyen Mahçupyan'dı; bizim araştırmamızın fikir babası da o. Milliyetçilik konusunda, kalkış noktamız basit bir gözlem ya da iddiaya dayanıyordu; "son yıllarda milliyetçilik yükseliyor" iddiası... "Acaba öyle mi?", "nasıl oluyor?" sorularına cevap aradık. Şöyle bir hipotez de vardı: Yaşadığımız dönem tabii ki kendine dair özgüllükler taşıyor, ancak, 6-7 Eylül 1955'te de milliyetçi dalgalar vardı, Kıbrıs meselesi zamanında da vardı, Kürt meselesi olduğundan beri de sürekli yükselen ya da yükseldiği söylenen milliyetçilik dalgalarından bahsediliyor. Biz bu yükseldiği söylenen milliyetçilik nasıl sahipleniliyor, nasıl bir dil eşliğinde kullanılıyor gibi sorulardan yola çıktık.

Meltem Ahıska: TESEV'in araştırma dizisinde, zihniyet kalıplarına vurgu yapılıyordu. Zihniyet kalıbı kendi başına çok açıklayıcı bir kavram değil, çeşitli yerlere çekilebilir. Genellikle, Türkiye'de milliyetçilik, toplumda zaten varolan, zaman zaman daha belirginleşen bir zihniyet, bir düşünce şekli gibi anlaşılıyor. Bu araştırmada bu varsayımı yerinden oynatmayı hedefledik. Varsayılan bir şeyi kültürel düzeyde, zihniyet kalıplarında aramaktansa, "bunlar belli bir tarihsellik, toplumsallık içinde nasıl üretiliyor ve nasıl tüketiliyor?" sorusunu sorduk. Statik bir toplum resmi çıkartmaktansa, varolan algı ve zihniyet yapılarının nelerden etkilendiğini, nasıl hareket halinde olduğunu ve içinde neleri barındırdığını anlamaya çalıştık. "Türkiye'nin kalkınmasının, modernleşmesinin önündeki engeller", "demokratikleşmeye di-

renen unsurlar" gibi genel geçer bir söylem vardır. Belirli insan gruplarına yapıştınlar "geri", "dirençli", "muhafazakâr", "geleneksel" gibi bir çok yafta var. Biz algı ve zihniyet yapılarının belirli kültürlere, yörelere, insan gruplarına özgü olmaktan çok, daha makro düzeyde, belirli stratejilerle üretildiğinden hareketle, toplumsal süreçle ilişki içinde tüketilirken nasıl yeniden üretildiğine baktık. Dolayısıyla, algıları ve zihniyet kalıplarını sabit kategoriler olarak ele almayan, onları gündeliğin içinde tarihselleştirmeye yönelik bir çalışmaydı.

Kentel: Anahtar kavram, sorunsallaştırma aslında. Cumhuriyetin modernleştirme politikalarının sorun olarak gördüğü ve ötekileştirerek aşmaya çalıştığı bazı "yaşam tarzları" var, bunlar "namevcut ötekiler" aslında; yani öyle bir şey yok, modernleştirme politikaları onları öteki olarak kuruyor. Onları sorun olarak tespit ediyorsun, onun üzerine kendini bina ediyorsun. Bu üst söylem, bu zihniyet kalıpları, içinde yüzduğumuz, soluduğumuz hava haline geliyor. Bizim yapmaya çalıştığımız bunu sorunsallaştırmak. Genelde milliyetçilik, laiklik araştırmaları, söylemin kendisine esir oluyor ve böylece söylemi yeniden üretmiş oluyor. Belki de bu söylem gerçek değil diyerek, aşağıdan bakmak, dolayısıyla süreci tersine çevirmek istedik. Gerçeklik olarak statikleştirilen, tanımlanan şeyde, bütün farklılıklarıyla, çok daha karmaşık, insanî, psikolojik, sosyolojik, kültürel, yaşam tarzları, habitus'ler denen bir dünya var. O karmaşıklıkla gösterip, onun üzerine konuşmak gerekiyor. Buradan da çok siyasi bir sonuç çıkıyor.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini izah ederken, Pierre Bourdieu, Michel Foucault, Giorgio Agamben ve özellikle Michel de Certeau'ya atıfta bulunuyorsunuz. Araştırma nasıl bir kuramsal ve kavramsal çerçeveye oturuyor?

Kentel: Bu düşünürler arasındaki ortaklık esas olarak "gündelik hayat", gündelik haya-

tın karmaşıklığı ve yaratıcılığı. Gündelik hayat belli söylemler tarafından her zaman esir alınmaya çalışılıyor. Zümreler, iktidar odakları gündelik hayatı esir alıyor; o zaman, örneğin faşizm de gündelikleşip, sıradanlaşarak yerleşiklik kazanabiliyor. Bu durumda, esir almaya çalışan dillerin karşısında bir direniş alanı olarak, gündelik hayatı yeniden düşünmek gerekiyor. Sözü ettiğimiz referanslardaki ortak alan bu; Michel de Certeau'nun kullandığı "strateji" kavramı örneğin. De Certeau strateji kavramını bir grup tarafından sahiplenilmiş ve onu sürekli sunan, üreten bir ideoloji olarak görmüyor. Stratejinin olabilmesi için, bizzat aşağıda insanlar tarafından yorumlanarak içine girilmesi lazım; strateji insanların içinde dolaştığı yerdir. Teorik açıdan Michel de Certeau ve Foucault akrabadır. Gündelik hayatın içinde yaşarken, aynı zamanda bu stratejinin içinde dolaşıyoruz, dolayısıyla stratejiyi yeniden üretiyoruz. Ama yeniden üretmemiz, örneğin Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Güneş Dil Teorisi'nin, Türk Tarih Tezi'nin, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın tesis etmiş oldukları şeyler değil. Laiklik, milliyetçilik, Atatürk, hukuk, aile hepsi bizim yorumlarımızla başka şeyler olmuş; geleneklerimizle cevap veriyoruz bunlara. Bunu dediğimiz andan itibaren de strateji gibi herkesin içinde dolaştığı alandan, bireyler, toplumsal aktörler, gruplar tarafından uygulanan taktikler dünyasına gidiyoruz. Strateji daha çok bir mekânı, belirlirlerken –örneğin Türkiye coğrafyası, misak-ı milli sınırları, Ankara gibi–, taktikler daha çok zamana ilişkin bir şey; bugünkü ihtiyaçların, bugün hissettiklerim, bugün televizyonda izlediğim bir haber... Bunlar üzerinden taktiklerimizle Türkiye'yi, milliyetçiliği yorumluyorum. Bunda kurnazlık da olabilir. Sonuçta, bu stratejinin altında hayatı yaşanabilir kılmaya çalışıyorum. Ben bunu yaptıkça, strateji parçalanıyor, değişiyor, yıkılıyor, ama bir yandan da yeniden üretiliyor.

Ahıska: Milliyetçilik tarihsel olarak, farklı zamansallıkları ve farklı deneyimleri kendi içinde yok eden, eriten, Benedict Anderson'ın söyleyişiyle içi boş bir zaman yaratan ve belli bir mekân içinde yaşayan insanların hepsi aynı deneyimi aynı anda yaşıyor muşcasına kurgulanan bir ideoloji. Tek başına bunu gerçeklik olarak ele aldığımızda, milliyetçiliği belki gereğinden fazla ciddiye almış, onun terimleriyle düşünmüş oluyoruz. Halbuki, önemli olan "nasıl" sorusu. İnsanların nele ne yatırım yaptığı, de Certeau'nun terimleriyle düşünersek, belirli stratejileri nasıl kullandığı, bu stratejilerin içinde nasıl dolaşıldığı önemli. Bu saydığımız isimler öznelikle nesnellik arasındaki ara yüzleri bulmaya çalışmış, özelliğin nasıl yaratıldığını ve yaratılırken nasıl farklılaştığını, içinde direnç alanları da taşıyabildiğini anlatan düşünürler. Bizim yapmaya çalıştığımız, farklı zamansallıkları, farklı deneyimleri merkezî temsillerle ilişki içinde, ama bir yandan da ondan farklı olarak başka bir düzlemde anlamaya çalışmak.

Bu teorik çerçeveye saha çalışmasının ilişkisi nasıl oldu?

Fırat Genç: Kitapta, gündelik hayat kadar sık kullanılsa da alttan alta süre giden ikinci bir kavram da tecrübe. Toplumsal özneler olarak, toplumsal yapılar karşısında bir tecrübe sahibi oluyoruz. Tecrübe, örneğin küreselleşme gibi makro durumları da kapsıyor. Ama arada her zaman bir boşluk var,

Milliyetçilik, sosyal, sınıfsal farklılıkları, sosyal adaletsizliği, aşağılanmışlığı, dışlanmışlığı, güvensizlikleri, korkuları örtüyor, görünmez kılıyor. Dolayısıyla, aslında "itiraz"ı gizliyor. İnsanlar istedikleri kadar milliyetçi, hatta bazen ırkçılığa varan laflar etsinler, aslında anlatmak istedikleri başka şeyler var.

hiçbir zaman o yapıyı, ya da mesela devletin ürettiğini düşündüğümüz milliyetçilik söylemini birebir kabullenip tekrarlamıyoruz, hep bir yorum farkı oluyor. Biz bunu, tüketirken yeniden üretme olarak formüle ettik. Gündelik hayat, bu boşluklu yapısından, arada kaymalara imkân veren zemin olma işlevinden ötürü bizim teorik çerçevemizde esas öneme sahip. Saha çalışmamızda da aradığımız cevabı teyid ettirmekten çok, insanların kendi anlatıları içinde cevapları çekmeye çalıştık.

Ahıska: Milliyetçi stratejiler nasıl belirli deneyimleri ve farklı düşünüş, yaşayış şekillerini esir ediyorsa, belirli akademik önkabuller ya da teoriler de belirli şeyleri esir edebilir. Kafanda nasıl bir modelle gidiyorsan, bulduğun şeyleri de onun içine oturtmaya çalışıyorsun. Bizim gündelik hayat konusundaki bulgumuz ve Fırat'ın sözünü ettiği boşluklar bu modellerin kendisini de sorunsallaştırıyor, temsillerin ötesindeki şeyleri duymaya çalışın, kendini de sorgulayan bir yöntem. Yöntemle teori burada birbirine yaklaşıyor.

Kentel: Biz de sonuçta, o stratejinin içinde, onunla beslenmiş insanlarız; bilim stratejiyle beslenmiş insanlarız, ama aşağıda, başka türlü bilgi üretimleri var; insanlar o bilgilerle hayatı yaşanabilir kılıyorlar. Onların bilgisiyle bizim bilgimiz arasındaki hiyerarşik farkı kaldırmak gibi bir niyetimiz vardı. Tabii mutlak olarak böyle bir şey sağlanamaz. Çünkü biz entelektüeliz, kelimelerimiz okuduğumuz kitaplarla, araştırmalarla beslenerek, onların üzerine yeni sonuçlar çıkartarak oluşuyor. Bu ayrımı toptan kaldıracak bir ütopyanın alemi yok belki, ama en azından buna niyet etmek önemli. O insanlarla konuşurken, söylediklerini ciddiye alıyorum. Milliyetçilikten ne anladığını anlattığında, “bunlar çarpılmış zihinler” demek hakkına sahip değilim. Kars'taki bir insan milliyetçiliği bir şekilde anlatırken, İzmir'deki başka bir şey söylüyor, ikisinin söyledikleri ve ben, hepimiz aynı düzeydeyiz. Bu araştırmada en azından o dikotomik ayrımı aşmak ya da o tuzağa düşmemek gibi bir çaba var.

Ahıska: Amaç o dikotomiye aşarken, sadece bir çoğulluk, bir rölativizm olarak göstermek, “herkes farklı düşünüyor, çok fazla ses var” gibi bir şey söylemek değil. Tam tersine, sayılan aslında çok da fazla olmayan stratejilerin, temsillerin, kalıpların farklı toplumsal ilişkiler içinde nasıl kullanıldığını ortaya koymak. Mesele, sadece çoğulluk, görelilik değil. Sınıfsal, bölgesel, cinsiyete bağlı, Kürt olmak, Türk olmak, Müslüman olmak, Müslüman olmamak gibi bir çok etkene bağlı olarak, temsillerle nasıl ilişkilendiğini, bunların nasıl yeniden üretildiğini, nasıl “performe” edildiğini ortaya koyabilmekti amaç.

Bütün bu karmaşıklık içinde gözlemlediğiniz en ortak noktalar neler?

Kentel: Pek çok şey var ve bunlar birbiriyle bağlantılı galiba. Aslında, milliyetçilik diye bir şey yok! Milliyetçilik diye adlandırılan ve insanları hapseden bir takım temsiller var. İnsanlar bu stratejiyi kullanıyorlar, bu strateji içinde hareket ediyorlarsa da, aslında, başka bir şey anlatmak istiyorlar.

Kitabın giriş bölümünde şöyle diyorsunuz: “Milliyetçilik hem her yerde varolan hem de hiçbir yerde elle tutulamayan; duruma göre içi doldurulan, daha sonra içi boşaltılıp tekrar doldurulan, zaman içinde değişen içeriğiyle adeta her şeyi anlatan ve tam da bu yüzden

Milliyetçilik dilini sadece bir örtü olarak düşünmemek gerekir. O dil, o düşünme ve eyleme kalıbı, insanları belirli bir kanala sokuyor. Bir örtü var, onu çekip alacağız, altında da saf, hakiki ve güzel şeyler var gibi bir ikileme düşmemek gerekiyor. Çok fazla kırımları olan deneyimlerden bahsediyoruz, bunlar çoğunlukla ifade bulamıyor, ama ifade bulunduğu zaman, milliyetçilik dilinin içinden konuşuyor, eyliyor, hatta saldırganlık, şiddet şeklinde ortaya çıkabiliyor.

hiçbir şeyi anlatamayan bir kavram haline geliyor. Öyle ki, ulus-devletlerin kurucu ideolojisi olarak milliyetçilik kavram olarak hayatını sürdürse de, değişen zamanla birlikte çok daha başka gerçeklikleri saklar hale geliyor.” Bunu biraz açar mısınız, gizlenen gerçeklikler neler?

Kentel: Sosyal, sınıfsal farklılıkları, sosyal adaletsizliği, aşağılanmışlığı, dışlanmışlığı, güvensizlikleri, korkuları örtüyor, görünmez kılıyor. Dolayısıyla, aslında “itiraz”ı gizliyor. İnsanlar istedikleri kadar milliyetçi, hatta bazen ırkçılığa varan laflar etsinler, aslında anlatmak istedikleri başka şeyler var.

Bu örtme mekanizması nasıl işliyor, insanlar niye sorunlarını doğrudan dile getiremiyor?

Kentel: Getiremiyor, stratejinin gücü de bu zaten, sanki her şeyi anlatmanın tek yolu bu stratejinin dili...

Strateji totaliter bir söylem oluşturduğu için mi?

Kentel: Totaliterleşme eğilimi olmasına rağmen, hiçbir zaman totaliter olamıyor. Totaliter söylemin en yoğunlaştığı bir Hitler, bir Mussolini gibi figürleri, Alman ırk kavramını düşünelim. Ama Türkiye’de stratejinin kendisinde böyle bir şey yok, kimisi “Türk ırkı”, kimisi “Orta Asya’dan gelen Türkler” diyor, kimisi 1923’ten başlatıyor, kimisi “Türk-İslam sentezi”, kimisi “Türk milliyetçiliği adam öldürmez, pozitifdir” diyor. Kimisi “ben ötekisini tanımıyorum” diyor. Anlatılan hikâyenin totaliterleşme potansiyeli yok.

Ahıska: Milliyetçilik dilini sadece bir örtü olarak düşünmemek gerekir. O dil, o düşünme ve eyleme kalıbı, sonuçta belirli pratikler yaratıyor. İnsanları pratikler üzerinden belirli bir kanala sokuyor. Bir örtü var, onu çekip alacağız ve altında da saf, hakiki ve güzel şeyler var gibi bir ikileme düşmemek gerekiyor. Çok fazla kırımları olan deneyimlerden bahsediyoruz, bunlar çoğunlukla ifade bulamıyor, ama ifade bulunduğu zaman, milliyetçilik dilinin içinden konuşuyor, eyliyor, hatta saldırganlık, şiddet şeklinde ortaya çıkabiliyor. Bunu aklamak gibi bir derdimiz yok. İnsanların bu dili kullanma konumları da farklı, bazı insanlar daha fütursuzca kullanabilirken, bazıları daha zorlanarak kullanıyor, en kıydakilere pek kullanamıyor. “Milliyetçilik yok” derken kastettiğimiz, yekpare bir ide-

oloji olarak milliyetçilik yok. Ama, milliyetçilik dili ve temsilleri, ötekileştirme dili insanları tarafından değişik şekillerde kullanılıyor. **Kentel:** Her düzeyde farklı kullanılıyor. Öyle olunca da kuşatıcı, herkesi emebilen, üst-kimlik düzeyinde bir ideoloji olmaktan çıkıyor. Görüştüğümüz bir Çorumlu, bunun en bariz örneklerindendi. “Çorum milliyetçisiyim” diyor. Başka biri “Hatay milliyetçiliği”nden bahsediyor... Bazen milliyetçilikle hemşericilik kastediliyor.

“Son iki yüzyıla damgasını vuran ve ulus-devletlerin kurulmasına eşlik eden milliyetçilik ideolojisi, bugün küreselleşmenin sonuçları karşısında önemli bir değişim yaşıyor” diyorsunuz. Küreselleşme milliyetçiliği nasıl etkiliyor?

Kentel: Küreselleşme, bir tarafıyla ekonomik, bir tarafıyla kültürel boyutları olan bir süreç. Küreselleşmeyi anlamak için kapitalizme bakmak gerekiyor. Sermaye artık ulusal sınırlar içinde duramayarak küreselleşirken, kültürel süreçler de küreselleşiyor. Bir zamanlar yaratılmış olan “ulusal ev”in denetleyici kapasitesi de kınıyor. En nötr ifadeyle küreselleşme tanımı böyle, ekonomik, kapitalistik, kültürel vs. sınırların ortadan kalkması. Ama, bu sürecin yararları, zararları, etkileri gibi boyutlara baktığımızda, “sert küreselleşme” ve “yumuşak küreselleşme” diyebileceğimiz iki olguyu görüyoruz. Bu süreç bir takım insanlar için olumsuz sonuçlar yaratıyor, ki buna sert küreselleşme diyebiliriz. Paranın, sermayenin, gücünün borusunun öttüğü bir dünyada bir takım insanlar, sosyal refah devletinin koruma mekanizmalarından mahrum kalıyorlar. Küreselleşme sürecinden zararlı çıkan insanlar ve kurumlar var, ulus-devlet de küreselleşme sürecinden çok zarar görüyor.

Küreselleşme sürecinde ulus-devletler bazı alanlarda zayıflayarak geri çekilseler de, özellikle güvenlik üzerinden daha da güçlenmiyorlar mı?

Ahıska: Ulus-devletlerin yok olmasından çok, işlevlerinin dönüşmesinden söz edebiliriz. Ulus-devlet ya da milliyetçilik ideolojisi bir dönem, sanata, kültüre de yansıyan daha romantik bir ev, aidiyet imgelerinin oluşturduğu bir alanken, şimdi ulus-devletlerin giderek jandarmalara dönüşmesiyle ve ulusal kültür meselesinin krize girmesiyle, anti-ka-

Fırat Genç, Meltem Ahıska, Ferhat Kentel

pitalist muhalefeti de içine almaya ve aidiyet hissini yeniden kurmaya çalışan ideolojinin iflasını görüyoruz. Bugün üretilen şey şiddet, saldırganlık; o romantizmden pek eser kalmamış. Bir çok yerde böyle ama, hele Türkiye özelinde, “ev” arayışı, aidiyet arayışı, amansız bir çatışma alanı olarak ortaya çıkıyor. Türkiye’de milliyetçilik dili belki geçmişten daha fazla ve yaygın olarak kullanılır hale geldi, ama onun altına baktığımızda, müt-hiş bir çatışma ve parçalayıcılık görüyoruz.

Kentel: Aslında galiba, “paket” bozuldu. Endüstri devrimi, sanayi toplumu, modern toplum, vatandaşlık, sekülerizm, bütün bunların ulusal düzeyde bütünlük duygusu veren devleti... Bunlar birbiriyle uyumlu, birbirini tamamlıyor. Bu bir paketti. Küreselleşmeyle bu paket bozuluyor. Ulusal ekonomiden, ulusal burjuvaziden bahsetmek artık daha zor...

Ahıska: Hepsi birer efsane haline geliyor, altı boşalıyor. Mesela, OYAK yabancılara satılıyor. Ulusal kültür, ulusal ekonomi gibi şeyler mitoloji haline geliyor. Ama yine de milliyetçiliğin dili kullanılmaya devam ediliyor. Ulus-devletin işlevlerinin değişmesine ilginç bir örnek de Baku-Tiflis-Ceyhan boru hattı. Biz bunu, politik bir süreç olarak algılamadık, Türkiye’nin kalkınmasına bir katkı gibi görüldü. Boru hattının geçebilmesi için, Türkiye devleti bu boru hattının etrafındaki bölgenin denetiminden hukuksal olarak feragat etti. Dolayısıyla, oradaki hukukun belirlenmesinde başta BP olmak üzere, bu hattı geçiren özel şirketler söz sahibi, Türkiye devleti değil. Sonuç olarak, devletin hukuksal, kültürel, sosyal boyutlardaki gücünün sınırlarını delen, parçalayan bir süreç. Bütün bunlar küreselleşme dediğimiz sürecin bir parçası. Aynı süreçte, bir yandan da Türkiye devletinden beklenen kendi jandarmasını oranın güvenliği için seferber etmesi; askerî gücü ve jandarma rolü vurgulanır öne çıkarılarak sürerken, hukukî, ekonomik, kültürel ve toplumsal politikalar anlamında alanı daralıyor.

Kentel: Klasik ortodoks marksist veya neo-marksist açılardan devletin burjuvazinin devleti mi yoksa görece özerkliği var mı tartışmalarını düşünürsek, görece özerklik denen şey belki de şimdi mutlak bir şekilde bağimsızlaşmaya başlıyor; bütün bu patırtının içinde aynı güçlü bir unsur olarak çok daha bariz olmaya başlıyor. Tarihsel olarak yüklenmiş olduğu bütün işlevlerle oluşmuş belleğiyle, taşıyıcılık kapasitesi de ayrılan bir devlet var. Bu devlet, modern stratejinin bir unsuru olarak küresel strateji karşısında çatışır hale geliyor. Trabzon’daki bir iş adamı mesela, Türk devletinin en hakiki elemanı olduğunu düşünen bir insan; Türk devleti sanki onun sayesinde kendi varlığını devam ettiriyormuş hissinde; sapına kadar milliyetçi. Ama, adamın düşüncesi, ekonomik hayatı tamamen küresel. “Ankara benim neyime” diyor, “ben Türk dünyasıyla, Rusya’yla ilişkiler kurmak istiyorum”. Adam artık “bu sınırlar” içinde düşünmüyor. Sert küreselleşme-yumuşak küreselleşme ayrımına dönersek, bu “yumuşak küreselleşme” örneği. Biri riskler olarak algılanan, diğeriye olanaklar, açılımlar olarak görülen iki küreselleşme. Bir yandan da, birçok insan iki süreci birden yaşıyor. Bu da tabii bambaşka bileşimler yaratıyor. Adapazarı’ndan ilginç bir örnek geldi aklıma. Öcalan’ın İtalya’da tutulduğu sırada Türkiye’de İtalyan mallanna karşı kampanyalar yürütü-

luyor, buzdolapları yakılıyor, gömlekler yırtılıyor... Bu dönemden, tam açmazda olan bir insan örneği: Adam MHP’li ve Adapazarı’ndaki Benetton mağazasının sahibi. Bu durumda dükkânını kapatamıyor tabii ki... Milliyetçilik derken, farklı gruplara, sınıflara, fikirlere, coğrafyalara göre farklı kullanılabilen, farklı tüketilebilen bir dilden bahsediyoruz. İşadamı da, işsiz de bu dili kullanabiliyor, ama aynı şeyi anlatmıyorlar. Biri ezilmişliğine isyan olarak milliyetçiliği kullanırken, öteki yeni zamanlara adaptasyon aracı olarak kullanıyor. Sınıfsal bir yerden konuşuyorlar, ama çok farklı şeyler anlatıyorlar. Biri isyan ediyor, öteki ulusal devlet stratejisinden gelen bir takım kelimeleri seçerek kendisine güç devşirmek istiyor. Sınıf çok gündeme gelmiyor da, mesela Çorumluluk gündeme geliyor: “Amasya’ya havaalanı yaptılar, devlet buraya bir çivi çakmadı” diyor. Burada sınıftan ziyade, kent, cemaat, bir alt kimlik düzeyinden konuşuyor.

Genç: Çorum’daki adam küresel ekonomide kentlerin yeni bir işlev kazandığının farkında. Tarihsel olarak resmî yapı, Çorum’u hor görmüş, dışlamış, bunun farkında. “Ankara’dan bir şey görmedik, bundan sonra da bize ulaşmayın, ama bize havaalanı lazım, ticaret yapacağız.” diyor.

İşadamı mı bu sözünü ettiğiniz kişi?

Genç: Hayır, hiç alakası yok.

Belki de o havaalanını hiç kullanmayacak...

Genç: Kesinlikle. Ama Çorumlu kimliğini makro-ekonomik bir anlayış içinde kuruyor. Bütün o kent hikâyelerinde, aslında sınıfsal bir yön devam ediyor.

Kentel: Evet, bazen sınıf çok daha çıplak olarak gösteriyor kendini, bazen de içiçe geçmişliklerle, kültürel olarak ifade ediyor. Türkiye’de doğu-batı, geleneksel-modern kalıpları açısından da iki milliyetçilik örneği geliyor aklıma. Çanakkale’den Müslüman, ama bir yandan da kendini modern olarak tanımlayan biri ile, Kars’ta Müslümanlık vurgusu yapan iki adamı düşünelim. Biri yobaz İslam yorumlarına, hurafelere karşı olarak kendini pozisyonlandırıp “gerektiğinde alkol de içerim” derken, bir yandan da başka retorikleri alabildiğine paylaşıyor, “Misyonerler Türkiye’yi bölmek istiyor” diye anlatıyor. Okulda başörtüsüyle ilgili tavrı çok net: “Devletin alanı, oraya başörtüsüyle girme, başörtüsü zaten dışarıdan yönlendirilen komplonun bir parçası”. Erzurum’daki lastik dükkânı sahibi de mesela sapına kadar milliyetçi, “Bu memleket için biz Anadolu çocukları kan döktük, gerekirse bugün gene kan dökeceğiz” diyor, bir yandan da “kızım başörtülü diye okula sokmuyorlar, devlet beni adam yerine koymuyor” diye şikâyet eden bir adam. Bu anlatılanlarda sınıfsal değil, kültürel bir dil kullanılıyor, ama bir yerde sınıfa ekleniyor, çünkü “Türkiye’nin batısı” diye bir algı var. “Batı” derken, kararları veren, bütün kaynakları tüketen ve kendini seküler, laik olarak konumlandırarak yapıya, zümrelere karşı itirazını dile getiriyor; bunu yaparken dinden beslenen bir takım referanslar kullanıyor.

Üst-orta sınıf, eğitilmiş, büyük şehirlerde oturan kesimin son dönemde iyice

görünürleşen milliyetçiliğini nasıl yorumluyorsunuz? Bu kesimler bayrağa sarılırken, Cumhuriyet mitingleriyle coşarken hangi kaygıları, hangi istekleri dile getiriyor?

Kentel: Yaşam tarzı herhalde onları harekete geçiriyor. Cumhuriyetin, o seküler “paket”in parçası olarak, sosyal devletin getirileriyle somut bir takım avantajlar elde etmişlerdi. 80’lerin neoliberalizmine kadar, örneğin eğitimle sınıf olarak yükselmiş olan bu insanların bugün yaşadığı o paketin krizi. Yeni toplumsal hareketlerle birlikte, yeni kültürel değerleriyle bir takım yeni toplumsal sınıflar yükselirken, bugüne kadar sahip oldukları yaşam tarzlarını kaybetmekten korkuyor-

lar. Bir “düşman kültür” geliyor. “Düşman kültür” sadece kültürel olarak gelmiyor, sosyal, sınıfsal pozisyonu kaybetme riskini de getiriyor. Sınıf meselesini hep kültürel olarak yaşadık Türkiye’de. Onu hep kültürler vasıtasıyla anlattık. Farklı bir kültür geldiği zaman, aslında bilinçaltında saklı olan sınıfsal durumuna da iğne sokuyor insanların. Tamamen kültürel olarak ifade ediyor: “taşralı”, “yobaz”... O insanlar sınıfsal pozisyonunu tehdit ettiği için, yaşam tarzını korumak üzere, bayrak gibi, Atatürk gibi en ortak milliyetçi sembollerini onlara karşı kullanıyor.

Bu kesimde ağır basan, şeriat ve İslamcılar korkusu mu? Bu insanlarda AB, hatta Avrupa karşıtlığı da yükseliyor. AB onlar için ne anlam ifade ediyor? Kendilerini Avrupalı sanarken ve bununla övünürken, AB sürecinde, Avrupalı olmadıklarını mı gördüler? Hem Avrupa’ya hem de İslamî olan hemen her şeye duyulan tepkinin nedeni ne, bu ikisi arasında bir ilişki var mı?

Ahıska: Küreselleşmeyle, çok ciddi çatışmaların, yoksullaşmanın, kutuplaşmanın yaşandığı bir süreçten bahsediyoruz. Bu sosyal çatışmalar karşısında, birleştirici simgelerin, birleştirici dilin yetersizleştiğini, çok güçsüz kaldığını görüyoruz. Üst orta sınıflar bir yandan kendilerini diğerlerinden mekânsal ve kültürel olarak ayırmaya çalışırken kendilerinden uzaklaştırdıklarının tehdidini de enselerinde hissediyorlar. Milliyetçilik, kapitalizmin getirdiği kutuplaşmayı çok sayan bir birlik hayali. Bu insanların varolan kimlikleriyle, yaşam tarzlarıyla, kültürleriyle yaşamaya devam edebilmesi, kendilerini güvence altına alabilmesi için başvuracakları bir şey olarak milliyetçilik yeniden tanımlanıyor. Aşağı konumda olan, giderek yoksullaşan insanlar içinse bir şey kazanmanın, bir yere gelmenin umudu olabiliyor milliyetçilik. Milliyetçilik belki şu anda hiçbir zaman olmadığı kadar ortak bir dil gibi kullanılıyor. Ama, altında yüzlerce farklı çatışma, yüzlerce farklı ihtiyaç, farklı saik var. Türkiye’de 1970’lerde sosyalizm başka bir dil oluşturabiliyordu. Bugün sosyalizmin böyle bir dil olmamasıyla birlikte, insanların haklarını savunmak ya da yaşamalarını sürdürebilmek için başvurabilecekleri tek geçerli dil sanki milliyetçilik gibi görüldü. Üst orta sınıflar için ortak bir imgelem oluşturmak, “biz”e ait sınırları yeniden çizmek ve bu sınırlar içinde kendi konumunu korumaya çalışmakla ilgili bir şey.

Bu yüzden sürekli kıskırtarak, sürekli yeniden düşmanlar yaratarak ortaya sürülen bir dil. AB karşıtlığı ise hınc taşıyor içinde. Yabancı düşmanlığını körükleyerek kendi aidiyetini yaratmaya çalışıyor, hem Batılı hem Batı karşıtı olarak icra edilen bir kimlik bu. Tarihsel bir eziklik ve hınc taşıyor içinde, Batı'ya karşı Batılı olmayı bir nevi "hakikilik" olarak konumlayıp ötekilere karşı üstünlüğe çevirmeye çalışıyor, kendine tehdit olana set çekiyor, ben buna "Garbiyatçılık" diyorum.

Kentel: "Paket" olarak adlandırdığım şey, yani dindar, geleneksel bir dünyaya karşı Batı referansı ile yaratılan modern ulus, bir tür Batı'ya doğru gitmek demek. Ama aynı zamanda bu, bir yandan da düşmanına doğru gitmek, yenemediğin düşmanına benzemek olarak da adlandırılabilir. Türk modernleşmesinin yarattığı bir orta sınıf var. Modernleşme temsillerini ve ideallerini en fazla bu orta sınıf özümsemi, içselleştirdi, çünkü okula en fazla onlar gitti. Okulda "doğru"yu, "iyi"yi, "modern"i, "çağdaş"ı öğrendiler. Bu temsillerle en çok onlar sosyalle oldu. Dolayısıyla, bu paket bozulurken, en fazla krize girenler de onlar belki. Onlar krize girerken, en önemli kültürel mücadele araçları din, İslam, İslamcılık olan ve onların yerine göz diken bir takım toplumsal gruplar var. Öbür taraftan, o orta sınıfı küreselleşme de sıkıştırıyor, sıkışmışlığı belki en fazla yaşayan grup onlar. Ötekiler kendi kültürleri, gelenekleriyle bir takım melez durumlar yapıyorlar, ama krize girenlerin melezlikleri de kalmadı. Kendi geçmişleriyle çok fazla mücadele ettiler, cumhuriyetin utandığı her şeyden onlar da utanarak, bunları kendi içlerinde alabildiğine bastırdılar; neredeyse, kendi içlerindeki ötekiye karşı mücadele ediyorlar. Bugün AB, "korunaklı modern orta sınıf alanların artık olmayacak" diyor. Kapitalizmin bütün izdüşümleriyle birlikte, küreselleşme de bunu diyor. Bu sıkışmışlık, Türkiye'deki milliyetçilik dilinin yeniden güçlenmesindeki ya da kullanılır hale gelmesindeki bir parçayı da anlatıyor, onlar kendilerine "ulusalcı" diyorlar. Öz Türkçe bir kelime kullanıyorlar; millet gibi Osmanlı'ya gönderen, devamlılık anlatan bir hikâyeden çok, 1923'ten itibaren başlatıyorlar hikâyeyi.

Ahıska: Ben biraz daha farklı bakıyorum. 1980 sonrası yaratılan yeni üst ve orta sınıfı da hesaba katmalı. Milliyetçilik bir yandan da bu yeni sınıfın bu koşullarda aktif olma biçimi. 1930'larda Kemalist bir millet, bir millî kültür yaratmaya çalışan üst sınıflarla, elitlerle, 1980 sonrasındaki "liberal" ekonomilerin ortaya çıkardığı sınıf aynı değil. Kendine fütursuzca "beyaz Türk" diyebilen, çok daha ırkçı tepkiler gösterebilen, çok daha saldırgan olabilen, toplumun bütününe düşünen, toplumun bütünü için politikalar geliştirmek yerine devletin ötesinde etkin olma biçimini bulan bir grup bu. Bu ulusalcı mitingler, bu sınıfların, özellikle de kadınların politik olarak kendini ortaya koyma biçimi.

Kentel: Kamusala adım atmak da diyebiliriz. Artık her şey garanti değil, sokağa çıkıp kendi korumak için bir şeyler yapmaya çalışıyor.

Ahıska: Ve ırkçılıkla çok içiçe geçiyor... Belki de Türkiye böyle modernleşiyor; Türkiye demokratikleşmedi, ama modernleşti. Bütün Batılı düşünürlerin anlattığı modernleşme bu

Araştırma sırasında, milliyetçiliğin ilk anda görüldüğü kadar güçlü olmadığını, her şeyi tutamadığını anladım. Alternatif bir tahayyülün uçlarını işte bu tutamama hali sayesinde yakalayabiliriz kanaatindeyim. Cohen'in pek güzel söylediği gibi: "Her şeyde bir çatlak var, böyle girer içeri ışık."

değil mi: Evsizleşme, ayağının altından toprağın çekilmesi, köylünün toprağını kaybetmesi, proleterleşme, iş güvencesinin yok olması, kültürel dolayımın ve belirsizliğin artması, çatışmaların benzer bir simgesel düzleme taşınması. Kapitalizmin tarihi içinde düşünürsek, bir ev kaybı anlamına geliyor modernleşme. Türkiye'de bizi bu kadar uğraştıran, açmaza sürükleyen modernlik sonunda gerçekleşiyor sanki, modernlik kavramımız başka türlü yüklü olduğu için bunu görmek zor olabilir. Türkiye demokratikleşmiyor, ama modernleşiyor...

Bütünleştirmesi, bir arada tutması beklenen milliyetçi dili her kesim diğerine karşı "silah" olarak kullanıyor. Milliyetçilik niçin "dışarı" karşı olmaktan çok, esas olarak toplumu bölen, parçalayan işlev görüyor?

Kentel: Strateji, en tepeden en aşağı kadar kesen dikey bir çizgi, bu güzergâhta yol alma yöntemi aslında. Stratejinin temel gözetleme kuleleri, temel gramer kuralları var. (Stratejiyi gramerle ya da dille anlatmak Michel de Certeau'nun çok kullandığı bir metafor.) Bu gramer kurallarını zaman zaman ihlâl ediyoruz, aynı dille küfür de ediyoruz, aşkımızı da anlatıyoruz. Ama bu dilin bir takım tabuları, günah olarak kabul ettikleri, asla söylenmemesi gereken ya da mutlaka söylenmesi gereken şeyleri de var. Milliyetçiliğin de ana gözetleme kulelerinin başında galiba sınır tanımlaması var: Ulus... Burası Türklerin ülkesi; ötekiler, Bulgarlar, Yunanlılar, vs. onlar buranın dışında. Günahlarını, sevaplarını, mutlaklarını, kutsallarını öğrenerek bu dili kullanıyorsanız, gündelik hayatınızda,

en ihtiyaç duyduğunuz yerlerde, güvensizliklerinizi aşmak, isyanlarınızı dile getirmek için de bu esaslarla hayatın en dibine kadar indiriyorsunuz dili. En makro düzeyde Türkiye'nin düşmanları varsa, aşağı inin, örneğin, Nişantaşı'nın da düşmanları var, Sünnilerin de var, Alevilerin de var. İnsanlar hayatın her alanında, o gözetleme kulelerinin kontrolleri altında kendi diillerini yine aynı esaslarla yeniden üretiyorlar. Dolayısıyla, o yüzden "parçalayan" milliyetçilikler olmaya başlıyor.

Cemaat ihtiyacı da bu parçalanmadan mı doğuyor?

Ahıska: Ben yine 1980 sonrasına bağlayacağım, politik dil o kadar fakirleşti ki. 70'lerde çok daha zengin bir politik dil konuşuluyordu. Kültür endüstrisiyle de birlikte, başta televizyon olmak üzere basın aracılığıyla milliyetçiliğin bir dil olarak kurgulanması ve yaygınlaştırılması giderek bunu bir model, bir kalıp haline getiriyor. Bu kalıbı alıp istediğin gibi kullanabilen için sana neredeyse bir meta olarak sunuyor. Aslında, son derece kof, altı boş bir şey. Bayrak üzerinden düşünürsek, her yere bayrak asılıyor, rekor uzunlukta bayraklar üretiliyor, ama o kadar çekiciliği bir şey ki, birleştirici gücü kalmamış, simgesel olarak da zayıflamış. "Ben daha uzun bayrak yaparım", "ben daha çok bayrak asarım" gibi kıyasıya bir mücadele, ayakta kalmak, karşındakini, düşmanını yok etmek için kullanılan silahlar haline geliyor. Dinin yerine geçen bir inanç sistemi olarak milli-

yetçilik ve onun kutsallığını oluşturma ideolojisinin bu anlamda iflas ettiğini düşünüyorum. Milliyetçilik Türkiye'de hegemonik olup da insanları kendine çeken bir dil oluşturmuyor, tam tersine silah gibi, bir meta gibi üretilip, kıskırtılıp sunuluyor.

Kitaptaki alıntılar neredeyse tamamında, sapına kadar milliyetçi Trabzonludan Nişantaşlı ulusalcıya, ortak olan, Türklük tariflerinin hep negatif olması: "tembeliz, beceriksiziz, pisiz, çabuk gaza geliriz..." "Gururlanılan şeyler varsa da, bunlar bölük pörçük bilinen haliyle geçmişte kalmış. Bugüne dair olumlu hiçbir meziyetinden söz edilmiyor Türklerin..."

Ahıska: Ciddi bir kriz bu, değil mi?

Kentel: Galiba yine ev metaforu bunu açıklayabilir. İçinde rahat edilen bir ev değil bu. "Size çok güzel bir ev yaptık, alın oturun" dense bile insanlar onu öyle hissedemiyor.

Ahıska: Modernleşme derken, tam da bunu kastediyordum. Artık o eski evler yıkıldı, eski bağlar hızla çözülüyor, onun yerine konabilecek yeni bağlantılar var ama, bunun karşılığı milliyetçilik gibi gösteriliyor. Fakat, birlikte yaşayan insanların ortak bir cemaat oluşturabileceğine dair bir imgelem yaratılmıyor bunun etrafında. Milliyetçiliğin son derece fakir dili yaşanan çatışmaları, çelişkileri, ihtiyaçları ve arzuları ifade etmeye yetmiyor.

Marx'ın din üzerine söylediği ünlü "kalsız bir dünyanın kalbi, ruhsuz bir hayatın ruhu" sözü akla geliyor. Milliyetçilik sanki bunun yerini almaya aday gibi.

Ahıska: Evet, ama alamıyor da. Ona aday oluyor, onu kıskırtmaya çalışıyor, bütün o uzaklıktan kendine çekmeye çalışıyor, ama bir yandan da öyle bir zemin sunamıyor.

Afyon ya da ilaç olamıyor...

Ahıska: Evet, acıları dindiremiyor, tam tersine acıları, yaraları kaşıyor.

Kentel: Bunu hâlâ, bir ölçüde de olsa, din yapabiliyor, o yüzden milliyetçilik dindarlaşıyor bir yandan da. Milliyetçilik dinsel olarak yaşadığınızın yerine geçmeye çalışıyor, ama tam olarak yokedemedi de onu. Bu nedenle de çoğu kişi milliyetçiliği dindar bir okumayla yapıyor. Strateji de kutsallar, kâbeleri, tapınaklarıyla dindarlaşıyor.

Ahıska: Ama din de din olmaktan çıkıyor. **Üst orta sınıflarda Atatürk dini gibi bir durum var. Saha çalışmalarınızdan edindiğiniz izlenim nasıl, alt sınıflarda da Atatürk vurgusu var mı?**

Ahıska: Herkesin farklı bir Atatürk'ü var.

Genç: İllâ Atatürk olarak ifade edilmese de, törenselleşerek, ritüelleşerek milliyetçilik dinsel karakterini gösteriyor. Alt sınıflarda, üst sınıflardaki kadar net ifade edilen bir Atatürk imgesi yok galiba.

Kentel: Bu konuda eğitim çok önemli rol oynuyor. Niye her yerde "eğitim şart" dendiği anlaşılıyor. Üst sınıflarda, Atatürk, Cumhuriyet, semboller konularında sözler daha derli toplu, altı biraz daha dolduruluyor.

Kitabı Hrant Dink'in anısına ithaf ediyorsunuz. Giriş bölümünde de "Hrant yaşıyor olsaydı, bu kitabı başka bir şekilde yazmak ve okumak mümkün olacaktı" diyorsunuz. Geçmişte Rumların yaşadığı topraklarda yaşayan nüfus, silah kültürü, işsiz ve seçeneksiz gençler, Ermeni meselesi, medyanın bu konudaki kıskırtıcı dilinin etkisi, devletin milliyetçilik ve milliyetçilerle ilişkisi

gibi pek çok ara başlığı anlamaya çalışmakta Hrant Dink cinayetinin analizi çok yardımcı olabilir. Bütün bu unsurlar açısından, çalışmamız çerçevesinde Hrant Dink cinayetini nasıl bir yere oturtuyorsunuz?

Kentel: Hrant Dink cinayeti, bu araştırmanın anlamaya çalıştığı en zor şeylerden biriydi belki de. Aslında bu, a posteriori bir anlama çabası oldu. Biz görüşmelerimizi bitirdikten birkaç ay sonra Hrant Dink öldürüldü. Ama yaptığımız görüşmelerde, Ermeni meselesi, Ermenilere karşı duyulan nefret geçiyordu. Hrant Dink cinayetinde, kabaca üç ayrı düzeyin üst üste örtüştüğü bir hikâye var. Biri, erkeklik ve ona bağlı olarak kahramanlık, kurucu mit: "Savaştan geçtik, öldük, öldürüldük, direndik, yiğit gibi savaştık". Dolayısıyla, Türklüğe kahraman bir öz atfedilen bir taraf var. Bunun en somut yaşanış hali esas olarak erkeklik galiba. Ataerkil bir kültürün askerliğinin, savaşçılığının modern milliyetçi kültür tarafından yeniden yorumlanması, erkek semboller... Çok geniş bir kesim, hatta bütün toplum erkeklik söylemiyle besleniyor. Erkeklik, erkeklerin kadınlar üzerinde uyguladığı bir şey kadar, belki ondan daha çok, erkeklerin kendilerinin de maruz kaldıkları bir şey. Vatan için, Türklük için şehit olmak, kahramanlık yapmak gibi kelimelerle strateji tarafından bu "erkeklik" yeniden üretiliyor. İkinci düzey, can sıkıntısı, sosyal faaliyetsizlik, hatta işe yaramamak, ufuksuzluk... Klasik tabirle sosyal sorun olarak adlandırabileceğimiz durum. Bu sosyal sorun ve tüketilen erkeklik arasında da popüler kültürün alanı var. Bütün o tatminsizlikleri ve tatminsizliklerle söylem arasındaki boşluğu doldurarak söylemin benimsenmesini kolaylaştıran ve o yüzden popüler olan bir kültür üretimi var. Bunun en sembolik örneği "Kurtlar Vadisi" dizisi. O işe yarayan insanın nasıl işe yarayabileceklerine dair semboller ve temsiller üretiliyor. Polat Alemdar gibi kahramanlar hayranlık uyandırıyor, hepsi gayri meşru işler yapıyor, adam öldürüyor, siyah paltolar çekiyorlar... Bu popüler kültür ulusal ya da yerli de değil, tamamen Amerikan bir hikâye. Bu üç unsurun üzerine Trabzon Pelitli'deki O.S.'nin durumu eklemeli. Trabzon silahın peynir ekmek gibi bulunduğu, sıradan hale geldiği bir coğrafya. Canı sıkılan, popüler kültür tüketen erkek adamın kahraman olmak için peynir ekmek gibi satılan ve kullanılan bir araçla bütünleşmesi. Ancak, bütün bunları paylaşılan, can sıkıntısı çeken, sadece televizyon seyreden, maça giden ama O.S.'nin yaptığını yapmayacak olan bir çok kişi de var. Eczanede çalışan silah hayranı iki gençle konuştuk mesela, onların ölmek, öldürmek gibi şeylerle alâkaları yok. O cinayeti açıklamak için sadece popüler kültür tek başına yeterli değil, sadece erkeklik yeterli değil, sadece can sıkılmak da yeterli değil. Çorumlu bir çocuk vardı, müthiş canı sıkılıyordu, yapacak hiçbir şeyi yok; inanılmazdı, masum, uysal, çocuğa sarılsın geliyor, hayatta birini öldürmek kafasından geçmeyecek, belli. Trabzon'da yaptığımız görüşmelerden biri çok öğretici oldu. Trabzonspor Avrupa kupasında Kıbrıs Rum takımı Apoel'le eşleşiyor. Bunun üzerine Feribağçe internet sitelerinde, "kardeş takımını düştünüz" diye dalga geçiriyorlar, Trabzonluların Rum olduğunu söylüyorlar. Trabzonlu bir genç "Bizim aslında belki de en büyük dertlerimizden biri bu, bir abi de söyle-

mişti bana. Biz Rumlarla bağlantımızı kesmek için belki de bu kadar çok milliyetçi olduk" demişti. Trabzon kültürü denen de belki silah, erkeklik üzerinden milliyetçiliğe girmenin yolu. "Hanım evladı Rumlar" gibi olmamak için erkek, tabanca kullanan adam olarak kendinizi inşa ediyorsunuz. Bunlar tabii spekülasyon. Sonuçta, sadece silah da Hrant Dink'i öldürmek için yeterli bir motif değil. Karmaşıklık da bu zaten. "Niye öldürdü?" "Milliyetçiydi ondan." Değil işte, bu çocuk, aynı anda bir sürü şey. Bir sürü kanalla besleniyor, taktikler de böyle bir şey. Taktiklerin de bambaşka görünüşleri var. Taktikleri sadece, stratejiye direnen pozitif bir şey diye düşünmemek lazım. Hayatı anlamlandırmak için başvurulan taktikler, toplumsal hayat için hiç de olumlu olmayabilecek dünya kadar sonuç yaratabilme potansiyeli de taşıyor.

Ahıska: Hrant Dink cinayeti bir dönüm noktası oldu. Tarihi eskiye uzanan bir sürü mesele daha görünürleşti. Artık resmi ideolojinin içinde bunlarla uğraşmak çok kolay değil. Mesela, başından itibaren, Türklüğün tanımlanmasında gayrimüslimlik çok önemli bir yer tutuyordu, tarihsel süreçte "Türklük" hep Müslümanlıkla içiçe geçen bir şey. Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde, gayrimüslimler hep Batı'nın parçaları, hatta maşaları olarak görülmüş, sonra da kimi zaman örtük, kimi zaman çok bariz çatışmalar yaşanmış. Hrant Dink cinayetiyle devletin doğrudan bu işin içinde olduğu, "derin devlet" lafının ne kadar geçersiz olduğu, bunun çok daha tanıdık ağlarla kurulmuş bir şey olduğu ortaya çıktı. İkincisi, yüz bin insanın "hepimiz Ermeniyiz" diye yürümesi çok tarihi bir andı, ciddi bir tehditti. Tarihi başka türlü sahiplenen insanlar vardı ve bunun karşısında duyulan bir telaş vardı.

Ama aynı zamanda, cinayetin ardından, bir tribün dolusu insan futbol maçında "Hepimiz Ogün Samast'ız" diye pankart açıp slogan attı. Çok açık bir şekilde cinayeti ve katili hep bir ağızdan sahiplendiler.

Ahıska: Ben de oraya gelecektim. Bu baş edilemeyen bir tarih, baş edilemeyen bir karmaşa. Foucault'nun söylem tanımını hatırlarsak, söylem söylenebilenin sınırlarını çizer. Burada, söylenebilenin sınırlarını artık çizemeyen resmi ideolojinin iflâsı var. Bir yandan da tarihte inkâr edilen, sınırları çizilen şey, küreselleşmenin, kapitalizmin gelişmesiyle de bağlantılı olarak, artık o şekilde sabitlenemiyor, çatışmaların üstünü örtecek, çatışmaları reddedecek dilin tutunamaması karşısında, müthiş bir şiddet yaşanıyor. Bir bakıma tam bir dilsizlik, söylenebilenin sınırları da çizilemiyor, çünkü çatışmaların artık üstü sıvanamıyor. Milliyetçilik zaten toplumsal süreçlerin reddi, bir aile kurgusu, "biz" kurgusu, ama o da yapılamıyor, çünkü toplumda ciddi çatışmalar var. Bu, çok garip bir an.

Kentel: Bu olay sadece Türkiye'ye özgü bir şey değil. Bu da bir tür Amerikanlaşma. ABD'nin taşıdığı bir güç imgesi var, banş, demokrasi gibi güzel laflar altına sokarak da olsa, her şeyi güçle, şiddetle yapıyor. Adam giriyor, Irak'ı işgal ediyor. Ulus-devlet de di- renirken bile Amerika'yı taklit ediyor. Sert kü-

Öcalan İtalya'dayken Türkiye'de İtalyan mallarına karşı kampanyalar yürütülüyor. Bu dönemden bir insan örneği: Adam MHP'li ve Adapazarı'ndaki Benetton mağazasının sahibi. Tabii ki dükkânını kapatamıyor. Milliyetçilik derken, farklı sınıflara, coğrafyalara göre farklı kullanılabilen, bir dilden bahsediyoruz. İşadamları da, işsiz de bu dili kullanabiliyor. Ama biri ezilmişliğine isyan olarak kullanırken, öteki kendisine güç devşirmek istiyor.

reselleşmenin bütün tezahürlerini taklit ediyor. Dolayısıyla, Polat Alemdarlar, "Kurtlar Vadisi Irak'ta" falan, Rambo'yu taklit ediyor. Millîlik, yerlilik gibi iddialarına rağmen Amerikan askerleri gibi davranıyorlar aslında.

Ulusalçıların bel bağladıkları kurumların başında gelen ordu, en Amerikancı kurum değil mi?

Kentel: Her şeyin modeli Amerikan ordusu. Yüzlerini boyayan, bandana bağlayan komandolardan, kıyafetlerine kadar her şey... Bu süreçte 90'lar çok önemli bir dönemeç.

Genç: Birkaç momentin örtüştüğü bir dönem 90'lar... Solun çekildiği, küreselleşmenin iyice hissedilmeye başlandığı, Kürt savaşının en sıcak olduğu dönem.

Kentel: Liberalizm her şeyi dümdüz ediyor ve o andan itibaren muhteşem bir güç yanı başlıyor. Liberalizmin temeli, herkesin birey olarak yaşması ve en güçlü olanın kazanması. Dolayısıyla, güçlü olmak için mücadele ediyorsunuz. Ama, herkes konuşulabilir pozisyonda. İlk moment bu. 1980 bunu sağladı: Önceki güçlü toplumsal hareketi, en azından dil olarak solu siliyorsunuz, sağ da görünmez kılıyorsunuz. Böylece, ortada kalan dillerle baş başa kalıyorsunuz, en önemli dilse İslam'dı. 90'larda Kürtler de konuşmaya başlıyor, Ermeniler de konuşmaya başlıyor. O zamanlar çok gündemde olan "sivil toplum" lafını düşünürsek, sivil toplum, ya da toplumsal hareketler, konuşmaya başlıyor. Toplumsal hareketlerin konuşması demek, devletin başından beri bir tür toplumsal mühendislikle kontrolü altında tutmak ve gerçekleştirmek istediği modernleşme hareketinin dışında, başka modernleşmelerin olabileceği potansiyelini ortaya çıkarıyor. Devletin tarihiyle, yurttaşlık bilgisiyle, sosyalizasyon süreçleriyle denetlemeye çalıştığı yapının dışında, başka olanaklar çıkmaya başlıyor. Bu olanaklar karşısında, devletin aldığı önlemleri izliyoruz. AKP'nin iktidara gelmesiyle, özellikle AB konusunda net adımlar atmaya başlamasıyla beraber, devletin çok daha radikalleşen muhafaza çabaları var. AB'ye girmek varolan paketi, düzeni, bütün yapıları bozmak anlamına gelecekti, o yapıları korumak için devletin içinden bir yerlerden operasyon başladı. Kendini korumaya çalışan bir devletin politikaları bunlar. Danıştay saldırısı örneğin, bir çok şeyi çok bariz gösteriyor. Danıştay'a saldıran adam kim? Bir piyon. Bunun İslamcı tepki olmadığı çok açık. Alenen çeteleri görüyorsunuz işin içinde. Tepki tamamen toplumsal değişime.

Bütün bu değişimler yaşanırken, insanların gündelik hayatlarında iyileşmeler olabilseydi, bu sürecin toplumun lehine işlediği duygusu olsaydı, Genelkurmay'ın psikolojik harekâtları, stratejinin çeşitli manevraları toplumda karşılık bulmayabilirdi belki...

Genç: Ya da alternatif bir politik tahayyül yaratılmış olsaydı, böyle olmayabilirdi. Araştırmanın sonuçlarını tartışırken, Mesut Yeğen'in güzel bir müdahalesi olmuştu: Küreselleşme her yerde yaşanıyor, her yerde benzer dinamikleri harekete geçiriyor. Türkiye'de ve mesela Sırbistan'da benzer bir hikâye varken, Latin Amerika'da niye başka bir hikâye var?

Niye orada insanlar daha faşizan tepkiler ortaya koymuyor da sol hareketlerde kendini ifade ediyor? Elbette ki Latin Amerika ülkeleriyle bizim aramızda birden fazla düzlemi kesen yapısal farklılıklar var, burada kastedilen “niye orada öyle de, biz de böyle değil” gibi basit bir karşıtlık kurmak değil, fakat iki izlek arasındaki farkların nerelerde izlenebileceğine işaret etmek. Burada alternatif bir politik tahayyül yaratabilmiş olsaydık, durum çok farklı olurdu kanısındayım. Ayrıca, hâlâ da yaratabiliriz, bu parçalanma ya da dağılma hali, alternatif bir politik tahayyül inşası için de bir zemin yaratıyor bence.

Latin Amerika bizden çok önce neoliberal düzene geçti ve çok büyük bir tahribata uğradı. Ayrıca, cuntaları da bizden daha ağır ve uzun yaşadılar. Bizimle Latin Amerika arasındaki en belirleyici fark acaba Latin Amerika’da dinle sosyalizmin karşıtlık içinde olmaması mı?

Ahıska: Devlet de çok daha birleştirici orada. Laclau analizlerinde, Latin Amerika’da devletin birleştiriciliğinin, farklılıkları içerici olmasının, vatandaşlık ilkesinin daha geçerli olduğunu; Türkiye, Macaristan gibi ülkelerdeyse vatandaşlık temelinde içermeye çalışan bir politika olmadığını, etnik temelli, dışlayıcı bir milliyetçilik olduğunu anlatıyor. **Kentel:** Latin Amerika’da Bolivar diye bir fenomen de var. Bu, Latin Amerika birliği düşüncesini mümkün kılıyor. Orada hiçbir zaman, gerçek bir milliyetçilik olamıyor, çünkü sınırların ötesinde de yine Avrupa’dan göçmüş insanlarla yerliler var. Türkiye’deki modernleşme Fransız modelini yanına alırken, laiklik de dini karşısına alıyor. Latin Amerika’da dini karşısına alan bir model olmadı.

İktisadî boyuta dönersek, bir yandan toplum yoksullaşıyor, işsizleşiyor, çaresizleşiyor; eş zamanlı olarak da önemli kaynakların yabancı sermayeye satıldığını görüyor. Bu da milliyetçiliği besleyen bir süreç herhalde. Solun siyasal alandan çekildiği bir ortamda, neoliberalizmin faşizme ya da reaksiyoner, sert milliyetçiliğe, yabancı düşmanlığına açılmaması mümkün olabilir miydi?

Genç: Alternatif bir politik tahayyül -ki bunun adı bence sol- olmadığı müddetçe, küreselleşme doğru tarif edilemeyecek, doğru tarif edilemeyen küreselleşmeye de doğru bir muhalefet geliştirilemeyecek. Dolayısıyla, bunun bizi götüreceği en kestirme sonuç, faşizm olmasa da yabancı düşmanlığı olacak.

Ahıska: Yabancı düşmanlığı ve toplum düşmanlığı bence. Meseleyi toplumsal olarak görmek yerine, hep yakınlık terimleri, aile terimleri, erkeklik vs. üzerinden gördüğünüz ve konuştuğunuz zaman, tepkiler de onunla ilgili olarak ortaya çıkıyor.

Kentel: 1990’larla birlikte toplum konuşmaya başladı dedik ya, ama konuşmak için kullandığı, kültürel bir dil. Kapitalizmin kültürel promosyon ve satış malzemesi, postmodernizm. İnsanlar da ancak böyle ifade edebiliyorlar kendilerini. Küreselleşen kapitalizm, neoliberalizm insanların kendilerini kültürel düzeyde ifade etmelerinin yolunu açtı, ekonomik dili, sınıfsal dili unuttuk. Liberalizm için bulunmaz bir nimet bu. Yönetenler açısından, insanlar sınıf olarak kalkıp isyan edeceğine, “kültür mültür gibi yerlerden takılı-

yor”. Dolayısıyla, kültürel kimlikler kendilerini ifade eder, kültürel taleplerde bulunurken, bu sadece bir özgürleşme doğurmadı; aynı zamanda, kendi içine kapanan, hatta totaliterleşen cemaatleri de yarattı. Kültürel kimlik özgürlük ifade ederken, milliyetçilik böyle bir şey de ifade edemiyor. O zaman nereye gideceksiniz? Belki de faşizm gibi bir duruma düşeceksiniz, hakikaten dibe vuracaksınız. Bunun duvara sürtüldüğü an, “Eyvah! Artık başka bir şey bulmam lazım, bu dil beni kurtarmıyor” hali gelecek muhtemelen. O zaman, alternatif dilin solun en önemli programı olması lazım. Kültürel kimlikler meselesini gözardı etmeden -çünkü o alan her ne kadar kapitalizmin işine yaradıysa da bir özgürlük talebiydi- sınıfsal olanın yeniden konuşulabileceği bir dil olması lazım. Belki de bu sunulara karşı yeni bir cemaat, bütün hikâyelerini barındırabilecek, bana sıcak bir yuva verecek yeni bir ev kurulabilmeli. Ve ancak öyle direnilebilecek herhalde. “Cemaat”i yeniden yorumlayabilir, başka şekilde kurgulayabiliriz. Richard Sennett geliyor aklıma, örneğin, kenti yeniden bir arada yaşamanın bir modeli olarak düşünebiliriz. Beni hem anonimleştirilen, geleneksel cemaatimden kurtaran, ama bir yandan da bütün o karmaşıklığın içinde bana yeni bir kimlik veren kent. Bir arada olmaları paradoksal gibi görünen “kent” ve “cemaat” kelimeleri beraber düşünülebilirse, siyasal tahayyülün de önu açılabilir. Modernitenin bize öğrettiği, kentleşerek cemaatten kurtulacağımızdı. O cemaatten kurtulabiliriz ama, kentte de başka türlü kurguladığımız cemaatle beraber düşünebiliriz.

“Ulus-devletin hayalinin özdeşleştiği erkekçe temsillerin, sembollerin çökmesiyle birlikte toplum alttan görünmeye başlıyor. Ancak bu görünen toplum, seküler milliyetçiliğin öngördüğü “rasyonel”, “eril” temsillerin hegemonyası altında zapt-ı rapt altına alınan toplum değil. (...) Üzerine sürdüğü cila çatlayınca, altından bütün kadınsılığıyla toplum çıkıyor. Ve o güne kadar kendini hep erkek olarak, erkeklik sembolleriyle öğrenmiş olan toplum kadınsılığını fark ediyor” diyorsunuz. Bu kadınlaşma halini biraz açar mısınız?

Kentel: Ulus-devlet eril temsillerle kendini yeniden üreten bir ideolojiyse, bu ideolojinin aldığı her darbe, onun erilliğini zora sokuyor. Demin konuştuğumuz “biz Türkler hep kötü şeyler yapıyoruz” yakınması örneğin, güvenini kaybetmiş olmak demek, halbuki erkek “kendine güvenen”dir. Milliyetçilik artık güven vermekten çıkıyor, hayatın karmaşası çok daha görünür hale geliyor. Artık herkes karmaşık. Milliyetçi, erkekçi ideoloji bakımından bu “kadınlık” haline tekabül ediyor. Millet kadınlaşıyor. “Erkeklik”le özdeşleşmiş bir toplumdan farklı olarak, kolayca açılardan, gerçekten aşık olan, duygulanımla konuşan, bazen sessiz ve itaatkâr, bazen çığlık çığlığa isyan eden, yalvaran, kendisiyle çelişen, “kadın gibi” bir toplum. Nasıl, geçmişimde din-darlığımı, gelenekselliğimi, etnik durumumu unutmam vazedildiyse milliyetçilik tarafından, aynı zamanda kadınlığımı da unutmam vazedilmişti. Kemalist Türk kadını da bu vatana gülbüz çocuklar yetiştirecek “erkek” bir kadındır. Ama bugün, bu karmaşıklıkta, herkes kırılgan, herkes kadın gibi davranıyor. Bir taraftan, çok iyi bir şey; erkekler kadınlık halini deneyimliyorlar. Ama aynı zamanda, kendi içimde istemediğim bir şey karşıma çıkı-

Milliyetçiliğin ne kadar karmaşık olduğunu görmenin bende siyasal sonucu şu oldu: Umudum arttı. Sert bir takım insanlar bekliyordum, halbuki o sertliklerin arkasında inanılmaz kırılmışlıklar, çaresizlikler var. Böyle bir hale ancak kendini yeniden düşünen bir sol cevap verebilir.

yor. Toplum kadınlaşıırken, milliyetçilik de daha fazla erkekleşiyor, kendi kendisiyle mücadele eder hale geliyor.

Araştırmaya başladığınız noktaya, yayınlanması arasında, zihnen ve ruhen bir farklılık, bakışınızda değişiklikler oldu mu?

Ahıska: Temsillerin ne kadar önemli olduğunu fark ettim. Bu, sınıfsal çatışmaların, iktisadî yapıların önemsiz olduğu anlamına gelmiyor, ama dil meselesinin, tahayyülün, kalıpların ne kadar önemli olduğunu düşündüm araştırmanın sonunda. Tahayyülün oluşturulması meselesinin aydınlarla ilgili bir yanı da var, iktidar karşıtı, muhalif bir topluluk tahayyülünün yaratılmasında çok bocaladığımızı düşünüyorum; akademik araştırmalardaki tahayyüller, basında oluşturulan tahayyüller de buna dahil. Ben “alternatif” lafını çok benimsemiyorum. Marx’ın Ruge’ye yazdığı bir mektuptaydı galiba, “dünyaya nasıl davranması gerektiğini öğretemeyiz” diyordu. Sonuçta, tarihsel olarak karşımıza çıkan mücadelelerin içinden bir eleştiri üretmek, onların içindeki anlamı farklı bir şekilde göstermek durumundayız; toplumsal kesimlere “mücadeleni durdur, işte sana gerçek, onun karşısında diz çök” diyemeyiz, yeni düşünce şekillerini sıfırdan yaratamayız. Bu araştırmanın bir önemi de bu oldu benim için: Çeşitli ifadelerin altındaki arayışları görebilmek ve oralardan “farklı” bir dilin hayalini kurmaya başlamak.

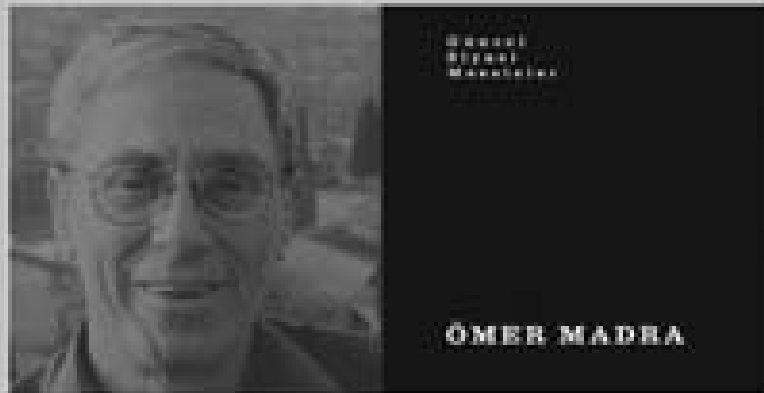
Genç: Meltem’le farklı kelimelerle ifade etmek de, çok farklı bir yerde durmadığımız kanısındayım; ben alternatif bir tahayyülün tam da bu tecrübe içinden çıkacağını düşünüyorum. Belki de toplumsal tecrübenin önemini vurgulamak açısından “karşıt bir tahayyül” demek daha doğru olur. Araştırmaya başlarken, bir sosyal bilimler öğrencisi olarak, “tecrübeyi sahiplenmek” gibi afili, ama ne anlama geldiğini -bugünden baktığımda- tam olarak çözemediğim laflar ediyordum. Kafamda, memleketin çok milliyetçi olduğu, bu güçlü milliyetçi damarın çok rahatsız edici bir şey olduğu düşüncesi vardı. Ama araştırma sırasında, milliyetçiliğin ilk anda görüldüğü kadar güçlü olmadığını, her şeyi tutamadığını anladım. Alternatif bir tahayyülün uçlarını işte bu tutama hali sayesinde yakalayabileceğimizi kanatındeyim. Leonard Cohen’in pek güzel söylediği gibi: “Her şeyde bir çatlak var / Böyle girer içeri ışık.”

Kentel: Milliyetçiliğin ne kadar karmaşık olduğunu görmenin benim için siyasal sonucu şu oldu: Bütün bu gördüklerimize, bunların düşündürdüklerine rağmen, hatta bunlarla beraber, umudum arttı. Belki popülist gelebilir ama, benim de içinde olduğum bu topluma acıma duygusu oluştu. Hakikaten bu kadar acıklı bir toplumla karşılaşacağımı düşünmüyordum açıkçası. Sert bir takım insanlar bekliyordum, halbuki o sertliklerin arkasında inanılmaz kırılmışlıklar, çaresizlikler var. Böyle bir hale ancak kendini yeniden düşünen bir sol cevap verebilir. Bu potansiyel olağanüstü bir şekilde var. İnsanlar konuşmak istiyorlar, sol bu sesleri duymalı. Net renkleri, keskin ayrımları ortadan kalkınca, aradaki içiçe geçişleri, karmaşayı görmek, bu karışıklık haliyle konuşabilecek dilin, bu halleri görebilecek yeni bir sol dil olabileceğini düşündürdü. Solun, içine yeni bir takım unsurları katarak yeniden doğabileceği bayağı mühim bir potansiyel olduğunu düşünüyorum. Bu da bende umut yaratıyor. Bu toplumla beraber direnme umudumu besleme gücünü buluyorum.

İKLİM KRİZİ: İNSANIN VAROLUŞUNU NİHAİ SONUN EŞİĞİNE GETİREN FELAKET

SİYASET

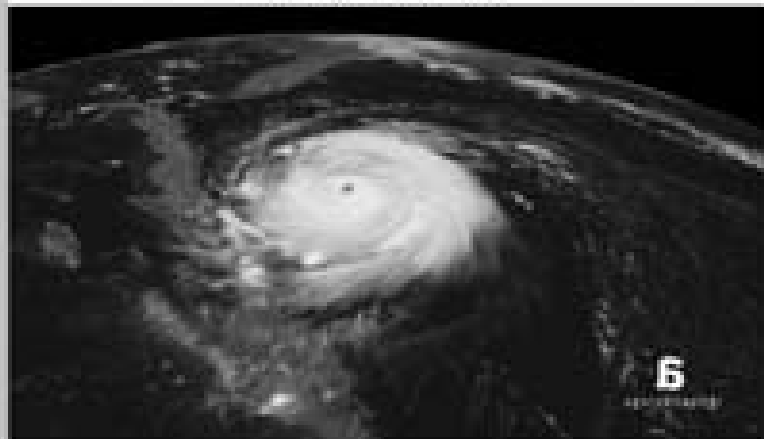
Dünyayı üzerinde hayat olmayan bir gezegen haline getirmeye ant içmiş görünen insan türünün bir an durup, elindeki ve aklındaki gücü hayatı sürdürmek için yapması gerekenlere vakfedebileceği kadar bir zamanımız hâlâ var mı? İşte, iklim değişikliği, ekoloji ve yeşil düşünce konularında çalışan Ümit Şahin'in Ömer Madra'yla uzun söyleşilerinin ürünü olan bu kitap, her şeye rağmen bu umudu barındırıyor içinde...

NİCİN DAHA FAZLA BEKLEYEMİYİZ

KÜRESEL ISINMA VE İKLİM KRİZİ

Abstract: *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. were determined by spectrophotometry. The effect of pH on the growth of *Chlorella* sp. was studied. The growth of *Chlorella* sp. was maximum at pH 7.0 and minimum at pH 5.0. The effect of temperature on the growth of *Chlorella* sp. was studied. The growth of *Chlorella* sp. was maximum at 25°C and minimum at 15°C. The effect of light intensity on the growth of *Chlorella* sp. was studied. The growth of *Chlorella* sp. was maximum at 1000 lux and minimum at 100 lux. The effect of CO₂ concentration on the growth of *Chlorella* sp. was studied. The growth of *Chlorella* sp. was maximum at 0.5% CO₂ and minimum at 0.1% CO₂. The effect of nutrient concentration on the growth of *Chlorella* sp. was studied. The growth of *Chlorella* sp. was maximum at 1.0% nutrient and minimum at 0.1% nutrient. The effect of pH on the *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. was studied. The *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. were maximum at pH 7.0 and minimum at pH 5.0. The effect of temperature on the *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. was studied. The *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. were maximum at 25°C and minimum at 15°C. The effect of light intensity on the *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. was studied. The *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. were maximum at 1000 lux and minimum at 100 lux. The effect of CO₂ concentration on the *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. was studied. The *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. were maximum at 0.5% CO₂ and minimum at 0.1% CO₂. The effect of nutrient concentration on the *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. was studied. The *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* contents of *Chlorella* sp. were maximum at 1.0% nutrient and minimum at 0.1% nutrient.

© 2000 Blackwell Science Ltd

2001-2002
 2003-2004
 2005-2006

[illegible]

2000

1985-1986
 1987-1988

[illegible]

Keywords: *depression; mood disorder; bipolar disorder*

[illegible]

meselesi olan kitaplar...

www.algonquianlogos.com
 800.625.2263 248.946.2427
 248.946.2427 248.946.2427

6

and were collected by the following methods:

Beyhan Demir, Zehra Şenoğuz, Özgür Eren, Canan Akbay

BASKIN ORAN VE UFUK URAS KAMPANYALARININ GÖNÜLLÜLERİ ANLATIYOR

Birbirimizi kaybetmeyelim artık

Bağımsız ortak aday kampanyası önemli bir hakikati gösterdi: Türkiye solu mevcut parti ve hareketlerden çok daha geniş. Dahası, söz konusu genişlik, ilk olumlu sinyalde kuvveden fiile çıkanlardan ibaret değil. Bir de onlardan bir adım geride duran, ama ikna olmaya açık kesimler var. Teorik “potansiyel”i hiç hesaba katmasak bile, önümüzdeki yerel seçimler bir sıçrama tahtası olabilir. Ama sorun da çok, yapılacak iş de. Baskın Oran ve Ufuk Uras kampanyasının gönüllülerinin anlattıkları kulağa küpe olacak cinsten.

Ufuk Uras'ın kampanyası için Fındıklı'da çalıştın. Fındıklı nasıl bir yer?

Beyhan Demir: Fındıklı, Maltepe'ye bağlı 40 bin nüfuslu, göçle gelen Kürtlerin yaşadığı çok yoksul bir mahalle. Önce bir merkez oluşmuş, sonra yukarı doğru yayılmış, bir sürü sekiz-dokuz katlı bina dikilmiş, seçim öncesi imar izinleri dağıtılmış. Genç erkekler inşaat işçiliği ya da hamallık yapıyor, kadınlar, çalışabiliyorlarsa, tekstilde çalışıyorlar, günde en az 12 saat. Çocuk çok, yoksulluk çok. Yani AKP'nin doğrudan oy tabanı. Bir de Aleviler var, onlar da CHP'nin oy tabanı. **Seni bu kampanya için harekete geçiren ne oldu?**

Bin Umut projesi. Çok uzun süredir, solun Kürt hareketini görmezden gelme hali, yer yer küçümsemeyle kanşık yaşanan ve giderek artan bir kopukluk varken, birden birlikte çalışma imkânı doğdu. Ortak aday süreci başladığında, arkadaşlarımızın hepsi bir çalışmaya yapmaya niyetliydi. Bunlar bağımsız insanlar. Bostancı'da bir büro açıldı, sonra Kozyatağı, İçerenköy, derken Fındıklı... Fındıklı'daki büroya kadınlar hiç uğramıyormuş, tam bir kahvehane görüntüsündeydi. Kürt kadınlarıyla çalışmaya istekli olduğumu bilen arkadaşlarım çağırıyorlardı. Ufuk Uras'tan ziyade, o mahalle ve mahalledeki kadınlar için gittim. Beni asıl etkileyen, Kürt hareketiyle Türk solunun birlikte çalışmasıydı.

Kazanma ihtimalinin yüksek olması çalışmaya katılmanda etken oldu mu?

O da büyük etkendi tabii. Ortada somut bir durum vardı. İnsanlara, “Ufuk Uras için oy topluyoruz, Meclis'e girme olasılığı çok yüksek” dedik. Hayatımızda ilk kez ailelerimizi ikna ettik ve aynı yere oy verdik.

Canan Akbay: Benim kampanyaya katılmam gazete ilanıyla oldu. “Baskın Oran için çalışmak isteyen Sanyer gönüllüleri SHP bi-

nasında toplanacak” duyurusunu görünce eşimle beraber “orada olmalıyız” diye düşündük. Hrant Dink'in katledildiği gün, Harbiye'deydim, cinayeti duyduğumda “yeter artık” diye bağıarak kendimi caddeye attım. O olay bir dönüm noktasıydı. Arkasından Baskın Oran geldi. Başka bir aday olsaydı, sadece bağımsız diye, sadece sol diye bu kadar rahat desteklemez, gecemi gündüzüme katarak çalışmazdım.

Neden Baskın Oran?

Dürüst tavır, demokrat oluşu çok önemliydi. Kampanya sırasında “ezberi bozmak” sloganımız vardı. Baskın Oran kendi ezberini bozabilecek cesaretle bir insan. Gerçekten “bağımsız” olduğu, demokrasiyi vurguladığı, Kuzey Irak harekâtına çok net tavır aldığı için, Kürtlerin hakları, Ermeniler konusunda akli çok açık olduğu için ve solda bir şeylerin değişmesi kanaatinde olduğum için hiç koşulsuz gittim. İnsanlardan hakikaten tek tek oy topladık.

Daha önce benzer bir çalışmada yer almış mıydınız?

Gençliğimizde daha radikal siyasî çalışmamız olmuştu, ama seçim kampanyası biçiminde değildi.

Sizin bölgede mesela Ufuk Uras aday olsaydı, yine çalışır mıydınız?

Belki oy verebilirdim, ama çalışmazdım.

Baskın Oran aday olmasaydı kime oy verirdiniz?

AKP'ye oy verirdim.

Geçen seçimlerde kime oy vermiştiniz?

Tepki oyuydu. Diyarbakır'da yaşıyordum. Bir gün işe gitmek için evden çıkmıştım, HA-DEP'in mitingi vardı. Polisin bütün engellemelerine rağmen, kadınlar, çocuklar o sıcakta, coşku içinde miting alanına koşuyorlardı. O gün, “Bir Türk olarak bu halktan özür dilemek adına oyumu HADEP'e vereceğim”

Tek bir milletvekilinin de etkili olabildiğini gördük daha önce. Mesela, Sabri Ergül Manisalı gençlerin uğradığı işkenceyi görünür kıldı. Mehmet Bekaroğlu, ölüm oruçları sırasında çok çabaladı. Sema Pişkinsüt insan hakları konusunda ciddi çalışmalar yaptı... Ufuk Uras ve DTP'liler çok önemli bir ses olabiliyorlar mecliste.

dedim. Ama HADEP'in ya da bugün DTP'nin politikalarını pek çok yönden tasvip ediyor değilim.

Baskın Oran aday olmasaydı, AKP'yi tercih etmenizin sebepleri neydi?

Türkiye bir yanılma yaşıyor. Bürokratik devletten, askeri vesayetten kurtulup demokrasi için bir araya mı geleceğiz, yoksa korkuya oynayıp geleceğimizi karartacak mıyız? Ben yanım asın geride bıraktım, ama çocuklarıma, torunlarıma daha iyi bir dünya bırakma hayalimi hiç yitirmedim. Tek başıma da olsam, demokrasi mücadelemi veririm. Baskın Oran'ın adaylığı bir fırsat oldu. Kazanmayabileceğini biliyorduk. Ama son ana kadar bir kişiyi daha kazanmak için delicesine çalıştık.

Zehra Şenoğuz: Bence Hrant'ın cenazesi Türkiye'de milat. Aslında bu ülkenin vicdanının sesi var, o cenaze yürüyüşünde vicdanın sesinin yükseldiğini gördüm; o insanların hepsi solda değildi. Bu benim için çok önemli oldu. O gün bir kartona “kardeşimi vurdular, 301'i gerekçe yaparak” diye yazdım, sokağa attım kendimi. Cinayetden altı yedi ay kadar önceydi, Fransa'da parlamento Ermeni meselesi için toplanacaktı. Bizim bir mektup grubumuz var, orada Halet Çambel'le ilgili şu olayı anlatmıştım. Halet hanım, 1936'da olimpiyatlara katılan iki sporcumuzdan biri. Türkiye'den, hele eskrim gibi bir spordan katılan bir kadına Almanlar çok şaşıyor. Halet Hanım'ı Hitler'le tanıştırmak istiyorlar. İkinci Dünya Savaşı başlamış değil, ama Yahudilerin ev ve iş yerlerinin işaretleme başladığı dönem. Halet hanım Hitler'le tanışmayı reddediyor. “Burada ben Yahudiyim” diyor. Ta 1936'dan bize ders veren insanlar var. Bunu yazdığım için bir arkadaşım gelip beni kucakladı. Aynı arkadaşım, Hrant'ın cenazesinden sonra “sen deli danalar gibi, ‘ben Ermeniyim’, ‘Hrant benim kardeşim’ diye nasıl dolaşırsın?” dedi. Öbür empatiyi anlayıp bunu anlayamayan insanların karşısında paralize oldum. Bu çok ciddi bir yanılma. Artık Kemalizmle, cumhuriyetin tepeden inme modernizmiyle kesin yüzleşmemiz gerekiyor. “Biz” derken, solu kastedi-yorum. Sol benim için CHP ya da DSP değil. O nedenle seçim sonuçlarına sevindim.

Baskın Oran'ın adaylığı daha söz konusu değilken ortak aday kampanyası için çalışmaya karar vermiş miydiniz?

Evet. Varolan seçim sistemi, partiler yasası, darbe anayasası... Bütün bunların değiştirilmesi için meclise farklı bir sesin mutlaka girmesi gerekiyordu. Ortak aday çerçevesinde bunun zemininin olduğunu gördük. Solda duran, ama asıl vurgusu demokrasi olan bağımsız adaylar olmasını istedik. Sol bir politikanın açılımları, üretim güçleri, özelleştirme yapıp yapılmayacağı gibi konuların tartışmasına girmek değildi istediğimiz. Acil olan demokrasiydi. Ortak adaylar istemi solun kendisiyle de bir yüzleşmesi olacaktı. Biz, '80'den bu yana, birleşerek ortak hedeflere doğru yürüyen bir sol yaratamadık. Sosyalist Birlik Partisi'nin, Birleşik Sosyalist Partisi'nin oluşumlarında, ÖDP'ye kadar gelen süreçte yer aldım. ÖDP kurulurken ayrıldım, kafamdaki geniş sol birliğin o olmadığını gördüm. Özgürlük, demokrasi ya da aşk demekle olmuyor, yeni sözcükleri yeniliği getiriyor. '80'den bu yana, çok acı yaşadık dedi Canan, doğru. Ama, solun demokrasi konusunda sınıfta kaldığına inanıyorum. Yenilik demiyorum, sınıfta kaldık. Demokrasiye,

insan haklarına sol olarak sahip çıkamadık. Baskın Oran'ın kampanyası için inanılmaz hoşnut ve barışık bir şekilde çalıştım. Seçim sonuçlarının böyle olacağını tahmin ediyordum. Daha nisanda, mitinglerden sonra AKP'nin oyunun yükseldiğini söylüyordum. Ortada çok net bir durum var: Ya vesayeti kabul edeceğiz, ya da hayır diyeceğiz. AKP'nin tümünü dinci görmek de mümkün değil. Yüzde 46 AKP'ye oy veriyorsa, "nasıl bir sol yaratmalıydık" diye düşünmek lazım. Sonuçta, tek tek adayların olması, insanların solla ilgili bir şeyler duymasına yaradı.

Baskın Oran dışında bir başka isim olsaydı, aynı çabayı gösterir miydiniz?

Elbette. Baskın Oran'ın söyledikleriyle düşüncelerim genel olarak örtüşüyor, ama aynı düşüştüğüm de bir sürü şey var. Mesela o diyor ki, "hizmet alan başını kapatabilir, hizmet veren kapatamaz". Aynı görüşte değilim. Üniversitede hizmet alıyorsun diye başını kapatabileceksin, bitirince kamuda yer alamayacaksın! Bu çok tuhaf bir şey. Niçin kadınlar ve kadınların giysileri üzerinden tartışıyoruz? Baskın Oran dışında da biri aday olsaydı, o demokratik duruşu gösteriyorsa, tabii ki çalışırdım. Ufuk'un meclise girişinden elbette memnunum. Ama en büyük sevincim DTP'nin girişi ve AKP'nin bu büyüklükte oy alması. AKP'yi doğru bulduğumdan değil, ama bu yanlış ortamında aldıkları oy önemli. Yoksa AKP homojen ve tutarlı değil, içindeki vicdanlı ve temiz adamları, mesela Elkatmış'ı aday göstermedi.

Özgür Eren: Ben de bağımsız ortak aday tartışması başlar başlamaz, adaylar kim olursa olsun, sürece katılmaya karar verdim. İkinci bölgede de, Beyhan'ın yaşadığı gibi bir tecrübe yaşayacağımızı ümit etmişim açıkçası. Kürt hareketi ve solun ortaklaşabileceği, beraber çalışabilme deneyimi kazandırdıkları bir ortam olsaydı, iki farklı aday yerine hepimiz Baskın Oran için çalışsaydık, daha mutlu ve ilerisi için daha umutlu olacaktım. Hayatımda ilk kez, oy verdiğim birisi meclise girsin isterdim. Seçim akşamı öyle bir burukluk yaşadım açıkçası. Yine de Ufuk Uras'ın girmesine sevindim. Ben de

Sol örgütler Kemalist ideolojiyle aralarına sınır çekmeyi, yakın tarihimize yüzleşmeyi başaramadılar. Demokrasi için Kürdün yanında yer alacaksınız, kadının yanında yer alacaksınız, bunlar göreviniz. Fakat esas olan siyaset. Neden Baskın Oran? Buradan, solun kendisiyle yüzleşmesi mümkün olabilir diye içim rahat. Örgütsüzlüğün acısını çekmedik mi? Tabii ki çektik. Kendimizi ait hissettiğimiz bir örgüt olsaydı, neden bu yalpalamaları yaşayalım ki?

DTP'lilerin Meclis'e girmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bugüne kadar hep Kürtlere oy verdim. Baskın Oran kampanyasının, kazanamasa da, yararlı bir süreç olduğunu düşünüyorum. Zehra ablanın dediği gibi türban meselesinde, AB gibi bazı konularda anlaşamasa da, Baskın Oran'a bir itirazım yok. Meclis'e girseydi, dürüstçe ve cesurca mücadele edeceğini biliyordum. Eminim, bu kampanya Baskın Oran için de dönüştürücü olmuştur. Aktif siyaset, başkalarıyla birlikte aynı amaç için uğraşmak ümit veriyor, birlikte hareket edebilmeyi öğretiyor ve insanı dönüştürüyor.

Geçmişte benzer bir deneyimin olmuş muydu?

Devrimci Gençlik'teyken oldu. Yani ilk kez dolaşmıyordum Sanyer tepelerinde.

Zehra: Benim mahallelerde çalışmam, düşünün, 70 öncesine dayanıyor. O zamandan beri hiçbir insanın kapısını çalmamışım.

Özgür: Benim dileğim solun tekrar görünür olmasıydı. Üstelik, son dönemde, Şemdinli bombalaması, Uğur Kaymaz ve babasının öldürülmesi "yeter artık" hissiyatını bana çoktan dayatmıştı. Hrant Dink'in göz göre göre öldürülmesi çok büyük bir etki yarattı. Benim için Uğur Kaymaz'ın öldürülüşü de, Şemdinli olayı da, Hrant Dink cinayetiyle aynı can alıcılığa sahip. Cumhuriyet mitingleriyle, e-muhurayla gelinen nokta, Kürtlere karşı ciddi bir ayrımcılığın toplumda oturmayışa başlaması beni korkutan şeyler. Parlamantoda birkaç milletvekilinin olması elbette çok şey ifade etmeyecek, ama kampanyanın kendisi ve solun görünür olması önemli. Ayrıca, tek bir milletvekilinin de etkili olabileceğini gördük daha önce. Mesela Sabri Ergül Manisalı gençlerin uğradığı işkenceyi tek başına, en azından görünür kıldı. Mehmet Bekaroğlu, ölüm oruçları sırasında çok çabaladı. Sema Pişkinsüt işkence konusunda ciddi çalışmalar yaptı. Ufuk Uras ve eğer rahat bırakılırlarsa DTP'liler çok önemli bir ses olabilirler mecliste. Gerçi, DEP milletvekillerinin başına gelenlerin benzerini yaşayabiliriz korkusu duymuyor değilim. Öyle bir durumda, AKP'nin demokratiğinin sınıfta kalacağına

da maalesef eminim.

"Bağımsız ortak sol aday"dan yola çıktı; kimileri için vurgu "bağımsız" kimileri içinse "ortak" oldu. Bağımsızlık seçim sisteminden kaynaklanan bir zaruret, ama bir örgütten, partiden bağımsız olmak meziyet gibi sunuldu. Önümüzdeki dönemde de "bağımsız"lar üzerinden mi siyaset yapmayı daha doğru buluyorsunuz?

Canan: "Ufuk Uras için çalışır mısınız?" dediniz, "çalışmam" dedim yekten. Dünya değişiyor, Türkiye değişiyor, sol maalesef hep aynı yerde, ne olması, nasıl olması gerektiğini kavramış değil. Solcu olarak AKP'yi destekliyor olmaktan utanç duyuyoruz, ya biri duyarsa diye. Unutmayalım ki, AKP yüzde yedi oranında solculardan oy almış. Benim gibi düşünen çok insan var. Askeri vesayet konusunu aşmak zorundayız, bu noktada elmanın sapı, üzümün çöpü gibi bir lüksümüz yok. İlk adımı atmak için, demokrasi için saf lanımızı nasıl belirleriz, buna bakalım. İçlerinde çok iyi niyetli kişiler olsa da sol örgütler bir süre sonra hep tekkeleştiler. Kemalist ideolojiyle aralarına sınır çekmeyi asla başaramadılar. Yakin tarihimize yüzleşmeyi başaramadılar. İşkenceye karşı çıkabilirsiniz, zaten vazifenizdir, demokrasi için Kürdün yanında yer alacaksınız, kadının yanında yer alacaksınız, bunlar göreviniz. Fakat esas olan siyaset. Neden bağımsız Baskın Oran? Buradan, solun kendisiyle yüzleşerek, daha temiz bir anlayışa kavuşması mümkün olabilir diye içim rahat. Örgütsüzlüğün acısını çekmedik mi? Tabii ki çektik. Kendimizi ait hissedebildiğimiz bir örgüt olsaydı, neden bu yalpalamaları yaşayalım ki? Seçim bölgemizdeki arkadaşlarımız "kopmayalım birbirimizden, bu enerji bitmesin" diyor. Ben de bitmesin istiyorum. Artık sol olarak hata yapmaya hakkımız yok. Demokrasiden ne anlıyoruz? Kürtlerin haklarını zaten tartışmasız vermeliyiz. Kuzey Irak konusunda çok berrak olmalıyız. Anti-Amerikancılık adı altında, oradaki Kürtlerin kendi haklarını elde etmesine tavır almak bize düşmez. Bürokratik devletle aramıza ne kadar sınır koyuyoruz? Bireyin haklarını ne kadar genişletebiliyoruz? Hepimiz korkak birer CHP'li miyiz, yoksa titrek DSP'li miyiz? Bunlarla yüzleşmeliyiz. AKP'ye oy verirdim; hiç gocunmam. AKP'nin politikalarını eleştirmeyeceğim anlamına gelmez bu. AKP'ye oy verme düşüncesi başka bir seçenek olmamasından. Gerçekten demokrasinin önünü açan, geçmişle yüzleşmiş bir sol hareket, bir örgüt kurabilirsek... Mesela Özgür'ün AB konusunda çekinceleri var, kampanyadaki arkadaşlar arasında çok farklı görüşlerde olanlar vardı. Özelleştirmeydi, IMF'yi gibi konularda tartışma imkanımız olmadı. Ben AB'ye bütün kapılarımızı açmalıyız diye düşünüyorum. Ama ortak paydanın insan hakları, demokrasi olduğunun bilincindeyiz. Türkiye'nin, vicdaniyla hesaplaşan, doğru dürüst bir sola çok acil ihtiyacı var. Bu ancak, Batı tipi bir sosyal demokrat yapıyı kurabilirsek, pek çok örgütten insanlar üzerlerindeki kalıntılarla temizlerse olabilir. Örgüte ihtiyaç var, ama eski tekkelerin cıllanmış haline değil.

Beyhan: "Ortak aday" projesini ilk duyduğunda çok homurdanmışım. O adayları solun elitlerini belirlediğini düşünmüştüm; çok da kendimizden hissetmedim. Mesela, 19 Aralık Operasyonu'nu yaşamış bir tutuklu, özelleştirme mağduru bir işçi ya da Rakel

Dink aday olsaydı demiştım. Baskın Oran'a da, Ufuk Uras'a da bu anlamda itiraz etmiştım, hatta "Be-yoğlu'nun adayını istemiyorum" di-yerek Baskın hocaya daha çok itiraz etmiştım. Alibeyköy'ün, Nurte-pe'nin adayını istiyorum, mağduri-yetleri daha doğrudan temsil edebi-lecek, bizden adaylar istiyorum di-ye bir homurdanmıştım. Ama, yüz-de 10 barajının olduğu, savaşın ya-şandığı bir ortamda bunları yapabil-memiz çok zordu. Bu arada, ben AKP'yi çok farklı görüyorum. Son yirmi yılın en büyük özelleştirmele-rinin AKP döneminde yapılıyor ol-ması, Tayyip'in çıkıp "kadının yeri evidir" demesi, hayatta AKP'ye oy vermemem için yeterli. AKP'nin de-mokراسiye bakışı tamamen ikiye bölü.

Zehra: Adayların seçimi konusun-da söylediklerine katılıyorum, me-sela kadın bir aday çıkaramadık. Ama, Baskın hocayı Meclis'e soka-mamış olmak kesinlikle başarısızlık değil. 31 bin oy aldık, acayip helal. Bu adam gidip Alevilere, "tabii ki sorunuz var, ama en çok ezilen dinsel grup Yezidilerdir" dediğinde şafak attı hepsinde. Mahallelerdeki Aleviler hâlâ bu konuyu tartışıyor. Kendilerinin de ne kadar çok ezbe-rinin olduğunu, içlerine ne kadar kapalı olduklarını gördüler. Genel olarak sol başka bir şey, Baskın Oran başka. Diyelim ki oluşturduk bir sol parti, yine Baskın Oran gibi birine ihtiyacımız olacak. Böyle in-sanlar çok önemli; biraz Aziz Nesin gibi, vicdanın sesi olmak başka.

Beyhan: İtirazların vardı, ama şu düşünceden etkilendim: Kapı dışarı edilen DEP milletvekillerini say-mazsak, TİP'ten beri, ilk defa be-nimle ortak cümle söyleyebilecek birileri meclise girebilecekti. Benim devrim gibi bir hedefim var, bunun parlamenter sistemle olmayacağını düşünüyorum, ama orada bazı söz-lerin söylenmesinin benim de önü-mü açabileceğini, hareket alanı açacağını düşünüyorum. Burjuva demokراسisinden bahsediyorum.

Özgür: Daha fazla demokrasi her zaman iyidir.

Beyhan: Kürtlerin hakları günde-me gelecek, insan hakları, özelleş-tirme, işkence konuları meclise ta-şınabilecek. Belki de hayatımızda ilk kez Meclis TV izleyeceğiz. İkinci önemli nokta da, kampanya ça-lışmalarıyla ulaşılan insanlarla baş-ka türlü bir devam imkânının olma-sı. Uzun süredir, mahallelerde çalış-ma yapılmıyordu, partiler bürolarına gömülmüştü. Seçim çalışmalarna katılmış herkes devam etmek isti-yor. Ulaştığımız onca insana seçim-den seçime gitmek istemiyorsak, bir şeyleri sadece meclisten değil, sokaktan da değiştirmek istiyorsak, bu kampanya bize uzun devamı-nın imkânını sundu. İzleme komite-leriyle, çeşitli örgütlenmelerle, belki yeni bir partiyle devam edebiliriz.

Canan: Sol, ya yaşadığını kavraya-mıyor, yanlış anlıyor ya da düşün-

celeriyle yaşama biçimi örtüşmüyor. Biz yarın öbür gün devrim yapacağız diye okullarımızı yarım bıraktık, "diplomaya ne gerek var" dedik. Sonra okullarımızı tamamladık, işe girdik, çocuk doğurduk, büyüttük, okuttuk... Burjuva demokراسisi için-de yaşıyoruz. Bu demokراسinin sınırlarını sonuna kadar geliştirmek so-lun görevidir. Gençlerin heyecanını çok iyi anlıyorum, seviyorum da. Ama, biraz mantıklı düşünmeye ça-lışmanızı rica ediyorum.

Sizin tarif ettiğiniz sosyal de-mokراسiyle örtüşmediği için, başka bir duruşu ya da öneriyi "gençlik heyecanı" olarak gör-mek ve "mantıksız" bulmak da burjuva demokراسisine aykırı değil mi? "Devrim"le kastedi-len de uzun bir dönüşüm, deği-şim süreci değil mi?

Canan: Başka bir dünyayı ben de hayal ediyorum. Fakat, hayallere ka-pılarak güncel mücadeleden kopa-mayız. Ezilmişlerin, dışlanmışların sembolü olarak bizi rahatlacak, vic-danımızı hoş tutacak birilerini vitrine çıkarmak fikrine katılmıyorum. Rakel Dink aday olsaydı, daha mı çok oy alırdı, bunu tartışmam bile! Çok iyi bir insan olabilir, ama biz siyasete oy veriyoruz. Cumhuriyet mitingleri-ne siyasi yaklaşımı açısından karşı-yız. Bunların korkuyu körüklemek için, toplumu germek için devletin yaptığı mitingler olduğunu biliyoruz; gitmemek lazımdı ve olan biten de bizi doğruladı. Halk, yıllardan beri yaptığı gibi, içgüdüsel olarak de-mokراسi yolunu buldu. Sol olarak ona ışık tutucu bir halde olmalıyız. Benim tek derdim bu. "Devrimden yanayım" demek güzel, ama bunun şartları mı var?

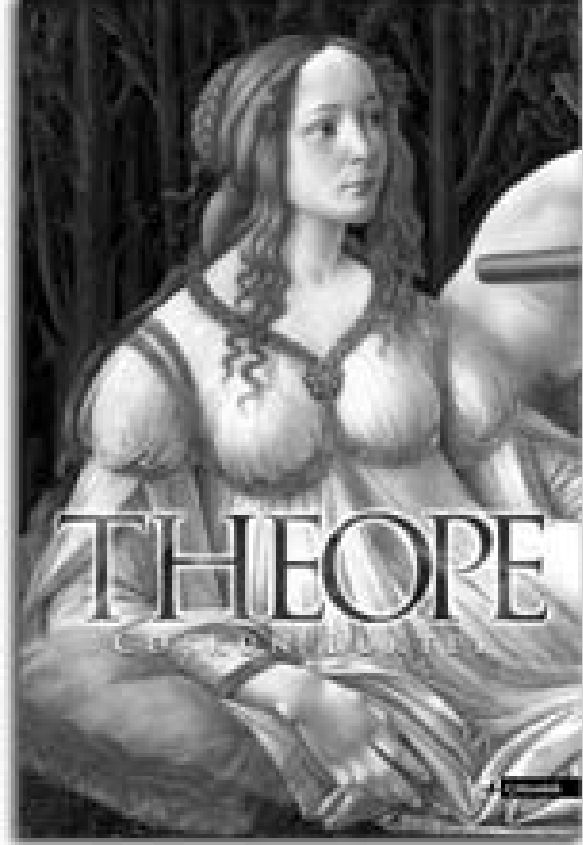
Beyhan: Fındıklı'daki büroda bir ta-ne bile kadın yokken, biz gittikten sonra, eş dost kadınlar geldi. Altı genç kadınla birlikte ev ev dolaşma-ya başladık. Bu kadınlar bildiri dağı-tıp afiş astı. Evden dışarı çıkmayan, çıkarılmayan, oy pusulasını bilme-yen, okuma-yazması olmayan ka-dınlarla tartışıp, erkeklerin gerisinde kalmamaya çalışmak devrimci bir durumdu. Dağın arkasında bir dev-rim var düşüncesinde değilim. Ken-di hayatımızı dönüştürerek oraya gi-deceğiz, o nedenle Kürtlerle birlikte çalışmanın önemli olduğunu düşü-nüyorum. Onların da, bizim de kafa-mızda önyargılar var.

Kampanya sırasında sizi en çok düşündüren, etkileyen şeyler neler oldu?

Beyhan: Çok farklı kesimlerden, sınıflardan, yaşlardan insanların ortak çalışması benim açımdan büyük bir şanstı. Bir sürü arkadaşımızın ailesi çalışmaya dahil oldu. Ev ev dolaşarak insanları ziyaret ediyorduk. He-men herkes "seçim sonrasında da bir şeyler yapalım" isteğinde. Şunu da gördük Bostancı'da: Önceki se-çimlerde ÖDP bir takım çalışmalar yapmış, ama daha sonra kimse uğ-ramamış. Bir kapıyı çalıyoruz, ban-

THEOPE

ÇOŞKUN BÜKTEL

sf. 168, 9.5 YTL.

Theope bir kez daha okurlarla buluşuyor!

Heykeltıraş Menoikeus, yedi yıl önce kaybettiği Theope'yi daha yeni bulmuştur ve Theope'ye olan özlemini gidermek için insan ömrü ona zaten yeterli görünmemektedir. Oysa Argos orduları tarafından kuşatılmış Thebai kentinin kâhini Teiresias, kentin kuşatmadan kurtulabilmesi için Menoikeus'un kendini, kendi isteğiyle, gönüllü olarak, tanrılara kurban etmesi gerektiğini bildirir ve bu kehanet, Menoikeus ile Theope'nin (tüm bir kentin kaderini etkileyecek) tragedyasını başlatır.

"Büyüledim."

Hasan Ali Toptaş

"Hayran oldum."

Cihan Ünal

"Theope Türk dilinin Hamlet'idir, ama Hamlet'i çıkardığınızda geriye devasa bir Britanya tiyatrosu kalır, Theope'yi çıkardığınızda ise koca bir serap ve birkaç damla su."

Acar Burak Bengi

Çitlembik Yayınları

Şeyh Bender Sokak 18/4 Asmalımescit, Beyoğlu, İstanbul
Tel: 0 212 292 30 32 Fax: 0 212 293 34 66 kitap@citlenmbik.com.tr

annesini çıkıyor, diğer bir kapıdan bir solcu çıkıyor. Ama kampanyanın en önemli etkisi Kürtlerle birlikte çalışmanın yarattığı dönüşümdü.

Berber çalışmanın karşılıklı olarak ne gibi etkileri oldu?

Beyhan: En net olarak birbirini anlama halini gördüm. Hepimizin aynı siyasetin mağduru olduğumuzu, aynı sorunları yaşadığımızı gördük. Tabii ki Kürtlerin savaştan dolayı çok daha ağır yaşadığı bir süreçten bahsediyoruz, ama birbirimizi anlayabildik. Onlarla kadın meselesini, özelleştirme meselesini, sendika meselesini tartıştık. Çok fazla işçi vardı ve sendika diye bir şey bilmiyorlardı, duymamışlar. Onlar için siyaset Kürt olmak üzerinden biçimlenmiş hep. Konuşurken, karşılıklı ön yargıların, güven eksikliğinin izleri görüldü; hep şu tartışma oluyordu: “Meclis’e girdikten sonra, Ufuk Kürtleri satar mı?” Sebahat Tuncel deyince onlar için durum çok net, ama Ufuk başka. Bu çalışmaya katılan bütün Kürtlerin çok değiştiğini düşünüyorum. “Kaç senedir siz bizi eziyorsunuz, şimdi de biz ezelim” diyor, oradan başlıyoruz tartışmaya.

Özgür: Kampanya süreci her şeyden önce, bana mutluluk verdi. Ne kadar yorulursan yorul, akşam yatağa yattığında, “bugünü boşa geçirmedim” diye düşünüyorsun. İnsanların ilgili olması çok güzeldi. Kampanya süresince olumsuz bir olayla karşılaşmadık. Gittiğimiz her yerde, “bu sıcakta bu insanlar sokaklara döküldüğüne göre bir derdleri var ve bu derdi hiçbir çıkar gözetmeden anlatmaya çalışıyorlar” diye baktılar. Yüzyüze çalışmanın en önemli yanı buydu. Ev ziyaretleri yaptık, bildiri dağıttık. Ana cadde, meydan gibi yerlerde bildiri dağıtmak çok etkili değil. Ama mesela vapurda dağıttık, orası başka bir şey, her sabah aynı insanlar biniyor, daha özel alanları gibi. Göre göre beni sima olarak tanıyor, kafalarında benimle ilgili bir fikir oluşuyor. Bildiri dağıttıktan sonra insanlarla siyaset konuşuyorduk. Bu gerçekten bir kazanım. Evet, cumhuriyet mitingleri kötüydü, ama en azından insanlar politize oldu, bu da bize bir alan yarattı. Sanyer’in konumsal önemi ve değeri açısından şöyle bir şeyle karşılaştık, bu beni çok mutlu etti: AKP’nin kentsel politikalarına karşı insanlar örgütlenme ihtiyacı duyuyor. Sanyer’de bannamayacaklarının, azından belli bir sınıfın bannamayacağını farkına vardılar. Yavaş yavaş örgütlenmeye çalışıyorlar. Sol olarak, bizim de buna söyleyecek bir lafımızın olması gerekiyor. Sanyer’de de Fındıklı’daki

gibi, yaşam koşullarının çok kötü olduğu yerler var. Aynı zamanda, 1950’lerde gecekondulaşmaya başlamış Reşitpaşa, Poligon gibi, eski mahalleler var. Kentsel dönüşüm projeleriyle buralarda yaşayanlar başka yerlere sürülmek isteniyor. Bu mahallelerde örgütlenme şansının olabileceğini gördüm. Açıkçası, AKP’nin bu oy oranı beni biraz korkutuyor, insanların iktidar alanları çok genişliyor. Bundan sonra, bahsettiğimiz politikaları çok daha vahşi bir şekilde yürütmeye başlayacaklar. O yüzden seçim kampanyalarında kazandığımız immenin boşa gitmesi gerekiyor. Somut alanlarda çalışarak, yerelden örgütlenerek yavaş yavaş, önümüzdeki yerel seçimlerde olmasa da, bir sonraki yerel seçimlerde birkaç belediye kazanarak, bu belediyelerde örnek çalışmalar yaparak varolmaya başlayabiliriz.

Kampanyanın öncesinde sonrası arasında bakışınızda, düşüncelerinizde neler değişti?

Özgür: Moralimi çok bozan şeyler de gördüm. Eskiden beri CHP’li olan, Alevi olup sosyal demokrat bir çizgiyi savunduğunu söyleyen pek çok kişiden “gene ne varsa orduda var” gibi laflar duymak üzücü oluyor. Toplumda Kürtlere karşı ciddi bir set oluştuğunun farkına vardım. “Mafya da, bütün karanlık işler de Kürtlerde” sözünü çok sık işittim. İş yerindeki arkadaşlarım ücretli, emekçi insanlar, ortalama maaşlar alıyorlar, AKP’nin politikalarından onlar da etkileniyorlar, onlarda da Kürtlere karşı antipatiyi gördüm. İdam cezasından yana tavır çok yaygın, özellikle kapkaç mevzusunda, kapkaççılar da Kürt ya. Halbuki bu kentte tutunmaya, var kalmaya çalışan Kürtlerden bahsediyoruz. Pendik’de biri fabrika duvarına şunu yazmış: “Köyümden sürgünüm, şehirde özgürüm”. Nasıl bir özgürlük bu? Ama dediği de doğru, köyünde can korkusu var, yaşıyamıyor. Ve bunu duvar yazısı olarak yazmış. İnsanın içini sızlattı.

Moralini düzelter, iyimserlik veren durumlar olmadı mı hiç?

Özgür: Vapurda bildiri dağıtırken, adamın biri Roll’un verdiği Baskın Oran kitapçığını çantasından çıkarttı, gösterdi. Belli ki, daha önce hiç Roll almamış, çok hoşuma gitti. Ya da mesela, yine aynı gün vapurdaki gittikler “siz iki kızsınız dikkatli olun” diye bizi uyarıyorlardı. Meğer Büyükdere’de Baskın Oran afişlerinin eli sopalı MHP’liler tarafından indirildiğini görmüşler, bizim için endi-

şeleniyorlar. Belki onlar Baskın Oran’a oy vermedi, ama çalışma yapmamıza hoşnutlukla bakıyorlardı. CHP’lilerden “oyları bölüyorsunuz” diye çok tepki geliyordu. Ama onlara derdimizi anlattığımızda, “biz de CHP’den hoşnut değiliz. Hadi kurun bir parti de, gelip biz de çalışalım” diyebiliyorlar.

Beyhan: Kampanyanın en güzel yanlarından biri de emekçilerle öğrencilerin yan yana gelmesi oldu. Öğrenciler sadece üniversitede siyaset yapıyorlar, o siyasetin merkezi de YÖK ya da zaman zaman faşistlerin çıkardıkları meselelerle mücadele etmek. Solcu öğrenciler için, okul dışında politika yapmayı tanıtmaları açısından da bu çalışmanın büyük avantaj sağladığını düşünüyorum. İnsanlar değişti, birbirlerini tanıdılar, etkilediler. Özgür’ün söylediği mutluluğu herkes yaşıdı, herkesin gözünden okunuyordu bu.

Zehra: Dayanışma duygusu insanları çok sevindirdi, ben de en çok bunu gördüm. Birlikte yan yana durma, ama en önemlisi imeceyle iş yapma. Bu ‘80’lerden beri unutulmuş bir şey. Biz bütün kampanyayı imeceyle götürdük. Kimse kimseden bir şey almasını, getirmesini istemedi, adam bakıyor neyi eksik görüyorsa onu tamamlıyor. Biz Sanyer grubu olarak 180-200 kişi görünüyorduk, aktif olan 25-30 kişiydik. Ama sürekli bir sirkülasyon vardı. Klasik anlamda bir organizasyon, iş planı şemaları filan yoktu. Ben önce bu şekilde işler yürümeyecek diye tereddüt ettim, ama kendimi frenledim, müdahale etmedim. Evet, zaman zaman işler aksıyordu, ama bunlar da bizi güldürüyordu. Sanyer ilginç bir yer. Bir çok yer gibi en yoksullarla en zenginler yan yana. Eski gecekondulaşmış alan inanılmaz bir rantı sahip. İstinye, artık eski İstinye değil. Amerikan Konsololuğu’ndan sonra, o bölgedeki insanları çıkartmak için her şey yapıldı. İnsanlar kentsel dönüşümün tam farkında değiller, ama bir panik yaşıyorlar. Derbent’in, Poligon’un altları çok yoksul. Derbent’in aşağılarında dolaşırken, sokakta bir bakıyorsun, kadınlar erişte yapmış, çarşıda kurutuyorlar, bir tarafta da sacın üzerinde ekmek pişiriyorlar. Bizi de bir güzel doyurdular. Çoğu Sivaslıydı, MHP’ye oy vereceklerdi. Dehşete düştüm. “Nasıl unutursunuz Maraş’ı, Sivas’ı” dedim. Kapalı cemaat halinde yaşıyorlar, daha dışa açılmış Aleviler öyle değil. Topluca MHP’ye oy vereceklerini söyleyince, tartışmaya başladım. Çok ilginç, ihtiyaç nineler “ben demiyor muyum” diye gençlere itiraz etmeye başladılar. Onlar daha iyi hatırlıyorlar Maraş’ı, Sivas’ı, daha çok hissediyorlar. Şehirde tutunmaya çalışan gençlerle yaşlılar arasındaki tutum çok farklıydı. Nineler “elim kınlsın” diyerek CHP’ye oy veriyor, onlar MHP’ye katlanamıyor. Aynı ailenin insanları bunlar. Ben konuşmaya başlayınca bir nine tuttu elimden, “gel bunlara anlat n’olur” diye başka bir eve götürdü beni. “Nasıl unutursunuz Maraş’ı” deyince, kadın ağlamaya başladı. İnsanlar bu kadar yakın tarihe aslında ne kadar uzak! Beni çok etkileyen başka bir şey de siteler. Derbent’in hemen üstünde siteler var. Bu siteler, üzerlerinde elektrikli teller olan duvarlarla çevrili; dehşetengiz bir şey. İçeride bir yığın bina, hatta sokaklar var. Ama, girip o sokaklarda dolaşıyorsanız, yasak! Halbuki yasa o sokakların hepimize açık olduğunu söylüyor. Sonuçta, orada seçim çalışması yapamıyorsunuz, bize “satıcı giremez” muamelesi yapıyorlar. Mahalle hayatı yok oluyor, bu site-

ler gittikçe çoğalıyor. Bir başka nokta, insanların “sol aday” dememize takılmalarıydı. Önce uzun uzun sol üzerine konuştuk, sonra Baskın Oran’a geçebildik. Baskın Oran adını ilk kez duyuyorlardı. Pazarlar da çok ilginçti. Biliyorsunuz pazarcıların çoğu Güneydoğulu. Bizim bölgede DTP’nin de adayı olduğu için, onların oyu belli tabii. İstinye pazarında biri bana “ben bize oy vereceğim” dedi. Çok hoşuma gitti. Bir insan kimliğiyle, diliyle ilgili bu kadar eza, cefa çekiyorsa bu çok önemli. DTP’nin orada aday çıkartmasını konuşmak gerek, ama başka türlü. Niye aday çıkarttılar da diyemiyorum, doğal karşılıyorum. DTP’lilerin de kendileriyle yüzleşmeye ihtiyacı var, onların da ezberinin bozulması lazım. Ama ezberlerinin bozulması için önce kimliklerine ilişkin bir nefes almalıyız gerekiyor. O nedenle ufak bir kırgınlığım, kırılganlığım yok. Onlara hep, “iyi asılalım da, iki adayı da seçtirelim” diyordum. Ama olamayacağı başından beri belliydi. Yine de kesinlikle başansız olduğumuzu düşünmüyorum. Madeniçi diye bir yer var, Koç Üniversitesi’nin, lüks sitelerin hemen altında. Kars mahallesi de diyorlar, ağırlıklı olarak Karşı Kürtler oturuyor, ama Tunceli ve Malatya’dan gelenler de var. İnandırılmaz yoksulluk, su yok, onbeş günde bir tankerle su geliyor. DTP’nin aslı yerlerine musallat olmama, afiş bile asmama gibi bir tavrımız olduğundan, buraya çok sonra gittik. Başka yerlerde daha yumuşak geçmişti ama, orada gençler sürekli bize itiraz ediyordu. Yaşlı kadınlar ise şöyle diyorlardı: “Bir adam vardır, Kürt değildir ve bizi anlatacaktır, bu çok önemlidir, ona oy verelim”. Baskın hocanın pusuladaki yerini öğrenmek istediler. 63 oy çıktı oradan. Bu insanlar oradan sürülecekler, bunun farkındalar, su bağlanmayışının nedeni de bu. O bölgeyle ilgilenmek, bu insanların kendilerini koruyacak mekanizmalarını oluşturmak lazım.

Canan: Benim en çok dikkatimi çeken şeylerden biri CHP’lilerden gördüğümüz tepkiydi. “Oylan bölüyorsunuz” diye sataşanlar vardı; onun yanısıra, mahcup ama yine de CHP’ye oy verecekler vardı. Kürtler sempatiyle bakıyorlardı, kolaylık gösteriyorlardı. AKP’liler sempatiyle yaklaştı. Aslında bütün o gerilim çabalarına rağmen, toplum o kadar da gerilmiş değil. Yeter ki doğru bir söylemle, kendimizi berraklaştırarak, önyargılardan annarak siyaset yapalım. Kapı çalmalarla falan uzun süreli ilişkiler kurulmaz. Doğru siyasetlerle, doğal çevremizde siyaset yapmalıyız. Beyhan “Beyoğlu adayı istemiyorum” dedi. Ne olur küçümsemeyelim. Unutmayın, işçiler silme MHP’ye oy veriyor. İnsanların siyasi yaklaşımlarını artık konumları belirlemiyor. Lütfen bu konuyu da düşünelim. Çok geniş entelektüel birikimimiz var, buna sahip çıkmalıyız. Adım adım gidebiliriz, halka öğüt verici, akıl verici tarzda yaklaşmamamız lazım. Seçkinici olmamak lazım.

Zehra: Pankartlarımızın iplerini MHP kesti. Afişlerimizin üstünü TKP kapattı, yırttı! Çok sıradan insanlar, “şurada pankartınız düşmüş” diye haber veriyorlardı, biz koşup bağlamaya çalışırken çevredeki ağaca çıkıp yardım ediyordu. Çok hoşuma giden bir şey daha oldu. İlk toplantıyı SHP binasında yapmıştık. CHP’den birkaç genç geldi. CHP’nin gençlik kollarında çalışmışlar. Partinin durumundan rahatsızlık duyduklarını, CHP için çalışamayacaklarını, bütünüyle kenarda durmanın da AKP’ye yarayacağını

düşünüyorlardı ve bize yardım ettiler. Birileri ortaya çıktığında, vicdanın sesi insanı rahatsız ediyor, o zaman duramıyor, geliyor.

Canan: SHP’li arkadaşlar da kampanya sonuna kadar bizimle çalıştı.

Zehra: Bence çalışmalara katılan herkes şimdi üzerine daha çok görev düştüğünü düşünüyor. Yerel seçimler var önümüzde, yeni öneriler getirmeye ihtiyacımız var.

Beyhan: Bostancı’daki çalışmayı ÖDP’li de, DTP’li de olmayan bir ekip yürüttü ağırlıklı olarak. Bazı arkadaşlarımız üç mahalleye birden gitmek zorunda kaldı. Bu bir enerjiyi de açığa çıkardı. Herkes bundan sonrasını konuşuyor. Seçtikleri milletvekilini denetlemek, ona öneride bulunmak istiyorlar. Toplantılar yapıyorlar, büroları devam ettirme arayışındalar.

Baskın Oran’ın kazanamaması sizi nasıl etkiledi?

Özgür: Burukluk yarattı. Kazanamayacağımızı aşağı yukarı biliyorduk, ama son iki hafta ümitlenmişim. Biraz daha vakit olsaydı acaba olabilir miydi diye düşünüyorum.

Canan: Bürokratik devletin, insanları önce “laiklik elden gidiyor”, arkasından da, “ülke bölünüyor” diye gemesinin sola zaranı dokundu: İnsanlar aklı selim davranmadı, istemeye istemeye gidip CHP’ye oy verdi.

Zehra: Ermeni patriği mesela iki kez “AKP’ye oy verin” diye cemaate seslendi. Onu bu kadar endişelendiren bir hava vardı.

Bundan sonra neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Canan: Bireyin düşüncesini özgürce geliştirebileceği, ama örgütlü olmanın tadını yaşayabileceği, o gücü oluşturabileceği mekanizmaları kurmamız lazım. Eski tekkelerin benzerini ya da biraz büyüğünü kurduğumuzda, altı ay sonra aynı duruma karşılaşıyoruz. Çok rica ediyoruz, vicdanı olan solcular sola bu kötülüğü yapmasın lütfen. Demokrasi isteyen, insan haklarına saygılı, Avrupa tipi bir sosyal demokrat hareketi, sosyal demokrat diye küçümsemeyelim, içinde komünisti de yer alsın, sosyalisti de, Kürdü de, Ermenisi de... Ama üstümüzde bir çatı olsun, birbirimizi kaybetmeyelim artık.

Zehra: Bir çatı altında toplanmak çok kolay değil. Biraz insan bulduk mu tribüne konuşmaya, oynamaya çok meraklıyız. Bundan nasıl kurtulunur, çok da iyimser değilim. Kendini solda görüp, Kürt sorunuyla, ulusal sorunla yüzleşemeyen arkadaşlarla nasıl aynı masada oturacağız? Ama önümüzde bir sınav var. Yerel seçimlerde ortak noktalarımızı belirleyerek yan yana gelebiliriz.

Canan: Bunun çabuk olamayacağına ben de katılıyorum. Temel yüzleşme noktalarından biri de, yakın tarihimiz ve kemalizmdir.

Zehra: Solun Kürt sorunu karşısındaki tavrını netleştirmesi şart. DTP’ye yönelik en küçük engellemede hepimizin sorumlu olduğumuza inanıyorum. Geçmişteki utancın bir kez daha yaşanmasına izin vermemeliyiz.

Beyhan: “Yaşasın halkların kardeşliği diyecek” üstü örtülü, gizli ulusalcı damarla törpülemeye çalışarak, birlikte iş yapmadan, Kürtlere yüzünü dönmeden bu ülkede solcu ya da demokrat olunamaz. Solun “Kürt milliyetçiliği” diye bir bahane yaratmadan, Türk milliyetçiliğinin üzerine gitmesi lazım.

Zehra: Sürekli pompalanan bir şey var: Töre cinayetleri mi? Kürtler. Ama, Pakistan’da da, Ege’de de işleniyor. Kapkaç mı? Kürtler! Tüm olumsuzluklar Kürtlerin sırtına biniyor. **Özgür:** Kürt sorunu sol açısından turnosol

Uzun süredir mahallelerde çalışma yapılmıyordu. Seçim çalışmalarına katılmış herkes devam etmek istiyor. Ulaştığımız onca insana seçimden seçime gitmek istemiyorsak, bir şeyleri sadece meclisten değil, sokaktan da değiştirmek istiyorsak, bu kampanya bize bunun devamının imkânını sundu. İzleme komiteleriyle, çeşitli örgütlenmelerle, belki yeni bir partiyle devam edebiliriz.

kaçıdı. Sol örgütlerde yer alan arkadaşlarımızdan “Kürtlerle çalışılmaz” lafını, çok duyuyorum. Açıkçası, huzursuz oluyorum. Son 20 yılın savaş koşullarını düşünün, 17, 18, 19 yaşındaki çocuklar savaş ortamını yaşadılar. Abileri, ablaları, babaları, amcaları ya işkence gördü ya öldürüldü. Kendileri de küçük-lükten beri şiddet gördü. Bu insanların kimliklerine dair her çıkışlarının solcular tarafından “Kürt milliyetçiliği” olarak görülmesi beni çok sinirlendiriyor. Kemalizm bence de solun en önemli sorunlarından biri, nasıl kurtulacağımızı ise bilemiyorum, ama en azından etki alanını küçültmeliyiz.

Beyhan: Seçim sonuçları değerlendirirken AKP’nin neoliberal ve muhafazakâr politikaları atlanmamalı. AKP’nin demokrasi havarisini gibi gösterilmesi anlaşılır gibi değil.

Özgür: AKP’nin ne kadar samimiyezsiz olduğunu Şemdinli olayında gördük. Erdoğan, bölgedeki insanların tanıklıklarının sayılamayacağını söyleyebilirdi. Uğur Kaymaz’ın, daha sonra da on çocuğun ölmesi üzerine “Lübnan’da da çocuklar ölüyor” dedi.

Beyhan: Bu ülkede Kürt sorunu hakkında konuşmak bedel ödemeyi gerektiriyor; tıpkı ölüm oruçlarıyla ilgili konuşmak gibi. Solun bu bedeli ödemekten kaçtığını düşünüyorum, çünkü o tarafa yanyana gözükmek istiyorlar. Eğitim-Sen’in anadil konusunda nasıl geri adım attığını gördük.

Zehra: ‘80’den beri ilk kez toplumda demokratikleşme yönünde bir kıpırtı var. AKP’nin demokratikleşme adımlarına destek vermek, yanlış yaptığında da itiraz etmek lazım. Yerel seçimlere dönük olarak kentsel dönüşüme ilişkin çalışmalıyız. İstanbul halıaç pamuğu gibi atılıyor. Sol olarak müdahil olmamız gerekiyor.

Özgür: Maalesef, AKP’den demokrasi konusunda bir samimiyet beklemiyorum. Sivil anayasa tartışmaları bile...

Zehra: Bu samimiyet meselesi değil; anayasanın değişmesi gerekiyor ve biz de kesin müdahil olmalıyız.

Özgür: Üskül’e AKP’den de destek gelmedi.

Canan: Solculardan da net bir destek görmedi. İğneyi kendimize batıralım. Demokratik bir Türkiye istiyorsak, önyargılardan arınarak demokratikleşme yolunda adım atacak herkese destek vermeliyiz. Sivil anayasa diyorsa, destek veriyor. 301’i kaldırmak için içindeki muhalefete rağmen debelendi, soldan destek görmedi. Çünkü AKP’ye destek vermek ayıp gibi algılanıyor.

Beyhan: Solun 301’den Kürt sorununa, her şey hakkında kendi perspektifinin, söyleminin, siyasetinin olması lazım. Ben AKP’ye güvenmem, bizim kendi siyasetimiz olmalı.

Canan: AB’ye girme yolundaki yasa değişikliklerini AKP iktidarı yaptı. Şu anda konuşmamız, örgütlenmemiz, Taksim’de basın açıklaması yapma özgürlüğünü bile, AB yolunda atılan adımlar sağladı. Güneydoğu’da acı çeken, dışkı yedirilen insanlar mahkemeye başvurup haklarını alabiliyorlar. Artık biri içeri girdiği zaman ölüsü çıkmayacak.

Beyhan: Hangi hükümet olsa AB yasaları bu şekilde çıkacaktı. AKP’yle ilgili eleştirilerimizi esirgersek, çok yanlış bir yere düşeriz.

Zehra: Eskiden, geniş bir sol yapılanma olabilir mi diyordum. Şimdi olabilir diyorum. Ama her şeyi tartışarak, bildiğimiz sol söylemin dışına çıkıp yeni bir sol söylem yaratabilirsek ancak...

**"Ya ölü yıldızlara hayatı götüreceğiz
Ya da dünyamıza inecek ölüm"**

Değerli reklam ajansları,
yerel yönetimler,
matbaacılar, yayıncılar ve
çevre dostları

Küresel ısınma sonucunda
yaşadığımız gezegenin
kavrulmasına karşı, duyarlı insanların
verdiği mücadeleye, bizim de
katkımız olsun istemez misiniz?

1 Ton kağıdın elde edilmesi için;
17 yetişkin ağacın feda edildiğini,
4120 kwh. elektrik enerjisi ve
40 ton su harcandığını hepimiz biliyoruz...

Aydınlığa ve aydınlanmaya hizmet eden bizlerin de,
bu tablo karşısında yapabileceği çok şey var...

% 100 dönüşümlü atık kağıtlardan üretilen kağıtları,
yayın dünyasında yaygınlaştırarak bu alanda
ciddi adımlar atmış olacağız.

Küresel ısınma tehlikesi karşısında, bizler de
sürecin nesnesi değil ÖZNESİ olalım!
Dönüşümlü kağıt kullanalım!

Gezegelimizde, çevre dostlarının yaptığı gibi,
her alanda bu bilincin yaygınlaşmasına yardımcı olalım.
Bir başka deyişle, temizliğe kendi kapımızın önünden başlayalım.
Çünkü;

**ÖLÜ BİR GEZEGENDE,
KİTAP, DERGİ, GAZETE OKUNAMAZ!**

Dalum Papir'in ürünlerinden

CyclusOffset 70-350 gr. arası 1. Hamur

RePrint 70-350 gr. arası Kuşe

A-4 Fotokopi kağıdı

VEDYAPRES
KAĞITÇILIK Değ. Tic. Ltd. Şti.

100. Yıl Mah. Mas-Öit Matbaacılar Sitesi
5. Cad. No: 12 Bağcılar - İstanbul
Tel : 0212 628 70 04-05
Fax : 0212 628 77 37

10 albüm

Art Brut It's A Bit Complicated
Balkan Beat Box Nu-Med
Çar Newa Ziz
Happy Mondays Uncle Dysfunktional
Hayko Cepkin Tanışma Bitti
Manic Street Preachers Send Away The Tigers
Marc Almond Stardom Road
The Good, The Bad & The Queen
 The Good, The Bad & The Queen
The Bishops The Bishops
Von Südenfed Tromatic Reflexions

5 şarkı

Calexico Guns Of Brixton
Coşkun Demir Koca Çınar
Hande Yener Romeo
Manu Chao Rainin' In Paradise
God Is An Astronaut A Deafening Distance

Kelebeğin kanatları

Arto Tunçboyacıyan **Le Voyage en Armenie** (Iris)
 Robert Guédiguian'ın 2006 tarihli "Le Voyage En Armenie" (Ermenistan'a Yolculuk) isimli filmi bu yıl İstanbul Film Festivali'nde gösterilmişti. Filmin Arto Tunçboyacıyan tarafından yapılmış müzikleri de şimdi aynı isimli CD'yle bu taraflara geldi. Diaspora, Ermeni kimliğiyle kopmuş veya kurulumak istenen bağlar, milliyetçilik, vatanseverlik, militarizm gibi kavramlar çerçevesinde, yaşadığımız kâbusun birebir anlatımından ziyade, bunların yansımalarıyla yüklü film, bir yandan da gerçeğe hayallerin birbiriyle olan mücadelesini anlatması nedeniyle kısa sürede çok geniş bir kitlenin beğenisini kazanmıştı. Lâkin filmin bu kadar sevilmesinde, gösterime girdiği dönemin konjonktürü bir yana, müziklerinin de hakkı teslim edilmeli. Zaten bu sebeple Guédiguian, filmin müziklerini yapmak için Tunçboyacıyan'ı seçmiş. Arto Tunçboyacıyan'ın hem geçmişi ve gelenekleriyle kurduğu bağ, hem de çağdaş olana düşkünlüğü "Ermenistan'a Yolculuk"un müziklerinde de görülüyor. Film çekilmeden önce bir araya gelen Guédiguian ve Tunçboyacıyan, filmin senaryosu üstüne epey kafa yormuş. Sonrasında Tunçboyacıyan, filmin kendisinde bıraktığı tortuyu müziğe naksetmiş: Dürüstlük, basitlik, derinlik, sabır, adanma, aşk ve saygının hikâyesi... Neticede görüntülere hem hizmet eden hem de onların yabancısı olan bu CD'de dinlediğimiz müzikler çıkmış. Erivan'da kaydedilmiş 16 parçadan oluşan albümde tüm müzik, söz ve düzenlemeler Tunçboyacıyan'a ait. Denizi olmayan Ermenistan'da kurduğu, isminde deniz geçen, öyle ki sevgi, saygı, hoşgörü idealinde birleşen herkese açık bir denize gönderme yapan Armenian Navy Band her zaman olduğu gibi bu kayıtta Tunçboyacıyan'a eşlik ediyor. "Ermenistan'a Yolculuk" özelinde değil, genel olarak müzik-hayat hattında kurduğu ilişkide enstrümanının ne olduğundan ziyade, anlatmak istediğinin ne olduğunu önemseyen Tunçboyacıyan, bu filmin şarkılarıyla her zaman olduğu gibi çözümsüzlüğe ışık tutmaya çalışıyor, vaat ve iddialardan azade kılarak kendini. Albümün Ermeni alfabesinden ismini alan ABC isimli açılış parçasından çan sesi intro'lu "Im Achgovis"e kadar herhangi bir parçasının sözü ve müziği üstüne tek söz söylemek kelebeğin kanatlarına dokunmak gibi. Hele ki iki numaralı parça "Zetuni Zar" yok mu! Vartan Grigorian'ın duduk katlımlarının duyulduğu her seferde ise insanın tırmanası geliyor Ararat Dağı'na, ve o bize hep hoş geldin diyor, "Yegeres Zareit" diye. Özetle durum şudur: Bu müziklerde kendimizden çok şey bulacağız, çünkü ne mutlu ki "Hepimiz Ermeniyiz"... –Eray Aytimur

Rock'n Coke'ta, yine kalburüstü isimler var. Öfkeli punk'tan siyasi şarkının rafine örneklerine doğru ilerleyen Manic Street, pıtrak gibi çıkan genç gruplar arasından sivri Franz Ferdinand, yeni albümleri "Zeitgeist"la uzun ayrılığa son veren Smashing Pumpkins, Audioslave'le yollarını ayıran Chriss Cornell, indie âleminin sıkı ismi Badly Drawn Boy, uluslararası DJ'imiz Erol Alkan ve pek çok memleket rock'çusu, DJ'i 31 Ağustos - 2 Eylül'de Hezarfen Havaalanı'nda olacak.

Hardcore şen-rock

Gogol Bordello **Super Taranta!** (Side One Dummy)
 Gogol Bordello'yu tutana aşk olsun. Geçtiğimiz senenin en havalı gruplarından. "Live Earth"te Madonna'yla "La Isla Bonita"yı söylemek herkese nasip olmaz. Madonna'nın "arkadaşlarım" diye hitap ettiği, önünde eğildiği kaç fani var? "Sıra" onlara gelmişken özene bezene hazırlanan koreografiyi harcıyıp dansçılara karışan kaç kişi var? Tam da bu zaferin üstüne, yeni albüm "Super Taranta!"... Tadından yenmeyecek bir albüm.

Yaza ve yolculuğa yakıştığı iddia edilen pek çok isim var, ama çoğu hayal kırıklığı yaratıyor. Aslında yazın en iyi giden Gogol Bordello! Geçen yaz kol kola zig-zaglar çizerek yürüyen eş-dostun şarkısı "Start Wearing Purple"ken, bu yaz aynı kalabalıklıkla "İncil okumam, pek de inanmam, kafam da acaip güzel" ("Supertheory of Supereverything") diye bağıra çağıra gezecekler hayırlısıyla. Yeni şarkılarda elbette Romanyalı Çingenelik de, klasik İngiliz punk'ı da hâkim, ancak bu sefer Amerikan hardcore baharatı da katılmış. Bize sorarsanız, keşke her toprakta başka başka filiz vermiş Çingeneliğin sırf Romanya çiçeğini değil, hepsini alsalar, bizimkilere de el atsalar. Ama olsun, yeni albümdeki "Wonderlust King" gibi şarkıları daha uzun süreler kimselerin yapamayacağı aşikâr. Uzun lafın kısıası, Gogol yanılmaz. Gogol'a takılın, hayatınızı yaşayın!
 – Haziran

Hayvan sesleriyle pop deneyleri

Animal Collective **Strawberry Jam** (FatCat)
 Animal Collective, son birkaç yıl içinde indie piyasasında önemli bir çıkış yakalayan Amerikalı bir deneysel pop grubu. Müziklerini anlatabilmek için psychedelic-folk, noise rock, fuzz-folk gibi terimler kullanılıyor, ancak bunlardan herhangi birinin Animal Collective'in o kendine has, tekinsiz tınılarını tam anlamıyla tanımlayabildiğini söylemek güç. Akustik bir müzik ne kadar deneysel ve zorlayıcı olabilir diye düşünmemek lâzım; konserleri neredeyse bir panayır havasında geçen Animal Collective, çoğu progresif rock grubunun hayalini bile kuramayacağı bir müzikal çeşitlilik içinde icra ediyor şarkılarını. Hayvan sesleri, yankılanan sözcükler, tuhaf fısıltılar, Çingene tınıları, elektronik efektler ve bazen sadece gitar kullanarak sınırları her albümlerinde biraz daha zorluyorlar.

2003'te, az vokal, çok ve karışık müzik düsturuyla kaydettikleri "Here Comes The Indian" ile isimlerini duyurduktan sonra 2004'te "Sung Tongs"la ufak çaplı bir bomba etkisiyle alternatif müzik dergilerinin favori isimlerinden biri haline gelmişlerdi. Ardından gelen "Feels"la da tempoyu düşürmeyen Animal Collective'in şimdilik son durağı olan "Strawberry Jam"de de çeşitlilik, uç nok-

tada tınılar, rüya gibi uzağıp giden vokaller ve yankılar ön planda. Açılış şarkısı "Peacebone", "Fireworks", "Winter Wonder Land" ve Beach Boys'vari "For Reverend Green" öne çıkan şarkılar. Beach Boys göndermeleri özellikle önemli, çünkü Animal Collective üyeleri bu gruba ve başıyapıtları "Pet Sounds"a takıntılılar. Başlangıç için "Pet Sounds"un psychedelia/pop için öncü olan özelliklerini kullanıyorlar ve bunun üstüne çok katmanlı bir yapı inşa ediyorlar. Müzikal açıdan sorunu olmasa da, hissel açıdan bir eksikliği olduğunu veya tamamlanmamış / yarıda bırakılmış hissi yarattığını söylemek mümkün "Strawberry Jam"ın.

Son iki yıldır konserlerinde çaldıkları yeni şarkılardan en çok beğenilen ikisine, "Safer" ve "Street Flash"e albümde yer verilmemiş olması da hayranları biraz kızdırmışa benziyor. Ayrıca grubun esas adamı Panda Bear'ın enerjisinin çoğunu geçtiğimiz aylarda yayınladığı solo albümü "Person Pitch"e harcamış olmasının da etkisiyle (2007'nin en iyi albüm listeleri için en güçlü adaylarımızdan biri olduğunu belirtelim), tüm çeşitliliğine rağmen "Sung Tongs"daki veya "Feels"daki coşkudan uzak görünüyor "Strawberry Jam". Yine de, hiçbir şey için değilse bile, bu kendine özgü grubun yeni ve en elektronik albümü olarak özel bir ilgiyi hak ediyor. – Kivanç Bilgin

Çalkala yavrum çalkala

Chemical Brothers **We Are The Night** (EMI)
 Tom Rowlands ve Ed Simons altıncı "DJ set"leriyle karşımızdalar. Her zamanki gibi birbirinden iyi misafirleriyle birlikte hem de. Indie rock ekibi The Klaxons "All Rights Reserved"e punk rock'unu ödünç veriyor, ilk single "Do It Again"i taze popçulardan Ali Love taşıyor. Dylan'lardan, Johnny Cash'lerden el alan, grunge'la pişen Willy Mason'lı "Battle Scars" albümün en iyisi olarak parlıyor. Texas'lı rock grubu Midlake'in yardımcı pilot olduğu "The Pills Won't Help You Know" albümü kapatıyor –sanki bir Sigur Rós ve Rufus Wainwright ortak yapıımı. Rap'çi Fatlip'in dahil olduğu "The Salmon Dance" ise nazar boncuğu niyetine konmuş albüme herhalde. Som balığı Sam ile "yepyeni" bir dansı takdim ediyor Fatlip, bir anaokulu melodisi eşliğinde. Bu dansa "Eleri bele koyup, olabilecek

en aptal şekilde vücudumuzu çalkalamamız" gerekiyor! Valla böyle dans edenler kendilerini YouTube'da bulup izlenme rekoru falan kırıyorlar, bizden söylemesi...

15 senedir türlü türlü müziği melezleyen, her birinden ayrı meyve verdiren iklimizde hafif de olsa yorgunluk emareleri gözüküyor galiba –yeni plak hafif hafif aksıyor. Ee, zaman geçmiş, ateş ister istemez hafiften azalmış, herkesten Dylan ya da Springsteen "efor"u da beklenmez, ki onların bile zaman zaman performansı düşmüyor değil. Hele bir de dans müziği gibi yeniliklere çok açık ve kaygan bir zeminde hareket edince. Sadede gelirsek,

"We Are The Night" ortalamaya bir albüm. Ancak içinde gayet güzel şarkılar da mevcut. "Play", "stop" tuşları da emrimize amadeyken, içinden iyilerini ayırmak bize bakıyor.
 – İlker Aksoy

TORD GUSTAVSEN TRİO İSTANBUL'DA

Ateşle serinlik arasında

Tüm dünyada özellikle caz ve avangard müzik dinleyicilerinin bir numaralı sığınağı ECM firması uzun bir aradan sonra Türkiye’de yeni bir temsilci buldu kendisine. Bundan böyle ECM albümleri A.K. Müzik aracılığıyla yurt dışında dağıtılacak. Bu güzel haber şerefine, 2007-2008 sezonu boyunca birçok ECM sanatçısı buralarda konser verecek. Bunlardan ilki, 2005’te Akbank Caz Festivali’nde el üstünde tutulan Tord Gustavsen Trio. O günden bugüne kadroda bir değişiklik yok. Piyanosu başındaki Tord Gustavsen’e yine Harald Johnsen (bas) ve Jarle Vespestad (davul) eşlik edecek. Gayet Norveçli görünüp Akdenizli gibi muhabbet eden üçlünün elebaşısı Tord Gustavsen ile 3-4 Eylül akşamı garajistanbul’da vereceği konser öncesi internet yordamıyla sohbet ettik.

“Changing Places” ile başlayan üçlemenizi “The Ground”dan sonra bu yıl “Being There” ile noktaladınız. Başlangıçta bir devamlılık oluşturma gibi bir niyetiniz var mıydı?

Tord Gustavsen: Aslında son albümün kaydı bitene kadar bu üç albümü bir bütün olarak düşünmemiştim. Ancak grubun sound’u ve müzikal yaklaşımı kıvamını buldukça, içimde “hadi, daha ileri” diyen bir ses hasıl oldu.

2005’te “The Ground”ın ve şimdi de “Being There”ın Norveç pop listelerinde olması biraz garip değil mi? Hem caz dinleyicileri tarafından beğenilmek, hem de pop listelerinin tepeleğinde olmak nasıl bir duygu?

Aslanan müziğin kendisi ve bu müziğe cevap veren dinleyiciyle olan yakınlıktır. Ayrıca, satış tabloları bir albümün ömrünü göstermez –o sıralarda piyasaya yeni çıkan fazla sayıda pop albümü yoksa ve siz o hafta yeterli satış yapabiliyorsanız şanslısınız demektir. Ama şunu da söyleyeyim, ilginç bir sürprizdi tabii. “The Ground”ın listede bir numara olmasını birçok insan beklemiyordu. Bazı caz ve caza yakın müziklerin daha büyük dinleyici kitlelerine ulaştığına yönelik eğilimler var ve bu elbette ki güzel bir şey.

Trionuzu “kollektif bir ses” olarak tanımlıyorsunuz.

Diğer birçok Norveçli müzisyen gibi gayet demokratik ve kollektif bir ideolojiyle çalışıyoruz, ve kendimizi müziğin akışına ve melo-

dilere bırakmak için güçlü tutkularımız var. Bu kollektif ses beraber çaldıkça gelişiyor.

O kollektif sesi tanımlarken başvurduğunuz “her notayı sevmek” kavramı ne anlama geliyor?

Ne duymak istiyorsan onu çalmaya çalışmak. Belki bu çalmaktan çok dinlemekle ve müzik sevgisinin derinlerine inen bir eğilimle alakalı. Kulağa kolay gelebilir, ama aslında bu bir ömür süren bir mücadele.

Norveç’te bazı kiliselerde çaldığınızı biliyoruz, kilise müziğine karşı ilginiz yoğun. Müzik ve din arasındaki ilişkiyi nasıl formüle edersiniz?

Bizim müziğimiz kesinlikle tek bir dinle alakalı değil. Hem İskandinav hem de Amerikan Hristiyan geleneğinden gelen ilahilerden ve ruhani enerjiden yoğun ilham alıyorum. Ama sufi müzik ve şiir de ilham kaynakları arasında. Yani bu açık görüşlü ruhani bir evren. Bence müzikal tecrübe ve dini tecrübe arasında benzerlikler ve bağlar var, ama bu müziğe minnet duymak için benim görüşlerime katılmanıza gerek yok. Özgürlük ve form arasında yakın bir ilişki var. Prensip, diğer serbest caz performanslarında olduğu gibi bizde de çalmak özgürlükle ilgilidir. Ama karmaşık ve ucu açık bir form içine girmek kadar, basit çalmak da bizim özgürlüğümüzün bir parça-

sı. Bir süre şarkı formlarının arasında gezinmek diğer formlara yapılacak bir yolculuğa ilham olabilir. Bu yine kendinizi müziğe bırakmakla alakalı. Tıpkı özgürlük ihtiyacımız gibi melodilere olan sevgimizi de ciddiye alıyoruz. B

Sizce Kuzey Avrupa cazını diğerlerinden ayıran nedir?

Norveç dışında insanlar bu soruyu daha iyi cevaplandırabilir –benim için çeşitli Norveç projeleri arasındaki farklılıklar, benzerliklerinden daha çarpıcı. Yine de, son 15-20 yılda Norveç cazı diğer coğrafyalardaki caz müziğinden daha güçlü minimal duygulara sahip olma eğilimi gösterdi. Müzik türleri arasındaki sınırlar burada daha esnek. Caz diğer birçok müzik türüyle üst üste binebilir; modern dansla, kulüp müziğiyle,

çağdaş klasik müzikle ve popla kesiştiği bir yol bulursunuz. Bu, bence, büyük bir yaratıcılık kaynağıdır.

Oslo Üniversitesinde, müzikoloji bölümündeki doktora çalışmanızda “Doğaçlamanın Diyalektik Erotizmi” başlıklı bir tez sunduğunuzu okuduk. Bu tezin ışığında kendi müziğinizdeki diyalektiği açıklayabilir misiniz?

Benim çalıştırdığım ateşle serinlik arasındaki gibi temel bir gerilim var. Galiba hayatla olan bağlarımda da bu böyle. Ama aynı zamanda berraklığa, zarafete, sonradan akla gelen düşüncelere ve boşluğa da ihtiya-

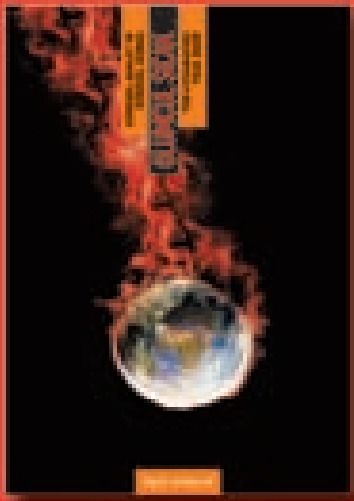
cım var. Biliyorsunuz, paradoksların arasında sersemce yarı yolda kalma tehlikesi her zaman vardır. Mücadele, sentezleri bulmak, ikilemleri problem veya engel olarak görmekten çok onları yaratıcı bir güce dönüştürmektir. Bunu başardığımızda, işte gerçekten müzik yapıyorsunuz demektir. Tıpkı uzun süreli samimi ilişkilerde olduğu gibi: Hem yakınlığa hem de serbestliğe, hem durağanlığa hem de sürprizlere ve yeniliğe, hem uzun vadeli bakış açısına hem de her anı yaşamaya ihtiyacınız vardır. Bu ikilemler müzik yaparken de fazlasıyla mevcuttur.

SU SAVAŞLARI

VANDANA SHIVA

SU SAVAŞLARI, YEREL TOPLULUKLARA AİT SU HAKLARININ TARİHSEL GERİLEYİŞİNİ VE GÜNÜMÜZDE, ETNİK VE DİNSEL SAVAŞLAR ŞEKLİNDE MASKELENEN SU İHTİLAFLARINI ELE ALIYOR.

ULUSLARARASI SU TİCARETİNİ, BARAJ İNŞAATLARINI, YERALTI SUYU MADENCİLİĞİNİ VE SULU TARIMI İNCELEYEREK, DÜNYANIN NASIL YOK EDİLDİĞİNİ VE YOKSUL HALKLARIN ÇOK DEĞERLİ BİR ORTAK MÜLK ÜZERİNDEKİ HAKLARINDAN NASIL MAHRUM BIRAKILDIKLARINI GÖZLER ÖNÜNE SERİYOR.

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİMİ, İÇİNDE BULUNDUĞUMUZ YÜZYILIN EN ÇETİN EKOLOJİ SORUNLARINDAN BİRİSİ. YAKLAŞAN EKOLOJİK ÇÖKÜŞÜ ENGELLEYEBİLMEK İÇİN KÜRESEL SERA GAZI ÜRETİMİNDE ACİLEN VE CİDDİ BOYUTLARDA İNDİRİME GİDİLMESİ GEREKİYOR. FAKAT, KÜRESEL İKLİM SORUNU KÜRESEL ADALET SORUNUNDAN AYRI DÜŞÜNÜLEBİLİR Mİ? ÖLÜMCÜL SICAK, KÜRESEL ATMOSFERİ PAYLAŞMANIN HAKKANİYETLİ YOLLARINI BULMADIĞIMIZ MÜDDETÇE İKLİM KORUMA MÜCADELESİNİN BAŞARISIZLIĞA UĞRAYACAĞINI İDDİA EDİYOR.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ VE ULUSLARARASI TEKELLERİN DÜNYA TARIMINA EGEMEN OLMAYA ÇALIŞTIĞI GÜNÜMÜZDE, KÜRESEL NÜFUSUN YÜZDE 70'İNİ TEŞKİL EDEN KÜÇÜK ÇİFTÇİ VE YEREL CEMAATLER HAYATTA KALMA MÜCADELESİ VERİYORLAR. GENETİĞİ DEĞİŞTİRİLMİŞ ORGANİZMALAR, YAŞAM ÜZERİNDEKİ PATENTLER, DELİ DANALAR VE ENDÜSTRİYEL SU KÜLTÜRLERİ ÜZERİNE ÇEŞİTLİ BÖLÜMLER İÇEREN BU KİTAP, GEN MÜHENDİSLİĞİ VE TİCARİ TARIM HAKKINDAKİ TARTIŞMALAR İÇİN GENİŞ BİR PERSPEKTİF VE ÖZENLE SEÇİLMİŞ VERİLER SUNUYOR.

ne yapsın, müzisyen adam, böyle para kazanabiliyor" diyorum. Bir şekilde ara yol buluyor yani. Ünlü isimler dışında, Erzurum'dan, Adana'dan, Kayseri'den, pek çok yerden, çok iyi işler yapan gruplar var, bunların başka bir festivalde görünmesi çok zor. Ahibba diye bir grup var mesela, arabesk tınıları da olan bir hard rock yapıyorlar, sadece Hatay ve Suriye'nin bir bölgesinde konuşulan, unutulmuş bir Arapçayla söylüyorlar.

Demoları nasıl dinleyip seçiyorsunuz?

Öngür: Bir sahne birimi oluşturuyoruz, farklı beğenileri olan insanlar bir araya geliyor, oturup üzerlerinde konuşuyoruz.

Erdi: Bu sene aktif bir internet sitesi inşa ettik, bütün grupların demoları sitede yer aldı. Bu kayıtlar dinlendi, üzerlerine konuşuldu, forumda bir tartışma yürüdü. Demoları internet radyomuzda da sürekli döndürdük. Banşarock, yeni bir beden inşa etmeye çalışıyor. Banşarock bir karşı-festival değil. "Karşı"lığı "counter-culture" gibi bir kavramdan geliyor, kendini bu kültüre dahil hisseden insanlarla forumlar, internet radyosu, toplantılar gibi yollarla her şeyi paylaşıyoruz, bir buluşma sağlamaya çalışıyoruz. Banşarock'ın bir dil yarattığına inanıyoruz. Yeni bir muhalefetin de yeni bir dilden, yeni bir ilişkiler ağından, yeni eylemlerden, yeni adımlardan, başka bir şey denemekten ya da daha önce denenmiş olanları bugünü düşünerek kurgulamaktan geçtiğini düşünüyoruz. Abbie Hoffman'ın Woodstock'ta yapabildiğini bugün burada yapmak istiyoruz. Hem temiz, deneysel ve yeni bir dilin benimsemesini sağlamak zorundasın. Bazı arkadaşlarımızdan şöyle ricalarımız bile oluyor: "Vokallerinize biraz dikkat edin, aynı erkek vokal tekrarlanmasın artık." Herkesin nev-i şahsına münhasır bir söyleyiş tarzı olsa ne kadar güzel olur diye düşünüyoruz çünkü.

Söyleyişe dahi müdahale edebiliyor musunuz böyle?

Öngür: Onlar nasıl bizimle tartışıyorsa, biz de onlarla tartışıyoruz. Ve ülke çapında sürüyor bu tartışma.

Banşarock'taki rock vurgusu da bizi hem eski bir rock tanımına götürüyor, hem de sınırlandır mıyormu?

Öngür: Amerika, Avrupa için eski olabilir

ama, Türkiye için yeni bir şey. Son senelerde rock yeni başladı. Her şey gecikmeli geliyor buraya. Türkiye daha yeni kapitalistleşmeye başladı. 2001 krizinden sonra köyden kente göçün son dalgası oluştu. Kapitalistleşmeye başlayan bir toplumda da rock ister istemez yerini alıyor. Kaçınılmaz bir şey bu. Öte yandan Banşarock'ın rock'ı da başka bir rock esasında. Bu sene bir DJ sahnemiz var, elektronikçiler, teknocular, hiphopçular sabaha kadar partilerini yapacak orada. Geçen sene Kardeş Türküler'i çağırdık, panik oldular, "biz burada ne yapacağız" dediler, ama öyle bir enerji koydular ki ortaya, hakikaten bir rock performansıydı.

Hande Yener'in katılmak isteyip de reddedildiği doğru mu?

Öngür: Var öyle bir şey. Bizim de tutucu taraflarımız olabiliyor. Aslında düşünmek gerekirdi. Bu sene kaçırдық belki, seneye inşallah. Herkesin çok farklı görüşleri oluyor. Ben mesela Özdemir Erdoğan'ın böyle bir şeye katılmasını isterim, ama Banşarock'taki birçok arkadaşımın buna karşı çıkacağını biliyorum. Sonuçta, bir asgari müşterekte buluyoruz.

Erdi: Banşarock'ın bir sabiti yok, iş yürürken bir yandan da altta her zaman bir tartışma yürüyor. Bu sene bir elektronik, reggae-dub sahnesi açmaya çalışıyoruz, ama bu sahne teklifi geldiğinde de bir tartışma yürüttük. Şu tartışmayı da yürütüyoruz: Rock niye doğası itibarıyla muhaliftir? Değildir aslında, başka müzik türlerinin de olmadığı gibi. Müessesin,

Herkes için bir şey var Banşarock'ta, eski bir hippie için de var, 17 yaşındaki bir çocuk için de. Moğollar olarak sahneye çıktık, iki tane çocuk varmış arkadaşın yanında, "kim lan bunlar, Moğolistan'dan mı gelmişler" demişler. Önemli değil, herkes bir arada, herkes birbirinden bir şeyler öğreniyor.

müzik piyasasının kurduğu bir ilişki var bir defa. Woodstock da zamanı itibarıyla ticarî bir işti, ama bugün onu anmamıza sebep olan şey, oraya müdahale eden Enternasyonalist Gençlik ve yippie'lerdir, Merry Prankster'lardır, Hog Farmer'lardır. Zamanın o ânında, o coğrafyada, karşı kültür hareketi içinde bulunan, muhalif olan bir insan topluluğu bu. Muhallıflığı yaratan, müzikle, resimle, o ifade tarzı neyse, onunla ilişki kuran insanın ideolojik formasyonu, hayatın başka alanlarıyla kurduğu ilişkidir, bu ilişkiyi sanatına, çılgınlığına nasıl yansıttığıdır, enstrümanından ya da gırtlığından nasıl bir ses çıkardığıdır.

Öngür: Sen çok teorik konuşuyorsun, ben biraz pratiklerden anlatayım. (gülüyor) Benim üvey oğlum 17 yaşındaydı, ilk cinsel deneyimini Banşarock'ta yaşadı. Onun gibi daha pek çok genç var. O yaşlardaki çocuklar ilk defa özgür bir ortamda bulundular, okul baskısı yok, baba yok, şu yok, bu yok, kafalarına göre takıldılar. Büyüdükleri zaman sağlıklı insanlar olacak. (gülüyor) Bizden daha sağlıklı olacakları kesin. Ben de öyle bir şeyi yaşayabilmek isterdim, olmadı. Ama onları gördükçe çok mutlu oluyorum. Farklı bir şeyin de başlangıcı bu. Banşarock'ta bu çok güzel yaşanıyor, kimse kimseyi rahatsız etmiyor.

Erdi: İzmir'de Rock-A diye bir festival düzenlendi, Banşarock gibi. Bizimle ilişkiye geçen, ama yeni bir şey yaratmaya çalışan bir festival bu. Ben de orada çalıştım, geceleri 17 yaşında çocuklarla güvenliğe çıktım. Orada gördüm ki, bir festival kitlesi oluşmuş. Örneğin yan çadırda kalanlar, biri Manisa'dan, diğeri Gaziosmanpaşa'dan iki çocuk, geçen sene Banşarock'ta tanışmışlar, birlikte Rock-A'ya gelmişler, Zeytinli'ye gitmenin planını yapıyorlar. Biri 16, diğeri 17 yaşında. "Punk'çılar sevmiyoruz" dediler. Deli konserinde eğleniyorlar ama, o ayrı. Sonuçta punk onlar için zengin işi. Bunlar işçi çocukları. Punk olmak demek, günümüzdeki anlamıyla, onlarca aksesuar demek, para demek. Bu benim ağrıma giden bir durum, ama buradan bir algı geliştirmek lazım.

Öngür: Ama öyle gruplar var ki, sayılan da çok üstelik, insanın umudunu yükseltiyorlar. Mesela Urfa'dan bir grup getirmiştik, küpeleleri var, saçlar uzun, bağlama da var, Kürtçe de söylüyorlar, İstanbul'a ilk defa gelmişler. Belki de internet sonrası gelişmeleri iyi anlamak lazım. Ne zaman Anadolu'ya gitsem, benim ezberim bozuldu. Bu formatı kullanmak artık o kadar sınıfsal bir şey değil, öğrenmek de zor değil. Buralardan bir şey çıkıyor yani.

Banşarock'ın sol kültüre bir katkısı olur mu sizce?

Erdi: Benim bu kitlede gözlemlediğim durum –ben de dahilim buna elbette–, örgütlü yapılarla pek başışık değiller. Doğası itibarıyla bir anarşizan hal var yani. Ama bu şu demek bir taraftan da: Spontan hareketlere çok açıktır, duyarlılık geliştirecekleri şeyleri çok iyi tespit ediyorlar ve bunun arkasından gitmekte herhangi bir beis görmüyorlar. Banşarock aynı zamanda müzikal seçenekleri artırdı, insanların söz söyleme isteğini artırdı, söz söylemeleri için kürsü oldu. "Bu zaten ücretsiz bir festival, iyi isimler çıkıyor, gençler talımlanıyor, içiyorlar, seviyorlar" gibi konuşmuyoruz. Ama öyleyse de ne güzel! Sonuçta Ahmet Kaya tişörtü insanları linç edildiği bir toplumda yaşıyoruz. Sokakta içmek kolay değil, sevmekten bahsetmek hiç kolay değil. Banşarock alanı sırf bu düzeyde varsa bile, muhalif bir alandır. Rock festivali

dediğimiz şey zaten bir özgürlük alanıdır. İnsanlar burada birbirlerine bir şey anlatmaya çalışıyor. Bir yandan da, bir hareket yürüyor burada. Anadolu'da kendiliğinden oluşan Banşarock inisiyatifleri var. Daha İstanbul'da afişler basılmadan, kendi şehirlerinin sokaklarını Banşarock afişleriyle donatıyorlar.

Öngür: Bana sorarsanız Türkiye solunun sorunu gülememektir, eğlenememektir, cinsellikten uzak durmasıdır. Geçmişteki mücadele ortamında belki bunlar doğaldı, ama bunu sürdürmenin de alemi yok. Bu noktada Banşarock'ın bir faydası oldu diye düşünebiliriz.

Banşarock bu sene enternasyonalist bir kimliğe de bürünüyor, yurtdışından konuklar da geliyor...

Erdi: "Banşarock niçin uluslararası değil" dendi uzun süre. Bizim derdimiz hep bir ağ inşa etmek oldu. Banşarock kendini alternatif küreselleşme hareketine, bunun dünya-daki etkilerine bağlıyor. Uluslararası bir ifadesini bulacaksa, bu ifadeyi sosyal forumlarda buldu Banşarock, en son Avrupa Sosyal Forumu'nun da katılımcısı oldu. Orada standı açtı, duruyoruz, bir amca geldi, baktı, "yıldır sizi anyorum" dedi. Hindistan'dan, Coca Cola karşıtı bir köylü kampanyasından geliyormuş. 2003'te bizden haberleri olmuş. Onlarla hâlâ görüşüyoruz, ne yaptıklarını, en son neredeki fabrikayı indirdiklerini biliyoruz, eylem alışverişi yapıyoruz. Müzik açısından da böyle. "Hadi bir 'isim' getirelim, Banşarock artık 'olmuş' bir festivaldir" diymeyiz. Boikot'la kurduğumuz ilişki de "biz bir festival yapıyoruz, katılır mısınız" şeklinde olmadı. Grubun sitesine ilk girdiğimizde "Macaristan'da şu festivale gideceğimizi tahhüt etmiştik ama, katılan şu şu grubun milliyetçi bir grup olduğunu tespit ettik, festivalde yer almıyoruz" yazısını gördük. "Biz burada bir festival yapıyoruz, bu festival dayanışma kültürüyle büyüyor, şunlara şunlara da karşı" dedik onlara. Amparanoia'yla yaptığımız sohbet de bu, Sergeant Garcia'yla da. Kimi uygundu gelebilme için, kimi değildi. New York'ta İslâm coğrafyasında Batı menseli müzik ve muhalif hareketler alanında çalışan bir profesör var, o bizimle ilişki kurdu, festival hakkında bir tez de yazdırmış, Mısır'dan gelen Massar Egbari ve İran'dan gelen Farzad Golpayegani'yle onun sayesinde ilişki kurduk. God Is An Astronaut'la da benzer bir süreçten geçtik. Fas'tan, Pakistan'dan gruplarla da ilişkiye geçtik. İstediklerimiz ağ böyle bir şeydi. Uluslararası savaş karşıtı hareketin içinde olan, yüzü başka bir yere dönmüş olan insanları, kardeşlerimizi anyoruz. Ülkesinde büyük satış rakamlarına ulaşan, burada da hayranları olan isimler değil belki bunlar, ama bizim kardeşlerimiz. Bu bir müzik eylemi, ama uluslararası alanda sadece müzisyenlerle konuşmuyor Banşarock. Başgımsız medya hareketleriyle de konuşuyor. İnternet bağlantısı kurabilirsek, Banşarock iki sitede canlı yayınlanacak: Biri Zapatistaların sitesi, diğeri de İspanya'da Bask bölgesi gruplarının bir araya geldiği bir site.

"Banşarock aktivisti" diye bir kavram hasıl oldu. Böyle bir aidiyet duygusu da oluşturuyor mu Banşarock?

Öngür: Ben Banşarock'ta, eleştirildiğim zaman dinlemeyi, kendimi tartmayı, kendimi haklı görüyorsa fikrimi sonuna kadar savunmayı öğrendim. Ellili yaşların sonuna yaklaşan biri olarak son dört senede çok şey

öğrendim ve çok rahatladım. Senelerdir halledemediğim şeyleri hallettiğimi görüyorum. Benim böyle bir aidiyet bağım var Banşarock'la. Öte yandan, Küresel BAK, küresel ısınma karşıtı eylem grubu, sosyal forumlar, Baskın Oran kampanyası... Buralardan bir gençlik kesimi yetişiyor, Banşarock da onların festivali, yeni gelişen bir hareketin parçası. Yaşadığımız yılların bir ihtiyacı bence.

Sizin kuşağınızın büyük bir bölümü, Selda'dan Edip Akbayram'a, Rahmi Saluk'tan Bulutsuzluk Özlemi'ne, cumhuriyet mitinglerinde sahneye çıktı. Bu durumu nasıl görüyorsunuz?

Öngür: Öyle kanşık bir dönemde yaşadık ki, dezenformasyon, manipülasyon, her türlü şey

kullanıldı. Toplumda herkesin açık bir görüşe sahip olmasını beklemek yanlış olur. Benim o konularda kimseye özel bir kızgınlığım yok. Bu insanlar bir süre sonra farklı bir görüşte de olabilirler, öyle bir zamandayız. Kimseyi fazla kınamamak lazım. Banşarock'ın bu alanda bir faydası olduğunu düşünüyorum, en azından kendim için. Bu açıklığa çanak tutan bir ortam Banşarock, "gelin, birlikte değişelim, tartışalım" diyen bir festival. Herkes kendi adına yönlendirmeler yapmak istiyor tabii, bu da kaçınılmaz bir şey. Ben de kendi kendime yapmaya çalışıyorum. '60'larda, '70'lerde kendimce yaşadığım efsaneleri yeniden yaşamaktan hoşlanıyorum. Bir örnek vereyim, saçma ama, ben tadını çıkardım. Geçen sene saat 12'de başlayacaktı festival, başlangıç için bir play-list hazırladım. Acayip bir güneş. Beatles'in "Here Comes The Sun King" diye bir şarkısı var, onu koydum, kimse benim yaşadığım şeyi algılamadı, kimse gelip de "kim bu, ne anlatıyor" diye sormadı, halbuki ben öyle olsun diye hayal etmişim, ama yine de kendimce bunun tadını çıkardım. Herkes için öyle bir nokta var orada. Eski bir hippie için de var, 17 yaşındaki bir çocuk için de. Moğollar olarak sahneye çıktık, iki tane çocuk varmış arkadaşın yanında, "kim lan bunlar, Moğolistan'dan mı gelmişler" demişler. (gültüyor) Önemli değil, herkes bir arada, herkes birbirinden bir şeyler öğreniyor burada.

Kuşağınızın müzisyenleri nasıl bakıyor sizin Banşarock'taki çabanıza?

Öngür: Büyük çoğunluğu, kafayı yemiş, enayi biri olarak bakıyor. (gültüyor)

Söyleşi: Merve Erol

Notalı dayanışma, rotalı mücadele

24-25-26 Ağustos günleri arasında, yine Sarıyer Mehmet Akif Ersoy piknik alanında düzenlenecek olan Banşarock'ta 61 müzik grubu sahne alıyor, 30 tiyatro grubu icrayı sanat ediyor. Bu sene reggae, hip-hop, elektronik türleri için bir parti çadırı da düşünüyor. Yiyecek-içecek, çadır imkânı zaten mevcut...

Bu sene Banşarock'ta iki sahne yer alacak: Rock tarihine mal olmuş iki gitar tonundan mülhem, Mavi Duman ve Kadife Çekiç sahneleri. Mavi Duman sahnesinde, cuma günü Erzurum'dan mizah dozu yüksek bir rock çıkaran Kırallık Orkestra, Kayseri'den Narkoz, İstanbul usulü punk'ın kuvvetli ismi Kara Güneş, ilk albümündeki Terzi Fikri'li, Nouma'lı şarkılarıyla, serbest stil sahneleriyle, mülâyim, doğaçlamaya açık rock'uyla süks yapan Dinar Bandosu dikkat çekiyor. Cumartesi aynı sahnede Kadıköy'den Anadolu'dan kâm alan, psychedelic bir garaj grubu gibi ses veren Kadıköylü Mai grubu var. Eskişehir'den Yeni Harman, flütlü, mandolinli, sakın bir rock üreten Teneke Trampet, Bursa'dan Yolgezer, eli yüzü düzgün rock'lariyle sevilen, kurdukları albüm dağıtım ağıyla ayakta alkış hak eden Zardanadam günün diğer ağır topları. Pazar günüyse Mavi Duman sahnesinin açılışını punk grubu Ayılar

yapacak, klasik hard rock geleneğinden el alan Aduuket, İzmir'den folk'a, funk'a açık bir rock çıkaran Hariçten Gazelciler, kanunî rock'larıyla daha ilk albümde parlayan Efesus, Taner Öngür'ün Ahmet Hamdi Tanpınar şiirleri, semah gibi ilgi alanlarını değerlendirdiği yeni proje grubu Kaptan Zaman sahneyi sürükleyecek, son zamanlardaki klasik müzik enstrümanlarının baskınlığıyla heavy metal yapma eğiliminin TC temsilcisi Senfonia kapanışı yapacak...

Kadife Çekiç sahnesinin konukları daha ağır, daha iddialı. Ayrıca, ağır rock'un yanında, burada çeşitli etnik sesler de, yurtdışından gelen gruplar da takip edilebilecek. Cuma gününün ilk konuğu, kemençeyle tulumu davulla basın yanına yakıştıran, Kâzım Koyuncu'nun güzel mirasını değerlendiren Marsis, thrash metal kontenjanından Dirty Black. Death boyutundan Soul Sacrifice, şarkı yazarlığında nevi şahsına münhasır bir yerde duran Nev, Mısır'dan Mazhar Eqbari, geceyi yumuşakça kapatacak olan Bülent Ortaçgil günün diğer önemli isimleri. İki de ilginç teşrik-i mesa-iye tanık olacağız burada: Anima ve Gevende, akustik bir formatla Aylin Asım ve Yakup beraber sahne alacaklar...

Cumartesi günü iki yurtdışı konuk var: İran'da ilk resmî metal al-

bümünü yayınlamış olan Farzad Golpayegani ve İrlanda temsilcisi, akışkan post-punk'lariyle olduğu kadar mesajını esirgemeyen görselleriyle de el üstünde tutulan God Is An Astronaut. Kıdemli metal gruplarımızdan Abraxas, Kardeş Türküler'in rock'a meyilli alt grubu Proje ya Bajar, Bulutsuzluk Özlemi Demir Demirkan ve Oğün Sanlısoy da aynı gün sahne alacak.

Pazar gününün Zeytinli'de de test edilen Avustralyalı funky rock grubu 6hr Sundae, East 2 West, Cahit Berkay ve yeni yol arkadaşları Zan, nihayet müziğe daha fazla zaman ayırmaya karar veren, yıllar sonra ilk defa Banşarock sahnesine çıkacak olan Hakan Kurşun, Kürtçe rock'un en güzel örneklerini vermeyi sürdüren Çar Newa, tecrübeli ekip Işğın Yansıması, şarkı yazarlığının emektar, ama kitlesel olarak yeni simalarından Bertuğ Cemil, "ÖSS" şarkısıyla taşı gedğine koyan, ilk albümlerini de yeni yayınlayan Deli son günün tansiyonunu artıracak. Bu günün işbirliğine girecek ikilisi de Yaşar Kurt ve Arto Tunçboyacıyan, yani Yash-ar. Festivalin kapanışınıysa İspanya'nın Bask bölgesinden Boikot yapacak. Yani Banşarock, direnişçi, devrimci, cayır cayır bir punk gösterisiyle şaha kalkacak, "Çav Bella"lara, "Hasta Siempre"lere yeni zaman türkülleri eşlik edecek...

Yakın plânı severim. Kamera ne kadar yakınlarsa, yüzümü çiplaklaştırmak, derinin altındaki, gözlerin arkasındaki, zihnin içindekini göstermek için o kadar çok çabalarım. Düşüncelerin oluşumlarını göstermek isterim. Ingmar'la çalışmak kendini keşfetmek üzere çıktığın bir yolculuktur. Her ne kadar kendi kendime bir rol yaptığını söylesem de kim olduğumu, ne olduğumu gizleyemem. Seyirciler, özdeşleşme anında, bir rolle, bir oyuncuyla değil, bir kişiyle karşılaşırlar. Bir çehre vardır karşılarında. "Bu kadını biliyorum. Bu gördüğüm şeyi ben de yaşadım. Paylaşmak istediğim şey bu."

Artık ne makyaj, ne saç, ne de güzellik mühimdir. Bunların çok daha ötesine giden bir şey vardır. Bir kamera Ingmar'ın kadar yaklaştığında, sadece bir yüz göstermez, o yüzün görmüş olduğu hayatı gösterir. Alın genisindeki düşünceleri, yüzün kendisi hakkında bilmediği şeyleri gösterir; seyirci onları görür ve tanır. Özel hayatımızda da öyle olmasını isteriz, gerçekten ne olduğumuzu karşımızdakinin algılamasını isteriz. Ingmar'la film çekmek benim için böyle bir deneyimdir.

Liv Ullmann,

"Changing" (Değişim), 1976.

"The Virgin Spring", Ingmar Bergman (1960)